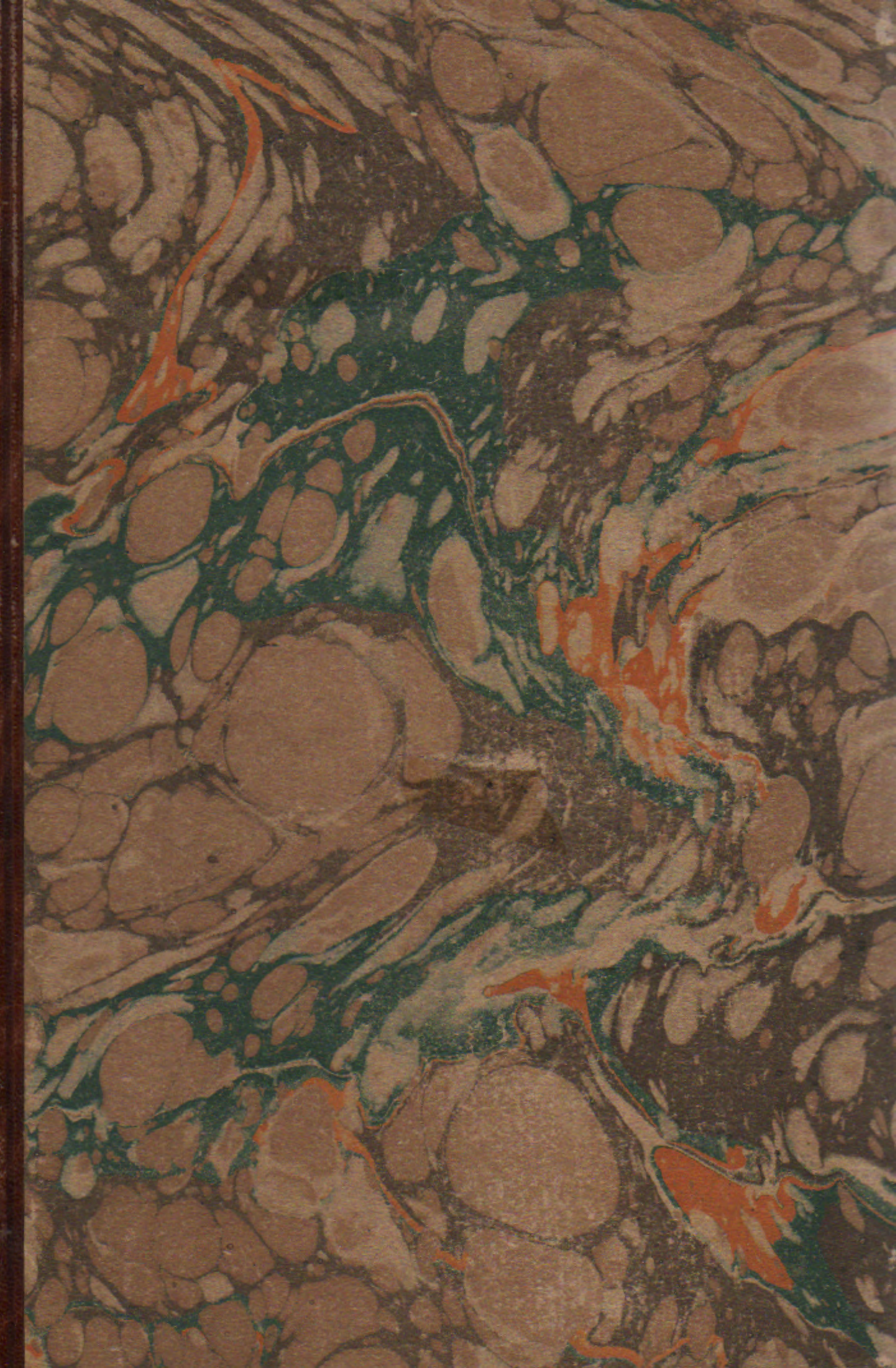

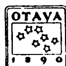
NAIMISKAUPPA

JOLÁN FÖLDES

NAIMISKAUPPA

ROMAANI

SUOMENTANUT
SAKARI JOTUNI

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

UNKARINKIELISEN ALKUTEOKSEN NIMI

FÉRJHEZ MEGYEK

Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsingissä, 1938

I.

YLEINEN KOKOUS.

»Arvoisat naiset ja herrat!»

Puhuja ei päässyt pitemmälle, sillä sanat otettiin vastaan äänekkäällä naurulla. Tämä hilpeys ei syntynyt aivan aiheetta, pienessä huoneessa oli näet kylläkin kuusi naista, mutta ei ainoatakaan herraa.

»Pyydän yleistä kokousta käyttäytymään kysymyksen vakavuutta vastaavalla tavalla», pauhasi Suse tai ainakin yritti pauhata rypistäen kulmakarvojaan ankarasti.

»Yleinen kokous pyytää vielä hiukan teetä», sanoi Judith ja työnsi kuppinsa kannun kaulan alle. »Sitten kuuntelee se puhujan ehdotuksia hartaan äänettömyyden vallitessa.»

»Hyvä on, Käthe, ravitse nälkäisiä. Mutta kuulkaahan nyt, lapset.» Susekin otti kulauksen kupistaan. »Sen suunnitelman, jonka aion ottaa puheeksi, tunnette jo melkein kaikki. Oikeastaan tuli ensiksi minun ja Lenen mieleen ajatus, että liittyisimme jollakin tavoin yhteen ja tekisimme itsemme riippumattomiksi. Mutta jos me kaikki kuusi yhtyisimme, merkitsisi se enemmän: mehän voisimme hankkia helpommin liikkeen vuokran ja kaikki ne kustannukset, jotka liittyvät liikkeen perustamiseen. Sitten voi-

simme itse järjestää mitä satumaisimpia asuntoja, vain me kuusi, tarvitsematta ollenkaan apua ulkopuolelta.»

»Suse!» huusi Marie innostuneena väliin, »se on totta! Viimeiseen naulaan asti kykenisimme järjestämään minkä huoneiston tahansa — suuren tai pienen, samantekevää!»

»Totta kai», nyökkäsi Lene, »sen laskin jo edeltäkäsin, silloin kun Suse piti pienen muotopuhtaan puheensa. Hän tekee huonekalut, minä solmin matot . . .»

»Minä valmistan uutimet, pielukset, lampunvarjostimet!»

Nämä sanat huusi Röschen, hiljainen, hiukan unelias Röschen, ja nyt loistivat hänenkin silmänsä innosta.

»Minä keramiikit», Judith hyppäsi pystyyn.

Käthen katse vaelteli huoneessa haaveksien. Oliko täällä yleensä mitään, mitä joku kuudesta tytöstä ei olisi osannut valmistaa? Ehkäpä uuni . . . Ei sekään, tekeehän Judith kamiinoita kauniista, poltetusta, kirjavaksi kuvioidusta majolikasta. Ja katsoopa hän mitä pikku esinettä tahansa . . . tuonkin he osaavat tehdä . . . ja tuon. Tämä huone on kaunis, sanoo Käthe tahtomattaan itsekseen, vaikk'ei hän ole uskaltanut sanoa sitä ääneen enää pitkään aikaan, sillä Suse on jo aikoja sitten lakannut olemasta ylpeä huoneestaan. Hän oli luonut sen puusepänammattinsa parhaina sankariaikoina, viimeisenä oppivuotenaan, jolloin hän joka päivä pysytteli työpajassa keskiyöhön asti poraillen ja veistellen näitä nerokkaita huonekaluja.

Sillä huonekalut ovat nerokkaita, se on aivan varma. Niiden joukossa ei ole ainoatakaan, jota ei voisi käyttää useampaan tarkoitukseen. Niinpä Käthe käyttää vuoteenaan kirjoituspöytää, jonka takalevy laskeutuu nappia painamalla sievästi lattialle ja jossa on kaiken lisäksi patjakin. Tosin menettävät pöytälaatikot samalla taka-

seinänsä, ja jos Käthe sattuu unissaan potkaisemaan, saattaa laatikoista pudota kolista avainkimppu, harppi ja joitakin suurempia tai pienempiä peltirasioita hänen nenälleen. Mutta sellaista ei Käthe ota traagillisesti, vaan lakaisee esineet lattialle ja jatkaa unia.

Kirjoituspöydän viehätyksiin kuuluu vielä kumpaankin lyhyeen päähän sijoitettu kirjahylly ja niiden päällä kiskoilla liikkuva lukulamppu. Ja lisäksi puhelin, joka ponnahtaa ylimmästä oikeasta pöytälaatikosta vain nappia painamalla. Tai oikeastaan, se ei vielä ponnahda, koska sitä ei vielä ole olemassa, mutta laatikossa on jo alas laskeutuva levy, jolle puhelinkone kerran tullaan asettamaan.

Huoneessa on pieni pöytä, joka on samalla kenkälaatikko, ja toinen pöytä, joka on myös lampunjalusta, ja jonka alapuoli on ruokakomero. Sohva on samalla vuode ja sivulta se päätyy astiakaappiin. Siitä on seurauksena, että jos Suse potkaisee unissaan, kuuluu sellainen kilinä, kuin olisi talo luhistumaisillaan. Peili on oikeastaan vaatekaappi, nojatuolit taas työkalukaappeja ... niin että koko asunto tuntuu joka puolelta hiukan kolisevalta. Suse ei enää pidä siitä; hän suunnittelee nykyään rauhallisia, mukavia huonekaluja, jotka eivät valmista yllätyksiä. Mutta aikoinaan hän uhrasi näille huonekaluille paljon innostusta, työtä ja tärkeintä lepoaikaansa. Rahat tiukalla — aivan uskomatonta, kuinka hän oli kyennyt saamaan aikaan nämä viihtyisät huonekalut vanhoista, lahoista laudoista! Tytöillä oli siihen aikaan ollut tapana laskea leikkiä siitä, kuinka hän veisteli kirjoituspöytiä tuolinjaloista ja vuoteita vanhoista sikarilaatikoista.

Mutta nyt tytöt eivät laske leikkiä. Tarkkaavaisina, leuka käteen nojattuna, he kuuntelevat Susen puhetta.

»Marien pikku veistokset ja Käthen käsityöt ratkai-

sevat asuntojen somistuskysymyksen. Trusti on valmis. Sisustus-O.Y. 'Koti'. No, mitä siihen sanotte?»

»Meillä ei ole rahaa», tuumi Lene arasti. »Jo viime vuonna takerruimme siihen juttuun.»

»Tarvitsemme liikehuoneiston, varastohuoneen, raaka-aineita . . .»

»Ja mainoksia! Meidän täytyy pistää aivan tavattomasti mainoksiin! . . .»

»Rauhoittukaa, lapset!» Suse teki torjuvan eleen. »Kuunnelkaahan ensin loppuun asti, mitä minulla on sanottavaa, sitten ennätätte kyllä parkua. Viime vuonna keskustelin Lenen kanssa ensi kerran asiasta. Ja totta on, että koko juttu meni myttyyn rahanpuutteen takia. Mutta minun luonteeseeni ei nyt kerta kaikkiaan sovi jättää suunnitelmaa raukeamaan. Siitä on nyt kulunut vuosi, ja minä olen säästänyt tuhat pengöä.»

»Yhdessä vuodessako? Satumaista, Suse!»

»Ihanaa! Mutta mihin voi tuhannella pengöllä ryhtyä?» Marie puisteli päätään surumielisesti.

»Ei mihinkään, lapset, sen tiedän minäkin. Jos aiomme perustaa yrityksen, tarvitsemme aivan välttämättä vähintään kahdeksan tuhatta pengöä. Olen kutsunut teidät tänään tänne esittääkseni teille seuraavan kaksivuotissuunnitelman: jokainen meistä ryhtyy säästämään aivan äärimmäiseen asti ja kokoaa niin paljon rahaa kuin kykenee. Otatteko kerätäksenne kahdessa vuodessa tuhat pengöä pekkaa päälle?»

»Hm . . .» Judith miettii. »Ehkä . . .»

»Minä velvoitan itseni siihen!» sanoi Käthe päättävästi. Hän käytti nyt ensi kertaa puheenvuoroa, vaikk'ei se olisi ollut tarpeen. Jokainenhan tiesi, ettei Käthellä ollut koskaan omaa itsenäistä mielipidettä: mitä Suse tahtoi, sitä tahtoi hänkin.

»Voinhan koettaa sitä», tuumi Lene. »Ehkäpä se onnistuu!»

»Minä voin luvata sen varmasti», sanoo Röschen odottamatta. Suse loi häneen hämmästyneen ja kiitollisen katseen... Kukapa olisi uskonut, että tämä arka pieni tyttö olisi tänään kaikkein rohkein joukosta?

»Luulenpa, että se käy minunkin kohdaltani», selitti Marie.

»Mainiota!» Suse lausuu tämän yhteenvedoksi. »Minä taas puolestani... niin, minulle on yhdentekevää, elänkö vuoden tai kaksi kuin mustalaisen hevonen. Otan tehtäväkseni kerätä entisen kasan lisäksi vielä kaksituhatta pengöä kahdessa vuodessa, mikä tekee yhteensä kolmetuhatta. Sitten vuokraamme liikehuoneiston, jonka takana on myös työpaja. Minun puusepäntyöpajani. Jumalan kiitos, te ette tarvitse työpajaa; teillä kaikilla on sellainen toimi, jota voitte harjoittaa kotonanne. Sen tähden maksan tietysti puolet liikkeen vuokrasta, toinen puoli taas jaetaan teidän viiden kesken. Näette, että olen laskenut kaiken edeltäkäsin. Ja liikkeen sisustamme... satumaisen kauniiksi! Siinä tulee olemaan vakituisesti täydellisesti sisustettu suloinen huone mattoineen ja uutimineen, valmis ja viimeistelty mitättömintä pikkuesinettä myöten. Sen voi sitten ostaa vaikka sellaisenaan.»

»Nerokas aate», ylisti Marie. »Ja kuka meistä on liikkeessä?»

»Käthe. Käsitöitähän voi valmistaa nojatuolissa. Sitä paitsi minäkin olen lähellä, työpajassa huoneiston takaosassa. Jos hän tarvitsee minua, soittaa hän kelloa.»

Tuli yleinen hiljaisuus. Neljä tyttöä ajatteli pontevasti; kaksi, Suse ja Käthe, tarkasteli heitä liikutettuina. Vihdoin Suse nousi ja kilisti lusikalla teelasiaan.

»Arvoisat naiset ja herrat!» (Puheelle ei kukaan enää

nauranut.) »Täten jätän suunnitelman äänestettäväksenne.»

»Hyväksytään!» Röschen käytti ensimmäisenä puheenvuoroa.

»Hyväksytään!» selitti myöskin Käthe innostuneena.

»Minä myös!» Judith nyökkäsi. »Kahdessa vuodessa saanen kai jotenkuten haalituksi tuon tuhannen kokoon.»

»Aivan varmasti! Yhdyn edellisiin, Suse!» sanoi Lene hymyillen.

»Ja minä myös!» Marie äänestää viimeisenä.

»Taivaallista!» riemuitsi Suse. »Kauan eläköön 'Koti'-O.Y. . . . Eläköön!»

Kävisi vaikeaksi kertoa tarkalleen kaikki, mitä seuraavina hetkinä lausuttiin. Korviahuumaava sanatulva syöksyi ilmoille eläköönhuutojen ja naurunpurskahdusten seuraamana. Suse sai hakata kämmenensä punaisiksi, ennenkuin kokous kykeni rauhoittumaan.

»Tulette hämmästymään siitä, mikä nyt seuraa. Ryyppy kaupan kunniaksi. Antakaa sille se arvo, jonka se ansaitsee, sillä tämä on oleva viimeinen mässäily, jonka saamme sallia itsellemme tulevien kahden vuoden aikana. Käthe, avaa tynnyri!»

Käthe riensi kellariin, nimittäin huoneen kahden ikkunan välissä olevaan komeroon. Sieltä hän onki esille avattavan tynnyrin, tarkemmin sanottuna viinipullon.

»Hyvä, Käthe!» huusivat kaikki innostuneina.

Lasit ilmestyivät pöydälle, lasit, jotka eivät tosin olleet aivan tarkasti samaa mallia, mutta kaikki epäilemättä laseja.

»'Koti'-O.Y:n menestykseksi!» huusi Judith. Hän kilisti ensiksi Susen kanssa.

Kuusi nauravaa tyttöä seisoo pöydän ympärillä, kuusi lasia kaartelee ilmassa.

»Servus! ... Servus! ... Eläköön 'Koti'-O.Y.!» helähtävät lasit. Mutta äkkiä katkaisi kova kilinä iloisen puheensorinan. Kilinä kuului eteisestä.

»Kuka siellä nyt lienee, menköön kissan häntään!» Lasi pysähtyy puolitiehen matkallaan Susen huulille.

»Minäpä käyn katsomassa», sanoi Käthe. »Älkää juoko vielä, tytöt!»

Hän meni ulos. Kuusi koskematonta lasia seisoi pöydällä. Tytöt odottivat.

»Tulehan tänne, Suse», huusi Käthe ovelta. »Sinun täytyy allekirjoittaa jotakin.»

»Hetkinen, lapset!» Suse katosi eteiseen.

»Istutaanpa sen aikaa», ehdotti Marie. »Olisi suurenmoista, jos suunnitelmamme onnistuisi.»

»Se onnistuu», tuumi Judith luottavaisena. »Näen jo pikku liikkeen silmissäni. Tietysti jossakin keskikaupungin korttelissa.»

»Eikö pikemminkin Isolla Kaartokadulla?» kysyi Lene.

»Sehän voi yhtä hyvin olla Leopoldin kaupunginosassa», aprikoi Marie.

Silloin ovi avautui oudosti, hitaasti, äänettömästi. Suse astui huoneeseen aivan kalpeana, silmät synkästi loistaen. Kädessä paperilappu. Hänen perässään Käthe aivan yhtä kalpeana.

Suse jäi seisomaan ovenpieleen, nielaisi, veti henkeä, nielaisi, veti henkeä.

»Tytöt, se mitä äsken puhuin teille, se on kaikki ... mahdotonta. Tuosta ... taikka ... pankaa se täytäntöön ilman minua, jos haluatte. Minulle ...», hänen äänensä katkeaa, hänen silmänsä palavat ... »minä ... en ole Unkarin kansalainen».

»Suse! Kuinka se on mahdollista?»

Suse nieleksii sankarillisesti ja koettaa saada ilmaa keuhkoihinsa.

»Niin tässä seisoo. Nyt olen saanut määräyksen. Kahden viikon kuluessa minun täytyy lähteä maasta . . .»

II.

KAKSI TYTTÖÄ MAAILMALLA.

On jo yö. Tytöt ovat lähteneet aikoja sitten. Huoneen molemmat asukkaat ovat panneet maata, Käthe kirjoituspöydän sisälle, Suse sohvalle. Käthe on nyyhkyttänyt jo puolisen tuntia.

»Älä poraa!» tiuskaisee Suse tuijottaen pimeyteen kuivin, palavin, harhailevin silmin.

»Poraanpas!» selittää Käthe uhmaavasti ja haukkoo ilmaa. »Minulla on siihen täysi oikeus. Sinulle tämä on helppoa. Menetpä mihin tahansa, kaikkialla sinä pärjäät. Mutta entä minä . . . mihin voin ryhtyä ilman sinua?»

»Olet väärässä, Käthe», sanoo Suse leppyneemmin. »Minulle tämä ei ole helppoa. Sydämeni on halkeamaisillaan. (Käthe nyyhkyttää ääneen.) — Älä poraa! Onhan mahdollista, että voin elää muuallakin, mutta tahdon elää täällä! Täällä olen kotonani. En tahdo lähteä pois. Mitä Eperjes minulle kuuluu?»

»En tiedä, miten olet järjestänyt nämä kansalaisoikeusasiasi», nuhtelee Käthe niin moittivalla äänellä, kuin olisi Suse kaatanut aamiaismaidon maahan. »Mikä leväperäisyys! Kuinka sellaista voi sattua?»

»Kuinka sellaista voi sattua? Sitä en tiedä edes tarkalleen, muistan tuskin enää pakoamme ja Eperjesiä en

muista enää ollenkaan. Pikku lapset unohtavat pian, senhän tiedät. Vain vankkuriasuntomme voin vielä palauttaa selvästi mieleeni, ja sen yhteydessä sen, että äiti oli hyvin sairas. Isä oli ostanut kokoonpantavan rautasängyn; oli suoranainen ihme, että hänen onnistui hankkia se. Siihen hän peitteli äidin, minut taas otti Karola-täti luokseen. 'Influenssaa', sanoi hän, 'lapset voivat saada sen helposti . . .' Sen jälkeen en nähnyt äitiäni enää koskaan. Hautajaisissa olimme läsnä vain me kolme: isä, Karola-täti ja minä.»

Suse vaikenee. Hän tuijottaa pimeyteen. Vieläkään hän ei itke. Hän näkee silmissään hiljaisen hautakummun vaatimattomine puuristeineen, hautakummun, jonka viereen niin pian oli kohonnut toinen hiljainen, nurmen peittämä kumpu.

»Isä kuoli muutamia kuukausia myöhemmin», jatkoi hän hiljaisella äänellä. »Samoin influenssaan. Olimme päässeet jo niin pitkälle, että meidän piti juuri ruveta hankkimaan asuntoa, ja isä oli tullut tuoden sanoman, että hän ottaisi pian minut jälleen luokseen, ripustaisi taulut seinille ja alkaisi työskennellä . . . Juuri siellä Karola-tädin luona hän tuli pahoinvoivaksi. Meidän täytyi hakea apua, muistan sen vielä. Hänet vietiin sairaalaan. Tahdoin juosta paarien mukana, mutta Karola-täti veti minut melkein väkisin takaisin: 'Älä pelkää, pienokainen, huomenna isä tulee takaisin.' Mutta häntäkään en saanut nähdä enää koskaan. Hänen hautajaisiinsa tuli paljon väkeä: budapestiläisiä asianajajia, jotka surivat vieraan virkatoverinsa kuolemaa. Ehkäpä, jos se olisi sattunut tulemaan kenenkään mieleen . . .»

Käthe nousee vuoteessa kyynärpäittensä varaan — niin jännittyneenä hän kuuntelee Susen puhetta. Tämä liike saa avaimet kilahtamaan pöytälaatikossa; muuan

paperipalanen putoaa rapisten lattialle, mutta he eivät huomaa sitä, he ovat niin tottuneet sellaiseen.

»Nähtävästi se ei tullut isän mieleenkään. Hän oli saanut kokea niin monta onnettomuutta niiden parin kuukauden aikana, jotka hän oli viettänyt täällä ennen kuolemaansa. Tai ehkäpä hän oli ajatellut sitä, mutta kansalaisoikeuksien saanti ei käynyt tarpeeksi nopeasti. Ehkäpä asiassa jäi jotakin vielä toimittamatta.»

»Tätisi olisi toki pitänyt ajatella sitä», tuumii Käthe miettiväisenä.

»Karola-tädinkö? ... Mutta, Käthe! Tunsithan sinä hänet! Tuon pienen, äreän, vanhan naisparanko olisi pitänyt ymmärtää sellaisia ammattiasioita? Tuo vaivainenhan teki todella kaiken voitavansa minun puolestani ...»

»Olihan hän tätisi!»

»Hän ei ollut edes tätini! Isoäitini sisar — se ei ole enää täti. Ja kuitenkin hän otti minut luokseen, hoivasi minua, kasvatti minut, ja kaiken sen hän teki omilla vaivaisilla täysihoitolatuloillaan. Älä tee vääryyttä Karola-tädille, vaikka hän monesti panikin vauhtia sinuun.»

»Ah, en muistele sitä enää! Mutta tämä kansalaisoikeusjuttu ... Hyvä Herra Jumala taivaassa ... kuka lie punonut aivoissaan tuollaisia sotkuisia asioita ... Mutta kyllä hänen olisi pitänyt huolehtia siitä!»

»Ensiksikin, älä siunaile! En ikipäivinä kykene tekemään sinusta hienoa tyttöä. Epäilemättä se on nyt jo ... Ei, lapsukaiseni, Karola-tädin mieleen ei unessakaan olisi voinut tulla mitään sellaista. Sinä aikana, jonka vietin hänen luonaan, kun asuin hänen talossaan ja kävin koulua, ei edes koirakaan tehnyt minulle pahaa. Ei tapahtunut mitään, mikä olisi antanut minun aavistaa, ettei kansalaisoikeuteni ollut kunnossa. Myöskään oppiaikanani ei tapahtunut mitään, mikä olisi viitannut siihen. Vasta

nyt, kun olen päässyt itsenäiseksi, kun minulla on työtä.»

»Eikö työnantajasi, vanha Halász, voisi järjestää asiaa?»

»Siihen ei hänkään pysty. Jo kahdesti hän on hankkinut minulle työluvan. Ja minä olen anonut kansalaisoikeuksia. Arvelin saavani ne ennemmin tai myöhemmin. Ja nyt . . . tämä karkotus . . .»

»Huhuhuhuu! . . .» Käthe alkaa jälleen parkua. Ja lopuksi hän lausuu muutamia pippuroituja letkauksia kotiseutunsa Iász-Nagykun-Szolnokin komitaatin merkillisellä, väkevällä murteella, johon hän aina lankeaa, kun jokin asia saa hänet raivoihinsa. Sitten hän tyytyy itkemään hiljaa. Vähitellen itku käy hiljaisemmaksi ja muuttuu vihdoin syväksi, hiukan raskaaksi hengitykseksi . . . Käthe on nukahtanut.

Suse odottaa vielä hetkisen, sitten hän vääntää tulen lukulamppuun. Hän tietää, ettei hän tänä yönä saa unta silmäänsä. Hän tavoittelee erästä kirjaa, mutta puolitiessä hänen kätensä vaipuu väsyneenä alas. Hän silmäilee ympärilleen, katselee nukkuvaa Kätheä, hullunkurista pikku huonetta, josta hän ei tosin enää ole ylpeä, mutta josta hän joka tapauksessa pitää — katsoo lumista kattoa, joka kuultaa huuruisen ikkunaruudun ja ohuen uutimen läpi. Kaikki tämä hänen on jätettävä, paha ja hyvä, ankara kamppailu ja suuret suunnitelmat, koko mielikuvituksessa rakennettu iloinen tulevaisuus.

Hyvä Jumala, mitä hullutuksia he olivatkaan aluksi tehneet, hän ja Käthe! He ovat paljon nauraneet niille myöhemmin muistellessaan menneitä. Jo alusta alkaen, astuessaan yhteiselle tielle . . . nuo kaksi niin yksinkertaista lasta! . . .

Suse oli juuri suorittanut kuudennen luokan lukiossa, kun Karola-täti kuoli. Hän ja Käthe, pieni palvelustyttö,

olivat jahkailleet edestakaisin viereisessä huoneessa järkytettyinä ja neuvottomina. He tuskin olivat uskaltaneet kurkistaakaan vainajaa, vain kerran he olivat hiipineet käsi kädessä kuolinhuoneeseen syöksyäkseen seuraavassa silmänräpäyksessä suinpäin käpälämäkeen. Onneksi vanha kelpo tohtorisetä oli ottanut asian omiin käsiinsä, ja muutamien tuntien kuluttua ilmestyi paikalle muuan vanha herra, Karola-tädin miesvainajan sukulainen. Omituisesti ja ujosti hän keskusteli itkevien pikkutyttöjen kanssa; hän ei tiennyt tarkalleen, missä suhteessa nämä olivat vainajaan, mutta hän sai heidät rauhoittumaan: hän järjestäisi kyllä asiat. Pian tulivat hitaat, mustat vaunut noutamaan Karola-tätiä; vanha herra lähti pois sanoen, että hautajaiset vietettäisiin ylihuomenna.

Yöllä tytöt eivät menneet nukkumaan. He istuivat keittiössä, Käthe keitti teetä useampaan kertaan, sillä heitä paleli siitä huolimatta, että kesäkuinen yö oli lämmin. He keskustelivat tulevaisuudestaan, nuo kaksi kuusitoistavuotiasta tyttöä, pieni palvelijatar ja pikku neiti.

»Tahtoisin rakentaa taloja ja sisustaa ne ihmeellisen kauniiksi», oli Suse tuuminut. Oli omituista, että tämä oli ollut hänen suuri haaveensa jo varhaisimmasta lapsuudesta alkaen; tämä unelma täytti itsepäisenä, alituisena painajaisena hänen yönsä. (Siitäkö syystä ehkä, että kohtalo oli heittänyt hänet Eperjesin tilavasta, ilmavasta kartanosta vankkurikotiin ja siitä Karola-tädin kahteen ahtaaseen, synkillä, epäystävällisillä huonekaluilla täyteenahdettuun huonepahaseen?) Hän haaveili tilavasta huoneesta, mukavista, pehmeiksi päällystetyistä nojatuoleista, upottavista vuoteista. (Siitäkö syystä ehkä, että hän oli saanut nukkua kymmenen vuotta ruokasalin kapealla, kovajousisella sohvalla?) Hän haaveili rakastettavista, hymyilevistä huoneista, joihin kultainen auringon-

paiste virtaa leveiden ikkunaruutujen läpi, hilpeistä pikku puutarhataloista, leveistä, aurinkoisista kattotasanteista, missä voisi ottaa suihkunkin. (Ehkäpä siksi, että Karola-tädin vanhassa, ränsistyneessä kylpyhuoneessa oli pimeinä talviaamuina niin hirveän kylmä?)

»Minusta tulee rakennusinsinööri», oli Suse päättänyt yhtä kevyesti, kuin olisi hän sanonut Käthelle: »Leikkaapa minulle vielä viipale leipää!» Ja aivan yhtä luonnollisesti Käthe oli hyväksynyt asian:

»Hyvä. Se on sievä ammatti. Ja minä autan rakennustöissä.»

»Aivan oikein», Suse oli antanut luvan, vieläpä myöntänyt hänelle arvonimen ja säädynkin kuin kuningatar. »Sinusta tulee ylikiilloittaja.» (Karola-tädin selän takana tytöt olivat sinutelleet jo kauan.)

Niin onneton kuin Suse onkin, saa hän kuitenkin halun nauraa muistellessaan, kuinka mielettömän, kuinka aavistamattoman naiiveja he olivat olleet noihin aikoihin. Jo silloin yöllä istuessaan keittiössä ruskean teen ääressä he olivat päättäneet lähteä jo samana kesänä työhön jollekin rakennukselle ja säästää niin paljon palkastaan, että voisivat käydä teknillisen ammattikoulun.

»Ja seuraavana kesänä työskentelemme jälleen ja talvella käymme jälleen teknillistä koulua», selitti hän innostuneena. »Samalla opimme käytännössä myöskin muurarintyöt. On tosin ikävä jättää koulu, missä on jo ennättänyt kiintyä tyttöihin ja opettajiin. Mutta nyt se on jo yhdentekevää. Antaa heidän jäädä, antaa heidän jäädä!»

Käthe, joka tunsi elämää ehkä vivahduksen verran enemmän kuin hän, oli hiukan epäuskoisempi.

»Rakennuksilla ei makseta hyviä palkkoja», huomautti hän surumielisesti.

»Ei tee mitään. Elämme sitä vaatimattomammin»,

Suse napsautti sormiaan. »Tämä pikku asunto on halpa; pidämme sen.»

Ensimmäinen yllätys — harhaluulosta paranemiseksi sitä ei voi nimittää, sillä hehän ottivat kaiken niin kevyesti vastaan, mikä tuntuu täysin käsittämättömältä nykyiseen ajatustapaan verrattuna! — kohtasi heidät jo täällä. Hautajaisissa he itkivät paljon ja vuolaasti ja surivat sydämensä pohjasta Karola-tätiä, joka tosin oli usein marissut heille, mutta joka kuitenkin oli ollut hyvä nainen, urheasti kamppaileva, vanha kelpo naisparka. Hautajaisten jälkeen vanha herra myi pikku asunnon runsaan, kuluneen irtaimiston viimeistä esinettä myöten, laski Käthen kouraan kahden viikon palkan eteenpäin ja kehoitti Susea istuutumaan vierelleen ruokasalin pöydän ääreen, jota ei vielä ollut viety pois.

»Neiti», sanoi hän, ja Susen ryhti koheni tämän ylhäisen puhuttelunimen ansiosta, »tiedän, että poismennyt sukulaiseni on pitänyt neidistä huolta. Tällaista velvollisuutta en minä puolestani voi ottaa kantaakseni, sillä olen köyhä mies.»

»Ah, ei mitenkään!» aloitti Suse itsetietoisesti, mutta herra kohotti kättään.

»Tietääkseni asuu isänne sukulaisia Slovakiassa. Sangen huomattava perhe. Ehdottaisin, että neiti matkustaisi heidän luokseen. Huonekalujen myynnistä emme saaneet suuriakaan. Suunnilleen puolet siitä, sata pengöä, annan teille matkakustannuksiin. Milloin neiti aikoo matkustaa?»

»En tiedä vielä», vastasi Suse huumaantuneena.

»Huonekalut viedään huomenna pois . . .», muistutti herra. »Matkustakaa huomenaamulla! Onko teillä passi?»

Suse pääsi pian ennalleen. Matkustaako pois, lähteä vieraaseen kaupunkiin, missä kukaan ei odota häntä,

minne kukaan ei kutsu häntä? Sukulaisia etsimään, rukoilemaan, että he ottaisivat hänet luokseen? Jättääkö suunnitelmat jo ennen kuin on ehtinyt edes ryhtyä niitä toteuttamaan? Mitä tuo setä kysyikään äsken? — Oliko hänen passinsa kunnossa?

»On kyllä», valehteli Suse nuolennopeasti.

»Sittenhän voitte matkustaa huomenna», päätti herra. »Saatan teidät asemalle.»

»Kiitos, se ei ole tarpeen», Suse torjui kohteliaasti. »Käthe saattaa minut kyllä.»

Silmiään räpäyttämättä, sujuvasti ja vakuuttavasti Suse harjoitti vilppiä. Hänellä oli sellainen tunne, että häntä vastaan valmisteltiin hirveätä rikosta ja että valhe oli täysin oikeutettu ja luonnollinen puolustuskeino. Hän otti nuo sata pengöä ja lausui herralle jäähyväiset. Sitten hän kertoi Käthelle kiukusta vapisevalla äänellä, mihin tuo hirviö oli yrittänyt taivuttaa hänet.

»Me pysymme yhdessä ja meistä tulee suuria arkkitehtejä», hän päätti tarmokkaasti.

Käthe nyökkäsi. He pysyvät yhdessä ja heistä tulee suuria arkkitehtejä. — Susehan sanoi niin!

III.

HÄPEÄPILKKU.

Suse huokaa ja vääntää lukulampun sammuksiin. Eihän hän voi lukea. Myöskin uni tulee karttamaan hänen silmiään. Kalpea hämärä kuultaa ikkunasta huoneeseen. Se ei ole vielä aamuhämärää, se johtuu vain vastapäisen rakennuksen katolla hohtavasta lumesta.

Suuria arkkitehtejä heistä ei tullut, se nyt on aivan varma. Mutta miten eriskummallisen naiivisti he aloittivatkaan työnsä . . .

Seuraavana päivänä he sulloivat Susen pienen omaisuuden kahteen vanhaan kirstuun, ja Käthe pyysi talonmiestä säilyttämään sitä, kunnes se haettaisiin pois. Suse odotti sillä välin läpättävin sydämin porrastasanteella; hän muistutti valepukuista pikku prinsessaa. Hänet oli pyntätty Käthen toiseen pukuun, hän oli vetänyt punapilkullisen huivin syvälle otsansa päälle ja vapisi kuin haavanlehti. — Minkä tähden? . . . Koska Karola-tädin sukulaissetä saattoi ottaa selville, oliko hän matkustanut. Vai eikö hän sitä tekisikään? Todellakin nyt, näitä asioita muistellessa, se ei tuntunut ollenkaan todennäköiseltä. Mutta silloin olivat asiat toisin, kaksi kuusitoistavuotiasta tyttöä vilkkaine mielikuvituksineen ja liiaksi kiihtyneinä suurista suunnitelmistaan . . . he hiipivät portista ulos

kuin kaksi vakoilijaa, joiden on onnistunut varastaa vihollisen hyökkäyssuunnitelma.

Ja sitten -- sitten he ryhtyivät vakavasti etsiskelyihin ja tekivät tiedusteluja kaikkialla, missä näkivät rakennuksen kohoavan. He etsivät työtä. Ensin he olivat liian suulaita selittäessään, että he aikoivat opiskella tätä alaa. Mutta kun heidät oli muutamia kertoja naurettu ulos, muuttuivat he silminnähtävästi vaatimattomammiksi. Kunnes he vihdoin saapuivat Aron Gábor-kadulle — eräs hyväntahtoinen työmies oli sanonut heille, että heidän olisi turhaa etsiä työtä itse kaupungista, ja että heidän pitäisi yrittää sen laidoilla — ja sanoivat vain, että he olivat maalaistyttöjä ja haluaisivat kantaa muurilaastia, jos se kävisi päinsä.

Se kävi päinsä. He työskentelivät koko päivän, kunnes heidän kämmeniinsä nousi rakot. Käsivarsia ja selkää pakotti, kuin olisi niitä nipistetty rautapihdeillä. Illalla he katselivat toisiaan tuskallisina. Nukkumaan!

»Meidän on mentävä hotelliin», arveli Suse.

»Hotelliin!» Käthe oli pyörtymäisillään väsymyksestä, mutta sittenkin hänen täytyi nauraa niin, että kupeisiinkin pisti, eikä vain selkään. »Se maksaa hirveästi rahaa, kuuletko! Ja tuossa kunnossa sinua ei päästetä sisälle ollenkaan!»

Siihen asti Suse oli saanut vain kaksi pengöä kuukaudessa taskurahaa, mutta nyt piili hänen kukkarossaan pyöreät sata pengöä, ja tuollainen pyöreä satanen kykenee kyllä antamaan järkkymättömän itseluottamuksen.

»Mitä höpisetkään!» hän suipisti huuliaan ylimielisesti. »Tule mukaan vain.»

Kuolemanväsyneinä he saapuivat erään loistohotellin eteen Budan puolella. Ja siellä . . . niin, siellä toteutui Käthen ennustus. Puolen tunnin kuluttua he seisoivat

jälleen kadulla neuvottomuuteen jähmettyneinä, melkein lyyhistymäisillään kokoon uupumuksesta.

Oli suoranainen ihme, että he jaksoivat laahautua vielä Áron Gábor-kadulle takaisin. Siellä he pyysivät rakennuspaikkaa vartioivaa työmiestä päästämään heidät nukkumaan huoneeseen, jossa säilytettiin työkaluja. Työmies loi yhden ainoan epäluuloisen katseen lapsiin. Hän näki, että nämä hoipertelivat väsymyksestä kuin juopuneet. Hän viittasi kädellään, vihdoinkin he pääsivät nukkumaan.

Vaikka heidän vuoteenaan sinä yönä oli kova, höyläämätön arkunkansi, nukkuivat he jo puolen sekunnin kuluttua kuin porsaat. Ja vaikka jäsenet seuraavana aamuna olivat hieman jäykät, vaikka niska ei oikein tahtonut kääntyä saranoillaan, niin mitäpä siitä! Muutamia vapaaliikkeitä muurilaastikaukalolla, ja jälleen toimivat lihakset kevyesti, kuin leikiten.

Ne olivat merkillisiä, merkillisiä, nuo kaksi kuukautta. Päivisin he nostaa kurottelivat tiiliä ja laahasivat muurilaastikaukaloita. Puolipäivän ruokatunnilla he nojasivat selkänsä työkaluvajan seinään ja söivät silavaa särpimenä vihreä paprika ja nuoret sipulit. Iltaisin he heittäytyivät maahan talon takana, oikaisivat väsyneet jäsenensä kasteiselle, kylmälle nurmikolle, tuijottivat armaita tähtiä. Suse selitteli planeettoja ja kiintotähtiä, jotka olivat olleet oppiaineena koulussa kuudennella luokalla. Ja he keskustelivat elämästä, jonka he siihen aikaan kuvittelivat laajaksi, kukkien peittämäksi kedoksi, sametinpehmeäksi, tuoksuvaksi, tuulessa hiljaa laulavaksi kedoksi. Se täytyi vain kyntää, aura oli työnnettävä syvälle sen möyheään, mustaan multaan, ja heti versovat runsaat tähkäpäät kirkkaan keltaisina kuin lingottu hunaja.

(Totta tosiaan! Suse ravistaa päätään katkerasti huo-

neen opaalinvärisessä hämärässä. Ketoko — ei, vaan räme! Ruma, rämeinen, liejuinen ja upottava kenttä . . . jättäkäämme se. Älköön ihminen itse katkeroittako omaa elämäänsä. Huomenaamulla hän menisi puhumaan Paulin kanssa. Mitään sen viisaampaakaan hän ei voi tehdä. Siihen mennessä, kun ei kerran voi nukkua, on parempi palata muistelmissa tuohon kerran elettyyn merkilliseen kesään. Merkillinen kesä todellakin kirkkaiden tähtien alla, elämä kuin laulava keto, maailma pelkkää naurua.)

Ja sittenkin, juuri näinä kahtena kuukautena he oppivat sangen paljon. Samoin heidän ruumiinsa, erikoisesti Susen. Ruskeaksi palaneen ihon alle kasvoi lujat lihakset, ylpeätä, sitkeätä voimaa, räiskyvää elämäniloa. Ja sitä paitsi he viisastuivat aika lailla. Niinpä heille lopultakin valkeni — tarvitsivatko nuo kaksi pikku hupakkoa todella kaksi kokonaista kuukautta siihen? — että heidän tällä keinolla olisi hyvin vaikea tulla suuriksi arkkitehdeiksi. Eihän heille auennut täällä ainoatakaan tietä, joka olisi johtanut edes rakennusmestarin taitoon. Ja vielä sekin heille valkeni, että oli rohkeimman mielikuvituksen ylittävää typerää kuvittelua, että he yhden ainoan pengön päiväpalkan turvin kykenisivät elämään koko talven. Ja että olisi sittenkin hyvä käydä koulu loppuun, sillä kukapa saattoi tietää . . . Jokaisessa korkeakoulussahan vaadittiin ylioppilastodistus. Ja vaikk'ei enää olisikaan ollut varsinaisesti halua itse opiskeluun, kaipasi kuitenkin vielä vanhaan kelpo kouluun, kun tahtoi sittenkin oppia vielä niin paljon! Ja jostakin elatustavasta piti huolehtia, sillä muuten he kuolisivat talvella nälkään. Ja . . . niin, sanalla sanoen, he olivat joutuneet sangen pahaan umpikujaan.

Yhdentekevää. Minkä takia ihminen sitten olisi kuusitoistavuotias, ellei keksiäkseen jo seuraavana päivänä uusia, tuoreita, loistavia suunnitelmia.

»Talot eivät oikeastaan ollenkaan kiinnosta minua», selittää Suse, »vaan se, mikä niiden sisällä on. Eikö talo olekin hauskempi sisältä kuin ulkoa?»

»Aivan oikein!» Käthe nyökkää vakuuttavasti, vaikka käsittämättä tuskin juuri mitään.

»Katsohan! Minulla ei ole vähintäkään halua tulla arkkitehdiksi. Minusta tulee taidehuonekalupuuseppä. Taidehuonekalupuuseppä, mikä kaunis arvonimi.»

»Kaunis», totesi Käthe. »Entä minä?»

»Sinä? Hm . . . katsotaanhan. Mikä sinua sitten kiinnostaisi?»

Suse hymyili liikutettuna huoneen fosforihämyisessä pimeydessä. (Oliko tämä maidonkarvainen sumu jo aamuhämärää?) Silloin oli Käthe, naiivi, liikuttava Käthe, kohottanut pienet mustalaistytönkasvonsa ja lausunut:

»Mikä minua kiinnostaisi? Sitä en tiedä. Mutta luulen, että saan ehkä sellaisen paikan, jossa minulle luvataan, että sinä saat asua luonani. Voimmehan jakaa sen ruoan, mikä minulle annetaan. Ja sitten voisit jälleen jatkaa kouluasi ja tulla taas hienoksi neidiksi. Koulunkäyntiin riittänee se satalappunen sekä se, minkä minä saan palkaksi?»

»Käthe, sinä hupsu Käthe! Minulla on kyllä halu oppia enemmän, vaikkakaan tuskin enää menen kouluun. Sen ratkaisemme kyllä jotenkuten. Mutta palvelukseen en sinua päästä, käsitätkö? Ja että minusta tulisi jälleen hieno neiti? . . . No, tiedä siis, että olen nytkin hieno neiti! Ja sinä myöskin, ymmärrätkö?»

»Kyllä», oli Käthe sanonut pelästyneenä.

»Ja loput voit jättää minun huolekseni. Minusta tulee taidehuonekalupuuseppä, kuulitko?»

»Kyllä», Käthe oli räpyttänyt silmiään yhä hämmentyneempänä. »Kaunis nimi.»

»No, eipä erikoisen. Mutta se minusta tulee joka tapauksessa. Sinulle taas hankin kyllä jotakin hommaa. Onko selvä?»

»Selvä on.»

Mutta miten kaukana kaikki selvyys vielä olikaan!

Tällä kertaa he tosin kävivät asiaan käsiksi hiukan tyynemmin ja selväjärkisemmin. Käthe — niin, näihin aikoihin hän alkoi salaa ihailla Kätheä — Käthe otti huomaamatta johdon omiin käsiinsä.

»Syksyksi tarvitsemme asunnon», hän sanoi vienolla, mutta samalla kaiken vastustamisen kumoavalla äänellä. Ja kolmessa päivässä hän löysi asunnon, pikkuruisen palvelijanhuoneen, jossa kuitenkin oli tilaa kummallekin. Neljä pengöä viikossa — oliko se nyt yhtään mitään? ! . . . He hakivat sinne talonmiehen huostaan jättämänsä omaisuuden.

»Sinun täytyy kirjoittautua kouluun», hän sanoi sitten, aivan yhtä vienosti, ja tottelevaisesti Suse ilmoittautui koulun seitsemännelle luokalle. Tosin yksityisoppilaana voidakseen samalla käydä työssä.

»Minä taas lähden harjoittamaan kulkukauppaa», sanoi Käthe jälleen samalla vienolla äänellä, jälleen lujasti kuin kallio. Hän avasi suuren pahvirasian kannen: siinä oli saippuoita, hammastahnaa, paljon ruusuvettä. »Kuljen ovelta ovelle ja myyskentelen näitä.»

»Käthe! Mistä olet sitten hankkinut nämä?»

»Eräältä naiselta», vastasi Käthe, ei ylenpalttisen selventävästi, mutta taipumatta valaisemaan asiaa sen lähemmin. Hän sieppasi rasian kainaloonsa ja katosi.

»Mustalaistyttö!» nauroi Suse. Jo kauan hän oli kiusoitellut mustalaistytön näköistä Kätheä, jolla oli mustat, salamoivat silmät, että tämän suonissa muka virtasi mustalaisverta; tämä selitti hänen harvoin, mutta silloin

sitäkin äkillisempänä ja vastustamattomampana purkautuvan puhetulvansa, hänen nauravan, yltymistään yltyvän jaarittelunsa. Käthen ansiosta he olivat kesällä saaneet luvan nukkua työkaluvajassa, hän kun osasi sadatella ja rukoilla niin etevästi. Käthen ansiosta he saivat pestä pyykkinsä naapurihuvilan kylmällä ja lämpimällä vedellä siunatussa pesuhuoneessa, sillä hän se juuri oli kokonaan valloittanut talonemännän ja liikuttanut hänet kyyneliin asti. Vain Susen seurassa Käthe oli vaitelias, hän näet kunnioitti Susea.

Hm. Hän olikin niin sanoaksemme ainoa henkilö koko Budapestissä, joka kunnioitti Susea. Sillä puuseppämestarit, työnjohtajat ja päällysmiehet, joiden luona Suse siihen aikaan juoksi aamusta iltaan työnhaussa, eivät osoittautuneet erikoisen huomaavaisiksi. Väliin he nauroivat, väliin tekivät vain kiukkuisen eleen kädellään, kun heidän kallista aikaansa kulutettiin moiseen höpötykseen.

Tällaista jatkui viikkokaupalla. Kunnes Suse keksi jotakin suurta. Hän puki ylleen kauneimman — ei, olkaamme rehellisiä: ainoan kauniin leninkinsä ja ilmoittautui itsensä herra johtaja Halászin, suurimman, kuuluisimman huonekalutehtaan omistajan puheille.

»Yksityisluontoista asiaa» — tokaisi hän nenäkkäästi sihteerille.

»Mitä haluatte, neiti?» kysyy sisällä vanha johtaja nostamatta katsettaan papereistaan.

»Herra johtaja! Pyydän, katsokaahan toki minuun! Herra johtaja, tahdon tulla puusepäksi. Tahdon tehdä huonekaluja. Niin, ettäkö ei vielä ole olemassa naispuolisia puuseppiä? ! Suvaitkaa katsoa, kuinka vahva olen!»

Herra Halász säpsähtää, sillä Suse syöksyy hänen luokseen nostaakseen hänet tuoleineen ilmaan.

»Jumalan tähden, neiti! Oletteko tullut hulluksi? Uskon teitä, uskon teitä, antakaa toki olla!»

Suse seisoo huohottaen hänen edessään.

»Tulette näkemään, herra johtaja, tulette olemaan ylpeä minusta! Minusta tulee niin suuri puuseppä, kuin . . . kuin . . . kuin talo.»

»Hiljaa mäessä, neiti. Mikä on nimenne?»

»Suse Hanzély.»

»Vai niin. Kuinka paljon olette käynyt koulua?»

»Kuusi luokkaa lukiota.»

»Ja olitte huono oppilas, niinkö? Ette tuntenut kirjojen ääressä työniloa?»

»Kuinka sellaista voi sanoa, herra johtaja. Kas tässä todistukseni, olkaa niin hyvä, katsokaahan sitä, pelkkiä kymppejä!»

Johtaja tarkastelee sitä ja ravistaa päätään synkkänä.

»En usko voivani antaa teille työtä, neiti. Työmiehet eivät tulisi sietämään teitä joukossaan. Mutta mikäs tämä on?»

Hänen sormensa osoittaa julmana paperin alaosaa. Suse punastuu korviaan myöten. Ainoa häpeäpilkku. Oi, miksi piti hänen huomata se! Seitsemän käytöksessä muuten niin loistavassa todistuksessa.

»Se . . . se . . .», änkyttää Suse, »se on seitsemännumero . . .»

»Näen sen. Vakava juttu. Mitä te sitten teitte?»

»Minä . . . minä en voinut sietää saksanopettajaamme, niin, eivätkä muutkaan tytöt voineet sietää häntä, uskokaa se, olkaa niin hyvä. Ja niinpä minä . . . tein hänelle pikku kepposen.»

»Niinkö?»

»Tiedättekö, löysin ullakolta vanhat, lapsuudenaikaiset rullaluistimeni. Ja silloin pälkähti päähäni Mukin . . .

tarkoitan saksanopettajamme tapa asettua seisomaan kateederin eteen ja nojautua velton sirosti pöytään. Hirveän vastenmielinen, teeskentelevä äijä, tiedättekö. Oli siinäkin nätti poika.»

»Niinkö?»

»Niin, ja minä hajoitin rullaluistimet ja kiinnitin rullat opettajapöydän jalkoihin. Ja kun Muki . . . herra opettaja nojasi pöytään, luisteli pöytä seinää vasten ja herra opettaja mätkähti maahan. Siitä sain seitsemän käytöksessä.»

»Niinkö? . . . Ja millä tavalla saitte rullat kiinni pöydänjalkoihin?»

»Oi, se oli aivan yksinkertaista. Pujotin pyöreäksi veistetyn, höllän puukiilan pyörän laakeriin ja kiinnitin kummallekin puolelle pikkuruiset listat, jotka naulasin pöydänjalkoihin. Niin ollen saattoi tämän laitteen purkaa nopeasti, ja kun herra lehtori oli ennättänyt hakea herra rehtorin paikalle, ei siitä näkynyt enää jälkeäkään. Mutta sain kuitenkin . . .»

»Rangaistuksen, eikö niin? Jaa jaa . . . Mutta tuo pikku laite ei todella ollut hullummin suunniteltu. Huomaan, että ymmärrätte tällaisia asioita. Tiedättekö? Annan teille sittenkin työtä. Mutta kuinka tulette mieheni kanssa toimeen, se on kokonaan oma asianne. Se ei tule olemaan helppoa. Ja ymmärtäkää minut oikein, mitkään poikkeukset eivät voi tulla kysymykseenkään! Teidän on työskenneltävä samoin kuin muidenkin oppipoikien.»

»No, sehän on selvä, herra johtaja! En ole toki kuvitellutkaan sitä toisin!»

»Aivan niin. Olkaa siis täällä huomenaamulla kello 7.»

Suse riensi kotiin tanssiaskelin.

»Onko nyt enää oikeutta maailmassa?» kysyi hän Käthelta dramaattisin elein. »Jos olisin ollut kunnollinen

kiltti tyttö, en olisi tehnyt Mukille kepposta, eikä minua olisi rangaistu enkä olisi saanut seitsemää käytöksessä, ja silloin tuo ukko olisi heittänyt minut ilman muuta ulos. Mutta sellaista on elämä nyt kerta kaikkiaan! Oletko saanut mitään myydyksi, Käthe?»

IV.

VÄHÄN VOITA, PALJON LEIPÄÄ.

Hän oli kyllä myynyt, ja miten paljon hän olikaan myynyt! Käthe oli onnentähteni! — ajattelee Suse. Onnentähtikö? Hänen ajatuksensa pysähtyvät tähän sanaan. Sen uuden kolauksen vaikutuksesta, joka nyt oli kohdannut hänet kuin isku takaraivoon, ei hän voinut enää käsittää, mikä oli todella onnea, mikä onnettomuutta. Mutta siihen aikaan — niin, siihen aikaan Käthe oli oikea pieni maallinen suojelusenkeli, tuo väsymätön Käthe, joka pesi, silitti, siivosi huoneen, joka kaiken tämän lisäksi ennätti vielä päivisin juosta kaupanteossa etukaupungin talojen keittiöissä, joka voitti pärpättävällä puhetulvallaan jauhokuonoiset keittäjättäret ja laski sitten pyöreitä, kiliseviä kymmenen ja kahdenkymmenen hellerin kolikoita, jopa toisinaan kokonaisia pengönrahojakin joka ilta Susen nenän eteen. Mutta ei ainoastaan näiden rahojen takia, vaan myöskin hänen sielullisen tukensa takia Suse ei olisi voinut kuvitellakaan noita neljää vuotta ilman Käthеä, ilman hänen uhrautuvaista, aina altista sisarenrakkauttaan. Ajatella nyt esimerkiksi noita paria ensi kuukautta työpajassa, jolloin Suseen kohdistuva viha tuntui suoraan sanoen polttavalta ... jolloin kaikki se, millä ihmistä voidaan nöyryyttää ja lou-

kata, satoi hänen päälleen tiheänä kuin rakeet . . . Minkä tähden? . . . Siihen on vaikea löytää vastausta nyt, kun kaikista hänen silloisista vihollisistaan on tullut hyviä tovereita, alttiita työkumppaneja.

Kyllä ihminen on merkillinen otus, miettii Suse, ja vieläkin merkillisempi otus on mies . . . Olivatko he kateellisia siitä, että nainen oli tunkeutunut tehtaaseen? Taivas tietänee, mikä heitä vaivasi. Näkiväthän he kyllä, että Suse oli aivan yhtä altis lakaisemaan höylänlastuja tai juoksemaan kaupasta desilitran viiniä, kuin kuka tahansa muu oppipoika. He näkivät sen kyllä, mutta he eivät suostuneet antamaan sille tunnustustaan. Aina työnnettiin hänen eteensä raskaimmat työt, hänen annettiin laahata niin valtavia parruja, että hän oli lyyhistymäisillään maahan; alituisesti häntä moitittiin, alituisesti löydettiin vikoja kaikessa, minkä hän teki.

Sitten miesten tapa suhtautua häneen muuttui hitaasti, aivan vähitellen. Hitaasti ja vähitellen heille valkeni, ettei tämä tyttö halunnut mitään sellaista, mikä ei kuulunut hänelle. Ruokatunnilla tehtaan pihalla hän ei suinkaan leikannut suurempaa silavaviipaletta kuin toisetkaan. Pikemminkin pienemmän. Kun meisseli viilsi haavan hänen sormeensa, ei hän pyörtynyt parin veripisaran takia. Kun kaksi listaa oli sovitettava yhteen, teki hän sen aivan yhtä tarkasti kuin Martin. Ja niinpä elämä tehtaassa muuttui helpommaksi; joskaan häntä ei suorastaan rakastettu, siedettiin häntä kuitenkin, välinpitämättömästi, kylmän vieraasti. Ainoan poikkeuksen muodosti juuri Martin, jonka suosiolle toiset kuitenkin ummistivat silmänsä, hän kun oli viimeistä oppivuottaan palveleva oppipoika. Martin rakasti Susea. Mutta Martin voitiin jättää laskuista pois kahdestakin syystä, ensiksikin, koska hän oli vielä oppipoika, toiseksi, koska hän

oli rakastunut Suseen. Martin ei antanut arvoa hänen puusepänammatilleen, vaan hänen kullankeltaiselle tukalleen, hänen hymyileville kauriinsilmilleen. Martin kirjoitteli hänelle ruusunvärisiä kirjeitä, joissa kaksi kyyhkystä suuteli tai kaksi sydäntä oli liitetty toisiinsa orjantappuran piikillä.

Martin oli hyvä hänelle, sitä ei käynyt kieltäminen. Mutta muuten hän vietti tähän aikaan oikeata koiranelämää, jota hän tuskin olisi jaksanut kestää, jollei Kätheä olisi ollut. Joka ilta Käthe kuunteli osaaottavasti pahoilla mielin kertomusta viimeisistä nöyryytyksistä ja loukkauksista, uskomattoman väkeviä kirouksia hän omisti julkeille työmiehille, sitten hän istuutui kuuliaisesti Susea vastapäätä ja »auttoi häntä oppimaan». Mykkänä ja tuskastuneena hän piteli kirjaa, kun Suse lausui kreikkaa ulkoa, ojensi kohteliaasti kynän ja sanakirjan Susen valmistaessa Tacituksen tekstejä, kuunteli kunnioittavana Torricellin tyhjiöteoriaa ja toisen asteen yhtälöitä. (Samalla Suse sai kokea suuren yllätyksen, yllätyksethän eivät olleet harvinaisia, kun Käthestä oli kysymys: lyhyen selityksen jälkeen hän ymmärsi matematiikkaa paljon paremmin kuin Suse. Hänellä oli vaistomainen taipumus siihen: kun Suse sotkeutui Legendren väittämään, huomasi Käthe heti, millä kohdalla johtamiseen oli tullut virhe, ja keksi aivan itsenäisesti, sujuvasti ja helposti oikean todistuksen!)

Tähän aikaan tuli myöskin Paul hänen elämäänsä. Se oli huvittava tapaus. Tehtaassa oli juuri valmistettu tupakkapöytiä, siroja, hienoja pikku telineitä, jotka lakattiin punaisiksi, keltaisiksi ja mustiksi. Susen osalle oli tullut musta lakka; hän väänsi moottorin kampia, pumppu puristi ilmaa, ilmanpaine ruiskutti tasaisella voimalla lakkaa näkymättömän pieninä pisaroina puun pinnalle.

Tätä menettelytapaa kutsutaan »pirskottamiseksi». No niin, Suse oli ollut tässä työssä jo kello seitsemästä asti aamulla; oliko siis ihme, että kello yhdentoista aikaan hänen nenänipukkansakin kiilsi lakasta mustana eiväkä vain hänen pikku kätensä?

Ja silloin herra Vojtás, työnjohtaja, huusi huoneeseen:

»Suse, tulehan ulos! Eräs herra kysyy sinua.»

Suse pysäyttää moottorin, laskee pirskotusruiskun syrjään, pyyhkäisee käsiään karttuuniesiliinaan, mistä on seurauksena, että esiliina tulee kyllä mustaksi, mutta kämmenet eivät vaalene vähääkään, ja rientää ulos.

Pitkä, hintelä nuorukainen seisoo pihalla, tempaa hatun päästään.

»Suutelen kättänne. Suvaitsisitteko muistaa minut? Taikka paremminkin, suvaitsisitko, sillä ennen vanhaan sinuttelimme.»

»Kunpa muistaisin!» ihmettelee Suse. »Milloin sitten?»

»Voi voi, siitä on jo pitkä aika. Luulenpa, että suvaitsit olla silloin nelivuotias. Minä taas kahdeksan. Eperjesissä. Nimeni on Paul Szekér, muistatko?»

Jotakin hämärää liikkuu Susen mielessä.

»Paul! Sinähän opetit minut luistelemaan ja kaadoit minut vähäväliä!»

»Minäkö? Sinähän olit sellainen pelkuri, ettet uskaltanut tehdä pienintäkään kaarrosta!»

»Minäkö? Minä en ollut pelkuri! Etkä sinäkään osannut tehdä kaarroksia!»

»Minäkö en olisi osannut? Kaikkea sitä kuuleekin!» . . .

Suse ei voinut olla nauramatta.

»No, toivottavasti emme joudu heti tukkanuottasille. Sanohan, kuinka löysit tänne?»

»Niin, todella, suo anteeksi. Olen tullut tänne Eperjesistä ja päättänyt etsiä sinut käsiini. Tämän tehtävän

laski myöskin Steffl Hanzély-sedän perhe sydämelleni. Tiedätkö, jään tänne asumaan. Olen kuudetta lukukautta opiskeleva lainopin ylioppilas ja aion jatkaa lukujani Budapestissä.»

»Mainiota. Mutta kuinka keksit tulla tänne tehtaaseen?»

»Siihen ei suurta neroutta vaadittu! Osoitetoimistosta sain tietää asuntosi. Et ollut kotona, mutta vuokraemäntäsi sanoi, että tapaisin sinut täällä tehtaassa. Onko siinä perää, että olet puusepänoppilas?»

»On kyllä! Eikö se näy päältäkin?»

»Nenästäsi päätellen pitäisin sinua pikemminkin nokikolarina.»

»Nenästäni? Mikä minun nenääni sitten vaivaa?» Suse hieroo sitä epätoivoisesti.

»Anna sen olla!» lohduttaa Paul. »Se on suloinen.»

Vielä tänä päivänä hän väittää, että tuo mustaa lakkaa kiiltävä pikku nenä valloitti hänen sydämensä ikuisiksi ajoiksi.

»Se oli kohtalokas hetki!» tapaa hän huokailla. »Tuo musta nenä . . .»

Paulia ei nyt yleensä tarvitse ottaa niin kirjaimellisesti.. Paul ei ole rakastunut Suseen, Jumalan kiitos. Paul on vain hyvä ystävä, hauska, rakas toveri; jos hän joskus pyytääkin Susen kättä, ei se merkitse mitään. Sitä paitsi hänen kosintansa lykkää asian aina kaukaiseen tulevaisuuteen: ». . . kun minä kerran olen kuuluisa asianajaja ja sinä suuri huonekalutehtailija . . .»

Totta on, että Paul on siitä lähtien ollut hänen toverinsa, ystävänsä, ritarinsa, hänen lainopillinen avustajansa. »Yhtä hyvin suosijasi kuin suojelijasi ominaisuudessa . . .», on hänen tapanaan lausua johdannoksi, kun on kysymys jostakin lausunnosta hänen alaltaan. Suoje-

lijako? . . . No niin, siitä voinee olla eri mieltä. Paul uskoo vuorenvarmasti, että tytöt tarvitsevat häntä, hänen neuvojaan, hänen tukeaan, mutta . . . Itse asiassa totuus on se, että juuri tytöt ovat lukemattomia kertoja päästäneet hänet pinteestä, kaikista mahdollisista pinteistä, joihin hän vuorenvarmoine miehisine vaistoineen joutuu keskimäärin kerran kahdessa kuukaudessa. Mitä tapahtui silloin, kun huonot toverit houkuttelivat Paulin korttipeliin ja lukukauden sisäänkirjoitusmaksuun tarkoitetut rahat sulivat olemattomiin? Eivätkö juuri tytöt uhranneet hänelle viimeiset säästöroponsa? — Paul maksaa heille vielä nytkin pienissä erissä takaisin lainaa, ei tosin enää sitä samaa, vaan erästä toista, joka hänen oli ollut pakko ottaa lainattuaan kevytmielisesti koko kuukausirahansa — vain kahdeksikymmeneksineljäksi tunniksi! — eikä vielä tänä päivänäkään ollut saanut rahaa takaisin.

»Viheriöitä ovat pojat!» — suunnilleen niin kuuluu lyhyenä yhteenvetona Susen käsitys toisesta sukupuolesta. Ja kuinka äärettömän avuttomia he ovatkaan! Eiväthän he kykene pitämään edes vähiä vaatteitaan kunnossa. Hyväsydäminen Käthe oli jo monta kuukautta pessyt ja paikannut Paulin pyykit, kunnes Suse, kaikessa itsenäisyyden kannattajana, joutui suorastaan raivoon.

»Etkö häpeä, kun et itse kykene tekemään sellaista? Tänä iltana tulet tänne, ja me opetamme sinut pesemään pyykkiä!»

Ja armotta hän komensi Paulin pesuvadin ääreen; Hämillään ja avuttomana Paul kääri paidanhihansa.

»No hiero nyt oikein voimien takaa, poikaseni! Kynsiharjallako? Milläs sitten! Sillä tavalla, tuo alkaa jo olla mukiinmenevää työtä.»

Paul hikoili, voivotteli, hiukset riippuivat hänen silmillään, saippua tunkeutui hänen nenäänsä, hän murisi jotakin akka- eli hirmuvallasta, mutta kaikesta huolimatta hän oppi suorittamaan työn hyvin, niin pesun kuin silityksenkin. (Viime vuonna hän oli saanut tytöiltä joululahjaksi sähkösilitysraudan. Happamin ilmein hän oli ottanut lahjan vastaan.) Mutta vaatteiden paikkaamista he eivät yrittäneetkään opettaa hänelle. »Liian hienoa työtä», sanoi Suse. »Miehinen järki ei sellaista käsitä.» Paul vetosi roomalaiseen oikeuteen, eikö sen laatimiseen ollut vaadittu juuri terävää järkeä? ! . . . Mutta sille Suse napsautti vain sormiaan:

»Kaavamaisuutta. Niin, todella, sitä te kyllä ymmärrätte.»

Kaavamaisuutta! . . . No niin, tässä meillä nyt on tämäkin oikean ammattihomeen sanelema kirjelmä, tämä karkotusmääräys, siihen olisi Paulin nyt keksittävä jokin järkevä neuvo, jos hän siihen pystyy.

Kaikesta pahasta, kaikista huolista ja levottomuudesta huolimatta nuo neljä vuotta olivat olleet hyvää aikaa, he olivat tulleet hyvin toimeen. Vähän voita, paljon leipää — se oli aamiainen ja päivällinen vuoden jokaisena päivänä, pyhä- ja juhlapäiviä lukuun ottamatta. Väliin sen lisäksi mustaa retikkaa. Vähän voita — paljon leipää: ei ollenkaan hullumpi ruokajärjestys. He olivat nuoria ja terveitä, he kestivät sen. He olivat tosin aina nälkäisiä ja aina valmiit syömään, olipa yö tai päivä. Mutta vähät siitä! Entäs sitten suurenmoiset sunnuntaiset herkkupäivälliset, joihin Paulkin oli kutsuttu ja jotka hänen rahallinen osanottonsa teki mahdollisiksi — paprikalla höystettyjä perunoita hirveän suuren makkaramäärän kera, sianpörköltiä tai székelyläistä gulaššia . . . Käthe keitti pikakattilalla ja Paul leikki hänen vieressään

keittiöpoikaa: kuori perunoita, leikkasi vihreitä paprikapalkoja kehään vadille. Se oli hauskaa.

Se oli hauskaa. Jos katsoi asiaa syvemmälle ja otti kaiken huomioon, olivat nämä neljä kovaa työ- ja kamppailuvuotta hauskoja. Niiden aikana hän oli päättänyt oppiaikansa, hänestä oli tullut vakava, täysikasvuinen »herra kisälli», jolla oli kunnollinen palkka, lisäksi hän oli suorittanut ylioppilastutkinnon. Paul oli suorittanut oikeustutkintonsa. Ylioppilastutkinto ei nyt ehkä olisi ollut aivan välttämätön. Suse oli näet lopullisesti luopunut kaikista ajatuksista opiskella yliopistossa, mutta ehkäpä Käthe oli oikeassa: tuollainen pieni oppineisuus ei ole koskaan haitannut ketään, ja muutenhan Suse kyllä mielellään oppi aina jotakin uutta. Ja itse asiassa hän rakasti voimien käyttämistä, kamppailua, raskasta työtaakkaa, hänestä oli mieluisaa todistaa itselleen, että hän kykeni suorittamaan sivutöinään, ikäänkuin vasemmalla kädellä, sen, minkä hän oli ottanut tehtäväkseen. Myöhemmin hän määritteli kerran itsensä sellaiseksi hevostyypiksi, joka on parempi esteratsastuksessa kuin tasaisella kentällä. Käthe nauroi tälle verraten vähäistä itsekunnioitusta osoittavalle vertaukselle ja arveli, että siinä saattoi kyllä olla perää, mutta samalla hän neuvoi, että Suse voisi juosta hyvin nytkin, kun tie oli tasainen.

Sillä se oli tullut yht'äkkiä tasaiseksi. Vieläpä tehtaassakin oli kaikki jo aikoja sitten kääntynyt oikein päin aivan odottamatta, kuin ihmeen kautta. Laskan tapaus... Suuri käännekohta oli Laskan tapaus — siitä lähtien Suse on ollut kaikkien lemmikki ja ystävä, arvossapidetty, hemmoteltu toveri.

Asia alkoi sillä, että Laska ei voinut sopeutua siihen, että toiset alkoivat suhtautua yhä suopeammin Suseen. Hän vihasi naispuolista oppipoikaa käsittämättö-

män itsepintaisesti ja sitä hurjemmin, mitä enemmän hänen toveriensa kauna lieveni. Ja eräänä päivänä... Suse seisoi sorvin ääressä syventyneenä pyöreiden jalkalampuntankojen hiomiseen... akseli pyöri, kone surisi... sanalla sanoen, hänen oli mahdoton kuulla, kun Laska huusi hänelle. Työmies luuli, että hän vain uhmaillakseen ei välittänyt vastata, että hän tahtoi ärsyttää häntä. Miehellä oli käsissään pitkä, paksu, höyläämätön lauta, hän käänsi sitä tahallaan niin kömpelösti, että se löi Susea päähän. Susesta tuntui, kuin olisi katto luhistunut hänen päälleen ja seinät kaatuneet jymisten haudatakseen hänet alleen; veri virtasi vuolaana hänen päästään. Kun hän jälleen tuli täysin tajuihinsa, oli hänet laskettu erääseen arkkuun, häntä pestiin ja kuivattiin, mutta Laskaa moitti jokainen kiroten hänet alimpaan kadotukseen. Työmies seisoi paikallaan vahankalpeana naksuttaen järkytettynä sormiensa niveliä. Martin oli enimmän äänessä, hän vuoroin pihisi kiukusta, vuoroin voivotteli.

Silloin aukeni ovi äkkiä. Herra Vojtás, työnjohtaja, astui sisään. Hän näki, että kaikki häärivät Susen ympärillä.

»Mitä täällä on tekeillä?»

Kaikki vaikenevat. Laska hengittää syvään, yrittää sanoa jotakin. Myöskin Martin tahtoo puhua, hän avaa jo suunsa katkerana, syyttävänä. Suse, jonka päälle on ajettu sellaiset määrät vettä, että hän vieläkin haukkoo ilmaa, nielaisee kerran — vielä toisen kerran — kas niin, nyt näyttää maailma taas kirkkaalta — no, vielä pieni ponnistus:

»Ole hiljaa, Martin. Herra työnjohtaja, ei ole tapahtunut mitään mainittavampaa. Minä vain kaaduin. Satutin itseni aivan vähän. Älkää olko siitä minulle vihainen, pyydän!»

Herra Vojtás katsoo, ei sano sanaakaan. Hän tuntee sähköä ilmassa, mutta ei tiedä, mistä se johtuu.

»Minä vain kaaduin . . .» mutisee Suse toistamiseen.

»Martin!» jyrisee työnjohtaja. »Sinä saatat Susen apteekkiin. Pesetät ja sidotat hänen haavansa. Sieltä viet hänet kotiinsa. Ja sinä, Suse, et astu tähän huoneeseen, ennen kuin olet jälleen täydessä kunnossa!»

Mutta jo seuraavana päivänä Suse oli täysin reipas. Muistona tapahtumasta hänellä oli vain suuri kuhmu takaraivossa. Käthe tahtoi painaa sen alas leikkuuveitsen terän selkäpuolella, mutta Suse ei sallinut sitä, vaan alkoi kirkua. Seuraavana päivänä ei kuhmukaan enää ollut kipeä, ei ainakaan, jos malttoi olla koskematta siihen.

Tehtaassa hänet otettiin vastaan yllättävällä hyvyydellä ja rakkaudella. Kaikki olivat huomaavaisia häntä kohtaan, kiinnostuneita hänen voinnistaan, kaikki moittivat häntä siitä, ettei hän ollut jäänyt vielä kotiinsa lepäämään. Herra Laska vältteli häntä koko aamupäivän vaivaantuneen näköisenä, mutta ruokatunnilla hän astui Susen eteen:

»Suse-neiti, suokaa minulle anteeksi . . .»

Suse ei voinut pidättää nauruaan.

»Suse-neiti? Tähän astihan olette aina sinutellut minua, herra Laska!»

»Tästä lähtien en sinuttele teitä enää. Suotteko minulle anteeksi?»

»Mutta sehän oli pelkkä tapaturma, herra Laska!»

Työmies ei vastaa. Vavahtelevin huulin hän seisoo siinä kärttyisänä, hänen kasvonsa käyvät punaisiksi kuin keitetty rapu, hän tuijottaa kenkiensä kärkiä.

Susen silmät laajenevat pyöreiksi. Niinkö onkin asianlaita? Hän on kylläkin jo olettanut jotakin tarkoitusta tapaturmassa, mutta ei ole itsekään tahtonut uskoa sitä

todeksi. No, sehän on nyt samantekevää, hyvä vain, että sattui olemaan näin, ainakaan hän ei ollut joutunut edes kiusaukseen näytellä ensi kiukussa ja katkeroitumisessa ilmiantajan osaa. Sitä paitsi ei tällainen tule uusiintumaan, sen hän näkee miehen painuneesta päästä ja tuskaisista kasvoista.

Käthelle ei hän kuitenkaan voi puhua tästä. Tyttöhän on jo muutenkin tarpeeksi pauhannut tapauksen johdosta. Jos hän nyt saisi kaiken lisäksi tietää, että se tapahtui tarkoituksella, syöksyisi hän varmaankin työpajaan ja repisi silmät Laskan päästä. Mutta Suse ei voi kauan kantaa kaunaa. Hänellä on jo veitikka silmässä. Vihollisesta tulee vielä hyvä ystävä — saadaanpa nähdä!

»Sopikaamme siitä, että se oli pelkkä tapaturma, herra Laska. Emmekä yleensä viitsi enää puhua koko asiasta, eikö niin? Tuohon käteen! Ja sinutelkaa minua edelleenkin, kuten muutkin.»

Työmies ojentaa hänelle kätensä epäröiden, liikutettuna. Mutta tästä lähtien ei häntä saisi kaikilla maailman rikkauksillakaan sinuttelemaan Susea. Ja tällä taas ei siitä päivästä lähtien ole alttiimpaa, uhrautuvaisempaa ystävää kuin Laska. Kun hän ryhtyi ennen kisälliksivihkimistä panemaan kokoon huonekaluja pientä poikamiesasuntoa varten, niin kukapa jäi aina keskiyöhön asti työpajaan hänen kanssaan auttamaan työn suorittamisessa määräysten mukaan, oppipojan suunnitelmaa seuraten? . . . Herra Laska, aivan oikein, taikka lyhyesti: Franzl. Ja kenestä tulee »Koti»-O.Y:n huonekaluosaston työnjohtaja? Totisesti, herra Laskasta! . . . Oi, »Koti»-O.Y.! Nythän siitäkään ei tule mitään . . .

Suse alkaa itkeä, mutta sitä ei kestä kauan, sillä äkkiä hän huomaa, että ulkona alkaa hämärtää sumunsameasti.

Aamunkoitto!

V.

SOITANNOLLINEN AAMUTEE.

Likaisenharmaa, sumuinen, iloton lopputalven aamunkoitto, mutta joka tapauksessa aamunkoitto. — Vihdoinkin! . . . Suse ponnahtaa vuoteesta. Toimettomuutta ja epäröintiä hän ei siedä, ei varsinkaan ollessaan hermostunut, järkytetty ja epätoivoinen, kuten nyt.

Hän sulkee herätyskellon hälytyslaitteen, joka muuten alkaisi toimia puolen tunnin kuluttua. Sitten hän tuumii: ilman herätyskelloa Käthe ei yleensä tulisi ollenkaan toimeen. Kuinka hän rakastaakaan tuota hullunkurista pikku kelloa, vaikkakin se aikoinaan tuotti heille niin paljon harmia. Silloin, kun he vielä asuivat alivuokralaisina, tahtoi heidän vuokraemäntänsä alituiseen sanoa heidät irti sen takia. Hän valitti, että hänestä joka aamu tuntui siltä, kuin olisi sota syttynyt.

Suse oli ostanut kellon silloin, kun hän valmistautui ylioppilaskirjoituksiin ja nousi aamuisin ylös tuntia aikaisemmin kuin tavallisesti voidakseen päntätä hiukan asioita päähänsä aamuvarhaisella. Hän oli liittänyt sen koneistoon sähkökattilan virran, jottei hänen tarvitsisi huolehtia aamuteestä: kun hälytys kilahtaa soimaan, liittää se virran automaattisesti ja vesi alkaa kiehua.

Käthe oli mennyt miltei tajuttomaksi ihastuksesta,

»Suurenmoista! Todellinen ihme!»

Mutta seuraavana päivänä hän tuumi leikillään:

»No niin, onhan tuo pikku koneisto kylläkin hyvä, mutta ei aivan täydellinen.»

»Ja miksi sitten?» uteli Suse.

»Koska se ei soita.»

Niinkö? Käthe oli sanonut sen leikillään, eikä Susekaan ottanut asiaa vakavasti. Mutta seuraavana päivänä ollessaan hyvällä tuulella hän osti rihkamatorilta vanhan gramofonin ja Carmen-levyn: »Ylös, taistohon käy, torero!» Hän liitti sähkövirran myöskin fonograafiin, ja heti kun herätyskello alkaa kilistä ja teekattila toimia, kajahtaa myöskin levystä marssi, tosin hiukan käheällä äänellä. Käthe ei tahtoisi missään tapauksessa luopua tästä aamumarssista. Senpätähden Suse virittää jälleen hälytyskoneiston.

Äänettömästi hän pujahtaa kylpyhuoneeseen. Kahdenkymmenen minuutin kuluttua hän on jo kadulla: viisitoista vailla seitsemän. Hän värisee vilusta kosteankylmässä aamuilmassa unettoman yön jälkeen. Paul jyrisee varmasti raivosta, kun hänet peloitetaan hereille näin varhain. Valitamme, mutta emme voi auttaa! Suse ei ole vielä taipuvainen ottamaan huomioon karkotuksen käytännöllisiä seurauksia ja tahtoo saapua tehtaalle seitsemältä.

Vasta pitkän soittamisen jälkeen avaa pieni palvelijatar unisena oven.

»Minun täytyy saada puhutella tuomari Szekériä. Herättäkää hänet, olkaa niin hyvä. Sanokaa hänelle, että Suse Hanzély on tullut häntä tapaamaan.»

Hän värisee kylmässä, pimeässä eteisessä. Jo hetken kuluttua Paul tulee; hiukset sekaisin, silmiään räpytellen. Kaikessa kiireessä hän on pujahtanut talvitakkiinsa.

»Suse! Mitä on tapahtunut?»

»Tätä!»

Hän ojentaa paperin. Paul heittää siihen yhden ainoan pikaisen silmäyksen ja käy heti pehmeäksi.

»Hyvä Jumala! Ja mitä aiot nyt tehdä, Suse?»

»Sitä en tiedä.» Susen ääni on pingoittunut, intohimoinen. »Mutta sen tiedän kyllä, mitä en aio tehdä. En tahdo lähteä pois. Voitko auttaa minua, Paul?»

Nuorukainen on vaiti, tarkastelee karkotusmääräystä, ajattelee asiaa kuumeisesti.

»No, sano nyt jotakin, Paul!»

»En tiedä . . . en usko . . . mutta — kuulehan, tule tänään iltapäivällä Ukon luo. Esimieheni luo, tarkoitan. Ehkäpä hän keksii jonkin keinon. Olen jo kertonut hänelle sinusta. Aamupäivällä hänellä on neuvotteluja, silloin hänellä ei ole aikaa. Voitko tulla iltapäivällä?»

»Jollei se muulloin sovi, voin kyllä. Mihin aikaan minun on oltava siellä?»

»Kolmelta, Suse. Hyvä Jumala . . .»

»No, mikä nyt tuli, Paul kulta?»

»Kunpa vain minullekin olisi jo myönnetty kansalaisoikeudet . . .»

»Niin mitä sitten? Mitä sitten tapahtuisi?»

»Menisin tietysti naimisiin kanssasi.»

Suse hymyilee väsyneesti.

»Olet kunnon poika, Paul. No niin, selvä on: kello kolme toimistossa. Voi paksusti!»

Jos joku ei ole nukkunut koko yönä yhtään ja sen lisäksi on työskennellyt aamusta kello seitsemästä iltapäivään kello kolmeen, eikä ole syönyt Käthen hartaista rukouksista huolimatta juuri muruakaan, on tämä joku kello kolmelta iltapäivällä jo kohtalaisen kiukkuisella tuulella.

»Tunnen asianne, lapseni.» Näillä sanoilla vanha asianajaja otti Susen vastaan. »Tuomari Szekér on jo selittänyt sen minulle. Oleellisinta siinä on se, että teidän pitäisi lähteä maasta kahden viikon kuluessa. Ettekö ole halukas siihen?»

»En!»

»Ja minkä tähden?»

»Minkä tähden? !» Suse suorastaan huusi kiukusta. »Koska tämä on isänmaani! Täällä olen kotonani! Syntymästäni asti olen asunut Unkarissa! Tahdotteko ehkä sanoa, ettei Unkari ole synnyinmaani?»

»En sinne päinkään! . . . Mutta kuitenkaan ette ole Unkarin kansalainen, pikku tyttöseni. Valtio ei siis tahdo tunnustaa, että Unkari on isänmaanne!»

»Kissan hännät valtiolle!» jyrisi Suse. »Mitä minä olen rikkonut valtiota vastaan, kun se tuomitsee minut maanpakoon? Rakastan tätä isänmaata, käsitättekö? Siihen ei kukaan voi panna vastalausettaan! Ei edes tämä riivatun valtio! Kun minulla on koti-ikävä, kaipaan Budan vuoria; kun tahdon katsella tähtiä, heittäydyn ruohoon Nagykovácsin kentällä . . . Ja Balatonin rannalla tahdon viettää kesäni, kun minulla kerran tulee olemaan tarpeeksi varoja siihen, ja Paša-niityltä ostan huvilan . . . Niin, ja Paša-niityllä on myöskin se huvila, jonka rakennuksella minä kannoin tiiliä ja muurilaastia, ja kaikkialla kaupungissa on huonekaluja, joita minä olen ollut valmistamassa, joita olen kastellut kyynelilläni, jopa toisinaan verellänikin . . . Kuka on tämä valtio, mikä on tämä valtio, joka luulee paremmin tietävänsä, missä minä olen kotonani, missä olen onnellinen? Voiko määrätä erikoisella käskyllä paperilla, mitä maata minun on rakastettava? . . . Eperjesiä muistan tuskin enää. Yksikerroksisia rakennuksia pääkadulla, vuorilta lakaisee kylmä

tuuli. Onko tässä haalistuneessa muistossa enemmän isänmaata kuin siinä seikassa, että sydämeni alkaa sykkiä nopeammin onnesta, kun illansuussa kuljen jalkaisin Ketjusillan yli? Kun puhun, kun ajattelen, puhun unkaria, ajattelen unkariksi. Vai onko valtio tietävinään senkin paremmin? Yritetäänkö tuossa kurjassa määräyksessä ehkä väittää, että nytkin olen lörpötellyt slovakinkielellä? En lähde täältä pois, herra tuomari! Minut voi lyödä kuoliaaksi, minut voi viedä täältä väkisin pois, mutta vapaaehtoisesti en lähde!»

Suse haukkoo ilmaa vihdoinkin mykistyneenä. Nyt häntä jo hävettää aika lailla pitkä puhetulvansa. Kuinka monesti hän olikaan päättänyt olla kylmäverinen, viisas ja harkitsevainen, olla ilmaisematta tunteitaan, sillä eihän se muutenkaan kuulunut hänen tapoihinsa. Ja huvittaako näin runsas lörpöttely yleensäkään tuollaista pykäläihmistä?

Pykäläihminen puolestaan pyyhkii silmiään. Tämä paprikalla höystetty esitelmä on huvittanut häntä suuresti, toisinaan on liikutus vallannut hänen mielensä — nyt on epävarmaa, itkeekö hän vaiko nauraa. Häpeissään Suse käsittää asian joka tapauksessa siten, että hänet aiotaan nauraa ulos, ja katsoo uhmaavasti asianajajaa.

»Hyvä on, lapseni. Hyväksyn päätöksenne, mutta nyt käymme asiaan vakavasti. Saitte siis määräyksen poistua maasta.»

»Niin. Alhaista kylläkin.»

»Älkää nyt enää toruko minua siitä! Jumalan tähden, enhän minä ole sitä tehnyt! Minähän tahtoisin juuri keksiä, millä vehkeellä voisitte jäädä tänne.»

»Sanokaahan, herra tuomari, eikö minua voisi teljetä lukkojen taa sen takia, että olen tässä juuri peitonnut aika lailla valtiota?»

»No . . . mahdollisesti . . .»

»Silloinhan voisitte pistää minut linnaan. Sillä välin kuluisivat nuo kaksi viikkoa umpeen . . .»

»Aivan oikein, mutta teidät työnnettäisiin heti rajan taa, kun pääsisitte vapaalle jalalle.»

»Ah!» Susen kasvot venähtävät pitkiksi. »Tämä suunnitelma ei siis ole minkään arvoinen . . .»

»Varmasti ei. Minun on parempi. Kuulkaahan sitä. Teidän on mentävä naimisiin.»

»Mi . . . mi . . . mitä tarkoitatte?»

»Sitä, mitä sanoinkin: mentävä naimisiin.»

»Voi hyvä Jumala! Kenen kanssa?»

»Unkarin kansalaisen kanssa.»

Suse on aivan ällistynyt. Unkarin kansalaisen kanssa. Mistä hän nyt yht'äkkiä keihästää Unkarin kansalaisen? Paulkaan ei ole. Asuuhan niitä tosin kahdeksan yhdeksän miljoonaa tässä maassa, mutta yhtäkaikki heidän joukossaan ei ole ainoatakaan, jonka päähän toistaiseksi olisi pälkähtänyt pyytää hänen kättään.

»Olen jo neuvotellut asiasta tuomari Szekérin kanssa. Nykyään ei ole ollenkaan harvinaista, että avioliiton kautta hankitaan Unkarin kansalaisoikeudet. Ja, sanoakseni suoraan totuuden, kun asianne nyt ovat sillä kannalla, kuin ne ovat, en näe mitään muuta keinoa. Älkää toki pelästykö: avioliitolla ei tietystikään tule olemaan vakavampia seurauksia.»

Suse vaikenee viisaasti ja tuntee itsensä ujoksi. Hänen kiukkunsa on jo lauhtunut; häntä vaivaa lisäksi äskeinen hurjuutensa. Toistaiseksi hänellä ei ole aavistustakaan, mistä hän saa sulhasen haalituksi käsiinsä. Mutta sitä hän ei sano ääneen; hän ei halua enää keskeyttää asianajajaa. Hän arvelee jo muutenkin käyttäytyneensä aika sopimattomasti.

»Tuomari Szekér on antanut minun ymmärtää, että kykenisitte tekemään joitakin taloudellisia uhrauksia asian hyväksi. Kuinka suuri summa teillä olisi siihen käytettävissä?»

»Tuhat pengöä!» sanoo Suse epäröimättä. »Koti»-O.Y:n kuva häipyy silmänräpäyksessä jonnekin kaukaiseen, näkymättömään tulevaisuuteen. Yhdentekevää. Sitähän ei enää kannata ottaa huomioon.

»Tuhat pengöä? Täsmälleenkö tuhat pengöä? . . . Sehän kiintoisaa.» Vanhan asianajajan silmiin leimahtaa outo valo. Hämmästystäkö? Hymyäkö? Vaiko päähänpisto? Vähän kaikkea kolmea. »Kuulkaahan nyt, pikku Suse. Todennäköisesti voisin suoriutua asiasta halvemmallakin. Nykyään on olemassa miehiä, jotka suorastaan ammattimaisesti antavat nimensä ja kansalaisoikeudet karkotuksen uhkaamille naisille. Parilla sadalla pengöllä. Mutta heitä minä pelkään. He voivat kiristää, uhata häväistysjutulla, vaatia uudelleen rahaa avioerosta. Se, jota ajattelen, on juuri tuhannen pengön tarpeessa, mutta on samalla gentlemanni. Hänen puoleltaan teidän ei tarvitse pelätä mitään; vihkimisen jälkeen teidän ei tarvitse edes nähdä häntä enää milloinkaan.»

»Niin — aivan niin . . . käsitän . . .» mutisee Suse, ei tosin erikoisen ihastuneena.

»Vai olisiko meidän yritettävä halvempaa ratkaisua?»

»Ei», sanoi Suse, nyt jo päättävästi. »Pyydän saada tuhannen pengön sulhasen.»

»Oikein, lapseni. Tulkaa tänne jälleen huomenna. Mutta ei vielä tähän aikaan, vaan myöhemmin. Sanokaamme puoli viiden ja viiden välillä. Kuinka vanha olette?»

»Kaksikymmentä.»

»Tosin alaikäinen. Yhdentekevää, sen asian saan kyllä

järjestetyksi holhousviranomaisten kanssa. No niin, huomenna siis kello viiden aikaan.»

»Niin, herra tuomari. Kiitän teitä.»

Paul saattaa Susen ulos. Eteisessä hän lupaa:

»Tulen luoksesi illalla, tyttöseni. Nyt sinun ei tarvitse pelätä enää mitään, saat jäädä tänne, hiustakaan ei murreta päästäsi!»

Illalla hän tuleekin todella. Salaperäisenä hän vetää esille taitetun paperiarkin.

»Katsohan tätä, lapseni. Luulenpa, että tämä on tulevasi. En tiedä sitä vielä varmasti, mutta aavistelen sellaista. Olen pimittänyt jäljennöksen eräästä kirjeestä.»

»Näytä!» Suse tempaa paperiarkin hänen kädestään.

»Lue ääneen!» pyytää Käthe.

»Herra rakennusinsinööri Ladislaus Kisgyörgylle», lukee Suse.

»Rakas ystävä! Viitaten eiliseen neuvotteluumme saan mielihyvin ilmoittaa Sinulle, että minulle todennäköisesti käy mahdolliseksi auttaa Sinua. Pyydän Sinua tulemaan luokseni huomenna, helmikuun 8 päivänä, kello 3 iltapäivällä.

Sydämellisesti Sinua tervehtien

tuomari Koloman Greguss.»

Suse laskee paperin kädestään.

»Kuka se on? Tunnetko hänet?»

»En ollenkaan. Eilen näin hänet vilahdukselta hänen käydessään Ukon luona. Kunnollisen näköinen poika, jos vain muistan oikein.»

Suse istuu, on vaiti, miettii. Rakennusinsinööri, siksihän hänkin kerran halusi valmistua. Kunnollisen näköi-

nen poika, sanoo Paul. Mutta Paul sanoo vielä muutakin. Virnistäen hän kertoo Käthelle Susesta:

»Hän peittosi Ukkoa niin, että sitä kelpasi kuunnella! Mutta Ukko ei pahastunut siitä; hän oli niin liikutettu, että hän suorastaan vuodatti kyyneleitä.»

»Mitä puhutkaan?» Suse tulistuu. »Mistä sinä sen tiedät? Ethän voinut kuulla sanaakaan; ovihan on päällystetty.»

»Se on päällystetty, se on totta. Entäpä jos sanon, että siitä huolimatta kuulin joka sanan. Jos haluat, toistan sana sanalta kaiken, mitä puhuitte.»

Suse ihmettelee.

»Kuinka se on mahdollista?»

»Ilmaisen sen sinulle. Minä kuuntelin. Se nyt ei ollut aivan sopivaa, mutta olin hyvin utelias. Pidän sinusta kovasti, tyttöseni, sitä ei käy kieltäminen, ja jos sinun pitäisi vaeltaa metsäiselle kotiseudullemme', repisi se sydämen rinnastani.»

»Mutta kuinka kykenit kuuntelemaan? Oletko porannut reiän oveen?»

»Ei sinne päinkään! Minun huoneestani pääsee konttoriin. Myöskin Ukon huoneesta kävi sinne ennen ovi, mutta se on otettu saranoilta; sen tilalla on nyt vain seinäverho. No niin, hiivin konttoriin ja seisoin koko ajan seinäverhon takana. Joko käsität?»

Suse käsittää ja pinnistää ajatuksiaan.

»Paul! Oma suloinen sydänkäpyseni, ainokaiseni, hurmaava pikku Paulini! Minun tuoksuva kieloni!»

»No no, mikä on tarkoituksena?» Paul kauhistuu. »Aiot ilmeisesti pyytää jotakin. Antaa kuulua, mitä on sydämelläsi?»

»Sydämenvierimmäiseni, oma rosmariinini . . . jos huomenna tulisin luoksesi . . . jo ennen kolmea . . . ennenkuin

esimiehesi saapuu . . . hänhän asuu muualla, eikö totta? . . . puoli kolme olisin jo siellä . . . ja sinä kätkisit minut konttoriin . . . tahtoisin nähdä tuon pojan, tuon rakennusinsinöörin. Sydämeni valittu, eikö totta, teethän sen? Kuolen tähän paikkaan, sydämeni menee sirpaleiksi, jollet tee sitä!»

Paul raapii päätään.

»Olet löylynlyömä, tyttöseni. Ja Ukko iskee minut kuoliaaksi, jos hän pääsee asian perille.»

»Hän ei pääse asian perille. Päästät minut oman huoneesi kautta ulos heti, kun tuo poika on poistunut, ja viideltä tulen paikalle viattomana kuin pikku enkeli. Suloinen, pikkuruinen kulta-Paulini, teethän sen?»

Paul harppoo edestakaisin pienessä huoneessa ja murisee vastaan.

»Tehkää se toki, Paul», rukoilee jo Käthekin. »Kun Susen tekisi niin kovasti mieli. Kiitokseksi keitän teille ensi sunnuntaina sellaisen lihakeiton, että nyyhkytätte pelkästä autuudesta!»

Paul on tehnyt päätöksensä.

»Älkää luulko, että minun mieleni voidaan voittaa arvottomilla vatsan riemuilla. Mutta minullakin on vain yksi elo ja yksi kuolo, kuten saduissa sanotaan. Jos Ukko sitten lyö hengen ruumiistani, niin sitokaa keto-orvokkiseppele haudalleni.»

VI.

SUSE KUUNTELEE.

Suse kyyristelee seinäverhon takana; hänen sydämensä takoo niin kiivaasti, että hän pelkää sen kuuluvan sisälle.

Asianajaja tarjoaa tuolia nuorelle miehelle.

»Istuhan, rakas poikani. Käydessäsi viimeksi luonani puhuit siihen suuntaan, että olisit kipeästi tuhannen pengön tarpeessa. Kysyit minulta, voisinko hankkia tuon summan vaikka korkeillakin koroilla. Emme silloin puhuneet asiasta sen enempää; minulla itselläni ei valitettavasti ollut rahaa . . . tiedäthän, asianajajain olot tätä nykyä . . . Kuitenkin olisi minulle nyt mieleen, jos haluaisit selittää perusteellisesti, mihin tarvitset tuon tuhannen. Et kai aikone mennä naimisiin?»

»En, Koloman-setä. Sanon teille, mihin tarvitsen rahan. Nähkääs, jo kolme vuotta olen kierrellyt täällä todistuksineni pääsemättä mihinkään kiinni. Vanhat, kokeneet arkkitehdit saavat elättää itsensä ilman paikkaa, kuinka minä sitten, aloittelija . . . Pääomaa minulla ei ole ollut, jotta olisin voinut ryhtyä johonkin pieneen yritykseen. Ja niinpä vetelehdin saamatta muuta kuin jotakin pientä tilapäistyötä sieltä täältä. Tiedättekö, Koloman-setä, että lisäksi minun on elätettävä äitini?»

»Tiedän sen, poikaseni. Nyt voi kai äitisi jälleen hyvin, eikö totta?»

»Kyllä, Jumalan kiitos. Hän on parantunut täydellisesti, terve kuin pukki.»

»Se ilahduttaa minua suuresti! Eihän se suinkaan ollut pikku juttu, ja vielä siinä iässä!»

»Ei totisesti. Ja sen ansiosta menivät omat asiani myttyyn. Toistan vielä, että vuosikausia olin jo kierrellyt täällä, kun muutamia kuukausia sitten sain kirjeen eräältä vanhalta ystävältä. Hänkin on rakennusinsinööri ja asuu Turkissa. Hän on saanut siellä suuria töitä valtiolta, ja hän kirjoitti minulle kysyen, haluaisinko tulla hänen apulaisekseen ja sijaisekseen. Tietysti haluaisin, ja kovin mielelläni, kirjoitin siitä hänelle. Vastaukseksi lähetettiin tuhat pengöä matkakuluihin ja yhteen ja toiseen pieneen, jotka minun piti ostaa täältä ja tuoda mukanani. Ja silloin yllätti onnettomuus äitini. Hän sai huimauskohtauksen ja vieri portaita alas. Kaksi ilkeätä murtumaa: lonkka- ja reisiluu. Aluksi pelkäsimme hengen menevän. Sitten sairaalasta toiseen ja klinikasta parantolaan . . . Siinä menivät nuo tuhat pengöä viimeiseen helleriin . . .»

»Huh!» kuiskasi asianajaja. »Kavallus!»

»Ei sentään, Koloman-setä, asia ei toki ole niin vakavalla kannalla. Tuo Turkissa oleva toverini on kunnon ihminen, ymmärtäväinen ystävä. Sitä paitsi kirjoitin hänelle asiasta ja käytin rahoja hänen nimenomaisella luvallaan ja suostumuksellaan.»

»No, sittenhän ei ole tapahtunut mitään pahaa. Suuri kivi putosi sydämeltäni. Pelästyin jo.»

»Ja sittenkin kävi onnettomasti. Sillä ystäväni ei voi haalia enää toista tuhatta kokoon. Hän luottaa minuun; minä voisin maksaa sen pienissä erissä, ansaita sen työl-

läni. Mutta hän ei voi enää lähettää minulle matkakuluihin tarvittavaa summaa. Ei se ollut hänelle helppoa ensi kerrallakaan, luulen, mutta hänenkin asiansa alkavat vasta nyt sujua paremmin kuin tähän asti. Mutta jollen voi aivan lähiaikoina matkustaa Turkkiin, ei hän enää voi varata paikkaa minulle, vaan hänen on pakko etsiä sieltä työtoveri.»

»Ymmärrän tilanteen, Ladislaus.»

»Niin, ja sen tähden pyysin teitä, Koloman-setä, jos mahdollista, vaikkapa korkeillakin koroilla... Siellä tekisin työtä, ystäväni antoi minulle toiveita palkan lisäksi myöskin osuusmaksuista; voisin maksaa summan pienissä erissä. Lainansaanti olisi vain kiireellisesti tarpeen.»

»Minulla on eräs toinen ehdotus, poikani. Sellainen, että sinun ei tarvitsisi maksaa rahaa ollenkaan takaisin, vaan ansaitsisit sen, jos menisit erään nuoren tytön kanssa naimisiin.»

»Ko-Koloman-setä! Ette kai ole vakavissanne!»

Suse painautuu tyhjää ovenpieltä vasten ja kurkistaa seinäverhon raosta huoneeseen. Hänen sydämensä vasaroi yhä hullunkurisen kiivaasti. Hän näkee tummatukkaisen, tummasilmäisen nuorukaisen, joka on ponnahtanut tuoliltaan ja tuijottaa asianajajaa vilpittömän ällistyneenä.

»Älä käsitä minua väärin, poikaseni. Se nuori nainen, joka sinun pitäisi ottaa vaimoksesi, ei ole Unkarin kansalainen. Hän sai karkotusmääräyksen. On kysymyksessä vain näennäinen avioliitto, joka tekee hänelle mahdolliseksi jäädä maahan. Sinullahan lienee kansalaisoikeudet, eikö totta?»

»On kyllä. Saimme ne jo vuonna 1922.»

»Sittenhän kaikki on hyvin. Vihkimisen jälkeen saat tuon tuhannen ja voit matkustaa Turkkiin. Sinun tarvit-

see sitten vain allekirjoittaa asianajajan valtakirja, jotta voin panna avioerojutun vireille. No, mitä sanot, Ladislaus?»

Suse tarkastelee vakavia miehenkasvoja, jotka nyt tuijottavat miettiväisinä lattiaan. Miksi, miksi hän olisi niin mielissään, jos mies sanoisi: »Kyllä.»

Miksi? Typerä kysymys. Koska hän tahtoo jäädä tänne, Unkariin, isänmaahansa. Mutta on muitakin miehiä, halvempia, oli asianajaja sanonut. Miksi hän tahtoisi juuri tämän? Ah, hulluutta! Suse ravistaa päätään, karkottaa moiset turhat ajatukset. Hän ei uskalla edes hengittää, niin jännittyneenä hän kuuntelee.

»En tiedä . . .» nuori mies arvelee. »Tarvitsen kipeästi rahaa, se nyt on ainakin varmaa. Ja erikoisesti sopisi minulle se, että minun ei tarvitsisi maksaa rahaa takaisin. Mutta jotenkuten . . . minusta tuntuu, että sellainen ei ole oikein reilua peliä, Koloman-setä.»

»Jos olisit puhunut asiasta tuon nuoren naisen kanssa, et sanoisi noin. Tyttöparka on kotoisin Slovakiasta, mutta tuntee olevansa kotonaan vain täällä Unkarissa.»

»Ah, siis ylä-unkaritar. Luulin häntä ulkomaalaiseksi.»

»Eihän toki. Yhtä unkarilainen kuin sinä tai minä.»

Mies tuumii.

»Se muuttaa asiaa», hän sanoo hitaasti. »Minäkin olen Siebenbürgistä, minullakin oli paljon harmia kansalaisoikeuden saamisessa. Tiedän kyllä, miltä tuntuu, kun ei kuulu maahan eikä taivaaseen. Älkää olko minulle vihainen, rakas Koloman-setä, vaikka äsken epäröin niin kauan . . . olettehan nähnyt niin paljon vaivaa asiassani. Tiedättehän, ettei ole niinkään mieluisaa tarjota nimeään kaupaksi . . . Mutta . . . tämähän on jotakin aivan toista.»

»Niin todella, niin todella, poikani. Annat tuolle isänmaattomalle tytölle takaisin hänen isänmaansa. Eihän sinua suinkaan voi moittia, vaikka teetkin sen.»

»Moittia? Nyt minusta tuntuu jo kiusalliselta, että otan siitä rahaa. Eihän ole sopivaa . . .»

Suse hapuilee äänettömästi Paulin huoneen ovelle. Hän hapuilee, sillä hän ei näe mitään, kyynelet sokaisevat hänen silmänsä. Hän kuulee vielä vanhan asianajajan sanat: »Mutta, poikani . . .»

Suse avaa oven hiljaa ja hiipii huoneesta. Paul hypähtää pelästyneenä tuoliltaan nähdessään hänet, huolestunut kysymys pääsee hänen huuliltaan. Mutta Suse viittaa vain kädellään, hän ei voi puhua. Hän juoksee eteiseen, kiskaisee oven auki, rientää rappusia alas.

Pistävä, pureva pakkanen käy ulkona häneen käsiksi. Vasta äsken on lumisade tauonnut; jalkakäytävä on jäätynyt liukkaaksi, talonmiesten pajuluudat vetävät siihen puoliympyränmuotoisia, yhdensuuntaisia vakoja. Suse juoksee niin kovaa, kuin se on mahdollista liukkaalla jäällä, tietämättä oikeastaan minne mennä. Lopuksi hän pakenee kirkkoon, istuu siellä kädet ristissä, epätoivoissaan ja onnettomana. Hän ei voi, ei yritäkään ajatella. Hän ei edes koetakaan selvittää itselleen tätä epätoivoa, joka yht'äkkiä on vallannut hänet. Kyynelet ovat jo aikoja sitten haihtuneet; itkeminenhän ei kuulu hänen tapoihinsa — jo viisitoista vuotta sitten hän pääsi siitä. Ihminen kovettuu eläessään kauan. Hän tuijottaa eteensä tietämättä, mikä häntä vaivaa, kysymättä edes sitä itseltään.

Sitten hän pääsee yht'äkkiä ennalleen: hänhän on melkein kangistunut kylmästä! Paljonko lie jo kello? — Hän nousee, luo hiljaisen katseen hyvästiksi Jumalan huoneelle, joka on suonut hänelle turvapaikan hänen elämänsä

synkimmällä hetkellä, ja menee ulos. Hän vilkaisee tornikelloon: jo yli viisi. Hän kiiruhtaa takaisin toimistoon.

Paul ottaa hänet järkytettynä vastaan: hän oli jo pelännyt, että jotakin vakavaa olisi tapahtunut, kun Suse oli syöksynyt tiehensä sellaisella kiireellä. Suse hymyilee ja rauhoittaa häntä:

»Mieleeni tuli vain äkkiä eräs tärkeä asia, joka minun piti toimittaa välttämättä, Paul-kulta.»

Paul katsoo häntä epäluuloisena ja antaa irvistyksellään ymmärtää, ettei hän usko sanaakaan, mutta ei puhu mitään. Hän tuntee Susen. Mitä tämä kerran ei tahdo sanoa, sitä ei hänestä saa irti pihdeilläkään kiskomalla. Ja sitä paitsi Paulkin ymmärtää tilanteen, vaikkakin hyvin epämääräisesti. Hän aavistaa, miksi Suse syöksyi tiehensä niin äkkiä. Ei liene yhdellekään tytölle hauskaa kuunnella, kuinka hänen avioliitostaan neuvotellaan pelkkänä jokapäiväisenä liikeasiana.

Vanha asianajaja rientää iloisena Susea vastaan.

»Kaikki on selvää, pikku Suse. Teillä ei ole enää mitään vaivaa asiasta. Pyytäisin vain saada paperinne, tarvitsen ainoastaan virkatodistuksen ja kastetodistuksen. Teillähän lienee ne, eikö niin?»

»On kyllä. Tarvitsin niitä viimeksi koulun sisäänkirjoituksessa ja säilytin sitten paperit.»

»Tuokaa ne minulle huomenna. Sitten, muutamien päivien kuluttua saatan tietoonne, milloin siviilivihkiminen tapahtuu. Teemme sen tietenkin erivapautuksella, muutenhan se veisi kovasti aikaa.»

»Kiitän, herra tuomari. Huomenna saatte paperit. Tuon samalla myöskin rahan.»

»Sen ennätätte toimittaa vielä sittenkin, kun vihkiminen tapahtuu.»

»Eikö ole yhdentekevää, milloin luovutan rahan? Toimitettavahan se kuitenkin on.»

Kun hän jälleen poistuu Paulin huoneen kautta, astuu nuori mies hänen tielleen:

»Sano minulle ainakin sen verran, miellyttääkö tuleva miehesi sinua. Pulska poju, eikö totta?»

»Ei!» huutaa Suse katkeroituneena. »Hän on ruma, vanha, paksu, kömpelö, inhoittava, kapearintainen, kivulloinen, silmät kuin sammakolla, pää kuin hevosella, vatsa kuin hämähäkillä, ulospäin harittavat korvat ja perunanenä . . .» Hänen täytyy vetää henkeä välillä. »Muita lähempiä tuntomerkkejä en tiedä!» hän sanoo sitten, nyt jo itsekin naurussasuin.

»Suse!» Paul tekee järkevän ehdotuksen. »Nyt menet kotiin ja suoraa päätä vuoteeseen!»

Ja Suse noudattaa neuvoa.

VII.

SULHANEN ESITTÄYTYY MORSIAMELLEEN.

»Minä olisin hääpäivänäni iloisempi», huomauttaa Käthe.

Suse katsahtaa häneen ilkeästi.

»Niinkö? ! Mikäli muistan oikein, olit sinä o m a n a hääpäivänäsi aika pahalla tuulella!»

Voi voi, se oli ruma ja tahditon huomautus. Tuskin se on päässyt livahtamaan Susen huulilta, kun häntä jo hävettää tavattomasti. Kertaakaan ei heidän kesken ollut viitattu tuohon Käthen pieneen, surumieliseen rakkaustarinaan, vaikka siitä on kulunut jo yli kaksi vuotta. Jos Suse olisi silloin ollut tarmokkaampi, olisi Käthe ehkä suoriutunut jutusta vähemmällä sydänsurulla, mutta Susella oli ollut työtä aivan epäinhimillisen paljon; hänen piti tehdä ylitunteja tehtaalla, hän valmisti sitä paitsi ensimmäisiä itsenäisiä huonekalupiirustuksiaan ja valmistautui sen lisäksi iltaisin ylioppilaskirjoituksiin. Ja Käthe — ties miten? — menee ja rakastuu juuri silloin erääseen poliisiin! Ajatuksiinsa vaipuneena hän vain tuijotti eteensä Susen selittäessä Gay-Lussacin lakia, koko kreikan aoristista hän ei käsittänyt hölynpölyä, eikä edes — horribile dictu! — irratsionaalinen sarja huvittanut häntä.

Ja ennenhän hän oli suorastaan ahminut matematiikkaa herättäen siten Susessa hiljaista halveksumista!

»Huomio!» melusi Suse. »Vieläkö kykenet selittämään minulle, mitä elektrolyysi on?»

»Hänellä on vaaleat viikset», kuiskaa Käthe. »Kun hän katsoo minuun, on sydämeni sulamaisillaan . . .»

»Epätäydellisesti!» tiuskaisee Suse ankarana. »Entä äänen interferenssi, muistatko siitä vielä mitään?»

»Hän puhuu niin kauniisti . . . : 'On suuri juhla minulle nähdä neiti' . . . sanoi hän eilen.»

Suse tekee väheksyvän liikkeen kädellään. Hänellä ei ole aikaa opettaa ihmistapoja tälle sokaistulle lapselle. Tyttöriepu, kaiken päivää hän uuvuttaa itseään hajusaippuoillaan, joiden seuraksi viime aikoina on ilmestynyt vielä värillisiä, nauhoilla reunustettuja liinavaatteita, kipuaa portaita ylös, portaita alas, keikistelee iltaisin tuntikaupalla portin edessä, vaanii poliisiaan tai rupattelee hänen kanssaan seinään nojaten; palatessaan vihdoin kotiin ei hän vieläkään saa lepoa, vaan käy käsitöiden kimppuun, valmistamaan kapioitaan. Ja kaupanpäälliseksi hän syö tuskin muruakaan — eiväthän heidän varansa ennenkään ole oikein riittäneet ruokaan, mutta nyt hän ostaa joka hellerillä kirjavia lankoja ja puuvillaa! — hän on nykyään vain pelkkää luuta ja nahkaa. Hänen kapeissa mustalaiskasvoissaan loistavat suuret, mustat silmät kuumeisina.

»Jätä jo tuo poliisi rauhaan!» kehoittaa Suse häntä kerran. »Hän on liian vanha sinulle, jo kolmenkymmenenkahden. Mitä teet sellaisella mutisevalla vanhuksella?»

»Hän on niin kaunis mies . . .» Käthe haaveilee. — »Hän omistaa pienen mökin Rákospalotassa. Sinäkin tulet sinne luoksemme asumaan, ja saat nähdä, kuinka onnellista elämää vietämme!»

Suse ei jatka väittelyä, hänellä ei ole siihen aikaa. Sitten yht'äkkiä — kun hääpäivästä jo oli sovittu — poliisi katoaa jäljettömiin eikä palaa enää milloinkaan. Jonkin ajan kuluttua tytöt saavat kuulla, että hän kosiskelee erästä rikasta leskeä — kuuluupa hän jo menneen kihloihinkin.

Käthe — joka on aina ollut harras itkemään — nyyhkyttelee viikkokaupalla lakkaamatta. Aina kun Suse muistelee näitä aikoja, hän näkee hengessään Käthen sellaisena, kuin tämä silloin oli: alituisesti poraamassa, nenä punaisena, silmät kyyneleitä tulvillaan. Kaiken lisäksi ei hän, Suse, ollut kertaakaan suonut hänelle lohdutustaan eikä ollut seisonut rohkaisevana hänen rinnallaan, kuten hänen olisi pitänyt. Hyvä Jumala, hänellähän oli siihen aikaan ollut niin hirveästi työtä, hän oli aina ollut kiireissään ja lopen uupunut. Ja sitä paitsi hän oli heti alusta alkaen seurannut paheksuen koko poliisijuttua. Niin vanha mies... Ehkäpä hän kaiken lisäksi oli ollut hiukan mustasukkainenkin. Käthe oli siihen asti kuulunut yksinomaan hänelle; Suse kiskoi häntä tukasta, sorti häntä, näytteli hirveätä tyrannia — ja sittenkin he rakastivat toisiaan suuresti. Suse kasvatti myöskin Katheä, mikäli se oli hänelle mahdollista. Ehkäpä hänen pahastumisensa oli johtunut etupäässä siitä, ettei äänen interferenssi ollut kyennyt herättämään Käthessä entistä innostusta.

Kun työt tehtaalla hiljenivät jonkin verran kesän alussa ja kun Suse oli saanut ylioppilastutkinnon suoritetuksi, hän sai — vapautuneena ja keventynein kuormin — jälleen aikaa huolehtia Käthestäkin. Ja silloin ilmeni yht'äkkiä, että — kaiken kaikkiaan — tämä poliisijuttu oli ollut lopultakin oikea onnenpotku. Eikö juuri se tuonut viimeisessä vaiheessaan päivänvaloon

Käthen oikean, todellisen elämänuran? Siitä lähtien Suse on uskonut, että kaikesta pahasta voi aina kehittyä jotakin hyvää, että pahakaan ei aina ole niin pahaa, kuin se ensi silmäykseltä näyttää. Jollei Käthen elämässä olisi ollut tätä poliisia eikä hänen aiheuttamaansa sydänsurua, kulkisi hän vielä tänä päivänä kaupustelemassa saippuoitaan.

Mutta asioiden nyt ollessa tällä kannalla — eräänä iltana hän järjesteli jälleen nyyhkytellen monia käsitöitään, jotka hän oli valmistanut surullisesti päättyneen rakkautensa aikana. Lukemattomia pikku liinoja, peitteitä, esiliinoja, pelkästään kirjavia, kukallisia koruompeleita. Susen silmät, jotka eivät enää ahmi yhtenään kirjan sivuja, pysähtyvät ällistyneinä niihin.

»Kuulehan, Käthe! Missä olet oppinut tuollaista?»

»Minäkö? En missään. Tämähän on vain tällaista talonpoikaistyötä. Kotipuolessani, maalaiskylässä, sitä osaa jokainen eukko. Tämä taito on jotenkuten piintynyt minuunkin.»

»Kuulehan, sinä herttainen pikku marakatti, sinä hullunkurinen itkukone! Mikset ole koskaan sanonut minulle, että osaat tuollaistakin? Nämä koruompeleethan ovat vähintään yhtä kauniita kuin Mezökövesdin ja Sárközin käsityöt. Tiedätkö, miten sievä tämä pöytäliina olisi juuri sillä baaripöydällä, jonka äskettäin olen piirustanut? Käthe, tyttöseni, tällähän voi elää! Näitä sinun on myytävä, eikä noita tehtaan valmistamia liinavaateriepuja!»

»Näitäkö minä lähtisin kaupustelemaan?»

»Ei sinne päinkään! Sinä viet nämä käsityöliikkeeseen ja jätät ne sinne välitettäväksi asiakkaille. Etkö tiedä, kuinka muodissa tällaiset vilkkaan kirjavat, unkarilaisaiheiset työt ovat juuri nykyään? Ja kuinka hyvin ne

sopivat iloisiin, nykyaikaisiin huoneisiin? Tulet tällä vielä rikkaaksi!»

»Niinkö luulet?»

»Varmasti!»

Niin se sai alkunsa. Tänä päivänä Käthe on vakava taideteollisuuden harjoittaja. Hän on oppinut myöskin nypläämään pitsejä ja valmistaa kerrassaan ihmeellisiä töitä. Mutta poliisista ei tämän jälkeen ole hiiskuttu sanaakaan. Ja nyt on Suse pikapäissään viitannut sangen raa'asti tuohon synkkään päivään, hääpäivään, jota ei tullutkaan ja jonka takia Käthe itse oli jo vuodattanut kolminkertaisesti keskikokoisen vedenpaisumuksen verran kyyneleitä! Oli inhoittavaa hänen puoleltaan muistuttaa mieleen tuo päivä, ja Suse onkin siitä hirveän pahoillaan.

»Älä pahastu, siskoseni. Olen oikea ilkimys. Olisin saanut jättää sen sanomatta.»

»En ole sinulle siitä vihainen», vastaa Käthe rauhallisesti. »Enkä todellakaan tahtonut kiusata sinua. Tahdoin vain tietää, miksi olet niin kärttyisä. Nythän sait lopultakin kansalaisoikeudet, ja sitä paitsi olet rouva...»

Niin, Suse tahtoisi itsekin tietää, mikä hänet tekee niin kärttyisäksi! Onhan hän saanut kansalaisoikeudet, ja on sen lisäksi naimisissa oleva nainen... Kissan häntään sellainen avioliitto! No, mitä hän sitten oikeastaan oli odottanut? Mitä hän oli kuvitellut? Ettäkö ihme tapahtuisi? Ja missä... Hän oli mennyt Paulin kanssa henkikirjoittajan virastoon, hetken kuluttua oli myöskin tuomari Greguss ilmestynyt sinne mukanaan tuo... tuo rakennusinsinööri.

»Ladislaus Kisgyörgy!» kookas nuori mies esitti itsensä. Hän ojensi Suselle kätensä, mutta ei juuri vilkaissutkaan häneen. Ja kun Suse juuri... niin, nyt hän myöntää sen jo katkeroituneena itselleenkin... juuri tätä tilaisuutta

varten oli ostanut uuden hatun, pienen, punaisen hatun hilpeästi silmien päällä tanssivine harsoineen. Uuden hatun, kun vanhakin on vielä täysin moitteeton ... Ja ainakin litran verran kölninvettä hän on pirskotellut päälleen, vieläpä puuteroinut kasvonsakin, toimitus, jonka hän muuten tekee ainoastaan sunnuntaisin, sillä arkipäivien kiireessä hän unohtaa sen säännöllisesti pukeutuessaan nopeasti aamulla ennen työhön lähtöä.

Ja tuo hirveä mies tuskin katsahtikaan häneen, vaan jättäytyi portaissa kohteliaasti jälkeen Paulin kanssa antaakseen tietä Suselle ja vanhalle lakimiehelle. Ja kun heitä henkikirjoittajan virastossa kehoitettiin istuutumaan vierekkäin, ja kun Paul jäi tuomari Gregussin kanssa heidän selkänsä taakse, kysyi mies — ennenkuin henkikirjoittaja vielä oli astunut sisään — kaiken kaikkiaan:

»Neiti on kuulemma kotoisin Ylä-Unkarista?»

»Aivan niin, Sárosin komitaatista.»

»Kaunista seutua.»

... Kaunista seutua. Suse on räjähtämäisillään. Eikö tuo tomppeli olisi kyennyt keksimään mitään sen nerokkaampaa? ... Ja tuossa tulee juuri mies nauhoineen, jossa on kansallisvärit, ei ole enää tilaisuutta enempään rupatteluun.

Niinkö autiolta tuntuu avioliittoon vihkiminen? Niinkö värittömältä, niinkö pitkäveteiseltä? Totisesti, ainakin toisille se merkitsee enemmän, uutta, onnellista elämää, rakastavaisten liittymistä yhteen ... Hänelle kansalaisoikeuksia. Isänmaata. Hyvä näinkin. Oliko hän haaveillut sen omalta osaltaan toisenlaiseksi leutoina kevätsunnuntaina lehmusvuorten vihertävien puiden alla, Budan hiljaisilla kävelyteillä? Silloin hän oli ajatellut valkoista morsiuspukua laahuksineen, oranssinkukkaseppelettä, urkujen huminaa. No entä sitten! Jokainen tyttöhän

ajattelee sellaista. Toisin kävi, mutta kyllä tämäkin kestetään. He olivat astelleet portaita alas yhdessä, sanaakaan sanomatta, hiukan ujoina; ovella he vaihtoivat kädenpuristuksen ja sanoivat jäähyväiset. Mies meni pois vanhan asianajajan kanssa, Susen saattoi Paul kotiin.

»Tämän teimme sangen näppärästi, eikö totta, kultaseni», rehenteli Paul. »Oletko iloinen?»

»Äärettömän!» Suse nyökkäsi päätään, mutta hänen äänensä oli niin soinnuton ja murtunut, että hän pelästyi itsekin.

Ja nyt hän istuu täällä Kätheä vastapäätä, sanoo hänelle ilkeyksiä päin silmiä ja on kärttyisä. Minkä tähden? . . .

»Tiedätkö», vastaa hän vihdoin anteeksipyytävällä äänellä, »kaikki johtuu siitä, että ihminen . . . ollessaan vielä lapsi . . . kuvittelee kaikenlaista hassua häistä . . . Ja sitten ei olekaan mieleen, kun koko toimitus on niin typerä, niin ikävä . . . Nähtävästi käy jokaiselle niin . . . Älä sentään luule, että tämä koskee minuun vakavasti . . .»

Käthe katsoo häntä syvillä, tummilla mustalaisensilmillään.

»Minkälainen mies hän on?»

»Kuka mies? Ah, niin, tuoko . . . tuoko . . . Kisgyörgy? Kummallinen nimi, eikö totta? Kysyit, minkälainen hän on. No . . . tiedätkö, katsahdin tuskin häneen, hänen olemuksensa ei nyt keita kaikkiaan kiinnostanut minua ollenkaan . . . sanalla sanoen, tuon kokoinen suunnilleen, ryhti siedettävä . . . Kasvoja en jaksa enää muistaa tarkalleen, mustatukkainen, kuten sinä.»

»Komea?»

»Komeako? Ei sinne päinkään! Korkeintaan miellyttävän näköinen. Mutta toistan vielä, muistan häntä tuskin enää . . . Ehkä viitisen minuuttia hän oli näkyvissäni,

ehkä ei niinkään kauan. Ja viidessä minuutissa tuollaiset mitäänsanomattomat kasvot eivät totisesti painu mieleen.»

Käthe tietää sangen hyvin, että Suse oli nähnyt jo muutamia päiviä aikaisemmin Ladislaus Kisgyörgyn tuomari Gregussin toimistossa. Hän tietää myös sangen hyvin, että Suse oli imartelemalla ja kiusaamalla rukoillut Paulia salakuljettamaan itsensä toimistoon. Hän tietää, että Suse seisoi siellä urkkimassa ainakin puoli tuntia. Ja nyt tämä väittää, että hän on nähnyt miehen tuskin viiden minuutin ajan. Että hän vaivoin muistaa miehen piirteet. Etteivät tuollaiset mitäänsanomattomat kasvot jää mieleen. Ajatuksissaan Käthe ravistaa päätään. Vain ajatuksissaan, sillä Susen kanssa ei ole hyvä haastaa riitaa silloin, kun maailmantuska on vallannut hänet. Käthe ei siis sano sanaakaan.

Vaitelaina he istuvat helmikuunillan varhaisessa hämärässä. Käthen tekisi mieli jatkaa keskeytynyttä koruompeluaan, mutta hän luopuu halustaan eikä sytytä valoa. Ehkäpä Suse haluaa istua mieluummin näin hämärässä. Huomenna hän sitä paitsi menee jälleen tehtaaseen; siellä on työtä runsaasti. Tämän päivän hän on saanut olla vapaana. »Herra kisälli Susella» on aina kädet täynnä työtä, mutta sitä paitsi hänen päänsä on täynnä suunnitelmia. Nyt tämä »herra» parhaillaan valmistaa uudenmallisia, juovikkaita huonekaluja pehmeästä puusta. »Ikäänkuin seinäpaperien juovat jatkuisivat niissä. Se antaa koko huoneelle tasaisesti samanlaisen sävyn», oli Suse selittänyt Käthelle. No, työskennelköön hän rauhassa niiden kimpussa. Sitten hän taas saa jonkin aivan uuden päähänpiston, selittää sen innostuneena, hehkuvin poskin ja toteuttaa sen, samoin kuin edellisetkin. Hänellä on aina uusia suunnitelmia, hän palaa aina kirkkaalla liekillä.

»Käthe!» Suse hyppää äkkiä tuoliltaan ja juoksee sähkökatkaisijan luo. Käthe vavahtaa, räpyttää hiukan silmiään odottamattomassa, voimakkaassa valossa, mutta Suse ei huomaa sitä, vaan puhua pajattaa innostuneena, sähköisenä:

»Käthe, pikku Käthe, tiedätkö, mitä teemme? Perustamme sittenkin, kaikkien esteiden uhallakin, 'Koti'-O.Y:n. Toteutamme sen, pikku Käthe, vaikka taivaasta sataisi sinunlaisiasi mustalaislapsia, mikä, sivumennen sanoen, ei olisi niinkään hullua, sillä voisin ehkä tarvita vielä joitakin sellaisia. Me perustamme sen, pikku Käthe, ja aivan samalla tavalla, kuin olimme suunnitelleet, kahden vuoden kuluttua, menköön sitten syteen tai saveen, ja vaikka meidän olisi työskenneltävä sormemme tyngiksi! Nuo tuhat pengöä ovat nyt sulaneet olemattomiin: se merkitsee sitä, että meidän on kahdessa vuodessa haalittava kokoon neljätuhatta sinun tuhatlappusesi mukaan luettuna. Neljä tuhatta, pikku Käthe . . . kykenemmekö sellaiseen pinnistykseen? Sano sinä mielipiteesi rahaministerinä; jos se mitenkään käy päinsä, niin sano 'kyllä', sillä tuohon suunnitelmaan olen pannut koko sieluni, nyt vieläkin enemmän kuin konsanaan, ja sydämeni murtuisi, jollemme voisi toteuttaa sitä . . .»

»Kyllä», sanoo Käthe maltillisesti. »Kolmessa vuodessa se kävisi tosin helpommin päinsä, mutta voimme tehdä sen kahdessakin, jos se kerran on niin tärkeätä.»

»Sen täytyy käydä päinsä! Jätän vaikka viikkokausiksi syömisen ja nukkumisen, mutta sen täytyy käydä päinsä! Voin ehkä hankkia ylimääräistä työtä; Laska, tuo enkeli, luovutti minulle hiljattain tämän empire-kirjoituspöydän korjauksen, ehkäpä pian löytyy jotakin muuta . . .»

»Se käy kyllä päinsä», Käthe yhtyy sisimmässään tähän. Kas niin, nythän sitä ollaan taas täydessä toimin-

nassa kuin tulivuori. Se tulee kyllä käymään päinsä. Suse ansaitsee neljäkymmentä tai neljäkymmentäviisi pengöä viikossa, hän itse taas kolmekymmentä, toisinaan enemmänkin, ja vuosikausia he ovat tulleet toimeen kuudellatoista pengöllä viikossa! Suse sai aikoinaan vain kahdeksan pengöä viikossa, eikä hän itsekään ansainnut paljon enempää. Ja sitä paitsi Suse vei osan näistä rahoista opintoihinsa, ja vaikka hänet olikin vapautettu koulun lukukausimaksuista, täytyi hänen kuitenkin suorittaa sisäänkirjoitusmaksu, hankkia kirjoja ja paljon muuta sellaista. Tosin vuokra oli silloin paljon pienempi, tosin he kulkivat kirjaimellisesti ryysyihin puettuina, lämmittivät huoneensa vain sunnuntaisin, tosin Suse meni jalkaisin tehtaaseen. Yhdentekevää!

»Se käy kyllä päinsä!» toisti Käthe rauhoittavasti.

»Suurenmoista! Pue siis yllesi, lapseni, lähdemme Lenen luo. Huomiseksi toitotamme koolle uuden yleisen kokouksen. Kutsumme myöskin Paulin, hänestä tulee yrityksen lainopillinen avustaja. Sehän on vielä tulevaisuuden musiikkia, kissa vieköön, kaksi vuotta, ennenkuin siitä tulee mitään ... mutta hän tulee iloitsemaan saadessaan tulla tänne, hän on kovasti mieltynyt Judithiin, no niin, saakoon hän elää hauskan päivän. Ja ehkäpä hän vielä sanoo jotakin älykästäkin. No, pistä nyt jo vihdoinkin hattu päähäsi, sillä nyt en aio enää odottaa sinua ... Joko lähdemme?»

VIII.

KÄTHE, PIKKU NOITA.

Tytöt työskentelevät kuin riivatut. Vähän voita, paljon leipää — jälleen sama vanha laulu, kuitenkin sillä erotuksella, ettei nykyään sunnuntaisinkaan ilmesty muuta pöytään. Paitsi niinä sunnuntaina, jolloin Paul saapuu heidän luokseen pelkästä säälistä monilla paketeilla kuormitettuna, mikä tapahtuu toisinaan aineellisen hyvinvoinnin hetkinä, nimittäin kuukausien alkupäivinä. Silloin hänen on tapana vetää esille metrin mittainen makkara tai paksu pariisintorttu ja selittää, että hän aikoo nyt syöttää tyttöjä kuin taivaan lintuja. Tytöt syövät pikkulinnuille aivan sopimattomalla ruokahalulla ja tekevät Paulille sangen häikäilemättömiä huomautuksia, että tämä voisi myöskin verhota heidät. He väittävät kieltäytyneensä kaikesta maallisesta turhamaisuudesta; uusia pukuja, sukkia ja kenkiä ei voitaisi ainakaan kahteen vuoteen ottaa edes teoreettisen puheen aiheeksi.

»Sitä paitsi olen jättänyt kaiken seurustelun miehisen sukupuolen kanssa», tuumii Suse. »Olen mennyt naimisiin, ja niinkuin siveälle aviovaimolle sopii, en edes vilkaisekaan housuihin puettuun ihmiseen. Ja kun nyt olen luopunut kaikista valloitussuunnitelmista, lienee siis yhdentekevää, olenko hyvin vai huonosti puettu.»

Käthe yhtyy edelliseen puhujaan. Myöskin hän on katkaissut kaikki välit miehisen sukupuolen kanssa.

»Mitä sinuun tulee, on asia pahemmin.» Suse ravistaa päätään. »Minun sopii kyllä käyttää työssä mitä riepuja tahansa, mutta sinähän käyt hienoissa liikkeissä. Töitäsi ei osteta, ellet pukeudu säädyllisesti.»

Vaikkakin, tuumii Suse, Käthe kyllä olisi tarpeeksi näppärä naittamaan itsensä pirun isoäidin, jos hän vain tahtoisi nähdä sen vaivan. Hänen pursuava, julkea puhetulvansa hämmästyttää Susea yhä uudelleen ja uudelleen, vaikkakin hän kotoa tuntee hänet paremmin hänen vaiteliaammalta puoleltaan. Jos hän tiedustelee Kätheltä tämän hänen luonteensa kaksinaisuuden salaisuutta, punastuu tämä ja tuumii kainosti:

»Ah, enhän myy mitään kotona . . .»

Hän pikemminkin häpeää kauppasaksan taipumuksiaan. Sanoja, tuota nopeata, vaikuttavaa kaakatusta hän pitää pelkkänä liikekeinona eikä käytä sitä koskaan omien tunteidensa ilmaisemiseen. Käthe ei toimi ja puhu, hän vain toimii: jolleivät varat riitä uusien tarpeiden hankkimiseen, hän kutoo Suselle sieltä täältä näpistetyistä langanpätkistä sekavankirjavan, sangen herttaisen pulloverin. Ylipäänsä kaikki se, minkä hän saa aikaan pysyttääkseen tulo- ja menoarvion tasapainossa, on oikea ihmeitten ja taikatemppujen sarja; ihme ja taikatemppu on esimerkiksi se, että pikku huone pysyy koko talven lämpimänä, että kylpyhuone on joka aamu lämmitetty, että Suse voi mennä kaukaiseen tehtaaseensa raitiovaunulla, voipa vielä ostaa, alansa uusinta kirjallisuutta kipeimpään tarpeeseensa, että vuokrat, sähkö- ja kaasulaskut suoritetaan aina järkähtämättömän täsmällisesti. Käthe huokailee tosin toisinaan ja väittää, että tällaisella säästäväisyyskaudella on arvoituksellinen ja ällistyttävä

vaikutuksensa ihmisen »sielulliseen» käsitykseen häntä ympäröivistä esineistä: niinpä sähköhehkulamppu palaa loppuun puolta nopeammin, lattiavaha hupenee olemattomiin puolta nopeammin kuin tavallisesti. Saippua, suuvesi, hammastahna — on parempi olla puhumatta siitä valon nopeuden ylittävästä vauhdista, jolla ne kuluvat. Käthe lupaa kirjoittaa kerran kirjan tästä kulutustarpeiden salakavaluudesta.

Tehtaassa suhtaudutaan hiljaisella arvonannolla Suseen, joka työskentelee kuin kone. Kaikki ylitunnit ja ylimääräiset työt, jotka tulevat hänen osalleen, hän ottaa riemulla vastaan. Niitä ei tosin tule kovinkaan usein, ajathan ovat huonot, mutta Suse löytää jälleen uuden aatteen. Hän keksii sangen näppärästi pienen puisen tuhkakuppimallin, jonka lakkaa ei edes palava savuke kykene vahingoittamaan; näitä tuhkakuppeja hän sitten valmistaa yhdessä Laskan kanssa. Se tapahtuu tosin vasta varsinaisten työtuntien jälkeen, jolloin he johtaja Halászin erikoisella luvalla saavat jäädä työpajaan. Muuan välittäjä noutaa tuhkakupit kiertomatkallaan ja myy ne liikkeisiin. Johtaja Halász tietää, että Suse aikoo jättää hänet ja ryhtyä itsenäiseen työhön. Surullisesti hän pudisti harmaata päätään, kun Suse ilmoitti hänelle tästä aikomuksestaan. Hän oli kauan vaiti tuijottaen sikarinsa päätä, kunnes tuhka putosi siitä, ja aloitti sitten:

»Olette aivan oikeassa, tyttöseni.» Siitä lähtien, kun Suse oli vihitty kisälliksi, oli johtajakin teititellyt häntä. »Te ette oikeastaan ole luotu puusepänkisälliksi koko elämänne ajaksi.»

Suse tahtoo kieltäytyä kunniasta, osoittautua vaatimattomaksi, mutta viisaat harmaat silmät mykistyttävät hänen vastalauseensa.

»Minä taas en voi tarjota teille sen parempaa tointa»,

jatkoi johtaja Halász. »Työnjohtajaksi en voi teitä korottaa, sillä sitä eivät miehet sentään voisi sietää.»

»En ole toki kuvitellutkaan mitään sellaista», keskeyttää Suse hänet nopeasti. »Onhan siellä herra Vojtás . . .»

Vanha Halász ei anna hänen sanojensa keskeyttää puhettaan:

»Olette etevämpi kuin Vojtás, sen tiedätte toki itsekin. Teillä on enemmän mielikuvitusta. Ja sitä paitsi ymmärrätte paremmin, kuinka ihmisiä on kohdeltava. Tulen kaipaamaan teitä, Suse. Niin kauan kuin olette ollut työssä, on työpajassa ollut aivan kuin toinen ilma, toinen sävy . . .»

Vanha Halász on leski, hiljattain hänen tyttärensäkin on mennyt miehelään. Ja nyt hän tuumii itsekseen, että juuri naiset luovat aina sävyn, ilmapiirin ympäristölleen, olkoonpa sitten kysymyksessä koti tai työpaikka. Mistä puhutaan, sen määräävät miehet, kuinka puhutaan, sen taas naiset. Hänen ympäristössään Suse oli ainoa nuoruuden ja naisellisuuden edustaja. Ja nyt aikoo hänkin lähteä tiehensä. Vanha Halász tuntee äkkiä olevansa hyvin vanha. Hän näkee tytön hengessään sellaisena, kuin hän on tottunut hänet aina näkemään: häärimässä touhukkaana ja innostuneena työpajassa syventyäkseen seuraavassa hetkessä työhönsä alttiilla innostuksella, näkemättä ja kuulematta mitään . . . yht'äkkiä hän muuttuu jälleen vilkkaaksi kuin elohopea, hänen kullanruskeat hiuksensa heilahtelevat joka suunnalle, hän pistää julkean pikku nenänsä joka paikkaan . . . (Mutta sinäpä olet slovakitar — on Käthen tapana vastata, kun Suse kiusoittelee häntä hänen mustalaistytön ulkomuodollaan. — Minäkö? — Suse tulistuu — minullahan on suloinen, suora

nenä, miltei kreikkalainen. — Miltei! — myöntää Käthe — puuttuu tuskin enempää kuin kolme tai neljä senttimetriä!)

Suse seisoo johtajan edessä; hänkin on käynyt miettiväiseksi. Niin, oikeastaan hän tulee kaipaamaan vanhoja tovereita. Laskan hän tosin ottaa mukaansa . . . Laskan, eikö se ole hullunkurista? Ja se, mistä johtaja puhuu, että hän on tuonut uuden ilmapiirin työpajaan . . . se pitää kyllä paikkansa ja on ollut erikoisen silmiinpistävää Laskan tapauksen jälkeen. Siitä lähtien siellä ei ole kuulunut ainoatakaan rivoa sanaa, kukaan ei ole uskaltanut laskea rohkeata leikkiä, siitä lähtien he ovat eläneet rauhassa, kodikkaassa, kujeilevassa toveruudessa. Tämän uuden ilmapiirin totesi kerran herra Gucmics, vanhin kisälli:

»Ansaitsisimme kaikki mitalin hyvästä käytöksestä. Kelpaisimmehan kaikki vaikka nunniksi. Ja jos vain pyrkisimme hiukan pitemmälle tällä alalla, voisi itse Walesin prinssi oppia meiltä hyvää käytöstä!»

Hyvää käytöstä — tämä sana oli miellyttänyt Susea kovasti siihen aikaan. Mutta mitäpä hyvästä käytöksestä: nämä ihmiset olivat hyviä, alttiita, rakkaita. Tulisiko hän yhtä hyvin toimeen uusien työtoverien kanssa? . . .

»Olette aivan oikeassa lähtiessänne pois», aloittaa johtaja Halász jälleen. »Mutta huomautan teille eräästä seikasta: elämänne ei tule olemaan helppoa. Olette ensimmäinen nainen tällä alalla. Uranuurtajan työ on aina katkeraa. Kun ensimmäinen tilaaja tulee ja kysyy mestaria . . . ja juoksee tiehensä, kun te astutte hänen eteensä . . . tai sanoo jotakin loukkaavaa . . . ettei häntä saa pitää narrina . . . ettei hänen päähänsäkään pälkähtäisi uskoa arvokasta omaisuuttaan tuollaisen nuoren, kokemattoman hanhen käsiin . . .»

Suse kuuntelee uskomatta sanaakaan kaikesta tästä. Hän hymyilee ja ravistaa lempeästi päätään.

»Varmasti se kyllä menee ohitse.» Vanha Halász huitaisee kädellään. »Tunnen teidät, te raivaatte kyllä itse tienne. Voitatte kyllä kaiken epäluulon. Mutta siihen mennessä, tyttöseni, siihen mennessä . . .»

»Ei tee mitään, vaikka joutuisinkin vaikeuksiin», Suse sanoo käyden äkkiä vakavaksi. »En ole vielä koskaan saanut mitään helpolla, herra johtaja. Olen tottunut siihen. En ole vielä koskaan saanut mitään ilmaiseksi. Kaikessa minun on täytynyt raataa itseni uuvuksiin. Mutta en ole siihen tyytymätön. Väliin tulevat mieleeni ne tytöt, jotka ovat saaneet elämältä kaiken lahjaksi . . . leningin, joka heillä on yllään, leivän, jota he syövät, ja . . . ja sulhasen, joka vie heidät alttarille . . . Toisinaan masennuksen hetkinäni kadehdin näitä tyttöjä hiukan . . . Toisinaan. Mutta enimmäkseen en.»

Johtaja Halász on jälleen vaiti ja tuijottaa sikarinsa tuhkaa. Hän on vanha mies ja tuntee itsensä tänään vanhemmaksi kuin koskaan ennen. Vähitellen ihmiset loittonevat hänen luotaan. Yksi kuolee, toinen jättää hänet muuten. Kuten tämäkin pikku tyttö . . . Ja hän on kiintynyt tähän tyttöön, kiintynyt siitä hetkestä lähtien, jolloin tyttö tunkeutui hänen toimistoonsa ja aikoi nostaa hänet tuoleineen ilmaan . . . Kummallinen lapsi . . . Siihen aikaan hän oli itsekseen ollut melkein varma siitä, että tyttö livistäisi tiehensä viikon kuluttua. Hän ei livistänyt, ei ollut sitä lajia. Vahinko. Se olisi ollut parempi. Nyt hän on aivan liiaksi tottunut pitämään tyttöä omaan ympäristöönsä kuuluvana. No, yhdentekevää! Elämä on elämää, siis toisin sanoen vaihtelua.

»Hyvä on, Suse. Ettehän kuitenkaan lähde aivan heti. Ja . . . älkää välittäkö siitä, mitä sanoin vai-

keuksista. En pelkää teidän puolestanne. Ja jos te joskus, milloin tahansa, joutuisitte johonkin pinteeseen... sillä te olette itse asiassa pieni pyryharakka, sen tiedätte toki itsekin, eikö niin?... silloin käännytte kiltisti minun puoleeni.»

Suse kiittää ja poistuu johtajan toimistosta. Kuinka reiluja ihmiset pohjaltaan ovatkaan!... Vanha Halászkin... usein hän on kärsimätön, hermostunut, puhuu yleensä vain noin ylhäältä päin, toisinaan hän hätäilee, unohtaa hetki sitten antamansa ohjeen, käskee päinvastaista... ja sittenkin! Ihmiset ovat reiluja, ajattelee Suse, heidät on vain kuorittava kuin omena; heistä on vain nyljettävä se, että he ovat työnantajia, työnjohtajia, johtajia, asianajajia tai muuta sellaista. Tytöistä tarvitsee kuoria aika paljon vähemmän, ja sen tähden on elämä heidän kanssaan miellyttävämpää, järkevämpää... Nuo neljä tyttöä esimerkiksi... jokaisella on eri toimi, jokaisella on oma keppihevosensa, ikäänkuin oma aviomiehensä... mutta loppujen lopuksi he ovat sittenkin vain tyttöjä. Joka sunnuntai-ilta he saapuvat »johtokunnan kokoukseen». Eivätkä he tule tyhjin käsin. Johtokunnan kokoukset lähenevät vaarallisesti oikeita pikku mässäilyjä. Tyttöjen kohtalo on jonkin verran helpompi kuin Susen ja Käthen; he elävät kaikki perheen piirissä, mikä takaa heille katon pään päälle, ravinnon, vaatteet ja lämmön, vaikkakin heidän täytyy itse maksaa elatuksestaan ottamalla osaa yhteisiin menoihin. Vaikka toiselta puolen — esimerkiksi Marie ei ainoastaan »ota osaa yhteisiin menoihin»: Marie elää vanhan äitinsä kanssa kahden ja ansaitsee molempien leivän. Mutta silti tulee myöskin hän sunnuntaisin pienine paketteineen, jotka sisältävät kotona valmistettuja makeita leivoksia, vetää esille tuoreita piparkakkuja, sillä

sunnuntaisinhan pidetään johtokunnan istunnot tai, kuten Judith niitä nimittää, orgiat.

Judith on heistä varakkaimmasta kodista, ja hän tuokin joka kerta suurimman paketin: hän tekee oikean ryöstöretken ruokakaappiin, ennenkuin lähtee kotoaan.

»Vitamiinia!» selittää hän laskiessaan pöydälle hillopurkin. »En halua, että pääjohtajamme ja yleissihteerimme kuihtuvat ennen aikojaan. Paljonko rahaa teillä siis on koossa?»

Joka viikko he vertailevat säästökirjojaan. Röschen, tuo unelias, yksitoikkoinen Röschen, osoittaa aivan ihmeteltävää ja liikuttavaa toimintatarmoa. Jo ensimmäisen vuoden loppuun mennessä hän on haalinut tarvittavat tuhat pengöä kokoon. Millä ihmeen tavalla? Jumala sen yksin tiennee. Lampunvarjostimia, uutimia, sohvatyynyjä — pelkkiä huonosti maksettuja, aikaavieviä töitä. Ja juuri Röschen — siinäpä se ihme juuri onkin! Suse on tuntenut hänet kauimmin, he olivat näet luokkatovereita tyttölukiossa. Röschen oli hiljainen, veltto, rauhallinen tyttö, yksi huonoimmista oppilaista. Suseen liitti hänet erikoisesti se seikka, että hän jäljensi latinan tehtävät säännöllisesti tämän vihosta. Sen tähden he saivat kumpikin toisinaan virheettömästä, mutta sana sanalta samanlaisesta kirjoituksesta nelosen. Kuudennelta luokalta hän erosi koulusta, kuten Susekin, pahojen kielten mukaan sen tähden, ettei hän enää ollut varma menestyksestään menetettyään vakituisen kuiskaajansa. Mutta uudessa, hänen taipumuksilleen sopivassa toimessaan hän osoittautui sangen taitavaksi, terävä-älyiseksi pikku olennoksi, jolla lisäksi oli hyvä maku.

Susen ja hänen ystävyys jatkui vielä sen jälkeen, kun he olivat lopettaneet koulun; hänen välityksellään Suse ja Käthe olivat saaneet tehdä myöskin toisten tyttöjen,

Judithin, Lenen ja Marien kanssa tuttavuutta. Meluisissa »johtokunnan kokouksissa» Röschen istui sanattomana, nauroi silloin, kun muutkin nauroivat, vaikka koskaan ei ollut varmaa, oliko hän ymmärtänyt vitsin. Mutta silloin, kun pöydälle pantiin jokin järkevä, käytännöllinen kysymys, silloin hän vilkastui, lähti kuorestaan ja sanoi viisaalla ja selvällä arvostelukyvyllä oman käsityksensä asiasta. Ja kaikkein ensimmäisenä juuri hän oli saanut tuhatlappusensa kokoon, sitä ei voitu kiistää.

Suse piti Röschemille maljapuheen. Vastoin sääntöjä hän tosin laski lasin kädestään, sillä tee oli kuumaa ja poltti hänen sormiaan, mutta se ei kyennyt ollenkaan vähentämään maljapuheen sytyttävää vaikutusta:

»Toivon, että hänen suurenmoinen esimerkkinsä kykenisi herättämään meidän kaikkien sydämissä innoituksen kaiun. Kunpa voisimme, hänen esimerkkiään seuraten, jonkin ajan kuluttua jokainen laskea pienet säästökirjamme johtokunnan pöydälle ja kirjoittaa niiden kannelle sanan, jota käytetään rautatievaunuissa: 'Varattu!' Olkoon Röschen ihannekuvamme ja johtotähtemme, mutta päämäärämme taas tuo ylhäinen nelinumeroinen luku, joka komeilee tämän pikku kirjan sisälehdellä. Eläköön hän, eläköön, eläköön!»

Korottaakseen vielä tunnelmaa Käthe viritti herätyskellon, joka soi pitkään ja — hänen liitettyään virran gramofoniin — soitti aarian: »Ylös, taistohon käy, torero!»

Silloin tuli vuokraisäntä ja pyysi arvoisia naisia rauhoittumaan toki hiukan, koska kello oli jo yli kymmenen.

IX.

MILTÄ TUNTUU OLLA RAKASTUNUT?

Lene on vanhin tytöistä, 28-vuotias ja hyvin kaunis. Siitä huolimatta hän ei vielä ole naimisissa, ja sen tähden tytöt, joiden mielikuvitus syttyy helposti olettavat hänen kokeneen jo traagillisen lemmentuskan kypsyneen neitsyytensä aikana. Se ainakin on varmaa, että hänen vanhempansa olivat ennen olleet upporikkaita ja että hän näistä kuudesta tytöstä on ainoa, joka voi heittää silmäyksen loistavaan menneisyyteen tanssiaisten kuningattarena. Se, minkä Judith kerran oli ilmaissut kuiskaten muille vaadittuaan sitä ennen kunniasanalla vahvistetun vakuutuksen haudanhiljaisuudesta, nimittäin että Lene olisi jo kerran ollut morsian, vieläpä oikein kreivillisen sulhasen morsian, kunnes hänen isänsä yht'äkkiä menetti omaisuutensa, minkä jälkeen sulhanen muka olisi häipynyt tiehensä — se kaikki on ainakin vielä kiistanalaista. Tytöt uskoivat sen, koska se oli niin surullista ja romanttista, mutta mikään ei ainakaan vielä todista sitä sitovasti.

Mutta toiselta puolen kaksikymmentäkahdeksan vuotta on kaksikymmentäkahdeksan vuotta, siitä ei pääse mihinkään. Seitsemän vuotta enemmän kuin kaksikymmentäyksi. Ne oikeuttavat korvaamattomien neuvojen antami-

seen rakkausasioissa. Niinpä Susekin oli kääntynyt Lenen puoleen neuvoa pyytäen, kun Käthe haukkoi ilmaa poliisijuttuunsa takertuneena, ja kysynyt häneltä, mitä tuolle suunniltaan joutuneelle lapselle olisi tehtävä.

»Ei mitään», oli Lene silloin sanonut. »Jätä kaikki kohtalon huomaan, sillä se osaa parhaiten hävittää suureksikin kasvaneen onnen. Liian harvinaista on pysyvä rakkaus. Ja liian harvinainen mies, jonka tunteet eivät muuttuisi!»

Kas, niin viisas Lene on. Senpätähden Suse ja Käthe pitävätkin aivan erikoisena suosionosoituksena sitä, että hän ilmestyy odottamatta heidän luokseen eräänä arki-iltana. Hän ei sano: »Kuljin tästä sattumalta ohi ja päähäni pälkähti kurkistaa tänne, mitä teille kuuluu.» Ei.

»Tahtoisin keskustella teidän kanssanne eräästä asiasta. Vain teidän kahden kanssa.» Niin hän sanoo. Ja lisää vielä: »Ei mitään julkista.»

Ei julkista: se tahtoo sanoa, ettei asialla ole mitään tekemistä »Koti»-O.Y:n kanssa. Siis yksityistä asiaa. Suse ja Käthe katsovat vierastaan kunnioittavasti ja hartaan odottavasti.

»Tahtoisin kysyä teidän neuvoanne.»

Tuo kylmä, viisas, katkera Lene! Ei puutu paljon, etteivät Suse ja Käthe kumarra. Suse sanoo:

»Mikäli järkeä riittää kalloissamme, olemme valmiit auttamaan.»

Lene sytyttää savukkeen ja tupruttelee savua ilmaan; hän unohtaa aivan tarjota tytöillekin. Se ei kuitenkaan ole mikään loukkaus, sillä Suse polttaa korkeintaan vain sunnuntaisin savukkeen tai pari (työssä se sitä paitsi on kielletty). Mitä taas Kätheen tulee, huokaa hän helpotuksesta. Hän ei nyt kerta kaikkiaan osaa tottua tupakkaan, ja jos hän joskus polttaakin toisten seurassa osoit-

taakseen olevansa »hieno neiti» — erikoisesti Paulilla, tuolla korvennettavalla, on tapana pakottaa hänet siihen — on vaikea tietää, kumpi pelkää toista enemmän, hänkö vai savuke. Käthe pitelee tuota tuntemattoman vaarallista esinettä niin kaukana itsestään, kuin hänen käsivartensa ulottuu, ikäänkuin pelkäisi hän sen räjähtävän millä hetkellä tahansa; vapisevin käsin hän kuljettaa sen huulilleen ja laskee taas alas, ja sen sijaan, että hän vetäisi siitä savuja, puhaltaa hän ulospäin. Siitäkin huolimatta hän saa silloin tällöin tukehtumiskohtauksen.

»Ajattelin juuri teitä sen tähden, että olette täysikasvuisia», sanoo Lene. »Toisethan ovat vielä lapsia.»

»Lapsia?» Suse katsoo häntä kysyvästi. Onhan esimerkiksi Marie vauhempi kuin hän.

»Se ei vaikuta asiaan», vastaa Lene hänen ajatukseensa. »Vaikka heidän täytyykin raataa, elävät he kuitenkin rauhallisempaa, turvatumpaa elämää kuin te. Heidän takanaan on koti, perhe. Te olette jo oppineet, mitä se merkitsee, kun saa harhailla ypöyksin elämän todella katkerina hetkinä.»

— Mistä hän sen tietää, miettii Suse. — Miten hän voi tuntea noiden yksinäisten hetkien painon, jotka Suse oli elänyt äänettömässä, puolihämärässä kirkossa, talvisen iltapäivän kodittomassa rauhassa? . . .

Käthe ei mieti mitään, hän nyökkää päätään. Aivan oikein. Sellaisilta tässä kai näytetään. Se jättää jälkensä, kuten näppylätkin. Ei tosin ihoon, vaan jonnekin syvemmälle, nahan alle.

»On kysymys siitä . . . Ei, seis, alkakaamme alusta. Ehkäpä minun on lähdettävä siitä, että siihen aikaan, kun isäni kärsi haaksirikon, minä olin kihloissa. Vanhempani olivat kihlaustani vastaan, mutta pakotin heidät suostu-

maan siihen. Sulhaseni oli rutiköyhä, täysin tuntematon nuori mies . . .»

»Ah!» livahti Käthen huulilta. »Eikö hän ollutkaan kreivi?»

»Kreivi?» ihmettelee Lene. »Ei sinne päinkään! Mistä olet sen saanut päähäsi?»

»Mi-minä . . . tuota . . . arvelin vain», änkyttää Käthe.

»Ei, kreivi hän ei ollut. Köyhä poika, joka etsi omaisuutta ja hyviä suhteita ja jätti minut heti paikalla, kun olin menettänyt omaisuuteni. Vanhempani eivät ole vielä tänä päivänäkään unohtaneet, että satuin tekemään niin huonon valinnan.»

Suse kumartuu kiinnostuneena.

»Tuntuuko sinustakin siltä, että teit huonon valinnan?»

»Minusta ei tunnu siltä, tiedän sen. Tiedän sen varmasti, sillä nyt . . . rakastan taas erästä. Ja — sattumalta — hän on nytkin köyhä ja tuntematon.»

»Onko se sitten onnettomuus, Lene? Nythän olet itsekin köyhä.»

»Niin, mutta vanhempani panevat kaiken toivonsa minuun. He laskevat minun tekevän vielä rikkaan naimiskaupan. Ja nyt heidät on kohdannut se raskas isku, että myöskin veljeni haluaa mennä naimisiin. Eikä hänkään ole ottanut rahoja huomioon valitessaan elämänkumppaninsa. Tiedättehän, että me kaksi olemme elättäneet koko perhettä. Ja jos jätämme vanhempiemme kodin, jos kumpikin ryhdymme tekemään työtä vain itseämme varten, miten käy silloin vanhempiemme? Voisimme tosin antaa heille jonkin verran, mutta ei tarpeeksi.»

»Kuka on sydämesi valittu?»

»Erään sairaalan nuori, pienipalkkainen alilääkäri.» Lenen rauhallinen, tasainen ääni kiihtyy äkkiä. »Ja . . . ja minä olen jo kovasti väsynyt, Suse. En jaksa

aloittaa riitaa ja kaunaa uudelleen ... en jaksa käydä taas tuohon taisteluun. Ja kuitenkin ... eihän noita kahta vanhusta voi jättää yksinkään ...»

»Odotahan, kun tuumin hetkisen, Lene.»

»Tahtoisin kysyä sinulta erästä asiaa», huudahtaa Käthe äkkiä kiihkeästi. »Se ei tosin kuulu juuri tähän, mutta tahtoisin niin mielelläni tehdä tuon kysymyksen.»

»Ole hyvä!»

»Sanot olevasi rakastunut, Lene. Millaista se on?»

»En ymmärrä kysymystäsi.»

»Miltä tuntuu olla rakastunut? Millä tavalla tunnet sen? Mikä sinussa on muuttunut?»

Lene hymyilee.

»Miksi kysyt sitä, Käthe? Tiedäthän sen itsekin, olethan itsekin ollut rakastunut.»

Käthe puistelee päätään itsepäisesti.

»Niin olinkin. Mutta minä olen maalainen. Suse sanoo, että olen mustalaistyttö. Minä en harkitse mitään, en tunne mitään muuta käskyä, menehdyn ... Teidät on veistetty eri puusta, jalommasta lajista nähtävästi, te olette saaneet nauttia toisenlaista kasvatusta, joka on antanut teille itsehillintää, itsekuria. Minkälaista on teidän rakkautenne?»

»Käthe, pikku hupakko, ei siinä asiassa ole minkäänlaista eroa. Ei meitä ole veistetty eri puusta eikä suinkaan jalommasta lajista.»

»Voit valita, jäätkö kotiin vai seuraatko rakkauttasi. Minä seuraisin sitä aivan umpimähkään.»

»Niin, ensi kerralla. Toisella kerralla olisit sinäkin kokeneempi, harkitsevampi. En vieläkään käsitä, mihin pyrit, Käthe!»

»Tähän. Kuinka te käyttäydytte, kun ensi lempi

valtaa teidät? Voitteko pysyä iloisina ja hyväntuulisina, säilytättekö itsekurinne?»

Lene kohottaa kulmakarvojaan.

»Iloisina ja hyväntuulisina? Sitä en usko. Olemme ikionnellisia tai epätoivoisia. Usko minua, Käthe, ei meissä ole mitään eroa.»

»Sitten on kaikki hyvin», sanoo Käthe odottamatta tyytyväisenä. Hän heittää Suseen keventyneen katseen ja nojautuu tuolissaan taaksepäin ikäänkuin hyvän työn suoritettuaan. Lene ei vieläkään oikein käsitä, mitä Käthe ajaa takaa. Hän vaistoaa tosin, että Käthe on ollut huolissaan Susen takia ja että hänen antamansa selitys on rauhoittanut hänet. Lene kätkee kysymyksen mieleensä toistaiseksi; joskus hän miettii sitä, nyt valtaa hänen oma asiansa hänen mielensä kokonaan.

»No niin, Suse, mitä sanot?»

»Jos veljesi menee naimisiin, lähtee hän kotoa pois, eikö niin?»

»Kyllä.»

»Silloin sinun miehesi voi aivan hyvin tulla hänen tilalleen. Kun hänkin antaa ansionsa kotiisi ja veljesi auttaa lisäksi vähän osaltaan, ei vanhempiesi elämään tarvitse tulla sanottavampia muutoksia. Heti kun 'Koti'-O.Y. aloittaa toimintansa, ansaitset paremmin. Sinun ei tarvitse enää jakaa ansiotasi jälleenmyyjien kanssa; liikkeessä, jossa ei ole välikäsiä, ovat sinunkin työsi enemmän arvoisia.»

»Mahdollista kyllä. Toivon sitä. Toiselta puolen . . . yhdessä asuminen vanhempieni kanssa ei tule olemaan helppoa. Saada vanhempani tyytymään tähän uuteen järjestykseen . . . kaiken sen jälkeen, mitä he ovat minulta odottaneet . . . minun . . . minun sulhaseni kanssa, joka on niin toisenlainen kuin he . . . Olen väsynyt, Suse.»

»Sitä juuri ei saa olla. Meillä ei ole siihen aikaa. Ihmisellä on niin paljon toimitettavaa tässä maailmassa . . .»

»Niinkö arvelet?»

Tuli hiljaisuus. Tytöt istuvat vaiti, vain pienen huoneen automaattiset huonekalut rasahtelevat silloin tällöin. He ajattelevat elämää kaikki kolme, elämää, josta he ovat saaneet maksaa enemmän kuin onnellisemmat sisarensa kokonaisen ihmisiän aikana — voimia, joiden epävarman suunnan he havaitsevat vavistuksella — tietään ja kohtaloaan, joka vielä on kiedottu salaperäisyyden hämärään; kiihottavien, onnellisten tai kohtalokkaiden salaisuuksien hämärään. Kolme tytönpäätä: jokaisessa häilyvät haavekuvat — huntumaiset, loistavat tai sameansynkät haavekuvat.

»Minkä tähden ihminen elää, Lene?» kysyy Suse äkkiä.

Lene katsahtaa häneen ja kohauttaa olkapäitään hiljainen, katkera hymy huulillaan.

»Koska Jumala on luonut hänet», sanoo Käthe koruttomasti.

»Niin. Mutta Jumala on antanut jokaiselle eri eväät selkäreppuun päästäessään hänet maailmaan. Järkeä, voimaa, kauneutta, hyvyyttä — jokaiselle sitä, mikä hänen osakseen oli tuleva. Emme ole saaneet sitä leikkiäksemme sillä, emme ilman tarkoitusta. Sitä täytyy käyttää, kartuttaa, kehittää, levittää koko maailmaan, jotta maailmakin tulisi siitä järkevämmäksi, voimakkaammaksi, kauniimmaksi, paremmaksi! Se, minkä toimme mukanamme, se, minkä Herra pani meidän pieniin reppuihimme, ei ollenkaan kuulu meille itsellemme. Se on vain laina, lyhytaikainen kiinnityslaina, joka täytyy maksaa elämän aikana. Se heikko liekki, joka on elämä, täytyy saada sen avulla viriämään suurempaan, loistavampaan

loimuun. Tiedän puhuvani hullusti, ilmaisevani huonosti ajatukseni . . .»

»Puhu vain, Suse!» kehoittaa Lene. »Ymmärrämme kyllä.»

»Huonosti, typerästi ja heikosti ilmaisen ajatukseni, ja kuitenkin tiedän niin hyvin, mitä tarkoitan. Täytyy tuhlata! Ei saa säästää, harkita, olla arka eikä varovainen! Kaikkea sitä, mihin kykenemme, sieluamme, ajatuksiamme, rakkauttamme, kaikkea sitä meidän on siroteltava molemmin käsin ympärillemme. Meidän on valettava kaikki se maahan. Emme saa kysyä, kannattaako se, saammeko sen takaisin, niitämmekö siitä kiitosta. Sillä vastoinkäymiset ja kiittämättömyys on otettava vastaan, niinkuin puu ottaa vastaan sateen ja tuulen: myöskin ne ovat välttämättömiä hedelmän kypsymiselle. Meidän on tehtävä kaikki, mihin heikko liekkimme pystyy, käytävä kaikkeen käsiksi, minkä tiedämme hyväksi, tarkoituksenmukaiseksi, suorittamisen arvoiseksi. Ei tee mitään, vaikka joskus lyömmekin päämme seinään. Jos päähän tulee reikä, menee se kyllä umpeen. Mutta pelkuri ei saa olla, ei saa mitata niukasti, ei kitsastella. Täytyy tuhlata. Selkäreppu tyhjänä meidän on palattava silloin, kun meidät kutsutaan pois. Luulen, että on olemassa vain yksi synti: kun on kyntänyt pienemmän pellon, kuin mihin voimat olisivat riittäneet, kun ei ole tehnyt kaikkea sitä, mitä suorittamaan meidät lähetettiin tänne . . .»

Suse vaikenee hengästyneenä, hänen poskensa hehkuvat. Hetken kuluttua hän taaskin varmasti häpeää. Häntä hävettää aina perästäpäin, kun innostus on temmannut hänet mukaansa ja saanut hänet vauhtiin.

Lene nousee, tarttuu hattuunsa. Ovella hän suutelee Susea.

»Kiitän sinua, Suse. Olen hyvin iloinen, että tulin tänne.»

Käthe alkaa puhua vasta sitten, kun hän on laskenut muutamilla kätevillä otteilla kirjoituspöydän takaseinän patjoineen alas ja laittanut vuoteensa yökuntoon.

»Sinähän lausuilit oikein kauniita asioita», sanoo hän vilpittömällä arvonannolla.

Suse sinkoaa pieluksen hänen päähänsä.

Sähkökatkaisija napsahtaa. Käthe ojentautuu vuoteeseen mukavasti pitkin pituuttaan. Hän on siepannut pikku pieluksen lennosta, hän ei anna sitä takaisin, vaan painaa sen tyytyväisenä päänsä alle. Se epävarma pelko, joka jo jonkin aikaa on vallinnut hänen mielessään, on tänään häipynyt. Hän on luullut huomaavansa Susessa jonkinlaisen muutoksen, tosin pienen, mutta tuskallisen, levottomuutta herättävän . . . nyt näyttää siltä, että hän on erehtynyt. »Olen oikea villiaasi», sanoo Käthe itselleen pimeässä, »onhan maailmassa muutakin kuin rakkautta». Lenenkö viisas selitys vai Susen »lausunta» hänet on rauhoittanut, sillä kysymyksellä hän ei rasita päätään.

»Anna se takaisin!» Sohvalta kuuluu oikea hautajaisääni.

Vai niin, pikku pielus!

»Ei tule mieleenkään!» Käthe nauraa onnellisena, taputtaa pielnksen mukavammaksi korvansa alle ja nukahtaa leveä hymy huulilla.

Tätä sielunrauhaa kestää täsmälleen kaksi päivää. Sillä kolmantena tulee Paul tarkoittamatta ja aavistamatta mitään pahaa, vieläpä kaksi kaunista appelsiinia taskussaan. Ja Suse puolestaan ei edes kiitä, hänen nuoret sudenhampaansa iskevät taistelunhaluisina hedelmän sileään, keltaiseen, tuoksuvaan kuoreen, ja hän heittää yht'äkkiä halveksivasti Paulille päin silmiä:

»Niin, minun täytyy sanoa, että on siinäkin kunnon heppu, tuo turkkilainen ystäväsi! Tuo maineikas rakennusinsinööri!»

»Miksi? Minkä rikoksen tuo onneton on sitten tehnyt?» kysyy Paul jokseenkin rauhallisesti. »Muuten sinulla ei ole mitään pätevää syytä kutsua häntä ystäväkseni. Olen nähnyt miehen kaiken kaikkiaan kolme kertaa enkä kertaakaan ole keskustellut hänen kanssaan.»

»Mutta teidän toimistossannehan haudottiin valmiiksi tuo äärettömän mielipuolinen suunnitelma kiinnittää minut hänen kahleparikseen!»

»Teimmekö siinä ehkä pahan työn? Muutenhan sinut olisi jo aikoja sitten työnnetty rajan taa, oi lempeä ystävättäreni! Mutta etkö suvaitsisi jo vihdoinkin kuiskata, kenet aviosiippasi on murhannut?»

»Hän uskottelee olevansa siebenbürgiläinen. Sanohan, eikö Siebenbürgenissä ole ollenkaan valtion kansakouluja? Eivätkö lapset opi siellä lukemaan ja kirjoittamaan? Onko 'hyvä käytös' siellä täysin tuntematon käsite?»

Paul istuutuu aivan rauhallisesti ja odottaa ukkosen loittonemista. Hän käsittää asian siten, että nämä ovat kaikki vain kaunopuheisia kysymyksiä. Mutta Käthe puuttuu puheeseen:

»Kuulehan, Suse, en tiedä, mitä miehesi on rikkonut. Kuinkahan olisi, jos vaikka sanoisit sen?»

Suse huohottaa, koettaa niellä kiukkunsa, mutta päästää sen sitten jälleen valloilleen:

»Eihän hän ole rikkonut millään tavalla, tuo tomppeli. Mutta eikö täysikasvuisella ihmisellä toki pidä olla niin paljon huomaavaisuutta, että hän lähettäisi tuosta pilaffia märehtivästä janitšaarimaasta edes maisemakortin: 'Täällä olen, olen elossa, voin hyvin . . .' Minulle hänen ei suinkaan tarvitse niitä lähettää, mutta hiukan hyviä tapoja . . .»

»Seis!» Käthe keskeyttää hänet ankarana. Samassa he hyökkäävät yhdessä Paulin kimppuun, joka nauraa niin, että on pudota tuoliltaan. Suse käy häneen käsiksi ilmeisin tappamisen aikomuksin, ainakin siltä näyttää, Käthe taas takoakseen häntä selkään, ettei hän tukehtuisi.

»Vai on sinulla niin lysti! Lopetatko heti paikalla!» Suse ravistelee häntä leppymättömänä.

»Armoa!» rukoilee Paul. »Enhän minä naura enää ollenkaan.» Hän pyyhkii silmiään. »Katsos, tyttö kulta, olet epäoikeudenmukainen. Tuo poikaparkahan luulee juuri käyttäytyvänsä tahdikkaasti, kun hän ei anna yleensä minkäänlaisia elonmerkkejä itsestään. Loppujen lopuksihan se kuitenkin oli pakkoavioliitto . . .»

»Varmasti», Suse nostaa pikku nenänsä julkeasti ylös. »Ette kai kuvittele, että olisin vapaaehtoisesti suostunut hänen vaimokseen?»

»Emme suinkaan, Suse! Kenenkä päähän nyt sellaista pälkähtäisikään?» Uhrautuvaisena ryhtyy Käthe välittämään sovintoa ja viittoo Paulille epätoivoisella käsikielellä, että tämä jättäisi toki irvistelynsä. Paul, joka on oikeudenmukaisuutta rakastava nuorukainen, haluaisi kaikin mokomin lausua vielä jonkin hyvän sanan poissaolevan syytetyn puolustukseksi. Mutta jollakin tavoin hän tuntee — vaikk'ei Käthe antaisikaan hätämerkkejään sekä käsillä että jaloilla — että ajankohta ei ole aivan hyvin valittu puolustuspuhetta varten. Vielä kerran toteaa hän mielessään, että vain itse piru tulkoon tyttöjen kanssa toimeen. Hän ajattelee Judithia, jonka kanssa hän juuri tällä hetkellä sattuu olemaan riidoissa — ja minkä tähden, niin, hänet saa heti hirttää, jos hän sen tietää! Hän huokaa alistuvaisena.

Myöskin Käthe huokaa. Kahden päivän huoleton

riemu muuttuu äkkiä synkäksi mielipahaksi. Mutta mitä tässä sitten voi tehdä? Kysyäkö Suselta noin vain muina miehinä: »Sanohan, ethän vain ole rakastunut tuohon mahdottomaan aviomieheesi?»

Luoja varjelkoon! Jos se vielä sattuisi olemaan totta . . . silloin Suse paiskaisi hänet heti paikalla ikkunasta ulos.

X.

TEOLLISUUSPARONITAR.

Jos joku asiaan perehtymätön tarkastelija, joka ei olisi tuntenut tyttöjen entistä ja nykyistä elämää, olisi nyt seurannut heitä syrjästä, olisi hän täydellä syyllä voinut olettaa, että he kaikki olivat syvästi loukkaantuneet toisilleen: heidät oli vallannut parantumaton vaellushalu. Jokaisen vapaahetkensä he näet viettivät kadulla. Vaanivin, julkein katsein, kasvot vastuunalaisuuden kuorman synkistäminä he sipsuttelivat kaikkialla kaupungissa, pysähtyivät jokaisen tyhjän myymälän eteen, silmäilivät kaikkea ankaran arvostelevasti, kävivätpä väliin talonmiestenkin puheilla mahtavin elein ja päättäväisen näköisinä. Silloin kun siihen oli syytä, vetivät he esille pienet muistikirjansa ja tekivät niihin merkintöjä; talonmiesparoista lienee lopuksi tuntunut, siltä, että heidät oli alistettu poliisikuulusteluun.

Toinen vuosi läheni loppuaan, ja nyt olivat jo Marie ja Lenekin laskeneet täyden säästösumman sisältävät pienet säästökirjansa pöydälle. Suse ja Käthe eivät vielä olleet niin pitkällä, mutta se ei herättänyt muissa huolestumista. Olihan Käthe sanonut: kahdessa vuodessa, ja Käthen tapana oli tarkoittaa kirjaimellisesti sitä, mitä hän sanoi. Toisen vuoden kolmantenasadantenakuudentena-

kymmenentenäviidentenä päivänä vaeltaisivat viimeiset kolme tai neljä tai viisi pengöä pankkiin, ei päivääkään aikaisemmin eikä myöhemmin — sellainen oli nyt kerta kaikkiaan Käthen luonne.

Judithin kohdalta asia herätti enemmän levottomuutta. Hänen omien sanojensa mukaan tuhatlappunen oli jo useampaan kertaan ollut täysi — ja sitten tulla tupsahti aina jokin aivan kuolemankipeä tarve, joko uusi hiihtopuku tai uusi iltapuku. Tai mahdollisesti uusi ulkolaitamoottori veneeseen. Judith on suuri urheilulady, mutta se seikka ei ole kuitenkaan kyennyt kasvattamaan häneen lujaa luonnetta.

Sitä todistaa myöskin se, että hän on ainoa, joka ottaa vastaan vanhempiensakin avustusta saadakseen säästösummansa nousemaan vaadittuun tuhanteen. — Ottaa vastaan? ... Vieläpä vaatiikin, jopa toisinaan sangen kovaäänisesti.

»Katsokaahan», hän selittää tytöille anteeksipyytävästi, »muuten olisin kerjännyt tämän pikku avustuksen moottoriin tai hiihtopukuun. Vanhemmilleni se on yhdentekevää. Ja sitä paitsi he antavat sen mieluumminkin tähän jaloon tarkoitukseen!»

»Kevytmielinen olento!» nuhtelee Suse häntä. »Minä aavistan hämärästi, että meidän on vielä kerran suljettava sinut pois ylevästä yhtiöstämme. Ja sitäkin suuremmalla syyllä, kun sinä yhä vielä viivyttelet kahdeksassasadassaviidessäkymmenessä, vaikka sinulla viime viikolla oli jo kahdeksansataakuusikymmentäviisi!»

»Minun piti maksaa eräs kunniavelka», puolustautuu Judith. »Löin Käthen kanssa vetoa siitä, että Paul on rakastunut sinuun ... ja hävisin.»

»Mitä? Oletko lyönyt vetoa siitä, että Paul on rakastunut minuun?»

»Olen.»

Suse tarttuu päähänsä.

»Joku meistä on nyt pähkähullu, lapset. Käthe, löitkö Judithin kanssa vetoa?»

»Löin. Mutta minä sanoin, että Paul ei ole rakastunut sinuun!»

»Hyvä. Ja veto lyötiin viidestätoista pengöstä?»

»Vain kymmenestä. Viisi meni 'kaupparyyppyyn', siihen suureen kasaan ruokatavaroita, jonka Judith toi tänä iltana.»

»Ja sallitaanko minun kysyä, Judith, kuinka saitte selville, että sinä hävisit? Kysyittekö ehkä Paulilta?»

Judith katselee hajamielisenä ikkunasta ulos, sitten hän tarkastelee kynsiään ja vastaa välinpitämättömällä äänellä:

»Ei tarvinnut kysyä -- hän sanoi sen itsestään.»

»Mitä, ettäkö hän ei ole rakastunut minuun?»

»Ei. Vaan, että . . . hän on rakastunut minuun.»

Täysosuma! Johtokunnan istunto muuttuu silmänräpäyksessä niin meluisaksi, kuin osakkeenomistajina olisi tuhat pikkupirua.

»Judith, ja tuolla tavallako sanot sen? . . .»

»Käthe, sinä käärme, miksi et ole puhunut minulle mitään?»

»Ja kaikki tämä tapahtuu meidän selkämme takana! . .»

»Käthe, missä nuo kymmenen pengöä ovat?» Suse, materialisti, käy nyt hänen kimppuunsa.

»Missä niiden sitten pitäisi olla? Pankissa.»

»Voi sinuas, häpeämätön, Käthe! Noin alhaisilla keinoillako sinä hankit rahaa?»

»Se oli täysin kunniallinen veto. Olisinhan voinut hävitäkin sen.»

»Voi, sinä mustalainen, sinä mustalainen!»

Mutta tämä asia ei nyt jaksa kauan kiinnostaa heitä. Kaikki joutuu paljon suuremman, kiihottavamman kysymyksen varjoon: liikehuoneiston vuokraamisen!

»Pääkadun varrella!» Röschen korostaa entistä mielipidettään.

»Uudessa Leopoldin kaupunginosassa! Jokainen nuori pari vuokraa nykyään sieltä asuntonsa!» kuuluu päinvastainen mielipide.

»Tahtoisin mieluummin keskemmälle kaupunkia», vanhoillinen Marie puistelee päätään.

Ja jokaisen uuden alueen tullessa kysymykseen kaikki kuusi vetävät pienet taskukirjansa esille ja ilmoittavat tarkastamansa huoneistot, pohtivat etuja ja keskustelevat huolestunein ilmein varjopuolista. Viikkokausia kestävät nämä neuvottelut, kunnes he viimein pääsevät yksimielisyyteen ja lähtevät kaikki yhdessä valittuun liikehuoneistoon. Henkeään pidättäen he katsovat vieressä, kun Käthe, kassanhoitaja, ottaa rahapussinsa esiin ja suorittaa liikkeen vuokran huolellisesti taitetuilla satalappusilla. Kun he sitten jälleen astuvat kadulle, puhkeaa Röschen liikutuksesta kyyneliin.

Myöskin Suse nostaa pankista melkoisia summia ja ostaa koneita liikettä varten. Laskan kanssa hän koettelee höyläpenkkejä, sirkkelisahoja, vaihtaa hänen kanssaan arvostelevia asiantuntijan katseita vasaroita, meisselejä, poria valitessaan. Suse käyttäytyy rauhallisesti ja kylmästi tehtailijoiden seurassa, mutta samalla hänen sydämensä lyö ainakin kaksituhattakuusisataa kertaa minuutissa. Myöskin toiset juoksentelevat kaikkialla asioillaan, kasvot hehkuen ja henki vähän väliä salpautumaisillaan; väliin he laskevat työn käsistään ja valittavat: »Voi, hyvä Luoja sentään!»

He pelkäävät aivan hiukkasen ja ovat hirveän onnellisia.

Sitten liikkeen järjestäminen. Täysilukuinen yleinen kokous: myöskin Paul ja Laska ottavat siihen osaa.

»Alea iacta est!» Suse avaa istunnon. Röschen, joka nyt ei ole tavallisessa hiljaisessa mielentilassaan, ryhtyy sujuvasti lausumaan ainoata latinan lausetta, joka on jäänyt kouluajalta hänen mieleensä: »parturiunt montes . . .» Viittauksella hänet vaiennetaan, ja Paul saa puheenvuoron. Hän puhuu rumia asioita, mainitsee osakeyhtiöitä koskevia määräyksiä ja viidenkymmenentuhannen pengön pääoman. Tyttöjen kasvot käyvät pitkiksi. Eivätkö he siis saakaan liittää noita kahta taikakirjainta »O.Y.» yrityksensä nimeen? Vahinko. Se olisi kuulostanut niin ylhäiseltä. Kauppayhtiö? . . . Hyvä on, olkoon niin, kauppayhtiö. Se nyt ei ollut se aivan oikea, mutta kun heidän lainopillinen avustajansa sanoo, ettei se käy muutenkaan . . .

Nyt lainopillinen avustaja ottaa esille sopimusluonnoksen ja lukee sen julki. Tytöt kuuntelevat häntä laajentunein silmin: nyt heille vasta alkaa valjeta, että he ovat vakavia, sopimuksen sitomia liikekumppaneita. Jokainen kohentaa hiukan ryhtiään, vieläpä Lenekin, ja Judith laskee ristiin heitetyt jalkansa jälleen siivosti vierekkäin.

Kuumeinen, jossain määrin liiankin hätiköity työ pannaan käyntiin. He pesevät itse huoneiston, vieläpä maalaavatkin sen itse. Vasta perästäpäin he tulevat ajatelleeksi, että päinvastainen järjestys olisi ehdottomasti ollut edullisempi. Yhdentekevää, he luuttuavat uudelleen; kunpa Suse vain ei olisi nauranut asialle viikkokaupalla, Suse, joka sillä välin jo työskentelee liikkeessä ja kiusoittelee heitä alinomaa.

»Ensi kerralla, kun olette jostakin kahden vaiheilla, voitte turvallisin mielin kääntyä minun puoleeni! Tai voihan ehkä juoksupoikakin antaa teille sopivia neuvoja.»

Paul väittää, että tytöt pesivät myymälän ainakin kuusi kertaa ja maalasivat sen ainakin yhdeksän kertaa. Aina kun häneltä liikenee vähänkin vapaata aikaa, hän käy kurkistamassa liikettä, pistäytyy sisälle muutamaksi minuutiksi, arvostelee, kompastelee sinne tänne tyttöjen tiellä, painaa varkain suukon Judithin korvan taakse. Sitten hän silmäilee myymälän takana olevaa työpajaa, vaivaa sielläkin päätään löytääkseen pilkan aiheita, kyselee jokaisesta esineestä, mikä se on ja mitä sillä tehdään. Kerran hän huomauttaa ohimennen kesken tarkastelujaan:

»Kuulehan, ukko Greguss pyysi sanomaan sinulle, että pistäytyisit joskus hänen puheillaan ohi mennessäsi. Allekirjoittamaan valtakirjan, jotta hän voisi panna avioerojutun vireille.»

»Onpa hänellä nyt kiire!» murahtaa Suse sangen epäystävällisesti. Sitten hän kumartuu jälleen sorviinsa. Paul kohauttaa olkapäitään ja pujahtaa huoneesta.

Myymälässä hän saa ilmeisesti ystävällisemmän vastaanoton. Tytöt levittävät juuri lattialle Lenen kauneinta mattoa; astuessaan työhuoneen ovesta Paul kompastuu siihen ja kaatuu maahan pitkin pituuttaan.

»Kuinka minua kohdellaankaan täällä tänä päivänä!» hän valittaa »Se saisi kivenkin pehmenemään säälistä, jos se olisi tätä näkemässä. Tuokin tuolla sisällä . . .» hän viittaa katkerana työpajaan.

Mutta kun hän tulee jälleen seuraavana päivänä, jää hänen suunsa auki hämmästyksestä, ja hän unohtaa heti kaikki kärsimänsä loukkaukset. Jo kadulta lähtien . . . näyteikkunassa suloinen, ilmava uudin sirosti syrjään vedettynä, aivan kuin tavallisessa asunnossa. Sen aukosta näkyy herttaisen kodikas huone: matot, seinät, huonekalut iloisessa sopusoinnussa, jokainen pikku liina, jokai-

nen pikku koriste omalla paikallaan. Nojatuolissa istuu nuori tyttö. Hänen viehättävät pienet mustalaisenkasvonsa kumartuvat käsityöhön.

Paul syöksyy ovesta sisään.

»Lapset, tämähän on suurenmoista! Mitään niin herttaista, mitään niin suloista en ole vielä milloinkaan . . .»

»Mitä haluatte, herra?» Nuori tyttö nousee kunnioittavasti tuoliltaan. »Voitte ostaa koko huoneen sellaisenaan, kuten sen näette tässä, aivan pilkkahintaan, parilla sadalla pengöllä. Suvaitkaa astua hiukan lähemmäksi: joka ainoa esine käsityötä, kotimaisen käsityöläisammattikuntamme loistotuotteita, etevät taiteilijat, nerokkaat arkkitehdit ovat panneet siinä parasta, mihin heidän lahjakkuutensa pystyy . . .»

»Missä he ovat?» mylvii Paul korviaan pidellen, sillä hän pelkää, että Käthe aikoo jatkaa juttuaan koko puolituntisen. »Missä nuo nerot ovat?»

»Missä luulette heidän olevan, herraseni? Meidän taiteilijamme puuhaavat työpajoissaan uusien teosten innoittamina. Heidän siivitetyissä sormissaan . . .»

»Eikö Judith ole täällä?»

»Nainen, jota Teidän Armonne etsii, on kiiruhtanut kotiinsa pikku salin erinomaisen lumousvoiman innoittamana täydentääkseen sen taiteellista yleissävyä kiinalaista tunnelmaa levittävällä maljakolla.»

»Onko tuo vakavaa puhetta? Onko Judith kotonaan?»

»On. Hän tulee kohta mainitun maljakon kanssa. No, sanokaahan toki lopultakin, Paul, mitä pidätte tästä?»

»Ihmeellistä, satumaista. Olisin sanonut sen jo aikoja sitten, mutta en saanut puheenvuoroa.»

»Opettelen juuri esittelemään liikettämme, kun oikeita asiakkaita myöhemmin tulee. Käytinkö kertaakaan murretta?»

»Ette kertaakaan!»

»Jumalan kiitos! Pelkään vain, että jos innostun kovasti, lankean jälleen murteeseen!»

Mutta Käthelle ei tarjoutunut pitkään aikaan tilaisuutta innostumiseen. Ihmisiä pysähtyi kyllä seisoskelemaan liikkeen edustalle, kurkistelemaan suloiseen huoneeteen, he osoittelivat milloin sitä, milloin tätä esinettä, sarkastelivat työhönsä syventynyttä nuorta tyttöä — toisinaan oli suorastaan tungosta myymälän edustalla, mutta yksikään asiakas ei astunut sisään.

Ensimmäisen huoneen tilalle ilmestyi jo toinen vieläkin herttaisempi, vieläkin iloisempi, jonka tytöt olivat valmistaneet Lenelle häälahjaksi, mutta vieläkään ei tullut asiakkaita, ei ainoatakaan vakavaa, kunnollista asiakasta. Silloin tällöin he saivat myydyksi jotakin naisten rihkamaa, jonkin koruompeleen tai pikku pieluksen; niinpä katosi toinen uudin näyteikkunasta kahdessa päivässä, mutta oikeata asiakasta ei vain ilmestynyt. Ja kun se vihdoin tapahtui — silloin toteutui sana sanalta se, mitä johtaja Halász oli ennustanut. Hän kysyi mestaria. Ja teki täyskäännöksen Susen astuessa hänen eteensä. Ja kun tämä ihminen sattui vielä olemaan hermostunut, saatiin kuulla karkeuksiakin.

Käthen mieli kävi päivä päivältä raskaammaksi, Suse ei juuri uskaltautunut esille työpajastaan, tytöt tohtivat tuskin pistäytyä toistensa luona — kannattiko masentaa toisten sydämiä vielä enemmän?

»Mainosta!» selitti Paul. »Täytyy laatia ilmoituksia. Sanomalehdissä, julistustauluilla. Myöskin valomainos olisi tarpeen.»

He mainostivat.

»Suse! Tiedätkö, että meillä tuskin on enää rahaa?»

»Aavistin sitä. Kuinka ovat asiamme?»

»Ensi kuussa se tuskin riittää enää liikkeen vuokraan. Oman huoneemme vuokrasta en puhu mitään, siellä kyllä suostutaan odottamaan, jos se on tarpeen . . .»

Seuraavana päivänä Suse meni johtaja Halászin puheille.

»Enkö saisi tulla takaisin tekemään hiukan työtä? Voisin laatia piirustukset kotona, niiden mukaan voisi työ käydä täällä ilman minuakin. Olemme kipeästi rahan tarpeessa.»

»Ei, pikku tyttöseni. En halua olla missään tekemisissä kilpailevien teollisuusparonien kanssa. Mutta, nähkääs, olen laskenut näin tapahtuvan. Kun jätitte minut, halusin antaa teille jonkin rahasumman, lahjan, en tiedä itsekään mitä. Mutta en tehnytkään sitä; arvelin, että tulee vielä aika, jolloin tarvitsette sitä kipeämmin . . . Olkaa hyvä!»

»Herra johtaja!»

Suse ryntäsi vuokra-autolla kotiin päästäkseen pikemmin rohkaisemaan Kätheä. Heiluttaen tuhatlappusta ilmassa hän syöksyi liikkeeseen. Mutta hän pysähtyi kynnykselle kuin maahan juurtuneena. Eräs herra ja kaksi naista istui nojatuoleissa pikku pöydän ympärillä. Käthe seisoi heidän edessään.

»Sallitteko, armollinen rouva?» Hän kääntyi Susen puoleen. »Johtajattaremme tuli juuri», hän selitti vieraille. »On kysymys siitä, armollinen rouva, voimmeko antaa tämän huoneen sellaisenaan, mattoineen, uutimineen ja muine lisätarpeineen — kuudellasadallakahdeksallakymmenellä pengöllä? Olen juuri alentanut hinnan seitsemäänsataankahteenkymmeneen.»

Suse kätki tuhatlappusen käsilaukkuunsa.

»No . . . ei se oikein käy päinsä. Me emme ansaitsisi suoraan sanoen mitään. Sovimme kai seitsemästäsadasta, eikö niin?»

Kun asiakkaat, ensimmäiset asiakkaat, olivat menneet, heittäytyivät tytöt toistensa kaulaan.

»Nyt se alkaa käydä, kaikki alkaa käydä, saatpa nähdä, vanha kaveri. Mutta sanohan, miksi Herran nimessä kutsuit minua 'armolliseksi rouvaksi'?»

»Miksi sitä kysyt, etkö muka ole sitä? Ja asiakkaiden sieluntilaan on sellaisella suuri vaikutus. Jos hoilotan sinulle: Kuulehan, Suse! ei sanallasi ole ollenkaan kantavuutta. Seitsemänsataa pengöä!»

»Olet aivan mieletön, suloinen pikku marakattini, mutta saanen kai tyytyä siihen. Nyt alkaa kauppa käydä, nyt alkaa kaikki käydä!»

XI.

JUDITH, MAINOSPÄÄLLIKKÖ.

No niin, ei kauppa tosin käynyt tästä lähtien paljon paremmin, mutta sanokaamme kuitenkin: se alkoi käydä. Liikkeen ensimmäinen puolivuotiskausi päättyi 12,60 pengön puhtaaseen voittoon.

»Toiselta puolen emme ole tähän mennessä nääntyneet nälkäänkään!» Suse lohdutteli itseään ja toisia. »Kun otamme senkin huomioon, ei ansiomme jää niinkään mitättömäksi.»

»Ja kun otamme huomioon, että siihen on sijoitettu yhdeksäntuhatta pengöä, ei se ole niinkään suuri!» hymyili Marie. »Mutta loppujen lopuksi ensimmäinen puolivuotiskausi . . .»

»Nyt seuraa suuri nousukausi, siitä voitte olla varmoja!» ennustaa Suse. »Sisustusliike 'Kodin' nimi alkaa olla tunnettu. Ja lisäksi minulla on uusi, loistava päähänpisto!»

»Anna kuulua, Suse!»

»Asuntojen kunnossapito. Ilmoitamme sitoutuvamme pitämään asuntoja kunnossa halvalla hinnalla vuositilauksella. Tilausmaksuun sisältyy kerran vuodessa tapahtuva kaikkien huonekalujen yleinen korjaus ja puhdistus, uutimet ja matot niihin luettuna, ja sen ohella kaiken-

laista pientä... Esimerkiksi, jos kaappiin tulee naarmu, jos palava savuke putoaa matolle... Mitä arvelette aatteesta, lapset?»

»Hm. Ei hullumpaa.»

»Kiintoisaa...»

»Jokainen ottaa tehtäväkseen omalle alalleen kuuluvat korjaukset.»

»Minä voin liimata särkyneet porsliiniastiat», arvelee Judith. »Kuuluvatko kahvipannutkin sopimukseen?»

»Emme saa olla pikkumaisia», huomauttaa Lene. »Jo se merkitsee paljon, että tällä tavoin pääsemme tunkeutumaan vieraisiin asuntoihin. Tutustuttuamme talonväkeen voinemme antaa heille neuvoja, suostutella heitä vaihtamaan milloin minkin huonekalun, korjauttamaan, hankkimaan uutta entisen tilalle?»

»Aivan niin!» vahvistaa Suse. »Se on meille hyvin suuriarvoista. Välillisesti voimme siten saada suuria tilauksia.»

»Tilaushinta meidän on määrättävä halvaksi», tuumii Röschen. »Tärkeintä on, että saamme paljon tilaajia, vaikka emme ansaitsisikaan mitään. Teemme tämän siinä tarkoituksessa, että meidät opittaisiin tuntemaan.»

»Ja meidän on ilmoitettava sanomalehdissä!» lisää Käthe.

Siinä on jo vaikeampi juttu. Tällä hetkellä pääoma on sangen vähissä. Valitaan siis halvempi mainosmuoto: painatetaan ilmoituslehtisiä ja lähetetään juoksupoika jakamaan niitä. Judith sai tosin sellaisen päähänpiston, että jakamisen ottaisivat tehtäväkseen tytöt itse samalla tavoin puettuna, koreimmissa hepenissään, hurmaavin hymy huulillaan, mutta ehdotus äänestettiin kumoon — liikkeen vakavuudelle sopimattomana.

»Teillä ei ole aavistustakaan nykyaikaisen mainos-

toiminnan keinoista!» Judith on myrtynyt. »Publicity! . . . Amerikkalaista tyyliä! . . . Erikoisuutta!»

Hän loukkaantuu, kun Paulkin vastustaa häntä.

»Olette jäljessä ajastanne!» hän pauhaa. »Muinaisvanhoillista, takaperoisen taantumuksellista joukkoa! Minä edustan täällä nykyaikaisia liikeperiaatteita, mutta en saa ääntäni kuuluviin.»

Judithin nykyaikainen käsitys liikeasioista ylittää todellakin ne mitat, jotka tytöt voivat sietää vastalauseetta. Niinpä hän haluaa jakaa Lenen häissä kirkon edustalla ihmisille ilmoituksia, joissa seisoo:

> »Nuori pari on antanut sisustusliike 'Kodin' järjestää täydellisesti asuntonsa. Sen tähden avioliitosta tulee pitkäikäinen ja onnellinen.»

Ehdotus hylättiin järkähtämättä hänen suureksi mielipahakseen.

Siitä lähtien hän on väittänyt olevansa väärinymmärretty nero, joka on paljon edellä omasta aikakaudestaan.

Häissä hän muuten oli morsiusneitona Marien, Röschenin ja Käthen kanssa. Suse taas ei ollut heidän joukossaan; hän oli jättänyt tämän kunnian toisille ottaen huomioon »epävarman kansalaisoikeudellisen asemansa», kuten hän sanoi.

Käthe murisi, ettei hänkään siinä tapauksessa tahtoisi olla morsiusneitona, mutta Suse sai hänet vaikenemaan:

»Mene sinä vain! Sinähän et ole armollinen rouva. Onhan siitä jotakin iloa sinulle, joka olet jäänyt vanhaksi piiaksi!»

Sitten he jatkavat jälleen töitään, silloin kun töitä sattuu ilmestymään. Vähitellen kauppa alkaa käydä paremmin, mutta tämä nousu tapahtuu vain liian hitaasti.

Kunnes vihdoin eräänä päivänä tulee suuri tilaus, tuo suuri työ, josta Suse on aina uneksinut. Hänen kotiseutunsa, jonka hän itse on kieltänyt, kallioinen, kuusimetsien peittämä Sárosin komitaatti, tulee hänen avukseen.

Mutta asia kaipaa pitkän selityksen.

Se alkoi eräänä iltana, jolloin Suse jäi tavallista myöhäisempään työpajaansa; hänellä oli siellä jotakin näperreltävää. Käthe oli mennyt jo kuudelta kotiin valmistamaan päivällistä. Kahdeksan paikkeilla saapui Susekin sinne.

»Syödäänpä nopeasti, sillä kohta tulee eräs vieras.»

»Vieras? Knka?»

»Ah», sanoo Suse maailman luonnollisimmalla äänellä, »eräs herra. Hän puhutteli minua kadulla, ja niin tutustuimme.»

Loiskis! Käthen käsi luiskahtaa kapustan varresta ja molskahtaa paprikaliemeen.

»Mitä tarkoitat?» Hän ei tahdo uskoa korviaan.

»Sanoinhan jo. Olen tutustunut erääseen herraan, joka puhutteli minua kadulla. Hän on täällä hetken kuluttua.»

»Mutta minä en ole!» jyrisee Käthe päästellen jo keittiöesiliinansa nauhoja. »Etkö ymmärrä painua maan alle häpeästä? ... Minulle sinä kyllä opetat, että hieno nainen pitää veistä ja haarukkaa sillä ja sillä tavalla, että hän ei puhdista nenää sormillaan, mutta entä sinä itse, kadulla ... Minä en koskaan ole tehnyt mitään sellaista, en edes silloin, kun olin palvelustyttönä!»

»Entä poliisi?»

»Poliisi, niin, se oli jotakin aivan muuta! Minä puhuttelin häntä itse: Anteeksi, herra komissaari, paljonko kello on? Poliisi on juuri sitä varten, että häntä puhutellaan

sellaisissa asioissa. Sille taas en voinut mitään, että hän kysyi minulta, missä asuin, ja että hän odotti minua seuraavana päivänä portilla. Poliisille on vastattava, kun hän kysyy jotakin.»

»No hyvä, Käthe, se sattui aikoinaan, nyt emme enää riitele siitä. Syökäämme illallinen nopeasti, ja kun tuo herra tulee, keität hänelle kahvia.»

Käthe lyö nyrkkiä pöytään, kalistelee astioita, murisee.

»Menen tieheni, en aio jäädä odottamaan häntä.»

»Älä tee sitä, tyttö kulta, sehän saattaisi moraalini suureen vaaraan. Ottaa yksin vastaan tuollainen katututtava . . .»

Käthe ei vastaa, mutta hänen silmänsä sinkoilevat julmistuneita salamoita. Kun ovikello kilahtaa yhdeksän paikkeilla, hän jää uhmaavana paikalleen istumaan eikä vilkaisekaan ovelle päin. Suse juoksee avaamaan.

»Tänne päin, Géza-setä», kuulee Käthe eteisestä. Ovi avautuu, ja sisälle sipsuttelee mitä herttaisin pikkuruinen, ryppyinen, sinisilmäinen vanha setä.

»Setäni Géza Bodnár», Suse esittelee. »Kuvittele, Käthe, Géza-setä on nähnyt minut vain pikku vauvana, ja kuitenkin hän tunsi minut kadulla!»

»Äitisi ulkomuodon perusteella», selittää vanha herra. »Olet kuin ilmetty äitisi sellaisena, miltä hän näytti tyttönä ollessaan, hän oli vain vieläkin kauniimpi, joskin on mahdollista, että silmäni ovat sen jälkeen käyneet sameammiksi . . . Ja lisäksi tämä nykyajan muoti . . . Sinun äitisi ei ollut noin hento, ja hänen ihanat, kullanruskeat hiuksensa ulottuivat polviin saakka . . .»

Suse nauraa ja ravistaa hiuskuontaloaan. Hänkö hento! Hän on vahva kuin karhunpoikanen, hänhän voisi purra vaikka raudankappaleita. Suuressa helpotuksessaan Käthe ei ensin älyä, minkä paikan hän tarjoaisi

pikku sedälle. Mutta tämän selän takana hän puistelee nyrkkiään Suselle, joka on laskenut sellaista pilaa hänen kustannuksellaan.

»No, kerrohan nyt, tyttöseni, kuinka elelet, mitä hommailet? Vai oletko jo ehtinyt naimisiinkin?»

»E-e-en», sanoo Suse hämillään. Hänen avioliitostaan tietävät vain tytöt ja asianajaja; hän ei käytä miehensä nimeä, paitsi korkeintaan ammatillisissa asiapapereissa.

»No, mitä sitten teet? Käytkö vielä koulua?»

»Enhän toki, Géza-setä. Olenhan siihen jo liian vanhakin, ylihuomenna täytän kaksikymmentäkolme. Olen toimessa.»

»Kaksikymmentäkolme! Kukapa uskoisi! Ja mitä tointa harjoitat?»

»Olen puuseppä, Géza-setä.»

»Puuseppä? No, tuosta en paljoakaan viisastunut, tyttöseni! Ei isoisänikään ole nähnyt hameniekkaa puuseppää!»

»Ehkei hän, mutta te näette, Géza-setä. Tässä istuu sellainen edessänne luonnollisessa koossa!»

»Heitä jo tuo pila! Hanzélyn pikku tyttökö puusepänammatissa . . . kaikkea sitä kuuleekin!»

Sitten alkaa jotakin hämärää liikkua vanhan herran harmaantuneessa päässä. Siitä lähtien, kun Paul oli tullut Budapestiin ja tuonut Steffel Hanzély-sedän terveiset sekä välittänyt sen toivomuksen, että Suse kirjoittaisi heille, hän oli ollut jonkin verran kirjeenvaihdossa perheen kanssa. Hän teki heille selvää kuulumisistaan, tosin niukoin sanoin.

»Odotahan hetkinen!» mutisee vanha herra. »Nyt minulle alkaa valjeta, että Steffel-setäsi on höpöttänyt jotakin sellaista . . . että sinä olisit mennyt oppiin . . . ja että aioit avata liikkeen . . .»

»Olen avannut sen jo, Géza-setä.»

»Tervetuloa liikkeeseemme huomenna», ikuinen kauppias helähtää Käthessä soimaan. »Silmänne suurenevat ihastuksesta, kun näette, kuinka kauniit työpajat meillä on ja kuinka ihania esineitä pidämme kaupan. Omistamme sitä paitsi lahjoiksi sopivia keramiikkeja, pieniä veistettyjä taide-esineitä, unkarilaisaiheisia käsitöitä, jos ehkä tahtoisitte viedä jonkin muiston mukananne kotiin . . .»

»Ole kiltti ja vaikene, kuuletko!» Suse saa hänet mykistymään. »Etkö häpeä ryhtyä pyydystämään asiakkaita täälläkin? Mutta teidän täytyy todellakin tulla käymään liikkeessä, Géza-setä! Sitten uskotte ainakin, että olen puuseppä.»

Géza-setä tulee sinne todellakin seuraavana päivänä ja joutuu yllätyksestä toiseen. Ja Käthe tyrkyttää hänelle — Susen vastalauseista huolimatta — sellaisia käsitöitä ja ylellisyystavaroita, joista kelpo setä parka tulee saamaan rajalla niin suuret tullimaksut niskaansa, että tavaroiden hinta nousee kolme kertaa varsinaista arvoaan suuremmaksi. Pakottaapa Käthe hänet ottamaan pienen tupakkapöydänkin, jotta hänellä olisi jokin näyte Susenkin töistä. Erääseen kirjavaan batiikkikaulaliinaan, Röschenin loistotuotteeseen, on vanhus erikoisesti ihastunut.

»Tämän minä vien pienelle pojantyttärelleni», hän sanoo silmät kosteina. »Hän on sinun ikäisesi, mutta hän on sairas, tyttöparka, hyvin sairas. Poikani ainoa pikku tytär, Klärchen . . . nyt hän matkustaa nähtävästi Egyptiin pitkäksi ajaksi, ehkäpä useammaksi vuodeksi. Ottakoon hän tämän liinan muistoksi vanhalta isoisältään, sillä kukapa tietää, olenko enää elossa, kun hän palaa . . .»

Sitten Géza-setä matkustaa, ja muutaman päivän

kuulttua Suse saa kirjeen Eperjesistä. Pieni, vanhalla, vapisevalla kädellä kirjoitettu kirje pikkuruisine helmikirjaimineen, mukana joukko kokoontaitettuja rakennuspiirustuksia.

»Rakas lapsi — kirjoittaa Géza-setä — toivon, että nämä pari sivua tapaavat Sinut yhtä kukoistavan terveenä ja samanlaista riemua uhkuvana, kuin minä näin Sinut siellä ollessani. Pikku pojantyttäreni, Klärchen, lähtee alkusyksystä Egyptiin pitkälle virkistys- ja parannusmatkalle. Toivon kaikesta sydämestäni, että hyvä, lämmin etelän aurinko ja puhdas ilma parantavat pienen lintuaukkani. Koska hän menee sinne pitemmäksi ajaksi, olemme antaneet siellä asuvan sukulaiseni vuokrata erään huvilan — hän on Karl Szebeny, muistanetko hänet vielä, tai tuntenetko hänen nimensä muuten kuulemalta. Sinullekin hän on kaukaista sukua, sillä hänen isoäitinsä oli omaa sukua Hanzély, mutta ei suvun eperjesiläistä, vaan abosilaista haaraa. Hänen äitinsä taas oli omaa sukua Bodnár, serkkuni Nikolaus Bodnárin tytär; hän oli hyvä nainen, Jumala olkoon hänen sielulleen armollinen, siunattu olkoon hänen muistonsa! No niin, poika on nyt taidemaalari, koska nuoret ihmiset valitsevat nykyään niin hullunkurisia toimia, mutta minunhan ei pitäisi lörpötellä sivuasioita, olen jo vanha mies, enhän minä ymmärrä tätä aikaa. Totta tosiaan, en olisi voinut kuvitellakaan saavani nähdä Hanzély-nukkea, jolla aina oli halu nakerrella minun korvaani, siellä niittaamassa ja liisteröimässä . . . No niin, rakas lapsi, sukulaispoikani Karl on siis vuokrannut huvilan, jossa on kuusi

huonetta, kirjoittaa hän, eräässä egyptiläisessä kaupungissa, jolla on kreikankielinen nimi, Heliopolis, Auringonkaupunki, jos nyt ymmärrät kreikkaa, vaikkakin sanoit käyneesi lukion loppuun. Olet sangen oppinut pikku puuseppä, tiedätkö?»

Suse kääntää katseensa kirjeestä rakennuksen piirustukseen, jonka hän levittää eteensä. Se mahtanee olla kaunis pikku huvila. Herttainen, kultainen vanha Gézasetä! Kuinka ikävää, että hänen ainoa pikku pojantyttärensä on niin sairas! Mutta mikä lienee hänen tarkoituksensa, kun hän kirjoittaa näin pitkän kirjeen ja lähettää rakennuspiirustukset? Suse katsoo luonnosta vielä kerran mielihyvällä, sitten hän tarttuu jälleen kirjeeseen.

»Sukulaiseni Karl kirjoittaa, että se on hyvin terveellinen kaupunki. Se sijaitsee erämaan laidassa, ilma on kuivaa, ja sitä paitsi läheisyydessä on maailmankuulu parantola, niin että lääkäreitä on kyllä saatavissa, jos niitä tarvittaisiin. Olen arvellut, rakas lapsi, että tuo pikku raukka tulee voimaan siellä hyvin, kun hänen on täytynyt elää jo vuosikausia kaukana maailmasta ja kaikista huvituksista, jotka kuitenkin oikeastaan kuuluisivat niin nuoren tytön elämään. Niinpä ajattelin, että hänen kotinsa täytyy olla aivan sellainen, kuin hänen sydämensä halajaa, hänestä ei saa tuntua, että hän on vieraassa maassa, ja sen tähden pyydän Sinua, rakas lapsi, sisusta tämä pieni huvila niin kauniiksi, että he viihtyvät siinä — sillä myöskin hänen äitinsä menee hänen mukaansa, ja lisäksi poikani aikoo viettää siellä ne vapaa-ajat, jotka

hänen maatilansa hoito hänelle suo. Sisusta se kauniiksi, Sinä puuseppämestari, yhtä kauniiksi kuin pikku myymäläsi, niin että sydän iloitsee, kun sinne astuu sisään. Lähetän Sinulle piirustukset, jotka saimme Karlilta, sillä niiden avulla voinet paremmin nähdä, mitä Sinun tulisi tehdä ja miten. Poikani Josef pyytää sanomaan Sinulle, että hän saapuu Budapestiin noin kymmenen päivän kuluttua ja että jos voisit haalia kokoon joitakin alustavia luonnoksia siihen mennessä, olisi hän Sinulle sangen kiitollinen, ja hän pyytää lisäksi ilmoittamaan Sinulle, että hän tulee silloin tuomaan Sinulle ennakkomaksun. Käy siis käsiksi asiaan, rakas lapsi, ja Jumalan siunaus levätköön kättesi työllä, sillä teet suuren hyväntyön pienelle pojantytärparalleni, jos annat hänelle sellaisen kodin, jossa hän viihtyy hyvin, jossa hän unohtaa, että hänet on karkotettu kauas vieraalle maalle. Ehkäpä hän paraneekin nopeammin tuollaisessa rakkaassa pikku pesässä, kuin valkoisissa, sairaalalle tuoksuvissa parantolahuoneissa, joissa kaikki muistuttaa häntä vain hänen sairaudestaan.

Kiitän Sinua jo edeltäkäsin, rakas lapsi, tee nyt oikeata mestarityötä, Jumala siunatkoon Sinua siinä! Jos vanhuuden päiväni vielä sallivat, matkustan ehkä minäkin tuonne etelään katsomaan Klärcheniäni, ennenkuin kuolen, ja myöskin Sinun työtäsi, rakas lapsi. Terveiseni Sinulle ja myös pikku ystävättärellesi.»

Susen suupielet vapisevat hänen laskiessaan kirjeen käsistään. Huone tuntuu pyörivän hitaasti, mutta pysähtymättä hänen ympärillään. Seinät tanssivat itsepäistä

menuettia hitaassa tahdissa; hänen täytyy tarttua pöytään, etteivät ne veisi häntä mukanaan.

»Hei! Hellurei!» Hän puhkeaa äkkiä sellaiseen intiaaniulvontaan, että Käthe rientää päistikkaa paikalle kylpyhuoneesta aivan läpimärkänä. »Lue! Tässä on suuri työ, kauan kaivattu suuri tilaus, suurenmoinen onnenpotku! Lue!»

Käthe lukee, ja sama huimaus valtaa hänetkin.

»Olen alhainen lurjus», sanoi Suse myöhemmin kadulla, kun he saapastelivat myymälään. »Tuo sairas lapsiraukka... ja tuo herttainen vanhusraukka... mutta minä ajattelin vain itseäni, että viimeinkin suuri tilaus on tullut. Mutta loppujen lopuksi osoitan hyvyyttä heitä kohtaan, jos teen oikein kaunista työtä. Tähän panen sydämeni ja sieluni, Käthe. Et ole koskaan nähnyt minun työskentelevän niin kovasti, kuin nyt aion työskennellä. Kaiken täytyy loistaa, koko huvilan on oltava pelkkää hymyä. Ja terveeksi hänet kyllä teemme, tuon lapsen, sanon sen sinulle, hänen täytyy tulla terveeksi, taikka lyön hänet kuoliaaksi!»

»Hyvä keino!» kehuu Käthe pilkallisesti, vaikka hänkin on syvästi liikutettu. Iltapäivällä he soittavat Paulille, jotta hänkin kuulisi iloisen viestin, mutta illaksi he rummuttavat tytöt koolle ammattineuvotteluun.

»Bodnárit ovat aivan epäinhimillisen rikkaita», kertoo Paul, jolla on tapana matkustaa joka kesäksi kotiin ja pitää yllä hyviä suhteita kotiseutunsa ihmisiin. »Heillä on miljoona auranalaa maata... no, ehk'ei aivan kokonaista miljoonaa, mutta joka tapauksessa hyvin paljon. Kävin kerran heidän linnassaan Szebenin lähellä, se oli ihmeen kaunis!»

»Hyvä, että sanoit tuon», kiittää Suse. »Kun tiedän, että minun ei tarvitse ottaa joka helleriä huomioon, saan

kerrassaan tarumaisia tuotteita aikaan. Meidän täytyy työskennellä kovemmin kuin koskaan ennen! Kaikki miehet kannelle. Ensi töiksemme otamme suunnitelmat käsille: niiden on oltava valmiina kymmenessä päivässä. Iltaan mennessä voin jo sanoa suurin piirtein, minkä näköisiksi kuvittelen noiden kuuden huoneen tulevan — sitten voimme ryhtyä piirtämään luonnoksia. Pyydän teitä laatimaan erikoisen luonnoksen jokaisesta pikkupöytäliinasta ja keramiikista; kokonaispiirustukset valmistan kyllä itse.»

Kun herra Josef Bodnár saapui muutamien päivien kuluttua myymälään, kykeni Suse esittämään hänelle jo koko luonnoskirjan. Hän tulee ikuisesti olemaan ylpeä siitä, ettei tämä herra halunnut tehdä ainoatakaan muutosta, vaan katseli kaikkea vilpittömällä ihastuksella ja sanoi, äänessään peittelemätöntä tunnustusta:

»Se on täysin moitteetonta sellaisenaan, neiti. Pyydän aloittamaan työt heti. Myöskin kustannusarvio on kohtuullinen. Mutta elokuun loppuun mennessä meidän on oltava valmiina, tiedättekö sen?»

Hän jätti aivan hirveän summan käsirahaa. Huumaantuneina Käthe ja Suse tuijottivat suurta rahakasaa; he huusivat Laskan sisään, jotta hänkin saisi pyörrytyskohtauksen... Mutta he eivät antaneet hänelle ollenkaan aikaa ihailla tätä ruhtinaallista omaisuutta, vaan Suse ajoi hänet liikkeelle ostamaan työssä tarvittavaa puuta, faneria ja väriä.

»Franzl, oletteko vieläkin täällä?» valitti Suse hänen vetäessään päällystakkia ylleen. »Luulin, että palasitte jo!»

Seuraavina viikkoina Suse osoitti sangen pientä vastaanottokykyä kaikelle inhimilliselle järkipuheelle. Niinpä Paul sattui kysymään häneltä:

»Mitä sanot tuosta näppärästä aviomiehenmurhasta, tyttöseni? Olettepa te hengenvaarallista joukkoa, te naiset!»

»Seinille tulee vaaleat, alppiorvokinväriset juovat», vastasi Suse kuin unessa. »Vahinko, ettei kukaan tytöistä osaa kiinnittää seinäpapereita.»

»Kysyin, mitä sanot murhasta», pauhasi Paul. »Ja tunnustuksesta.»

»Kuka on tunnustanut mitä?» Suse hypähti pystyyn tietoisena syyllisyydestään.

»No, vaimo. Että hän on murhannut miehensä!»

»Pardon», Suse pyysi anteeksi. »Kun viimeksi vilkaisin sanomalehteä, ei vielä tiedetty, kuka uhri oli. Onkohan Egyptissä hyviä seinämaalareja? Seinästä riippuu paljon, sillä . . . kuulehan . . .»

Ja sitten herra Josef Bodnár palasi äkkiä liikkeeseen. Suse tuli esille, ravisti muutaman kilon höylänlastuja hiuksistaan ja kysyi, oliko uusia määräyksiä.

»Minulla olisi eräs ehdotus, neiti. Ettekö olisi halukas itse seuraamaan mukana, kun huonekalut kuljetetaan Egyptiin? Meille olisi suuri helpotus, jos ottaisitte huoleksenne asunnon sisustamisen loppuun asti ja valvoisitte tavaroiden kuljetusta. Luonnollisesti korvaisimme sekä aikanne että vaivanne.»

Susen sydän teki sellaisen hypyn, että se oli pudota rinnasta. Kuudennesta ikävuodestaan lähtien hän ei ollut koskaan käynyt kaupungin ulkopuolella, eikä hän ollut nähnyt vilahdustakaan avarasta, värikkäästä maailmasta. Ja nyt, meri, pitkä laivamatka Kreikan saariston halki, Egypti . . .

»Ky-kyllä . . . Luulen, että voisin kyllä tehdä sen . . . Tietenkin minun pitäisi matkustaa edeltäkäsin?»

»Ei, se ei ole tarpeellista. Matkustaisitte vaimoni ja

tyttäreni kanssa. Siihen asti, kunnes huvila on kunnossa, voisitte asua hotellissa tai parantolassa Heliopoliissa, joka, mikäli tiedän, sijaitsee aivan lähellä huvilaa. Serkkuni Karl Szebeny tulee teitä vastaan Aleksandrian satamaan ollakseen sitten kaikessa apunanne.»

»Lähden matkalle!» päätti Suse. »Sitä paitsi on minua suuresti arveluttanut, osataanko huoneita maalata säädyllisesti, jollen ole läsnä, vaikka antaisin tarkatkin ohjeet. Lähden matkalle!»

Liikutus ja vakava päätös näkyivät selvästi hänen kasvoistaan, ja suuressa innostuksessaan hän puristi Bodnárin kättä niin rajusti, että tämä vahva mies oli lyyhistyä kokoon. Jälkeenpäin hän huusi Käthen ja Laskan huoneeseen ja piti heille pitkän, juhlallisen puheen:

»Uskon teidän huomaanne surunlapseni, tämän pikkuliikkeen. Vaalikaa, rakastakaa, hoivatkaa sitä, ikäänkuin se olisi todellinen, ilmielävä lapsi. Matkustan kauas pois, vieraaseen maahan, kuka tiennee, milloin sieltä palajan. Älkää jättäkö minua pulaan, kalliit toverit! Varokaa tulta ja vettä ja hankkikaa suuri määrä uusia tilauksia. Jos jotain erikoista tapahtuu tai jos joku ei löydä mieleistään valmiiden luonnosten joukosta, niin kirjoittakaa minulle, ja minä laadin siellä uusia. Älkääkä unohtako minua, ajatelkaa joskus minua . . .»

Laska vastasi yhtä kauniilla puheella ja teki uskollisuudenvalan, samalla knn Käthe luonnollisesti vuodatti joukon kyyneleitä.

XII.

HELIOPOLIIN SEIKKAILU.

Sää on lempeä ja aurinkoinen. Suolainen merituuli puhaltaa virkistävänä, tytöt laiskottelevat lojuen vierekkäin makuutuoleissa laivan kannella. Viime yönä he lähtivät Triestistä, tänä aamuna laiva laski jo maihin Brindisissä, nyt se kamppailee parhaillaan aaltojen halki Kreikan rannikkoa kohti.

»Missä olet vielä ollut?» kysyi Suse.

»Sveitsissä, pitkän aikaa. Olen viettänyt siellä puolet elämästäni. Mutta en pidä niistä maisemista — ne ovat liian ylhäisiä. Ensin siellä on iloinen ja liikutettu, kirjoittaa huonoja säkeitä jylhän villistä luonnonkauneudesta . . . sitten siihen kyllästyy.»

Suse tarkastelee Klärcheniä varkain. Hän tarkastelee häntä aina, kun hän voi tehdä sen huomaamatta. Hän itse ei koskaan ole ollut puolta päivää kauemmin sairaana. Hänelle sairaus on liikuttava, oudon vieras ilmiö. Suureksi mielipahakseen hän ei koskaan kouluaikanaankaan ollut sairaana kuin korkeintaan puoli päivää. Niinpä oli joskus sattunut, että hän illan suussa oli saanut niin hirveän nuhan, että hänen piti aivastaa ainakin kolmetoista kertaa sekunnissa, ja silloin Karola-täti oli selittänyt, ettei hänen tarvitsisi mennä huomenna kouluun. Niin, ja seu-

raavana päivänä nuhasta ei ollut enää jälkeäkään, kuumemittari näytti vääjäämättömästi 36,6, ja säälimättä ajoi Karola-täti Susen vuoteesta.

»Se, joka ei ole sairas, saa luvan mennä kouluun!»

Suse, joka oli ennättänyt maalata mielessään autuaan laiskottelun onnea seurana kaksi Vernen teosta, kömpi haikeana patjalta.

»En ole koskaan sairas, valitettavasti!»

Hän oli suhtautunut Klärcheniin vaistomaisella osanotolla ja säälillä, mutta havaitsi ennen pitkää, että Klärchen ei yleensä kaivannut ollenkaan osanottoa eikä sääliä. Merkillinen pikku olento, oikullinen ja samalla luonteeltaan raikas. Suse rakastaa häntä tavallaan. Mutta kuohuttavinta hänessä on hänen sairautensa, josta ei näy jälkeäkään! Solakka, hieno tyttö, ei edes kaihoisan vaaleaverinen eikä haaveilevan sinisilmäinen, kuten Suse oli kuvitellut, vaan tumma; hän osaa nauraa ääneen ja puhua omasta elämästään jonkinlaisella raa'alla, kyynillisellä itseivalla. Hän juttelee mielellään, lörpöttelee hauskasti ja monisanaisesti.

Ei, hänen sairauttaan ei näe hänen ulkomuodostaan, hän on vain hoikka knin varpu ja riidanhaluinen. Sen lisäksi hän ei tunne kunnioitusta ketään kohtaan. Hän pilkkaa kaikkea, moittii kaikkia häijyn veitikkamaisesti, iloitsee saadessaan ihmiset hämilleen. Se ei ole ihmeellistä, tuumii Suse, onhan hän matkustellut niin paljon, nähnyt niin paljon, onko siis ihme, että hän on tullut niin oikulliseksi ja teeskenteleväksi.

»Olet suuri maailmannainen!» sanoo hän ihailevasti, mikä tuottaa erinomaista iloa Klärchenille.

»No sepä sattui paikalleen! Senkö tähden, että olen kuluttanut puolen Euroopan makuutuoleja ja nyt aion kokeilla afrikkalaisilla? Luuletko ihmisen oppivan tun-

temaan maailman siten, että hän vetelehtii kuukausikaupalla yhden ja saman parantolan parvekkeella ja katsoo yhtä ja samaa jäätikköhuippua? Tietysti huippu tekee, mitä siltä odotetaankin, se vaihtaa kohteliaasti väriä, on väliin sinipunerva, väliin sinertävä tai ruusunpunainen, väliin hohtaa se Alppien aamu- tai iltaruskossa suorastaan veripunaisena. Mutta minuntapaiseni maailmannainen katselee sitä ja saa halun leikata siltä poikki nenän, se tahtoo sanoa lumenpeittämän huippuharjanteen, jotta lopultakin tapahtuisi jokin muutos myöskin muodossa. Sitten maailmannainen rakastuu, huoleksi itselleen, johonkin idioottiin, joka laiskottelee samalla tavoin samalla parvekkeella, ja sitten he yhdessä vaikertelevat, kuinka kovasti kohtalo kolhii heitä, kun se ei salli heidän nuoren kevätunelmansa toteutua!»

»Selitä tuo tarkemmin! Oletko rakastunut?»

»En juuri tällä hetkellä. Mutta tulen taas rakastumaan. Ensiksikin, koska Egyptissäkin varmasti on idiootteja, toiseksi, koska ihminen ei voi pelastua rakastumiselta, kun hänellä ei ole mitään tekemistä.»

»Tuo on hullunkurista. Minulla on koko elämäni ajan ollut hirveän paljon tekemistä . . .»

»Ja olet sittenkin rakastunut, eikö totta? Senkö tahdoit sanoa?»

»Enhän toki, mitä kuvitteletkaan?» Suse hypähtää tuoliltaan.

Klärchen kohauttaa olkapäitään.

»En mitään. Ilmeisesti erehdyin. Älä pelkää, en aio urkkia hempeitä neitseellisiä salaisuuksiasi. Mutta minä, maailmannaisena . . .» Tyttö vaikeni äkkiä.

»Mikä nyt tuli, Klärchen? Mitä aioit sanoa?»

»Vain sen, että se maailma, jonka olen nähnyt, ei ole maailmaa. Se on korkeintaan vain maailman reunaa.

suurkaupungin huvilakorttelia, jota vain kutsutaan elämäksi. Tiedätkö, mitä maailma on, Suse? Sinun puusepäntyöpajasi, se on maailmaa! Koulut, joissa minä aina olin yksityisoppilaana, ne ovat maailmaa. Tehtaat, joihin en koskaan ole astunut jalallani, viljapellot, kirjapainot, ne ovat maailmaa. Vieläpä majatalot ja kahvilatkin ovat maailmaa pikemmin kuin se ympäristö, missä minä olen elänyt. Ymmärrä minut oikein, rakas Suse. En sano, että tahtoisin työskennellä. Sitä en suinkaan tahdo, sillä olen laiska ja hemmoteltu. En usko, että työ aateloi. Ihminen joko on aatelinen, ja silloin työkään ei vahingoita häntä, tai hän ei ole aatelinen, ja silloin työ ei auta häntä. Minä en ole aatelinen, eikä minulla ole pienintäkään halua aateloida itseäni kaksitoista tuntia päivässä. Mutta minä ottaisin työskennelläkseni jopa kaksitoista tuntia päivässä, jos voisin sillä lunastaa pääsylipun elämään, jos voisin minäkin astua aamuisin taistelevien ja kamppailevien, rakastavien ja murhaavien miljoonien pariin!»

»Murhaavien? . . . Miksi sanot niin? Sinä olet merkillinen lapsi, Klärchen!»

»Se on mahdollista. Jokainen inhimillinen intohimo kiinnostaa minua. On parempi vaikka murhata kuin olla toimettomana. Ja voihan murhata hyvienkin asioiden nimessä, ajattele nyt esimerkiksi ristiretkiä ja vapaussotia. Minua ei suututa se, että olen sairas, että tiedän voivani kuolla milloin tahansa. En pelkää kuolemaa, mutta kyllä sitä, että olen täysin tarpeeton.»

Merkillinen pikku olento. Niin kokonaan toisenlainen kuin tytöt, Käthe tai Judith. Lähinnä hän muistuttaa Leneä. Tämä on yhtä synkkä ja toisinaan komeileva, mutta ajoittain taas kuolemanvakava, ja mikä loppumaton velvollisuudentunto hänessä onkaan! . . . Klärcheniltä

taas puuttuu täydellisesti kaikki edesvastuu, ja sitä paitsi hän on nuori — tosin vanhempi kuin Suse, jo kahdenkymmenenneljän, mutta sitä ei hänestä huomaa mitenkään. Tahtomattaankin häntä käsittelee kuin nuorempaansa. Ja sittenkin se, mitä hän puhuu, on viisasta ja paikalleen osuvaa, vieläpä mieluisaakin kuulla. Mutta yhtä kaikki . . . jollakin tavoin se ei ole Susen makuun.

»Kuulkaahan, nuori nainen!» hän sanoo vähääkään paheksumatta toisen sanoja. »Olette minulle liian vihreä ja liian pehmeä. Leijailette maan ja taivaan välillä, kuten Muhammedin kuulu ruumisarkku, mutta minä en pidä noista häälyvistä puolinaisuuksista. Kunnon ihminen kuolee tai paranee, mutta ei sairastele missään tapauksessa.»

»Voi kuinka kultainen olet!» nauroi Klärchen.

»Imartelulla minua ei saa lahjotuksi! Puhun nyt suuni puhtaaksi, vaikka suuttuisitkin minulle siitä. Olet hirveän rikas, eikö totta?»

»No, en nyt juuri hirveän . . .»

»Oletpas, hirveän rikas. No, sanohan, mitä varten luulet saaneesi tuon suunnattoman rahapaljouden? Vain sitäkö varten, että saisit laiskotella ja odottaa, kunnes parantuminen putoaa päähäsi kuin tiiliskivi? Tiedä siis, että niin paljon rahaa tulee yhden ihmisen osaksi vain johonkin erikoisen tärkeään tarkoitukseen. Sinulla on kirottu velvollisuus tulla terveeksi, käsitätkö? Sellaisella rahamäärällä sinulla olisi kirottu velvollisuus parantua vaikkapa spitaalista ja paiserutosta. Puhunko unkaria?»

»Unkaria, ja ytimekästä unkaria. Salli minun kuitenkin huomauttaa, ettei minulla suinkaan ole mitään terveeksi tulemista vastaan.»

»Sehän on suurenmoista. Kohta puhkean kyyneliin liikutuksesta. Sinulla ei ole mitään sitä vastaan! Höristä

korviasi, sinä typerä hanhi, sinä ajattelematon olento. Sanoit juuri, että tekisit kaksitoista tuntia työtä päivässä, jos voisit sillä lunastaa jonkinlaisen pääsylipun elämään. No, tee siis työtä, ole hyvä! Älä jätä parantamista lääkärien huoleksi, auringon ja ilman tehtäväksi! Luuletko sen riittävän, että ne työskentelevät ja sinä vain katselet? Ihmisen täytyy tehdä kaikki itse tässä elämässä, opi se vihdoinkin ymmärtämään, siihen sinulla on kyllä jo ikää tarpeeksi! Kaksitoista tuntia päivässä sinun on tahdottava tulla terveeksi, lujasti, päättävästi, hammasta purren, itsepäisesti. Olet saanut suuret rahamääräsi sitä varten, että parantuisit kaksitoista tuntia päivässä, etkä suinkaan filosofoidaksesi nuo kaksitoista tuntia! Sitä paitsi olen luvannut Käthelle — ja kaiken kukkuraksi en tuntenut sinua vielä silloin! — että lyön sinut kuoliaaksi ilman muuta, jollet parane minun huvilassani!»

Sinä olet hullunkurinen pikku olento!» Klärchen heittää Suseen omituisen katseen. »Mutta älä sentään luule, että parannustapasi on aivan omintakeinen. Sitä kutsutaan luullakseni suggestiiviseksi parannusmenetelmäksi, ja sitä on kyllä koeteltu jo minuunkin. Tosin paljon lempeämmällä tavalla. Luulen kuitenkin, että sinun on onnistunut ravistaa omatuntoni hereille. No, hyvä on, aloitan tuolla etelässä uuden elämän!»

Suse murahtaa jotakin, kääntää makuutuolinsa niin että aurinko paistaa häntä suoraan kasvoihin, räpyttelee silmiään, vetää raikasta, suolaista ilmaa syvälle keuhkoihinsa, ja on jo kahden minuutin kuluttua unten helmoissa. Myöhemmin hän väittää, ettei hän ole kymmeneen vuoteen nukkunut niin paljon kuin näiden kolmen päivän aikana.

Vasta seuraavana päivänä hän joutuu jälleen raivoihinsa, kun he ovat Kreetan paikkeilla ja meri myrskyää

kovasti perinnäistavoilleen uskollisena. Klärchenin äiti makaa sairaana hytissään uskaltamatta edes liikahtaakaan. Suse on tosin pystyssä, mutta hän hiiviskelee siellä täällä epäilyttävän kalpeana ja horjuvin polvin, ja päivällisen kymmenestä ruokalajista hän poimii lautaselleen — Suse! Suse kuuluisine ruokahaluineen! — kaiken kaikkiaan hiukan salaattia. Klärchen taas syö sielunrauhaansa menettämättä kaikkia kymmentä lajia. Kaikista tosin vain vähän, — Klärchen ei ole suursyömäri — mutta ei yhtään vähempää kuin tavallisesti.

»Sinä polyyppi! Sinä medusa! Sinä miekkakala!» korisee Suse kuin kuolevan äänellä ja tuijottaa Klärcheniä mieli kuohuksissa. »Ja tämä vielä uskaltaa väittää olevansa sairas! Vielä kerran tuo sana, ja — vaikka itsekin siihen menehtyisin, — väännän niskasi nurin, sinä haikala!»

Iltapäivän aurinko paahtaa kuumasti, kun he nousevat maihin Aleksandrian satamassa. Suse tuntee sydämessään salaista surua siitä, että merimatka on loppunut. Suloisia, hauskoja ja rauhallisia olivat olleet nuo kolme päivää sinisellä merellä, miellyttävä oli ollut se lievän huimaava tunne, joka valtasi mielen, kun katseli kauan laivan potkurista ryöppyävää, vaahtoavaa lainetta. Onnellisiin ajatuksiin oli mieli vaipunut, kun katse kulki yli tyhjyyteen katoavan loppumattoman vesiaavikon, jonka höyrylaiva jätti taakseen. Entä taivas sitten — sellaista taivasta, niin huikaisevan sinistä loistoa, niin lukemattomia tähtiä Suse ei ollut milloinkaan nähnyt!

Mutta hänen sydämensä ei vuotanut kauan verta. Itämaisen sataman huumaavan kirjava hyörinä, sekasortoinen, rumpukalvot halkaiseva meteli, tungeskelevien neekerikantajien taikatemput raskaanraskaiden arkkujen kimpussa, kirjavat arabialaiset puvut — kaikki tämä

vangitsee siinä määrin Susen huomion puoleensa, että häntä täytyy puhutella kolmesti, ennenkuin hän tajuaa sen.

»Karl Szebeny», sanoo jo kolmannen kerran laiha, ruskeaksi palanut herra, jolla on lyhyt englantilainen piippu suupielessään.

»Ah! Minä olen niin ihastunut kaikkeen tähän... Suokaa anteeksi! Nimeni on Suse Hanzély.»

Keskustelu katkeaa tähän, sillä ainakin kahden metrin mittainen neekerijättiläinen kirjaimellisesti sinkoaa Susen erääseen autoon. Äiti Bodnár kirkuu, taidemaalari viittilöi raivokkaasti molemmin käsin, Klärchen on tukehtumaisillaan nauruun ja saa lopuksi yskänkohtauksen. Vihdoin Szebeny saa nuo kaksi liian innokasta matkustajien kalastajaa, arabialaisen autonkuljettajan ja hänen mustan apulaisensa, käsittämään, etteivät naiset tarvitse autoa, koska he aikovat nousta jo täällä satamassa Kairon pikajunaan.

Suse ei kuule eikä näe mitään, hän ei tiedä itsekään, kuinka hän on joutunut junaan. Äkkiä hän alkaa kirkua kimeästi kuin porsas, jota teurastetaan.

»Arkut! Tavaroiden kuljetus! Niitä ei purettu laivasta! Nyt tulee maailmanloppu!» Jollei häntä olisi ajoissa temmattu takaisin istuimelleen, hän olisi hypännyt pois kulkevasta junasta.

Kestää hyvän aikaa, ennen kuin Szebeny saa hänet rauhoittumaan sen verran, että hän voi selittää järjestäneensä asian jo, ja että tavarat lähetetään myöhemmin matkustajajunalla. Klärchen saa uuden naurunpuuskan ja yskänkohtauksen. Suse on lohduton.

»Nuo villit rikkovat ne varmasti! Oi, hyvä Luoja! Kunpa olisin saanut olla mukana lastauksessa!»

»Älkää olko huolissanne, tavaroille ei satu mitään»,

Szebeny yrittää rauhoittaa häntä. »Toimitusmies, jolla on apunaan ammattitaitoiset työmiehet, huolehtii niistä kyllä.»

Klärchen silittää hyväntahtoisesti Susen hiuksia.

»Koeta nyt päästä ennallesi, tomuun murskattu lapsiraukka. Olkoon haavallesi palsamia se tieto, että me kaikki otamme syvästi osaa suruusi.»

»Mene tiehesi!» tiuskaisee Suse hänelle, mutta hänen kasvonsa selkenevät hiukan. Hänet saadaan jo ainakin istuutumaan rauhallisesti, tarkastelemaan ympäristöään, katselemaan ikkunasta. Juna on juuri jättänyt Aleksandrian pääaseman. Jonkin aikaa näkyy viehättäviä, valkeita marmorihuviloita tasaisine kattoineen, puutarhoja korkealle kurottavine palmuineen, punaisina kukkivine puineen, joiden yläpuolella on valtavat katokset; sitten äkkiä, ilman minkäänlaista välivyöhykettä, tämä ihanuus päätyy pelkkään keltaiseen hiekkakenttään, erämaahan. He kulkevat sen reunaa pitkin; hiekka hehkuu, heijastaa liekehtien auringonsäteitä, sokaisee silmät. Sitten juna poikkeaa äkkiä pois erämaasta, tekee mutkan ja ryntää nyt viheriöivien puuvillakenttien halki.

»Aivan kuin meikäläisiä vinttikaivoja!» ihmettelee Suse unohtaen välillä huolensa kokonaan.

»Niin», nyökkää taidemaalari, »egyptiläinen kaivo muistuttaa elävästi meidän vinttikaivojamme. Unkarilainen talonpoika ja fellah, molemmat ovat ikivanhoja maanviljelijöitä. Ehkäpä juuri siitä johtuu, että monet heidän työvälineistään ovat muodostuneet samankaltaisiksi.»

Merkillinen mies, tämä Szebeny, laihoine, punaisine kasvoineen, lyhyine piippuineen. »Hyvää englantilaisten matkimista valkoisessa pellavakangaspuvussa», tuumii Suse. »Äkkipikainen, hiukan kärttyisä, katse terävä ja kirkas.»

»Arabialainen kylä.» Hän viittaa ikkunasta. »Arabialainen kylä! Savitiilistä rakennettuja hökkeleitä, ei ikkunoita, ei katuja eikä teitä, vain jokunen mutakuoppa . . .» Suse tuijottaa uskomatta silmiään, Klärchen nyrpistää nenäänsä.

»Ja asuuko tuolla ihmisiä?»

»Kyllä, siellä asuu ihmisiä.» Szebeny nyökkää. Hän puhuu hitaasti, väkinäisesti, lausuu sanansa maltillisesti. »Samoja ihmisiä, aivan samalla tavoin, samoissa olosuhteissa kuin sinä aikana, jolloin pyramidit rakennettiin.» Taidemaalari vaikenee, ikäänkuin puhuminen ikävystyttäisi häntä. Suse katselee uneksien pieneen kylään päin, joka jo aikoja sitten on jäänyt kiitävän junan jälkeen. Haaveellinen, pehmeä, sininen taivas, puhdas ilma, johon sairaita tuodaan kaukaisista maista parantumaan, aurinkoa tulvimalla — ja nämä lemuavat hökkelit. Tämän taivaan alle kuuluisivat keltaiset, vaaleanvihreät, punaseinäiset talot kiviliuskoista rakennettuine viileine parvekkeineen, lehtevine puutarhoineen, valkoisine kaivoineen puiden välissä. Kuinka paljon työtä maailmassa vielä olisikaan tehtävänä! huokaa Suse. Jos nyt jokainen ryhtyisi siihen yht'aikaa ja kuumeisella kiireellä, jos unohdettaisiin kaikki riita ja kauna, jos hylättäisiin kaikki sellainen, mikä ei johda välittömiin, näkyviin tuloksiin, niin sittenkin tarvittaisiin siihen ainakin sata vuotta, ehkäpä enemmänkin. Täällä ei ole tapahtunut yhtään mitään viiteentuhanteen vuoteen, elämä ei ole muuttunut, ei ainakaan oleellisimmilta perusteiltaan . . . Voisin aivan hyvin kuvitella, etten olekaan täällä nyt tällä hetkellä, vaan viisituhatta vuotta sitten! aprikoi Suse. Vaikkakin tämä valkoinen, kohiseva juna . . . On sittenkin jotakin, joka muuttuu, Jumalan kiitos. Maailma kasvaa, laajenee ja kaunistuu, mutta se käy vain liian hitaassa tahdissa.

Klärchen on väsynyt eikä voi hyvin. Mutta matka Kairoon kestää tuskin kolmeakaan tuntia. He menevät suoraan hotelliin, missä he aikovat viettää yönsä. Vasta seuraavana päivänä he aikovat lähteä Heliopolisiin, kun tavarat ensin ovat saapuneet, jotta ne voisivat seurata heitä sinne kuorma-autoissa. Klärchen viedään nukkumaan. Szebeny pyytää Susen pienelle kävelymatkalle katselemaan Kairon iltaelämää.

Suse on kuin sokaistu, häntä huimaa; hänen on vaikea tottua tähän ainutlaatuiseen maailmaan. »Mikä sekava läpileikkaus!» toistaa hän yhä uudelleen ja uudelleen suorastaan epätoivoisena. »Eurooppalainen maailmankaupunki nykyaikaisine palatseineen, jättiläishotelleineen, autoja kymmenen kertaa taajemmassa kuin Budapestissä, kaiken tämän takana muhamettilaisten uneksivat moskeijat, niiden takana alkuasukaskortteli, pyramidiorjien muinainen törky... Entä ihmiset kadulla, mikä värien, rotujen, pukujen sekoitus! Tuo meluava, toimelias itämaalainen väentungos, viitat tuhatta eri väriä!... Ja kaikki elävät kadulla: leipovat, keittävät, syövät, työskentelevät, metelöivät kadulla.»

Suse väsyy siihen, mutta sittenkin hänen sydämensä riemuitsee. Oikeastaan hän rakastaa värejä, hyörinää, toria, kuohuvaa tungosta, kirjavana vilisevää, rämisevää, hillitöntä elämää. Sellaista sen on oltavakin, hän sanoo itselleen tyytyväisenä. Täällä olemme kotonamme, maailmassa, joka on asuttu, emmekä kuussa, joka on kuollut.

Pienessä arabialaisessa kahvilassa, jonka muodostaa kaiken kaikkiaan muutama kadulla oleva tuoli ja pikku pöytä, he juovat imelää, sakeaa kahvia. Väkijoukko tungeksii ja tuuppii heidän ympärillään; monta kertaa Suse työnnetään melkein kumoon tuoleineen. Szebeny tuprauttelee nautiskellen savuja lyhyestä piipustaan;

hänen rauhalliset terävät silmänsä tarkastelevat tyttöä, joka imee, juo, nielee silmillään ja suullaan, korvillaan ja nenällään valoja, ääniä, tuoksuja, ikuisesti edestakaisin hyörivää ihmisvirtaa, huutoja ja kimeätä kirkumista.

»Tahtoisin vain tietää, missä on tuo kuulu itämainen laiskuus?» Kysymys pääsee lopulta hänen huuliltaan.

»Odottakaahan!» tuumii Szebeny hymyillen. »Kunhan joudutte kiusaantumaan asuntoa sisustaessanne, kunhan koetatte saada ihmiset työhön . . .»

»Voi voi! Asunto!» Suse kavahtaa pystyyn. »Milloin saapuvat tavarat?»

»Jo tänä iltana. Huomenna aamupäivällä ne lastataan kuorma-autoihin, keskipäivällä voitte matkustaa edelleen Heliopolisiin. Kolmen neljännestunnin tai korkeintaan yhden tunnin matka.»

»Lähtekäämme kotiin!» Suse nousee tarmokkaana. »Huomenaamulla aion olla asemalla valvomassa.»

Eikä mikään mahti maailmassa saisi häntä seuraavana päivänä houkutelluksi katselemaan Egyptiläisen Museon marmori- ja kulta-aarteita, eikä ole olemassa sellaista härkävaljakkoa, joka voisi laahata hänet pyramideille.

»Eihän pyramideja lastata», tokaisee hän lyhyesti seistessään tavara-asemalla polttavassa auringonpaisteessa riitelemässä sudanilaisten lastaustyömiesten kanssa, joiden kieltä hän ei ymmärrä ja jotka eivät myöskään ymmärrä hänen kieltään. Hän ryntäilee sinne tänne, näyttää milloin sitä milloin tätä tavaraa, auttaa hankalimpien arkkujen kantamisessa, heittää kimeällä äänellä unkarilaisia voimasanoja arabialaisten puheensorinaan, sukeltaa yht'-aikaa kymmenestä paikasta näkyviin, on alinomaa murskautumaisillaan kuoliaaksi. Szebeny, joka on tullut mukaan auttamaan tyttöä, katselee syrjästä vaiteliaana ja huvitettuna. Tulkiksi häntä ei kaivata — Susen kär-

sivällisyys ei riitä siihen, että hän selittäisi ensin asian miehelle ja odottaisi, kunnes tämä ennättäisi kääntää sen. — Susen kaunopuheisia, sotaisia kirkaisuja ja hurjaa viittilöimistä ei sitä paitsi voi käsittää väärin . . . Szebeny täyttää piippunsa ja istuutuu eräälle arkulle tai paremminkin siirtyy vähän väliä arkulta toiselle, sillä Suse kiskoo aina pois sen, jolle hän juuri on ennättänyt istuutua — ja odottaa rauhallisesti.

Vasta sitten hän yrittää panna vastalauseensa, kun lastaus on toimitettu ja Suse kiipeää ensimmäisen kuorma-auton ohjaajan viereen.

»Mutta tuo nyt on ainakin aivan turhaa!» yrittää hän vakuuttaa harmistuneena. »Kyllä he yksinkin löytävät huvilan!»

Mutta Suse ei antaudu edes riitaankaan hänen kanssaan. »En aio luottaa heihin!» huutaa hän vastaukseksi ja jää järkähtämättömin kasvoin korkealle, epämukavalle istuimelle. Szebeny-parka, mitä hän voi tehdä? Hän soittaa hotelliin äidille ja tyttärelle, että nämä odottaisivat, kunnes hän palaa heitä hakemaan iltapäivällä, ja että hänen nyt pitää lähteä mukaan kuljettamaan tavaroita . . . sitten hän hyppää onnettomana toiseen kuorma-autoon. »Antaa mennä!» hän sanoo heittäytyen Jumalan huomaan ja valmistautuu kestämään sen, että sielu ravistetaan hänen ruumiistaan Heliopolisiin mentäessä. Eihän hän voi toki jättää tuota pikku hanhea yksin tässä ventovieraassa maassa ventovieraiden, ulvovien mustien seuraan!

Seuraavien kahden viikon kuluessa Szebeny vuoroin kiroilee vuoroin ihailee samaista pikku hanhea. Suse on aivan yksinkertaisesti ottanut hänet takavarikkoon. Tyttö vaivaa ja juoksuttaa häntä yhtenään, lähettää hänet Kairoon kahdestikin päivässä:

»Tuotte nauloja, poikaseni, kourallisen pieniä, hakasella varustettuja nauloja, ja punaista lakkaa, tässä on malli, sen on oltava hiuskarvalleen samanlaista ja sitä paitsi tuoretta, ei vanhaa, seisonutta tavaraa... Siinäkö taas olette, Szebeny? No, selittäkääpä siis tuolle ryöstömurhaajalle, että hänen on vedettävä uusi pohjaväri tälle seinälle, tuo laiska koira ei ole muka ymmärtävinään minua! Ja sitten riennätte pikamarssissa sen kirvesmiehen luo, joka työskenteli täällä eilen, ja kiskotte hänet korvista tänne. Mitä työtä tuo nyt on olevinaan! Jo tänä päivänä ovat ikkunanpuitteet painuneet kieroon! Pitäkääpä kiirettä, poikaseni, sillä tarvitsemme teitä täälläkin auttamassa tuota onnetonta maalaria, olettehan loppujen lopuksi kuitenkin ammattitovereita... Näyttäkää hänelle, kuinka hänen on vedettävä lakkaa oveen!»

Ja niin jatkuu työ keskeytymättä. Suse on kolmesta jokapäiväisestä pesusta huolimatta aina niin rasvassa yltä päältä, kuin olisi hän sukeltanut vaunuvoiteeseen. Hän väittää keittävänsä itsensä lipeässä joka ilta parantolaan palattuaan, sillä vasta sen tehtyään hän voi ilmestyä illalliselle edes puoliksi inhimillisessä asussa. On kuuma, oikea egyptiläinen mätäkuunhelle, Szebeny ähkyy ja puhisee, kadottaapa väliin piippunsakin.

»Kuulkaahan!» Toisen viikon lopulla hän astuu Susen eteen. »Olette etevin niistä tytöistä, joihin eläessäni olen tutustunut! Ja sen lisäksi Mohácsin verilöyly ja tattarien valloitusretki yhdessä ja samassa henkilössä!»

»Hm!» myöntää Suse hajamielisenä. »Tulkaahan tänne, siirretäänpä tämä kaappi tuohon nurkkaan!»

XIII.

KOSINTA.

Suuri työ on suoritettu. Suse kulkee vielä kerran huoneiden läpi ja tarkastelee asuntoa otsa ja kulmakarvat rypyssä. Äiti Bodnár ja Klärchen odottavat ulkona puutarhassa: he eivät saa astua sisään, ennen kuin Suse antaa merkin siihen. Szebenylle on sisäänpääsy sen sijaan sallittu. Onhan hän nähnyt asunnon jo sen syntymästä asti. Niinpä hän nojaa sisällä ovenpieleen ja katselee hymyillen Susen tuskallista ilmettä.

»Sanokaahan . . .», — Suse kuljeksii sinne tänne kääntymättä edes hänen puoleensa — »eikö tämä torotzkolainen pöytäliina sopisi paremmin seinälle?»

»Pöydänkö kanssa?» kysyy Szebeny viattomana, mihin Suse ei luonnollisesti näe mitään syytä vastata.

»Seinät!» hän vaikeroi. »Aavistin, että seinissä ajaisimme karille. Opettelen maalaamaan tai liityn yhteen sellaisen kanssa, jolla on se taito. 'Koti'-yhtiötä on laajennettava! Nämä egyptiläiset käsityöläiset!»

Vihdoin päästetään huoneiston varsinaiset omistajat sisään. Suse seuraa liikutettuna heidän kantapäillään; huoli katoaa vähä vähältä hänen kasvoiltaan. Kas niin, näyttää olevan mieleen, kaikki näyttää olevan mieleen. Klärchen huudahtaa aina ihastuksesta astuessaan uuteen huoneeseen.

»Älä kiihotu liiaksi, lapsukaiseni», varoittaa äiti Bodnár, mutta Klärchen on aivan suunniltaan, syöksyy huoneesta toiseen, koettelee kaikkea, nuuskii joka paikan. Ja tuon tuostakin hänelle on selitettävä, mitä kukin tyttö on valmistanut; sitten hän toteaa, että Marie on lahjakkain, mutta että myöskin Judithin keramiikeilla on aivan omintakeinen, persoonallinen viehätyksensä, että Käthe on yksilöllisyyden läpitunkema, että Röschenin uutimet ovat ilmeistä runoutta, että, joskaan Lenen matot eivät kuviollisesti ole aivan täydellisiä, niiden värit hehkuvat . . ., vahinko vain, että kuudes liikekumppani, muuan Suse, on niin lahjaton. No, yhdentekevää, kun nämä kömpelöt huonekalut nyt kerran on hankittu tänne, täytynee yrittää tottua niihin.

»Käy nyt jo toki lepäämään, Klärchen», rukoilee äiti Bodnár, ja Klärchen tottelee tällä kerralla. Hän vetää Susen viereensä sohvalle.

»Kuulehan», kuiskaa hän Susen korvaan, »enkö luvannut aloittaa uuden elämän täällä? Ja tiedätkö? Aion pitää lupaukseni. Minusta tuntuu tällä hetkellä, ettei se tule olemaan niinkään vaikeata . . .»

Äiti Bodnár painaa Susen kouraan sellaisen summan rahaa, että se hämmästyttäisi unessakin. Ja Suse kysyy Klärcheniltä, saisiko hän ostaa tälle sfinksin lahjaksi — sellaisen mitättömyyden hän voisi nyt suorittaa pelkillä taskurahoillaan.

Rahaa on todellakin paljon enemmän, kuin Suse oli odottanut. Sen tähden ja koska Käthen kirjeet ovat erinomaisen rauhoittavia — kauppa käy kunnollisesti, normaalisti, pikemminkin paremmin kuin ennen, Susea ei yleensä tarvita siellä, vain pikku herätyskello itkee häntä, niin, ja väliin myös Käthe — lyhyesti, kun varakkuuskin on tullut aivan äkkiä, suostuu Suse kiitollisena äiti

Bodnárin pyyntöön jäädä heidän luokseen vielä viikoksi tai pariksi — tällä kertaa Klärchenin vieraana ja ystävättärenä — katselemaan hiukan tarkemmin tätä suklaanväristä maata. Äiti Bodnár on hiljainen nainen, jolla on väsyneet kasvot, ja hän on sulkenut ainakin jossain määrin Susen sydämensä sopukkoihin, vaikkakin hän pitää tämän tointa suorastaan hirveänä — riidellä työmiesten kanssa, raahata arkkuja, huitoa seinille värejä ja brunoliinia, eiväthän ne ole nuorille tytöille sopivia töitä. Ja missä kunnossa hän olikaan iltaisin palannut parantolaan (päivällisen hän oli antanut lähettää huvilalle, ettei hänen sen takia olisi tarvinnut käydä kotona) — öljyisenä, ryvettyneenä, ihana tukka yltä päältä sahajauhoissa! Salissa hotellin vieraat osoittivat suosiotaan kättentaputuksilla, kun hän astui sisään. Mutta tämä lapsi ei pahastunut mistään, vaan nauroi näyttäen hohtavia sudenhampaitaan, tervehti ja juoksi kylpyhuoneeseen. Illallisella hän otti kolmesti joka vadilta ja hiipi vielä sen jälkeen Szebenyn kanssa ulos syömään jäätelöä ja hunajanmakeita egyptiläisiä leivoksia. Ei, äiti Bodnárin mielestä tuollainen taistelunhaluinen käytös tuntuu hiukan oudolta, mutta tytöillä on erinomaisen hauska yhdessä, ja onhan tämä Suse lopultakin Hanzély, vaikkakin vähän noin suvustaan huonontunut. Salaa olisi äiti Bodnár halukas, joskin hieman paheksuen, pitämään hänet aina luonaan.

Suse nauttii tottumattomana toimettomuudestaan. Tämä toimettomuus käsittää tosin jokapäiväisen viidentoista tai kahdenkymmenen kilometrin jalkamatkan alkuasukaskortteleihin, Vanhan Kairon kuolleiden, valkoisten kujien halki, arabialaisen yliopiston jättiläismäisiin saleihin, missä professorit istua kököttävät ja heidän ympärillään ylioppilaatkin istua kököttävät ja mutisevat. Ylioppilaatko? Heidän joukossaan on vanhoja miehiä pit-

kine ukonpartoineen. He kyyristelevät siellä nuorten poikien parissa päntäten asioita päähänsä kuten nämäkin. Eniten Suse rakastaa Muskia, valtavaa basaarikorttelia, jossa on hirveä meteli, ylenpalttisen runsaasti värejä ja voimakkaita, outoja tuoksuja. Tuntikausia hän samoilee siellä, eksyy väliin sen sokkeloihin ja pääsee taas äkkiarvaamatta päivänvaloon. Sitten hänen tapanaan on rientää myöhästyneenä ja hengästyneenä, loistavin silmin ja onnellisena paikalle, missä Szebeny odottaa häntä, ja yhdessä he syöksyvät Egyptiläisen Museon kultaisten ja norsunluisten aarteitten pariin.

Szebeny on kylmä ja harvasanainen, mutta siitä huolimatta erinomainen opas. Silloin tällöin kuin ohimennen lausutulla puolella lauseella, vaatimattomalla ammattisanalla hän kykenee loihtimaan faaraoiden maailman Susen silmien eteen paremmin kuin kokonaista kuusi nidettä kirjaviisautta. Ja ihailtava on se alttius ja avuliaisuus, jolla hän ottaa Susen suojelukseensa, laahaa hänet kaikkialle mukanaan, näyttää ja selittää hänelle kaikkea, vaikka tämä hänelle täysin vieras tyttö on jo muutenkin anastanut hänen aikaansa kaksi kokonaista viikkoa. Kertaakaan hän ei lupaa eikä puhu siitä edeltäkäsin — ja kuitenkin hän ilmestyy joka aamu pienessä autossaan, vie Susen väliin retkelle Saharaan, väliin Memphisiin, väliin jälleen pyramideille. Pyramideille he olivat lähteneet eräänäkin iltana, kun helle oli kaupungissa käynyt painostavaksi, ja he istuivat jäätelön ääressä Mena Housen terassilla. Hedelmäjäätelö juoksi sulana, helmeilevänä vaahtona hopeisessa astiassa. He katselivat kolmea pyramidia, jotka piirtyivät terävinä taivaan kuumaa, tummansinistä silkkiä vasten: kolme terävää, kovaa, puhdasta ääriviivaa, suorina, taivaaseen kurottavina, kuin rukoukseen ristityt kädet. Suse aikoi juuri avata suunsa —

mutistakseen ehkä, että vasta tässä maassa alkaa käsittää, mitä loppumattomuus on . . . kun Mena Housessakin soitetaan jazzmusiikkia ja saksalaiset matkailijat naulapohjaisissa vuoristokengissään ja polvihousuissaan tömistelevät kömpelöä karhuntanssia . . . aivan yksinkertaisesti vain tahtoa, pyrkimystä ylös taivaan korkeuteen, pelkkää tarkoitusta . . . sanalla sanoen, jotakin tämäntapaista oli Suse aikonut sanoa arasti ja hartaasti, kun Karl Szebeny äkkiä teki kysymyksen:

»Suse, tahtoisitteko tulla vaimokseni?»

Suse odottaa hetkisen, sillä eihän voi tietää, ehkäpä nuo kirotut arabialaispojat ovat sekoittaneet hašišia jäätelöön, horjahteleehan tuokin englantilainen gentlemanni valkoisessa smokingissaan tuossa lähellä aivan ainutlaatuisen epäilyttävällä tavalla, vaikka hän tosin on juonut whiskyä — sitten, kun Suse ei edelleenkään näe esineitä kahtena, ja kun maankamara ei horju hänen jalkojensa alla, ja kun Szebenykin katsoo häntä tyynesti, tutkivasti viisailla silmillään suoraan kasvoihin, täytyy hänen vastata:

»Se tahtoo sanoa . . . minä teidän vaimoksenne?»

»Niin.»

Suse raapii korvantaustaansa. Se nyt ei ole aivan hienolle naiselle sopivaa, ei erikoisesti niin arvokkaassa, hienossa paikassa — mutta tämä pälkähtää liian myöhään hänen päähänsä.

»Kautta kunniani . . . en tiedä. Tiedättekö, periaatteessa olen sitä mieltä, että tytön on mentävä miehelään silloin, kun hän pääsee, mutta toiselta puolen . . . sanalla sanoen: en tiedä. Onko se ihme, tehän asutte täällä Egyptissä, minun taas on palattava kotiin Budapestiin! Voin ehkä viipyä vielä viikon, pitempään en missään tapauksessa!»

»Minä jään tänne neljäksi tai korkeintaan kahdeksaksi viikoksi, Suse. Jos tulisitte vaimokseni, ei päähäni pälkähtäisi unissakaan pyytää teitä jättämään tointanne. Omistan tosin Sárosin komitaatissa pienen tilan, sinne voisimme mennä kesäisin, muut ajat asuisin minäkin Budapestissä.»

»Se olisi sangen hyvä», tuumii Suse epävarmalla äänellä. Äkkiä hän vilkastuu. »Katsokaahan, Szebeny, tahdoin sanoa, Karl. Tiedän lukemistani kirjoista, että tällaisissa tapauksissa herra antaa naiselle miettimisaikaa. Pitäkäämme kiinni perinnäistavasta, eikö niin?»

»Kuten haluatte», sanoo taidemaalari hymyillen.

»Mainiota. Olkaa siis hyvä . . . Huomenaamulla ette tulekaan minua hakemaan, sillä minun täytyy nyt lopultakin viettää yksi aamupäivä Klärcheninkin seurassa. Tulkaa noutamaan minut sanokaamme kolmen tienoissa. Vai onko helle vielä silloinkin liian painostava? Eikö? Sovittu siis. Siihen mennessä tahdon ajatella asiaa, koetella sydäntäni, neuvotella itseni kanssa . . .»

»On parasta, ettette pidä asiasta mitään neuvottelua Klärchenin kanssa. Pelkään hiukan pienen serkkuni kieltä.»

»En tietenkään, en missään tapauksessa. Vaikenen miehekkäästi.»

»Ja vastaus tulee myös olemaan miehekäs, eikö niin? Vilpitön ja suora?»

»Niin. Muuten . . . tahdon sanoa teille vielä jotakin. Olen jo rouva. Se tahtoo sanoa, olen naimisissa. Mutta en vakavasti, vain kansalaisoikeuksien takia. Ilman arvoa ja ammattia, kuten tavallisesti seisoo viranvahvistuskirjoissa. Onko se paha?»

»No, ei se nyt juuri pahakaan ole. Mutta miksi olette salannut sen tähän asti?»

»No, eihän ole mikään suuri kunnia olla tuollainen salkuton aviovaimo. Ja muutenkaan en tarvitse tuon vastenmielisen miehen nimeä, miehen, jota muuten en ole nähnyt kertaakaan siviilivihkimisen jälkeen. Minulle riittää oma nimeni, sehän tunnetaan jo ammattipiireissäkin.»

»Punnitkaapa siis asiaa, kuten lupasitte. Ei, odottakaahan, minäkin tahdon sanoa teille jotakin. Olen kolmenkymmenenkahdeksan vuotias.»

Suse tahtoo pohtia tätä yllättävää tarjousta joka puolelta vasta vuoteeseen mentyään. Mielihyvän tuntein hän oikaisee ruumiinsa, laskee käsivarret ristiin päänsä alle ja seuraa välinpitämättömin katsein uutimien hiljaisia aaltoliikkeitä erämaan tuulen niitä huojutellessa. Yllättävä, sitä se on. Karl Szebeny. Hänellä on hullunkuriset, punaiset kasvot, terävä nenä, viisaat, kylmäkatseiset, rauhalliset silmät. Hän ei ole puhelias, ei avomielinen, mutta sehän ei ole huono ominaisuus aviomiehessä. Sen tähden hän onkin miellyttävä omalla hiljaisella, kylmällä tavallaan. Kolmekymmentäkahdeksan vuotta. Se on hiukan paljon. Viisi vuotta sitten Suse oli moittinut Kätheä siitä, että tämä tahtoi tulla kolmenkymmenenkahden vuotiaan vaimoksi, olipa hän nimittänyt miestä mutisevaksi vanhukseksikin. Mutta viisi vuotta on pitkä aika. Silloin hän itse oli vain kahdeksantoista vuotias, nyt hän on kaksikymmentäkolme. Kun itse vanhentuu, siirtää mielellään toistenkin ikärajaa ylöspäin. Kolmekymmentäkahdeksan vuotta, no, eihän se ole niin tavattoman paljon. Ja hyvä, kelpo ihminen, josta varmasti tulisi myös hyvä, kelpo aviomies. Ja sitä paitsi hän on niin sivistynyt. Häneltä voisi oppia hirveän paljon. Kun hän vain tokaisi lyhyen, välinpitämättömän lauseen hautaholvien seinämaalauksista, heräsi tuo vanha, tomuksi murentunut maailma heti uuteen eloon.

Suse huokailee, pyörii vuoteessaan puoleen ja toiseen, raapii taaskin korvantaustaansa, mutta nyt ei kukaan onneksi ole sitä näkemässä. Hullunkurinen laitos, tuo ihmissydän; siihen alkaa koskea aina silloin, kun siihen olisi vähimmin syytä. Suse ei ollut koskaan ollut näin rikas, hänen kättään ei ollut koskaan pyydetty. Nythän hänen pitäis iheittää kuperkeikkaa riemusta. Szebeny on suurenmoinen ihminen. Merkillistä, että hän on rakastunut Suseen; eihän tämä olisi unissaankaan voinut kuvitella mitään sellaista. Hän katselee aina niin terävästi ja kirkkain silmin, uteliaasti ja kuitenkin persoonattomasti — hän näyttää hirveän taipuvaiselta arvostelemaan ja samalla hirveän välinpitämättömältä. Mutta se ei sittenkään pidä paikkaansa, jotenkuten hän kuitenkin on rakastunut Suseen, ja hänestä tulisi viisas, hyvä aviomies. Ei tosin sellainen, jollaiseksi naurettava mielikuvitus joskus maalaa aviomiehen, sellainen, joka osaa sanoa ihmeellisiä asioita ja katsoa suloisin, liikutetuin silmin. Ehkäpä sellaista ei olekaan. Mutta oli sittenkin vahinko, että hän oli luvannut olla hiiskumatta asiasta sanaakaan Klärchenille, olisi ollut parempi keskustella hänen kanssaan asian kaikista puolista, Klärchen on nähnyt niin paljon maailmaa. On niin vaikeata tehdä yksin päätös, tuo erämaantuulikin kun on niin nukuttava . . . no, yhdentekevää, huomenna aamupäivällä . . .

Aamulla hiljainen kolkutus ovelle. Arabialainen palvelija, jolla on valkoinen burnus, punainen silkkivyö ja punaiset tohvelit, työntää aamiaispöydän huoneeseen. Suse on nykyään hirveän maailmallinen: hän syö aamiaisenkin vuoteessa! Hän on kirjoittanut Käthelle, ettei hän tiedä, voiko hän yleensä enää tulla hänen luokseen. Vastaus olisi jo hyvinkin ennättänyt tulla — kas, tuossahan se jo onkin, kirjekuori on asetettu hienosti kupin

viereen. Niin, kun ihminen nyt on tällainen »grande dame» . . . mutta ei, Käthe ei ole lähettänyt kirjettä, vaan Paul.

Suse repii sen auki ja unohtaa hetkessä aamiaisensa, mikä on hänelle jotakin suunnilleen yhtä outoa, kuin jos varpunen unohtaisi sirkuttamisensa tai teloittaja hirttonuoran. Hän lukee kirjeen, lukee sen toistamiseen, ja hänen korvansa käyvät yhä punaisemmiksi.

Paul kirjoittaa, että Susen »mies» on palannut Turkista eikä aio enää matkustaa sinne takaisin. Nähtävästi hän on saanut siellä rahaa kokoon ja aikoo nyt avata Budapestissä rakennusinsinöörin toimiston. Hän oli ollut hyvin hämmästynyt, kun oli käynyt ilmi, ettei avioeroa näiden kolmen vuoden aikana vielä ollut saatu toimeen, ja hän oli pyytänyt tuomari Gregussia toimittamaan asian nopeasti. Mahdollisesti hän aikoo mennä naimisiin. Paul ei tiennyt sitä. Vanha asianajaja pyytää joka tapauksessa kysymään Suselta, milloin tämä aikoo tulla kotiin, sillä hänen olisi allekirjoitettava valtakirja.

Aamiainen jää hylättynä jäähtymään pikku pöydälle, vuode on jo tyhjä. Suse syöksyy Klärchenin luo, vaikka tämä vetelee vielä unia.

»Ah, älä suutu, kun peloitan sinut hereille, mutta minun täytyy matkustaa heti kotiin. Sanohan, mistä saan tietää, milloin laiva lähtee?»

Klärchen hieroo silmiään ja nousee ylös.

»Täytyykö sinun matkustaa? Häpeällistä! . . . Eihän toki liene tapahtunut mitään vakavaa? . . .»

»Ei . . . ei juuri . . . mutta minun täytyy matkustaa ehdottomasti. Mistä voin saada tiedon siitä, lähteekö tänään mitään laivaa?»

Klärchen viittaa leuallaan puhelimeen päin.

»Anna tuo kone tänne. Soitan parantolan hovimesta-

rille, hän tietää sen varmasti.» — Klärchen puhuu hetkisen, sitten hän laskee kuulotorven kädestään. »No niin, tänään lähtee eräs laiva, 'Helouan', mutta siihen tuskin enää ennätät. Nuolennopeudella sinun olisi purettava telttasi, kiidettävä Kairoon, leimautettava matkalippusi matkatoimistossa . . . olemme lunastaneet sinulle myöskin paluulipun, jos muistan oikein, sitten syöksyttävä asemalle saadaksesi vielä kiinni 16,45 lähtevän pikajunan. Se liittyy laivan kulkuun. Etkö voisi hiukan lykätä matkaasi? Mistä tämä tämmöinen kiire?»

»En voi lykätä sitä, Klärchen, lapseni. Sano, voisitko tehdä minulle vielä yhden ystävän palveluksen? Soittaisit vuokra-auton, sillä välin kokoan tavaroitani.»

»Ah, kissan häntään vuokra-autot! Onhan meillä oma vaunumme, Abdul saattaa sinut sillä. Se käy silloin myös nopeammin kuin vuokra-autolla.»

»Ja vielä yksi asia, Klärchen, mutta se onkin viimeinen pyyntöni. Anna lähettää sähkösanoma: 'Tuomari greguss palatinkatu 10 budapest matkustan heti helouanilla.' Ei muuta. Sillä ei ole kiirettä, matkanihan kestää neljä päivää. Teetkö sen?»

»Aivan varmasti. Ja nyt juokse!»

Suse vetää henkeä vasta sitten, kun hän on saavuttanut Aleksandrian pikajunan puoli minuuttia ennen sen lähtöä. Abdul sinkoaa matkalaukun hänen perässään junaan, Suse taas heittää hänelle kymmenen piasteria, ja samassa lähtee juna jo sysäyksellä liikkeelle. Se kiitää puuvillavainioiden halki, jotka loistavat valkoisina kypsyneestä sadosta — kolme viikkoa sitten nuori oras oli vielä vihreä — kiitää kurjien, ikuisista ajoista muuttumattomien arabialaiskylien ohi.

Aleksandrian satama on nytkin täynnä meteliä ja vilinää, mutta Susea se ei enää peloita. Hymyillen hän rai-

vaa tiensä tavarankantajien karjuvan lauman halki. Laivalta hän katsoo taakseen; hänen katseensa käy suorastaan helläksi hänen sanoessaan jäähyväiset tälle meluavalle, räikeälle, vilpittömälle Idälle, johon hän on ennättänyt rakastua.

Laivalla Suse käyttäytyy sangen omituisesti. Koko päivän hän lojuu makuutuolissa pää käsien varassa ja tuijottaa surullisena eteensä. Kirjaa, jonka hän on varannut vierelleen, hän ei edes aukaisekaan. Laivan toinen perämies — rakastettava, nuori italialainen — on niin liikutettu joutuessaan kasvoista kasvoihin noin suuren surun kanssa, että hän kuljettaa kaikki sievät nuoret miehet yhden toisensa jälkeen Susen eteen ja esittää heidät hänelle. Mutta Suse vain hymyilee ja kieltäytyy kohteliaasti, mutta vääjäämättömästi niin bridgestä, pingpongista kuin tanssistakin. Hän makaa tuolissaan, tuijottaa pehmeästi aaltoilevaa merta ja miettii miettimistään.

Vasta toisen päivän lopulla, kun ollaan jo Brindisin kohdalla, hän hypähtää äkkiä pystyyn. Hänen mieleensä tulee Karl Szebeny, jonka hän on jättänyt vastausta vaille ja hyvästelemättä. Hän rientää lukusaliin, ottaa postikortin, jossa on laivan kuva, ja kirjoittaa:

»Rakas Karl, olen viimeisen luokan likainen koira; jos olisitte täällä, pyytäisin Teitä antamaan minulle aimo selkäsaunan. Kiireessä unohdin Teidät kokonaan. En tahtonut antaa Teille tuota vastausta, mutta nyt saa se seikka olla vastauksena. Suokaa minulle anteeksi!»

Tähän Suse pysähtyy miettimään. Kuinka hän lopettaisi? »Teitä syleillen»? Ei. »Teitä suudellen»? Vielä vähemmin. »Teitä tervehtien.» Huh, kuinka epäystäväl-

listä. »Teidän vilpitön ystävänne» kirjoittaa hän sitten ja katselee sanoja pahantuulisena. Hirveätä, kuinka keinotekoiselta se kuulostaa, kunnon ihminen ei sanoisi niin. Mutta eihän parempaakaan voi keksiä. Hän huokaa ja piirtää nimensä alle.

Brindisissä hän jättää kirjeen postiin, sitten hän kyyristyy jälleen makuutuoliinsa. Mutta illalla — ikäänkuin kylläisenä miettimisestään — hän nousee, venyttelee ja oikoo jäseniään, ahmii hirveällä ruokahalulla kaikkia illallisen ruokalajeja ja menee sitten saliin tanssimaan.

XIV.

TAHDON TUTUSTUA MIEHEENI.

Paul loikkii ajatuksiinsa vaipuneena portaita alas, kiiruhtaa pitkin, poikamaisin askelin hämärän eteisen poikki ja pysähtyy äkkiä kadulle päästyään kuin maahan juurtuneena.

»Suse!»

»Terveiks', poikaseni, mutta älä nyt huuda nimeäni niin kovaa, kuin tahtoisit julistaa koko maailmalle, että olen saapunut. Minne olet menossa? Minun täytyy keskustella kanssasi eräästä sangen vakavasta ja tärkeästä elämänkysymyksestä.»

»Vakavasta ja tärkeästä elämänkysymyksestä? Älä peloittele minua, lapseni. Juuri tällä hetkellä minulla ei ole aikaa, kello 9 minulla on neuvottelu oikeudessa, sen jälkeen tulen heti luoksesi liikkeeseen.»

»Sen jätät tekemättä. Sano joku pieni konditoria tai kahvila oikeussalin lähellä, odotan sinua siellä.»

»Mistä on kysymys, Suse? Etkö halua mennä liikkeeseen? Voinhan tulla asuntoosikin, jos se sopii sinulle paremmin.»

»Se sopii minulle vielä huonommin. Odotan sinua oikeussalin läheisyydessä.»

»Etkö voisi sanoa, mistä on kysymys?»

»En.»

Otsa pilvien synkistämänä Paul vie Susen erääseen pikku konditoriaan ja kiiruhtaa sitten oikeussaliin. Hänen onnistuu taivuttaa asiakkaansa sovintoon; tuskin tuntiakaan on kulunut, kun hän jo saapuu sokerileipomoon, missä Suse huolissaan ja yksinäisyydessään nakertelee jo neljättä Stefanie-torttua.

»Tässä olen. No, anna kuulua!»

»Paul, kultasemi, sain kirjeesi.»

»Totta kai! Ja Ukko on myös saanut sähkösanomasi. Emme vain voineet käsittää, miksi et saapunut jo kolme päivää sitten. Milloin olet oikeastaan tullut?»

»Kolme päivää sitten.»

»Kuinka? Mitä sanoit? Olinhan eilen illalla Käthen luona, eikä hän tiennyt, mikä sinua vaivaa.»

»Se todistaa vain, kuinka hyvin me naiset osaamme säilyttää salaisuuksia. Käthe oli minua vastassa asemalla. Eräässä kahvilassa keskustelimme, mitä olisi tehtävä, ja yksi päätöksistämme oli, ettei hänen pitänyt tietää mitään tulostami.»

»Minut saa hirttää, jos ymmärrän sanaakaan! Sano nyt lopultakin, taivaan nimessä, mitä tämä salakähmäisyys merkitsee.»

Suse tuijottaa kauan lautastaan, tuulastaa haarukallaan vielä jonkin pienen suklaamurusen ja sanoo sitten hiljaa:

»Tahtoisin tutustua mieheemi, Paul.»

Paul ällistyy.

»Ja mikä estää sinua siitä? Soita hänelle, että olet saapunut. Teidänhän pitäisi muutenkin puhua avioerosta.»

»En tahdo tutustua häneen siten. Enkä tahdo keskustella hänen kanssaan avioerosta. Tahdon tutustua

häneen samalla tavalla, kuin kuka tahansa muu ihminen tutustuu toiseen ihmiseen, niinkuin nainen tutustuu mieheen . . ., niin, että tuttavuudesta voisi syntyä ystävyys.»

»No, jos tahdot niin ehdottomasti . . . Tapaattehan toisenne Ukon toimistossa.»

»Emme tapaa toisiamme Ukon toimistossa.»

»Mutta täytyyhän sinun allekirjoittaa valtakirja!»

»En aio allekirjoittaa sitä.»

»Silloin avioerojuttua ei voida panna vireille!»

»Ettekä te panekaan sitä vireille.»

»Suse, kuulehan . . . etkö aiokaan erota?»

»En!»

Paul nojaa taaksepäin tuolissaan ja pyyhkii hikeä.

»Hm . . . alan ymmärtää. Ja minkä tähden?»

»No . . . ensiksikään en tahdo erota sen tähden, etten tahdo erota . . .»

»Tähän asti on kaikki sangen järkevää. Entä sitten?»

Suse vaikenee ja tuijottaa lautastaan.

»Kuulehan, puhutaanpa nyt vakavasti. Minulla on sellainen tunne, että kahdella ihmisellä, jotka . . . vaikkakaan ei alttarin edessä . . . ovat kuitenkin seisoneet rinnakkain sillä tavalla . . . on oikeus koettaa, eivätkö he sittenkin ehkä kuulu yhteen. En vaadi mitään, en vetoa mihinkään oikeuteen, mutta tunnen, ettei tässä ole kysymys yksin minusta . . . vaan myöskin hänestä . . . Tämä mahdollisuus on meille annettava. Olemme leikkineet sellaisella, mikä ei ole luotu leikkiä varten . . . Velvollisuutemme on koettaa, eikö leikki voisi muuttua todellisuudeksi.»

»Avioliittosi ei ollut mikään avioliitto, Suse», Paul ravistaa hiljaa päätään. »Se ei ollut avioliitto, vaan oikeustapaus.»

»Täytyy kokeilla, eikö siitä sittenkin voisi tulla avioliitto. Etkö tunne, Paul, että tämä koe on melkein velvollisuutemme? Meiltä on kysytty, ja me olemme vastanneet: 'Kyllä' . . .»

»Mutta eräällä ehdolla . . .»

»Hyvä, eräällä ehdolla. En tahdo riidellä kanssasi, Paul kulta. Rupattelin kerran erään entisen työnantajani, vanhan Halászin kanssa, siitä on jo pari vuotta. Sanoin hänelle, etten ole vielä koskaan saanut mitään elämältä lahjaksi, että minun on täytynyt kamppailla kaikesta. Aion siis nytkin kamppailla. Joku toinen saa lahjana miehensä rakkauden, minä koetan saada sen kamppailemalla. Pyydän, ettet ota minulta tätä ainoata mahdollisuuttani.»

»Minäkö, Suse? . . . En missään tapauksessa.»

»Silloin sinun on autettava minua. En voi tutustua häneen omalla nimelläni . . . omalla nimelläni voin vain erota, en muuta.»

»Järkesi on pimentynyt, lapsukainen. Et omalla nimelläsi . . . kuinka minun on ymmärrettävä se?»

»Rakas tyhmä poika, et kai ehkä kuvittele, että minä aivan yksinkertaisesti tallustelen hänen eteensä: 'Hyvää päivää, olen vaimonne, koettakaapa, ettekö voisi rakastua minuun, jos yritätte oikein vakavasti' . . .»

»En kuvittele enää yhtään mitään. Aiotko lähestyä häntä väärällä nimellä?»

»Aion.»

»No, ensiksikin hän tuntee sinut. Hän keksii heti huijauksen.»

»Hän on nähnyt minut viiden minuutin ajan kolme vuotta sitten. Älä sentään yliarvioi miesten henkisiä ominaisuuksia ja havaintokykyä. Silloin oli talvi, olin hunnutettu nenänpäätä myöten, tukkani oli kammattu

taaksepäin, kuten sopii vakavalle, säädylliselle 'herra kisällille'. Eilen olin kampaajalla, tämä on hänen työtään. Mitä pidät?»

»Luulen, että se on suloinen. Hyvä, olettakaamme, että hän ei tunne sinua. Mutta kuinka aiot luikerrella hänen läheisyyteensä?»

»Sanon sen sinulle. Menen hänen kanssaan naimisiin.»

Paul ei vastaa enää mitään. Silmät ovat pullistumaisillaan hänen päästään, hänen leukansa venähtää alas, aivan lamaantuneena hän tarttuu otsaansa.

»Selitän sen sinulle heti. Ensin minulla oli toinen suunnitelma. Ajattelin lähettää Käthen pariksi viikoksi lomalle ja asettua hänen tilalleen liikkeeseen. Egyptissä olen päivettynyt kauniin ruskeaksi, hiukseni aioin värjäyttää mustiksi, ja sitten aioin sanoa olevani Käthe. Se tahtoo sanoa, olisin sanonut sen Kisgyörgylle, työväkeni minun olisi pitänyt perehdyttää salaisuuteen. Asiakkaille ja muille ulkopuolisille, jotka tuntevat meidät vain pintapuolisesti, olisin sanonut olevani Käthen sukulainen, joka hoitaa hänen paikkaansa viikon tai pari. Sitten olisimme istuskelleet yhdessä, Kisgyörgy ja minä Käthenä, ja vaivanneet päätämme sillä, mihin Suse on joutunut. Sillävälin hän olisi rakastunut minuun.»

»Luonnollisesti», Paul nyökkää ivallisesti.

»Luonnollisesti. Mutta valitettavasti tämä suunnitelma on mahdoton. On käynyt ilmi, että Kisgyörgy tuntee Käthen. Viime viikolla hän kävi liikkeessä kysymässä minua. Oikeastaan en ole ollenkaan pahoillani, että minun on keksittävä toinen keino. Se olisi joka tapauksessa ollut liian uskallettua; talossa minut tunnetaan liian hyvin.»

»Ja mikä on uusi päähänpistosi?»

»Sanoinhan sen jo. Tahdon tulla hänen vaimokseen.»

»Tietääkseni olet jo kerran tullut hänen vaimokseen.»

»Se on erehdys. Suse Hanzély tuli hänen vaimokseen. Mutta minä» — Suse nousee juhlallisesti — »sallitteko minun esittää itseni: olen Eva Hanzély, Susen serkku».

»Susella ei ole ainoatakaan tyttöserkkua.»

»Jos Steffel Hanzély-sedällä olisi tytär, olisi hän serkkuni. Olisin ollut kovasti mielissäni, jos nimekseni olisi pantu Eva. Vakava, täysikasvuinen nimi, ei niin nykerönenäinen kuin Suse.»

»Hanzély-sedällä ei ole tyttäriä; hänellä on kaksi poikaa.»

»Niin, koska hänellä on ollut huono onni jaossa. Olen Eva Hanzély, Susen serkku . . . olen punonut tämän juonen näin nerokkaasti, ettei tuntuisi merkilliseltä, vaikka meidän yhdennäköisyytemme pistäisikin silmään. Ja sitä paitsi olen juuri tullut Eperjesistä ja tahdon mennä hänen kanssaan naimisiin saadakseni kansalaisoikeudet.»

»Mutta eihän hän ole vielä edes eronnut!»

»Velvollisuuteni ei ole tietää sitä.»

»Menetän järkeni! Ja missä meidän on sanottava sinun olevan? Tarkoitan, mihin hänen vaimonsa on joutunut? Eilen iltapäivällä hän soitti kaksi kertaa ja tiedusteli, oletko jo saapunut.»

»Sano, että olen joutunut tietymättömiin, kadonnut jäljettömiin, että mörkö on vienyt minut. Että pidän elämästä Egyptissä ja olen jäänyt sinne vielä joksikin aikaa.»

»Hän tulee usein pistäytymään liikkeeseesi katsomaan, oletko jo siellä. Hän käy myös asunnossasi. Kerran satuttekin törmäämään vastakkain.»

»En mene liikkeeseen enkä asuntooni. Siitä lähtien kun saavuin, en ole nukkunut ainoatakaan yötä kotona.»

»Hyvä Jumala! Missä sitten?»

»Arvaapa!»

»Mistä minä . . .! Tiedänpäs sittenkin! Judithin luona! Sen tähden en päässyt sisään eilen illalla!»

»Aivan oikein, siellä.»

»Mutta olisithan tähän asti voinut aivan huoletta mennä kotiisi.»

»Mutta Paul kulta! Käsityskykysi on hidas. Talonmies ja kaikki perheet talossa tuntevat minut. Jos yksikin vain näkee minut . . . ja jos joku sitten tiedustelee minua, vastaavat kaikki innokkaasti: 'Hän on kyllä tullut jo pari päivää sitten!' . . . Sitten puuttuu vain se, että Käthe pannaan ristikuulusteluun siitä, missä olen!»

»Ja missä aiot todella olla?»

»Milloin siellä, milloin täällä. Onhan olemassa neljä tyttöä sitä varten, kun jätämme Käthen pois laskuista. Siitä keskustelimme eilen illalla.»

»Hyvä. Tämän puolen asiassa käsitän jo. Hullu juttu, mutta huomaan, että olet äärettömästi innostunut siihen. Elät salakähmäisesti uskaltamatta mennä kotiin, jottei avioerokannetta saataisi vireille. Hyvä. Mutta sinä olet edesvastuuton pikku hanhi, minä taas vakava, tasaantunut asianajaja.»

»Höpsis!» pamauttaa Suse vastaukseksi.

»Vakava, tasaantunut asianajaja ja kaiken kukkuraksi vielä sulhanen.»

»Niin. Halpamaista, että vietitte kihlajaisia minun poissaollessani.»

»Judithin vanhemmilla oli hopeahäät, ja he toivoivat, että viettäisimme samalla kihlajaisiamme. Sen tähden emme voineet odottaa sinua.»

»Tiedän, poikaseni, tiedän kyllä, enkä tarkoittanutkaan sitä niin vakavasti. Mutta sanohan, miksi teitte

päätöksenne niin äkkiä? Tiedän kyllä, että rimpuilitte kahden jo useita vuosia . . .»

»Niin. Sehän se jutussa on juuri hauskinta. Yht'äkkiä tein sen päätöksen, ettemme riitele enää koskaan, totta puhuakseni. Hyvä Jumala, sanoin itselleni, Judith ei rakasta minua enää.»

»Voi sinua marakattia!»

»Niin, kunniasanalla, olin vakavasti järkytetty. Rakastan häntä suuresti, en ole sitä koskaan erikoisemmin salannut, mutta hänen kanssaan ei sellaisista asioista voi puhua, sillä hän virnistelee aina, taikka paremminkin virnisteli aina. Tiesin, että hän rakastaa minua, muuten hän ei olisi yhä uudelleen hakenut seuraani. Sen tähden valtasi minut kauhu, kun hän lopetti sen äkkiä.»

»Oi mieletön ystäväraukkani! Kerrohan edelleen!»

»Sinun on helppo sanoa niin! Sanalla sanoen, en tiennyt, mihin ryhtyä. Koetin keksiä riidanaihetta. Se ei vedellyt. Judith oli lempeä, myönsi kaiken, minä haudoin jo itsemurha-aikeita. Ja silloin, aivan äkkiä Judith alkaa parkua hirveästi: 'Ei, en todellakaan tiedä, mitä minun on teille tehtävä! Olen ollut ilkeä, olen ollut oikullinen, nyt olen kesy kuin karitsa, ja jos ette nytkään aio pyytää kättäni, hyppään ikkunasta ulos!'»

Susea naurattaa niin, että hänen täytyy pyyhkiä silmiään.

»Entä sinä? . . .»

»Jolloin minä . . . tämä tapahtui siellä heillä, hänen huoneessaan . . . nostin hänet ilmaan ja, vaikka hän potki ja rimpuili, juoksin työhuoneeseen. Siellä istui hänen isänsä kirjoituspöydän ääressä, laskin Judithin hänen nenänsä eteen: 'Tässä olisimme, suutelen kättänne, tulimme pyytämään isällistä siunausta!'»

»Entä isä? . . .»

»Jolloin isä sanoi, hyvä, hän oli jo pelännyt, että talo oli tulessa, kun syöksyimme sillä tavalla huoneeseen. Tämä oli paljon pienempi vahinko, arveli hän.»

Suse katselee häntä liikutettuna.

»Pidän teistä hirveästi, senhän tiedät, eikö totta? Ja aioin jo kerran rohkaista sinua, mutta sitten päätin, että on parempi jättää sellaiset asiat pääosan esittäjien huoleksi. Sanon sinulle vilpittömästi, ettet olisi voinut järjestää minulle suurempaa iloa. Teistä tulee ihmeen kaunis pari . . .»

»Suse kulta, sinä pikku lurjus, älä imartele minua! Sanot tuon kaiken vain voittaaksesi minut osalliseksi synkkiin rikollisiin juoniisi. Jäimme siihen, että minä olen asianajaja enkä voi suostua tuollaisiin seikkailuihin. Edesvastuullisessa asemassani . . . älä irvistele, pyydän. En voi hyväksyä salanimen käyttämistä. Mutta olethan hänen vaimonsa . . . Voisinhan kutsua hänet joskus Judithin luo . . . vaikkakaan emme ole läheisiä tuttavia . . . ja sinä voisit myöskin tulla sinne . . .»

»Ei vetele. Siitä puuttuu mahdollisuus tuttavuuden jatkamiseen. En kykene valloittamaan ketään yhdessä ainoassa illassa. Tarvitsen sellaisen tilaisuuden, joka johtaa jatkuvaan yhdessäoloon. Koko elämäni aikana on kaikkiaan kaksi miestä rakastunut minuun. Martin, oppipoika, ja Szebeny Egyptissä. Sitä ennen he olivat viikkokaupalla nähneet minut vain rasvattuna, väritahroissa, öljyyn ryvettyneenä, ylt'yleensä höylänlastujen vallassa. Näyttää siltä, että siinä on minun sex appeal'ini.»

Paul tilaa murheellisena lasin vermuttia.

»Voinhan värjätä sinut vaikka noella, ennen kuin menet häntä tapaamaan. Silloin olet varmaan vieläkin vastustamattomampi.»

»Poikaseni, tämä ei ole leikin asia. Menen hänen luok-

seen Eva Hanzélyna. Kirjoita minulle vain pari riviä suositukseksi . . .»

»Ei tule mieleenkään! Se olisi harhaanjohtamista. Voisin saada siitä kurinpidollisen rangaistuksen, se voisi maksaa minulle virkani . . .»

»Älä nyt ole niin tärkeä! Kuka nyt virkaasi tarvitsee? Sanohan . . . etkö ole kuullut mitään hänestä? Onko hän rakastunut?»

»En tiedä. Ehkäpä.»

»Sillä jos . . . jos hän on rakastunut, on minun asiani jokseenkin toivoton . . . Jos . . . jos hän on rakastunut, silloin en yritä sitä . . . se olisi halpamaista . . . Ehkäpä hän on jo kihloissakin . . .»

»En usko sitä, sillä muuten olisi Ukko kyllä puhunut siitä.»

»No, hyvä . . .» Suse huokaa syvään. — »Saammehan nähdä. Etkö siis anna minulle kirjettä? No, yhdentekevää. Sanohan vielä yksi juttu: mistä löydän hänet?»

»Hän on järjestänyt tilapäisen pikku toimiston äitinsä asuntoon. Kirjoitan sinulle osoitteen. Mutta en tiedä, onko hän paljon siellä, sillä hän on aloittanut erään rakennustyön. Hänen äitinsä omistaa Taltos-kadulla pienen, velkojen rasittaman kiinteistön, hän on nyt vapauttanut sen veloista ja rakentaa sille parhaillaan huvilaa heille molemmille.»

»Kiitän sinua, poikaseni. Tänään olen Röschenin luona. Jos sittenkin haluaisit kirjoittaa kirjeen, tapaat minut siellä. Emme nyt lähde yhdessä pois, joku voisi nähdä meidät.»

Keskipäivällä Käthe jättää liikkeen Laskan huomaan ja rientää Röschenin luo.

»Oletko tavannut Paulin?»

Suse tekee selvää neuvottelun niukoista tuloksista. Käthe, innostunut Käthe, rohkaisee häntä.

»Kyllä se käy päinsä ilman suosituskirjettäkin! Ja miehesi on niin herttainen, kultainen poju! Olin vähällä rakastua häneen, kun hän kävi liikkeessä.»

»Hyvä, puhukaamme jostakin muusta. Eikö Laskalla ole mitään ilmoitusta minulle?»

»On kyllä, hän tulee tänään iltapäivällä luoksesi tuomaan sinulle tietoa siitä. Tarvitsemme sitä paitsi uusia piirustuksia, siitä voi tulla suuri tilaus.»

»Mainiota. Sano hänelle, ole hyvä, ettei hänen pidä jättää tuloaan kovin myöhään, sillä illansuussa aion mennä Taltos-kadulle katsomaan rakennusta.»

»Minkätähden?»

»Minkätähden?» Suse punastuu. »En tiedä sitä itsekään. En ole pitkään aikaan nähnyt kohoavaa rakennusta! Muistatko, Käthe, niitä aikoja?»

»Muistan.»

»Miten pitkä aika siitä onkaan!»

»Hyvin pitkä! Minusta tuntuu toisinaan, etten ole ollenkaan sama ihminen, kuin se lapsi siihen aikaan. Sinuun nähden asia on aivan toisin. Et ole muuttunut. Olet sama vielä tänä päivänä. Itsepäinen, uppiniskainen, sitkeä, väkevä . . . saatat aina tahtosi perille. Niin tulet nytkin tekemään, älä pelkää.»

»Mitä kuvittelet? Mitä minä pelkäisin?»

Käthe astuu Susen luo, ottaa hänen kasvonsa käsiensä väliin ja katsoo häntä silmiin tyynesti ja viisaasti.

»Luuletko siis, etten muka tunne sinua yhtä hyvin kuin ennenkin? Oletko muka sen näköinen, kuin olisit hyvällä tuulella? Olethan vihreä kuin etikkakurkku. Nytkin lasket leikkiä, vaikka silmäsi ovat täynnä tuskaa . . . pikku Suse! Oletko niin kovasti peloissasi, haluaisitko saada hänet niin kovin kernaasti omaksesi?»

Suse painaa päänsä alas ja hautaa kasvonsa Käthen kämmeniin.

»Haluaisin saada hänet kovin kernaasti omakseni, Käthe kulta!»

Röschen astuu sisään ja ryhtyy onnellisen liikutettuna puuhailemaan vieraittensa viihdytykseksi. Edellisenä iltana pidetyssä neuvottelussa hän oli vaiennut sangen tarkkaavaisena ja yksinkertaisin ilmein — Suse oli sanonut tytöille suunnilleen yhtä paljon kuin Paulille tänä aamuna — sitten hän oli ponnahtanut pystyyn ja selittänyt, että Susen oli vietettävä seuraava päivä hänen luonaan. Judith oli nauraa kikattanut ja väittänyt toisten lähdettyä, ettei Röschen varmasti ollut ymmärtänyt sanaakaan koko jutusta ja että hän oli varmasti ollut vakuutettu siitä, että Suse on tehnyt murhan ja piileksii nyt, koska poliisi ajaa häntä takaa vangitsemismääräyksineen. Suse oli nauranut ja arvellut, että hänen vieraanvaraisuutensa oli siinä tapauksessa sitäkin liikuttavampaa. Nyt Röschen kaakattaa hänen ympärillään kuin kanaemo.

Sitten Käthen täytyy lähteä, ja pian sen jälkeen saapuu Laska. Hän tuo piirustuksia ja muistiinpanoja ja tekee perusteellisesti selvää kaikesta viimeisten neljän viikon aikana tapahtuneesta. On toiveita suuresta tilauksesta — kysymyksessä kahden huoneen ja hallin poikamiesasunto — hän oli luvannut esittää luonnoksen viihon kuluessa. Hän oli silloin jo tiennyt, että Suse oli kotimatkalla.

»Ryhdyn työhön jo tänä iltana», lupaa Suse. »Eikö minua ole kaivattu aivan pikkuruisen?»

»Ah, kuinka kovasti! Monestikin. Minä ja myöskin Käthe-neiti. Mutta aivan erikoisesti valitan sitä, että Suse-neiti on nyt kotona, mutta ei voi tulla työpajaan. Se ei ole minulle mieleen!»

»Olen pyytänyt sanomaan, mistä syystä... Onko Käthe kertonut?»

»On...»

»Mutta tehän näytätte surullista naamaa, Franzl! Mikä teidän mieltänne niin pahoittaa?»

»Neidin pitäisi jättää asia minun huolekseni! Höyhentäisin arvoisan asianomaisen niin...»

Suse nauraa sydämellisesti. Hän on antanut Käthen selittää vain, että häntä saattaisi liikkeestä tulla etsimään joku, jota hän ei halua tavata. Ja että hän ei tahdo tulla työpajaankaan, sillä talon asukkaat voisivat kertoa, että hän on jo palannut.

»Kiitän teitä hyvyydestänne, Franzl. Vain teidän puoleenne tulen kääntymään, jos joskus tarvitsen auttajaa.»

Laskan mentyä Suse pukee päällystakin ylleen. Hämärtää jo, ennen kuin hän ennättää Taltos-kadulle. On syksy, päivät ovat lyhyet. Rakennuspaikalla hän heittää nopean tarkastussilmäyksen joka suuntaan. Kisgyörgy ei ole läheisyydessä. Hän rohkaisee mielensä, uskaltautuu pitemmälle. Työ on aloitettu vasta äskettäin, ollaan vielä perustuksissa.

Suse seisoo hämärtyvässä syysillassa katsellen, kuinka milloin siellä, milloin täällä syttyy soihtu. Tuolla tavalla hekin työskentelivät, he kaksi, soihtujen sinertävässä valossa, toisinaan he lauloivatkin, tosin vain hiljaa hyräillen. Terävinä piirtyvät ihmishahmot äkkiä esiin yön pimeydestä astuessaan soihtujen valopiiriin, yhtä nopeasti ne katoavat jälleen. Kuinka hyvin Suse muistaakaan tuon kuvan! Ja hän tuntee sen kaikilla aisteillaan; hänen silmänsä on säilyttänyt kuvan soihtujen loimusta, jyrkistä, oudosti kurottelevista varjoista, hänen korvansa työntörattaiden narinan, vasaran hitaan, yksitoikkoisen

kilkutuksen tiiliskiveä vasten, hänen nenänsä vastakaivetun maan lämpimän tuoksun, märän seinän kitkerän höyryn. Kädessäänkin hän tuntee kuin nykäisyn: hänen ihonsa on tuntevinaan otteen muurilaastikaukalossa. Ja niin kuin hän sen muistaa... karkean puupinnan kosketuksen... niin jää ihmiseen se, minkä hän kerran on kokenut, niin syvälle imeytyy se hänen ruumiiseensa, niin uskollisesti kulkee se hänen mukanaan vuosikaudet.

Nyt juuri kaukalo notkuu esiin pyöreästä valopiiristä, edestä sitä kantaa pieni schwabilaistyttö, takaa vanha, hirveän vanha maalaiseukko. Pienokainen hengittää väsyneesti, läähättäen, vanhus liikkuu välinpitämättömästi, koneellisesti; hän ei uuvu enää, hän ei ole illalla sen väsyneempi kuin aamullakaan, hänen kasvonsa ovat liikkumattomat, hänen selkänsä jäykkä, hänen askeltensa tahti ikuisesti tasainen ja muuttumaton, niinkuin ne päivät, jotka ovat kulkeneet hänen ylitseen. Suse katselee heitä, hän ei tiedä, minkä takia hänen kurkkunsa tuntuu äkkiä kuroutuvan kokoon, minkä takia hän kiskaisee käsineet pois, laskee ne sekä käsilaukkunsa ja päällystakkinsa eräälle puupinolle, minkä takia hän astuu hämärästä työnjohtajan eteen:

»Tuo pikku schwabilaistyttö näyttää olevan jo hyvin uupunut... sallitteko, että kannan hetkisen muurilaastikaukaloa hänen sijastaan. Älkää peljätkö, tunnen kyllä työn, minäkin olen kantanut sitä kerran.»

Työnjohtaja katselee häntä epäluuloisena:

»Mikäs neidin tarkoitus on?»

»Ei mikään, herra työnjohtaja! En ole vain tehnyt tuota työtä pitkiin aikoihin, seitsemään vuoteen... ja tahtoisin tietää, miltä se nyt maistuu. Vain hetkinen, sallittehan, pikku schwabitar voi sillävälin levähtää.»

Mies vääntää kasvonsa leveään virnistykseen ja hieroo kourallaan leukansa sänkeä.

»No, jos neiti tuntee siihen niin suurta kaipausta ... Hei, kuulehan, Resi, laske kaukalo alas. Häivy vähän syrjempään, istu, saat huilata. Olet saanut viransijaisen.»

Pikku schwabilaistyttö räpyttelee silmiään hämmästyneenä, käsittämättä mitään. Suse silittää hänen pieniä kasvojaan.

»Älä pelkää, palkka kuuluu sinulle. Istuudu lepäämään tuonne, tuon puukasan viereen, minun päällysvaatteeni ovat siellä, pidä niitä silmällä. Saat siitä ylimääräisen kaksikymppisen! Antaa mennä, muori!»

Viimeiset sanat tarkoittavat jo vanhaa maalaiseukkoa, joka seisoo järkkymättömän jäykkänä kaukalon takana katsomattakaan Suseen, kääntämättä edes päätään. Kankealla, puisevalla liikkeellä hän tarttuu kaukaloon ja jatkaa kantamista.

Suse palaa runsaan kahden tunnin kuluttua kotiin, Röschenin kotiin. Hänen kätensä ovat punaiset ja hellät, selkää ja hartioita polttaa. Ja kuitenkin hän on kyllä tottunut ruumiilliseen työhön omassa työpajassaan. Mutta se työ on toisenlaista, vaihtelevampaa, eikä vaadi aina samojen lihasten rasittamista. No, yhdentekevää, tämä pikku ponnistus on tehnyt vain hyvää. Se on rauhoittanut häntä, hänen sydämensäkin lyö nyt tyynemmin. Aivan oikein, hänenhän täytyy ryhtyä laatimaan poikamiesasunnon piirustuksia.

Hän aikoo odottaa vielä kaksi, kolme päivää, jottei Susen katoaminen sattuisi liian silmiinpistävästi yhteen Evan ilmestymisen kanssa. Kolmen päivän kuluttua hän menee Kisgyörgyn luo. Siihen mennessä sitä on paras olla ajattelematta, — siitähän vain hermostuu.

XV.

MISTÄ MAAILMAN KOHTALO RIIPPUU.

Vielä kerran hän katsoo kapeata messinkilevyä: — Leskirouva Nikolaus Kisgyörgy. Sen alla nastoilla kiinnitetty käyntikortti, sitäkin hän katsoo vielä kerran: Ladislaus Kisgyörgy, diploomirakennusinsinööri. Hän lähettää palavan rukouksen taivaaseen ja painaa ovikelloa.

Oven avaa vanha nainen, jolla on nuorekkaat kasvot ja eloisat silmät.

»Suutelen kättänne!» tervehtii Suse raivostuen itselleen huomatessaan samalla punastuvansa. »Haluaisin tavata herra insinööri Kisgyörgyä.»

»Tänne päin, olkaa hyvä», vanha rouva viittaa rakastettavasti ja kulkee edellä. Kun häntä katsoo tarkemmin, huomaa, että hän ontuu hiukan. Todellakin, Susen päähän pälkähtää, että hän joutui silloin, kolme vuotta sitten, tapaturman uhriksi . . .

Vanha rouva avaa erään oven: vanha piirtäjä työskentelee huoneessa, ja nuori tyttö istuu kirjoituskoneen ääressä.

»Neiti haluaa tavata poikaani.»

Ovi sulkeutuu Susen selän takana, nuori tyttö nousee ja saattaa hänet seuraavaan huoneeseen.

Suuren piirustuspöydän ääressä istuu Kisgyörgy paitahihasillaan. Hän nousee kohteliaasti ja tarttuu takkiinsa.

»Millä voin palvella teitä?»

Hän on aivan samannäköinen kuin silloin ennen, hänen ihonsa on vain ruskeampi, sielläkin mahtaa aurinko polttaa, Turkissa. Äidin vilkkaat silmät loistavat hänenkin kasvoissaan.

»Nimeni on Eva Hanzély», sanoo Suse tarmokkaasti. Hän on vähällä sotkeutua sanoihinsa — kuinka vaikea onkaan väärän nimen päästä hänen huuliltaan.

»Hanzély? . . .» Miehen silmät laajenevat selkosen selälleen. »Ehkäpä . . . vaimoni sukulainen?»

»Olen hänen serkkunsa», selittää Suse sujuvasti. »Saavuin eilen Eperjesistä.»

»Istukaahan toki, olkaa hyvä. Luulen tietäväni, mitä asianne koskee.»

»Kuinka niin?» Susen silmät pyöristyvät suuriksi.

»Todennäköisesti tämä täysin selvittämätön katoaminen huolestuttaa myöskin . . . Suse-rouvan omaisia kovasti. Tämän asian takia lienette tullut luokseni, eikö niin?»

»En juuri sen takia. Tiedän, että serkkuni on Egyptissä.»

»Hänen olisi pitänyt palata sieltä jo melkein viikko sitten.»

»Ehkäpä hän on harkinnut asiaa ja jäänyt sinne vielä vähäksi ajaksi.»

»Ei. Asianajajani on sähköttänyt sinne ja saanut vastauksen, että hän on lähtenyt sieltä jo kymmenen päivää sitten.»

»Silloin on mahdollista, että hän on valinnut jonkun pitemmän tien tai pysähtynyt johonkin matkan varrella. Älkää olko huolissanne hänen takiaan, herra insinööri. Rikkaruoho ei katoa, senhän tiedätte.»

Kisgyörgy nauraa.

»Kiitän teitä lohdutuksestanne. Mutta jollette ole tullut sen takia, rakas Eva-neiti, ettekö sanoisi minulle, mikä tuo teidät luokseni?»

»Niin todella. Aivan yksinkertainen asia. Tahdon mennä kanssanne naimisiin.»

Kisgyörgy nielaisee kolmasti ja räpäyttää silmiään neljästi.

»Sangen imartelevaa. Ettekö suvaitsisi sanoa myöskin, mitä seikkoja saan kiittää tästä onnesta?»

»Minäkin olen Tšekkoslovakian kansalainen ja haluan asettua tänne asumaan. Maksan siitä saman hinnan kuin Suse.»

Kisgyörgy hymyilee.

»Tästä käy siis ilmi, että minut on nimitetty uuteen, suurenmoiseen toimeen. Valitan, Eva-neiti, mutta en voi tehdä teille tuota palvelusta.»

»Ja miksi ette?» kysyy Suse loukkaantuneena.

»Kahdestakin syystä. En halua antautua tälle uudelle, tuottavalle 'uralle'.»

»Susen kanssa menitte kyllä naimisiin!»

»Hm . . . niin, siihen olin pakoitettu . . . ja se on kyllä hävettänyt minua aivan tarpeeksi.»

»Kuulkaahan nyt!» Suse ponnahtaa pystyyn. »En pane pahakseni, jos ette mene kanssani naimisiin! Mutta tätä huonetta en aio jättää, ennen kuin myönnätte, ettei teillä ole mitään syytä hävetä tuota tekoanne! Ymmärrättekö?»

»Ette käsitä sitä, neitiseni», Kisgyörgy hymyilee surullisesti. »Mikä mies se sellainen on, joka antaa nimensä rahasta, joka ei kykene omalla työllään, omilla voimillaan ansaitsemaan sitä, minkä hänen sairas äitinsä tarvitsee? . ..»

»Mikä mies?! Rehellinen, kunniallinen kunnon mies! Teillä miehillä on oma merkillinen tapanne ajatella asioita!

Jos joku teistä on kerran eläessään tehnyt jotakin oikein kunnollista, häpeää hän sitä! Oletteko koskaan ollut kotiseutua vailla, mitä? Oletteko koskaan ollut tuollainen isänmaaton kulkurikoira, joka ei tiedä, siedetäänkö häntä huomenna siellä, minne hänen sydämensä enimmän halajaa? Sanokaapa se!»

Mies katsoo tyttöä ihmeissään. Mikä tulinen, taistelunhaluinen pikku noita! Ja miten perinpohjin hän peittoaakaan hänet! Ja tämän kanssa hänen olisi mentävä naimisiin . . . Huvittavaa.

»Tuo kaikki olisi hyvinkin kaunista, neitiseni. Mutta en tehnyt sitä sydämen hyvyydestä, vaan rahan takia.»

Suse huomaa vasta nyt, että hän suuressa innostuksessaan on hypännyt tuoliltaan ja uhmailee insinööriä tämän nenän edessä. Tämä havainto rauhoittaa häntä jonkin verran.

»Rahaa voi ansaita myöskin tekemällä pahaa jollekin toiselle. Te ansaitsitte sen hyvällä palveluksella.»

Mies hymyilee hänelle.

»Kuinka rakastettavaa, että lohdutatte minua näin!»

»En lohduta teitä. Yritän vain selittää asemaanne järkevästi.» — Hän ei itsekään tiedä, kuinka hänen kätensä on joutunut miehen käsivarrelle hellän pakoittavana: »Eikö totta, olenhan oikeassa? Sanokaa nyt kiltisti, että ei ole totta, että muka häpeäisitte, sitten kuuntelen teitä kiltisti saadakseni kuulla, mikä toinen syy on.»

Kisgyöry nauraa ja tarttuu takinhihaansa hiipivään käteen.

»Olette oikea väkivaltainen pikku paholainen, Eva. Eikö niin, saanhan jättää neidin pois? Loppujen lopuksihan olemme sukulaisia. Ja siinäpä onkin toinen syy: se, että me vielä . . . olemme todellakin sukulaisia. Serkkunne ei ole vielä eronnut minusta.»

»E-e-ei-kö?»

»Ei ole. Myöskin sen tähden tahtoisin löytää hänet niin pian kuin mahdollista, paitsi sitä, että olen myös aivan kunniallisesti levoton hänen tähtensä.»

»Odottakaahan, onko avioerolla niin kiire sen tähden, että aiotte mennä uudelleen naimisiin, tällä kertaa vakavasti?»

»Entä jos niin olisi?»

»Silloin koko juttu ei kuulu minulle. Etsikää Suse yksin, jos voitte.»

»Entä jos en aio mennä naimisiin?»

»Silloin teen teille erään tarjouksen. Pidän huolen siitä, että Suse löytyy. Hankin hänet ihmisten ilmoille, vaikka hän olisi maan alla. En pyydä teiltä siitä palkkioksi edes lupausta, että erottuanne otatte minut vaimoksenne. Niin epäitsekäs olen. Vasta sitten, kun Suse on jälleen silmienne edessä, teen uudelleen suuren kysymykseni. Sovimmeko siitä?»

»On joka tapauksessa sangen rakastettavaa, että haluatte auttaa minua Susen etsimisessä, olettehan hänen serkkunsa. Parempiin käsiin emme voisi asiaa uskoa.»

»Ohoh! Ensin suora vastaus, aiotteko mennä naimisiin? Tunnustakaa kiltisti vain, sanoittehan juuri, että olemme sukulaisia.»

»No, hyvä . . . vastaan siis. En tiedä sitä vielä varmasti.»

»Oletteko rakastunut?»

»Juuri sitä en tiedä. Jos tietäisin sen, tietäisin myöskin, aionko mennä naimisiin.»

»Kuka tuo tyttö on?»

»Täytyykö minun ilmoittaa sekin?»

»Tietysti. Muuten emme voi tehdä sopimusta.»

Kisgyörgy miettii.

»Luulenpa, että harjoitatte kiristystä. Minun täytyy ilmaista teille kaikki elämäni salaisuudet, jotta auttaisitte minua asiassa, joka, jos sanon sen suoraan, oikeastaan on velvollisuutenne. Entä jos etsin Susen yksin käsiini?»

»Voittehan yrittää. Näette kyllä, kuinka pitkälle pääsette. Kuka tuo tyttö on?»

»Tuo tyttö on hyvin herttainen, hyvin kaunis, hyvin viisas, eikä ollenkaan niin uppiniskainen ja väkivaltainen kuin te. Olen juuri ryhtynyt hänen isänsä kanssa suureen liikeyritykseen .»

»Siis avioliitto liike-etuja silmällä pitäen?»

»Kuulkaahan, Eva! Olette tuskin astunut kotini kynnyksen yli, ja nyt jo loukkaatte minua! Siis, vastaukseni: En ota teitä vaimokseni. Onko selvä? Hyvä. Sen sijaan puhun asianajajani kanssa, jotta löytäisimme teille miehen. Mutta olisin teille sangen kiitollinen, jos tekisitte kaiken voitavanne, jotta serkkunne löydettäisiin. Sitä paitsi en usko teitä niin sydämettömäksi, että jättäisitte asian, ettekä ottaisi sitä huoleksenne.»

»Kuinka vihainen olettekaan! Samantekevää minun puolestani, teen tämän yksipuolisen sopimuksen. Huomenna palaan tänne ja ilmoitan, mitä olen saanut tietooni. Siihen mennessä ette saa mennä tuon tytön kanssa naimisiin, kuulitteko?»

»Sen voin todellakin luvata!»

»Kättä päälle!»

»Kas tuossa! Ja odottakaahan vielä hetkinen, haluaisin kernaasti esittää teidät äidilleni.»

Hän jättää huoneen, Suse taas jää pyyhkimään otsaansa. Ikkuna on auki, ulkona lempeä lokakuun auringonpaiste, mutta hänen on niin kuuma, kuin olisi hän leipurina elokuisessa Egyptissä.

Mies palaa kuljettaen kädestä tuota rakastettavaa

vanhaa naista, jolla on niin nuorekkaat kasvot. Suse pelkää häntä kovasti: hän tuntee vaistomaisesti, että hänen edessään on paras olla varuillaan, sillä äidin pettämätön kuudes aisti saattaisi helposti johtaa hänen salaisuutensa jäljille. Hän pelkää vanhaa rouvaa ja rakastaa häntä jo samalla, hän lähettää hiljaisen rukouksen ylös taivaaseen — tämä rukous, tämä tuskaisa huokaus kuuluisi ehkä seuraavasti, jos hän lausuisi sen ääneen: »Rakas, hyvä Jumala, voisin rakastaa niin suuresti tuota vanhaa rouvaa, jolla on noin loistavat silmät! Mitä hänen poikaansa tulee, en pyydä tällä hetkellä mitään. Teithän sitä paitsi jo tänään ihmeen, kun saan palata tänne huomenna, kiitän Sinua siitä oikein hartaasti! Mutta anna minulle vielä vain se armo, että hänen äitinsä suhtautuisi minuun hyvänä ystävänä eikä vihollisena, ettei hän alkaisi epäillä mitään, ja että hän pitäisi minusta hiukan. Minä pelkään häntä kovasti, rakas, hyvä Jumala, tiedäthän, ettei minulla ole äitiä, ja minä rakastaisin häntä suuresti, jos hän vain sallisi sen . . .!»

Niin kuuluisi rukouksen teksti. — Suse lähestyy vanhaa rouvaa vavisten, sankarimielin, kuolemaa halveksien.

»Neiti Eva Hanzély . . . äitini», sanoo nuori mies. »Suse Hanzélyn serkku. Hän auttaa meitä etsiskelyissä. Erikoisesti sen takia ilahduttaa minua Eva-neidin tulo, äitikulta, kun minulla itselläni on hirveästi työtä, enkä voisi itse syventyä takaa-ajoon.»

»Joka tapauksessa iloitsen saadessani tutustua teihin», vanha rouva hymyilee ystävällisesti. »Emme tiedä, mitä Susen katoaminen merkitsee . . . ei kai pikku rouvalle liene tapahtunut mitään vakavaa? Kiitän teitä jo edeltäkäsin siitä, että tahdotte auttaa meitä.»

»Ah, pyydän, antakaa olla . . . Eihän siitä kannata puhuakaan . . . Sehän on velvollisuuteni, herra insinöörikin sanoi niin . . .»

»Näemme teidät siis hyvin pian jälleen, eikö totta? Sitten tulette hetkeksi sisälle minunkin luokseni, että saamme rupatella. Poikani sanoo, että olette vasta äskettäin tullut Budapestiin. Onko teillä tuttavia täällä? Jos tarvitsette jotakin, niin sanokaa vain.»

Suse punastui ilosta korviaan myöten. Tosin tuo rupattelu . . . nuo kirkkaat, mustat silmät tuntuivat katsovan suoraan hänen sieluunsa.

Hän ei koskaan tule muistamaan, vastasiko hän jotakin, kuinka hän sanoi hyvästi, mitä kautta hän meni ulos ja kuinka hän saapui kadulle. Hän pääsee ennalleen vasta löytäessään itsensä liikkeen läheisyydestä — hullunkurista, että hän tahtomattaan pyrki sinne — »Kiellettyä aluetta!» varoittaa hän itseään ankarasti, tekee täyskäännöksen ja kiiruhtaa Lenen luo, missä Käthe odottaa häntä tänä päivänä.

Matkan varrella hän haluaisi hiukan järjestellä mielettömästi tanssivia ajatuksiaan. Oudot, sekavat tunteet vaihtuvat hänen mielessään. Ennen kaikkea hän iloitsee, että se onnistui . . . luonnollisesti hän iloitsee siitä. Mutta, jos hän kerran iloitsee, miksi ei hän iloitse enemmän? Mitä merkitsee tuo hiipivä paha mieli, tuo pettymyksen tunne — kun mies ei ollut tuntenut häntä? Senhän hän oli tiennyt, sillehän hän oli laskenut, sille hän oli rakentanut suunnitelmansa! No, ja entä nyt? . . . Jos hän nyt on apealla mielellä, jos hänen turhamaisuuttaan loukkaa, kun hänet on niin unohdettu, ettei mies muistanut häntä edes nähdessään hänet silmästä silmään — mistä sitten tämä hiljainen, onnentäyteinen riemu ristiriitaisten tunteitten keskellä; että hän oli jälleen saanut nähdä miehen, puhua hänen kanssaan, tarttua hänen käteensä? . . . Ja miksi taas ennen kaikkea tuo tuska, tuo outo, mieletön, sydäntä ahdistava tuska, ikäänkuin riippuisi koko maail-

man kohtalo siitä, ikäänkuin elämän kaikki merkitys ja kauneus seisoisi tai sortuisi sen mukaan, rakastuuko tuo kookas, tummasilmäinen nuorukainen häneen vai ei? . . .

»Ruuvini lienevät löysällä!» toteaa Suse synkkänä pujahtaessaan sen talon ovesta sisään, missä Lene asuu. »Sen sijaan, että vaivaisin päätäni luonnoksilla, poikamiesasunnon piirustuksilla . . .»

Käthe ja Lene odottavat häntä jo järkytettyinä, hänen on kerrottava suuri näytös A:sta Ö:hön.

»Alku on hyvä», ylistää Lene. »Mutta nyt osoita taitosi, ota avuksi kaikki naisellinen viekkautesi, ole suloinen, hellä, hurmaava, lumoava . . .»

Suse kauhistuu.

»Kuvitteletko . . . kuvitteletko noin aivan vakavissasi? Lumoava. Vaikka minulta lyötäisiin pää poikki, en osaisi olla lumoava.»

»Luulet vain», nauraa Lene. »Osaat kyllä, kun se käy välttämättömäksi.»

»Kaiken kaikkiaan minussa ei ole rahtuakaan naisellista viekkautta.»

Käthe syleilee Susea.

»Älä menetä rohkeuttasi, kyllä se alkaa sujua. Mutta minun sanomaui ei kuulosta yhtä suotuisalta: Paul pistäytyi vilahdukselta liikkeessä aamupäivällä, hän tulee kohta tänne, hän tahtoo puhua kanssasi. Hän sanoo, että asia kasvaa kieroon.»

Kuin taikasanasta Paul ilmestyy samassa paikalle, ja hänen mukanaan Judith.

»Antaa kuulua, mitä uutta?» He syöksyvät huoneeseen.

»Ei, ensin on Paulin sanottava, mikä nyt takertelee!»

»Ei, puhu sinä ensin. Sitä ennen en sano sanaakaan.»

Ja Susen on kerrottava kaikki vielä kerran.

»Ja nyt anna kuulua: mitä on tekeillä?»

»Ukko on huolisaan sinun takiasi. Hän arvelee, että varmaan joku villi egyptiläinen paššа on ryöstänyt sinut ja sulkenut haaremiinsa. Tai että laivasi on uponnut, ja sinä elät nyt haaksirikkoisena jollakin asumattomalla saarella. Sitä hän tosin pitää vähemmän todennäköisenä, sillä kertovathan lehdet merionnettomuuksista, ja siinä tapauksessa meidänkin olisi pitänyt lukea siitä. Jää siis vain pasha.»

»En näe ainakaan vielä, missä sinun onneton viestisi on», kysyy Suse kärsimättömänä.

»Niinkö? No, Ukko aikoo juosta poliisin luo.»

»Voi hyvä Jumala!»

»Aivan niin, rakkaani. Hän soitti miehellesikin, että tämä tulisi iltapäivällä hänen luokseen keskustelemaan asiasta. Sitten he laativat yhdessä ilmoituksen katoamisesta.»

Suse tuijottaa eteensä aivan maahan murskattuna. Kunpa hän ei olisi lähettänyt tuota sähkösanomaa! Hänen ei olisi pitänyt vastata Paulin kirjeeseen. Tai hänen olisi ollut kirjoitettava vain, että hänen piti viipyä vielä etelässä. Silloin ei kukaan odottaisi häntä kotiin vielä. Se oli ollut paha ajattelemattomuus, valitettavasti, mutta silloin hän ei ollut nähnyt koko suunnitelmaa vielä selvästi, se oli kypsynyt vasta myöhemmin, laivalla.

»Sinun on estettävä heidät kääntymästä poliisin puoleen! Silloinhan kävisi heti ilmi, että olen jo tullut.»

»Niin, lapseni, aivan niin! Mutta kuinka minä voisin estää sen?»

»Kuinka?» Susen aivot työskentelevät kuumeisesti. »Olet minun lainopillinen avustajani, eikö niin? Liikkeemme lainopillinen neuvonantaja ja minun asianajajani. No niin, pane vastalauseesi siihen, että katoamisestani ilmoitetaan poliisille! Selitä, että olen täysivaltainen

Unkarin kansalainen, avioliittoni perusteella täysi-ikäinen, kunniallinen käsityönharjoittaja ... aivan niin, kunniallinen, tunnettu käsityönharjoittaja, ja jos vielä naurat, puren nenäsi poikki ... sanalla sanoen, minulla on täysi oikeus, jos se sattuu minulle sopimaan, pidentää oleskeluani Egyptissä tai pistäytyä muutamaksi päiväksi virkistäytymään Italiaan. Virkistäydyn nyt parhaillaan, käsitätkö, tuo sana on aina miellyttänyt minua, vaikka en koskaan ennen ole virkistäytynyt. Se sinun täytyy selittää. Ja että sellainen ilmoitus voi saattaa yrityksemme perikatoon. Sitä et sinä lainopillisena avustajanamme voi sallia. Lyö lapaset pöytään!»

Paul, lainopillinen avustaja, irvistää happamesti.

»No, koetetaanpa ... Voitamme sillä kaksi tai kolme päivää, tuskin enempää.»

»Odottakaahan, Paul», Lene sekoittuu puheeseen. »Voisitte sanoa myöskin, ettei itse aviomiehellekään liene mieluisaa, kun tämän ilmoituksen kautta hänen avioliittonsa tulee julkiseksi. Ja kun etsitään rouva Kisgyörgyä, jota tähän mennessä ei ole ollut olemassakaan ... kuinka paljon miesparalla olisi silloin puhumista ja selittämistä ...»

»Tuo sopii», Paulin kasvot kirkastuvat. »Tuo on mainio huomautus. Kiitos neuvosta, Lene.»

»Hän puhuu harvoin, mutta viisaasti!» Judith nyökkää tunnustavasti. »Ole nyt taitava, Paul kultaseni, älä saata poliisia kurkkuumme. Kuvittele, kuinka salapoliisit ilmestyvät hempeän morsiamesi luo ja vievät hänet raudoissa varmaan paikkaan ...»

»Sitä ei nyt tarvitse pelätä toistaiseksi», lohduttaa Paul häntä. »Toivon saavani tällä asian lykätyksi ainakin muutamia päiviä eteenpäin. Sanohan, sinä vehkeilijä», hän kääntyy Susen puoleen, »mitä arvelet, kuinka kauan aikaa tarvitset valloittaaksesi ihanteesi?»

»Ihanteeni?!» Suse julmistuu. »Minkä ihanteen?»

»Suse, sinä tekopyhä, sinä teeskentelijä, sinä valehtelija, sinä kaksimielinen Suse! Kiistätkö siis vieläkin, ettet muka rakasta häntä?»

Suse ojentautuu arvokkaasti.

»Minulla on jo monta kertaa ollut tilaisuus selittää niin sinulle kuin muillekin, että kysymyksessä on yksinomaan omantunnonasia. Vakaumukseni on, ettei avioliittoa saa purkaa niin kevytmielisesti . . .»

Paul nauraa kihertää sangen epäkunnioittavasti.

»Tahtoisin vain tietää, sinä suuri siveyssaarnaaja, olisiko omatuntosi herännyt samalla tavoin, jos olisimme keihästäneet aviosiipaksesi kahdeksankymmenenkahden vuoden ikäisen, sänkipartaisen, hampaattoman köyhäintalon hoidokin? Sillä sellainen on tavallista. Olisiko sinulla silloinkin samoja vakaumuksia?»

Suse katsoo häntä silmät kiukusta viiruina:

»Olisiko! Karola-tätini — Jumala olkoon hänen sielulleen armollinen — ei ollut suinkaan ylenpalttisen viisas nainen. Mutta kaksi asiaa hän osasi hyvin erottaa toisistaan: sen, mikä on, ja sen, mikä ei ole. Ja aina, kun mielikuvitukseni eksyi olemattomiin asioihin . . . 'Jos olisimme rikkaita' . . . — 'Jos voisimme tänä vuonna mennä kesäksi maalle' — 'Jos olisin vaalea ja sinisilmäinen' — vastasi Karola-täti siihen: 'Jos Käthe-täti olisi mies, olisi hänen nimensä Sepp-setä.'»

Suse puhuu halveksivan pontevasti ja katselee ympärilleen kuin sotapäällikkö taistelukentällä. Taistelukenttä nauraa.

»Lyhyesti, tahdon sanoa, etten tuumi sitä, mitä olisi, jos . . . köyhäinkodin hoidokki . . . silloinkin tietäisin kyllä, mitä tehdä! Nyt, näissä olosuhteissa . . . teen näin»!

Hän ei voi jatkaa puhettaan, sillä Käthe ponnahtaa äkkiä pystyyn.

»Menkäähän hetkeksi ulos! Kaikki... ei, Lene voi jäädä. Judith ja Paul, te voitte mennä halailemaan eteiseen.»

Morsiuspari vetäytyy pois. Suse ihmettelee. Käthe syöksyy hänen eteensä palavin silmin ja uhkaavin elein:

»Nyt sanot sen lopultakin... sanot sen heti paikalla! Sillä, jos salaat sen vieläkin, tulen minä niin vihaiseksi, niin vihaiseksi... Etkö tunne, että sydämeni on murtumaisillaan sinun tähtesi!...» — Käthe purskahtaa itkuun.

Suse sulkee hänet kiinteästi syliinsä.

»Rakastan häntä todellakin...» kuiskaa hän onnettomana. »Siitä lähtien, kun näin hänet ensi kerran, olen rakastanut häntä. Minua hävetti tunnustaa se itsellenikin. Se on niin mieletöntä, niin toivotonta...» Hän päästää Käthen, miettii itsekseen, katsoo Leneä pelästynein silmin. »Jumalan tähden, tähän asti en ole sitä itsekään tarkalleen tiennyt. Miten paljon viisaampia te olettekaan kuin minä!»

XVI.

SUSE RYHTYY TIEDUSTELUIHIN.

Seuraavana päivänä kello kolme hän soittaa jälleen Kisgyörgyn ovikelloa. Vanha rouva ottaa hänet vastaan.

»Poikani piti mennä pistäytymään jonnekin, hän palaa pian. Istuutukaa hetkeksi minun seuraani.»

»Täällähän on ihanaa», sanoo Suse, jonka jälleen on vallannut kauhu.

»Emme jää enää pitkäksi ajaksi tähän asuntoon. Poikani rakentaa pienen huvilan Taltos-kadulle. Lisäksi hän aikoo vuokrata toimiston sekä kaksi tai kolme kaunista huonetta kaupungista.»

»Niinkö? Tietäisin kerrassaan mainion . . .» Hän nielaisee takaisin sanan, jota hän ei saa lausua; hän on aina tuollainen hätähousu. Juuri liikkeen yläpuolella on kaunis kolmen huoneen asunto. Se on ollut jo puoli vuotta tyhjänä. Hän ja Käthe ovat jo kauan himoinneet sitä; saadessaan Bodnárien tilauksen he aprikoivat yhdessä, olisiko heidän vuokrattava tuo asunto. Niin, tarkoituksena olisi asua siinä, mutta sisustettuna siten, että jokainen huone olisi erikoinen pikku loistokomero, jota voitaisiin näyttää asiakkaille — olkaa hyvä, vielä kolme mallihuonetta, jokainen saatavissa sellaisenaan. He olisivat hankkineet pienet puuportaat suoraan liikkeestä asuntoon. Niin he

olivat ajatelleet, mutta sitten he jänistivät, eivät rohjenneet ottaa niin suurta vastuuta kannettavakseen. Vuokra ei siinä olisi ollut erikoisen korkea, tosin paljon suurempi kuin heidän nykyisessä asunnossaan. Onneksi huoneistoa ei vielä ollut vuokrattu; jälkeenpäin he olivat aina lohduttautuneet sillä, että he vuokraisivat sen kyllä kerran. Mutta Kisgyörgylle Suse oli kyllä valmis luovuttamaan sen.

»Tietäisittekö todellakin?» kysyy vanha rouva kiinnostuneena. »Missä se on? Vilkasliikkeisellä, hyvällä paikallako?»

»Niin . . . on tosin mahdollista, ettei se enää ole vapaana . . . olen kuullut siitä vain ohimennen . . . Otan selvää . . .» Suse änkyttää. Hän tahtoisi heti siirtyä toiseen puheenaiheeseen. »Kuulin, että herra insinööri on ollut kauan ulkomailla. Turkissa, eikö niin?»

»Niin. Melkein kolme vuotta. Hän työskenteli siellä erään ystävänsä kanssa, joka oli saanut valtiolta rakennustöitä. Jumalan kiitos, kumpikin menestyi työssään hyvin.»

»Eikö . . . eikö ollut ikävä olla yksin . . . niin pitkää aikaa?» kysyy Suse arasti.

Vanha rouva hymyilee — hienoa, tyyntä, alistuvaista hymyä.

»Nautin musiikista, lukemisesta, menneitten muistelemisesta. Kolme yksinäiselle ihmiselle sopivaa ajanvietettä. Kaipasin tosin kovasti poikaani. Tuntuu niin hyvältä ainakin nähdä noita suuria lapsia, vaikka heitä ei enää voikaan pitää luonaan.»

Suse kuuntelee häntä kunnioittavan liikutuksen vallassa. Kuinka ymmärtäväinen tuo nainen onkaan, kuinka altis, kuinka jalo. Insinöörin äiti — silloin on insinööri itsekin sellainen.

»Minkä takia ette voinut pitää häntä luonanne?» kysyy Suse, jälleen arasti, sillä häntä ujostuttaa niin, että hän

tuskin kykenee puhumaan; tällaista hän ei ole tuntenut vielä koskaan eläessään, tämä päättyy vielä onnettomasti, hän antaa varmasti vielä itsensä ilmi.

»Koska elämä nyt kerta kaikkiaan on järjestetty siten, että he lentävät pesästä. Kauniin vanhuuden salaisuus on vain siinä, ettei pidä yrittää sovelluttaa omia hidastuvia askeleitaan nuorten nopeaan käyntiin. Heitä on seurattava vain silmillä, otettava osaa heidän harrastuksiinsa, annettava arvo heidän unelmilleen. Ja on viisainta tyytyä samalla itse lukemaan, kuuntelemaan musiikkia, muistelemaan menneitä.»

Suse tarkastelee miehensä äitiä. Hänen tukassaan tuskin huomaa harmaita hiuksia, hänen silmänsä loistavat nuorekkaina, hänen kasvonsa ovat sileät. Jumalani, minkälainen ihminen, kuinka viisas, kuinka puhdas, kuinka ylevä, pelkkää arvokkuutta ja hymyilevää ymmärtämystä!

»Saanko suudella kättänne?» hän kysyy äkkiä, aivan tahtomattaan. Hän punastuu, kun hän jälleen on ollut harkitsematon, pyyntö oli livahtanut hänen huuliltaan aivan vaistomaisesti — milloin hän oppii vihdoiukin punnitsemaan sanojaan! Mitä hän vielä tulee saamaan aikaan!

»Voi, nyt olen tehnyt teidät surulliseksi, lapsi kulta. Kaikkea sitä pitääkin tehdä, mitä syytä minulla on selittää teille viisaan vanhuuden salaisuutta! Tehän olette vielä niin kovin nuori . . . kaksikymmentä, eikö totta?»

Suse ravistaa päätään.

»Kaksikymmentäkolme.»

»Todellako? Sitä en olisi uskonut. Poikani on kolmekymmentä.»

Susen veri on vähällä hyytyä valtimoihin. Miksi mainitsi hän heti poikansa iän? Aavistaako hän jotakin? — Ah, näen kummituksia! — rauhoittaa hän itseään heti. Rouvahan jatkaa puhettaan tyynesti ja rakastettavasti.

Kunpa hänellä ei olisi tuollainen viisas, tutkiva katse, niin että tuntuu aina siltä, kuin lukisi hän toisen salaisimmatkin ajatukset. Suse ei uskalla katsoa enää häneen, sillä hänen päähänsä on äkkiä pälkähtänyt ajatus, joka saa hänet vapisemaan kauhusta: Kisgyörgy kävi eilen asianajajan luona, ehkäpä he sittenkin ovat kääntyneet poliisin puoleen...

He rupattelevat. Susesta tuntuu, että hän kykenee sittenkin salaamaan palavan uteliaisuutensa. Hän saa kuulla paljon pojasta, hänen lapsuudestaan, hänen varhaisimmista vuosistaan Siebenbürgenissä.

Vihdoin, vasta viiden tienoissa, kuuluu eteisestä avaimenkilinää. Suse tuijottaa oveen, kuin odottaisi hän jo vankilanjohtajan tulevan. Kisgyörgy saapuu kasvot synkkinä, suutelee äitinsä kättä, tervehtii Susea.

»Oletteko saanut mitään uutta tietoonne, Eva?»

»En suuriakaan. Ensimmäiseksi olen tahtonut vakuuttautua siitä, ettei hän todellakaan ole vielä saapunut.»

»Asianajajani neuvoi minua ilmoittamaan poliisille hänen katoamisestaan. Siihen on tytön... rouvan... Susen asianajaja pannut vastalauseensa. Jos kävisi ilmi, että hän on vain myöhästynyt laivasta ja pelkistä mukavuussyistä jättänyt sähköttämättä uudelleen, olisivat poliisin tekemät tiedustelut hänelle sangen epämiellyttäviä. Minulle se olisi myöskin ikävää. Minulle olisi vastenmielistä paljastaa avioliittoni yksityiskohdat julkisuuteen... kukaan ei tunne niitä... yht'äkkiä seisoisi lehdessä, että vaimoni on kadonnut tietymättömiin...»

»Emme käänny poliisin puoleen!» pistää Suse pontevasti väliin. »Sitä en minäkään voisi sallia. Se saattaisi serkkuni liikkeen perikatoon. 'Koti'-sisustusliikkeen omistajattaren arvoituksellinen katoaminen. Se nyt vielä puuttuisi!»

Suse istuutuu jälleen arvokkaasti.

»Niin, ilmoitus ei olisi kummallekaan puolelle mieluisaa. Toiselta puolen tätä epävarmuuttakaan ei voi sietää, sitä paitsi asianajajani pitää kovasti tytöstä... rouvastani. No niin, koetamme joka tapauksessa saada selville, mitä hänelle on tapahtunut... Olemme päättäneet uskoa asian yksityisetsivälle.»

Yksityisetsivälle? Hm... Suse ei ole juuri erikoisen ihastunut, mutta joka tapauksessa se on parempi kuin poliisi. Paul on osannut hoitaa hyvin puolustuksen.

»Jo asianajajan luota soitin erääseen yksityisetsivätoimistoon. Mies saapuu tänne tunnin kuluessa. Jos olisitte halukas odottamaan häntä, voisitte itse puhua hänen kanssaan. Tehän voitte antaa hänelle tarkempia tietoja kuin minä. Minun täytyy lähteä jälleen. Menen Horváthille, äiti.»

»Tietysti odotan etsivää. Jättäkää vain koko asia minun hoidettavakseni, älkää olko ollenkaan huolissanne siitä.»

Kisgyörgy suutelee hänen kättään kiitollisena ja rientää jälleen tiehensä. Äiti saattaa hänet ulos.

Ihastuneena Suse lähettää lentosuukon sulkeutuvaa ovea kohti. Mutta sitten hän käy jälleen vakavaksi, nojaa leuan käteensä miettiväisenä ja punnitsee tilannetta. Hänen on harkittava tarkoin kaikki, minkä hän aikoo sanoa salapoliisille. Hänen on ilmoitettava avoimesti kaikki, minkä Kisgyörgy ja asianajaja tietävät — ei saa käydä ilmi, että hän on salannut jotakin. Hänen on ilmoitettava Käthelle, että tämäkin valmistautuisi kuulusteluun. Hyvä. Muu tulee kyllä selviämään itsestään.

Etsivä on pyylevä, punaposkinen, yksityiskohtaisen tarkka mies. Hänen nimensä on Matthias Basa. Hän kuuntelee vaiteliaana, kyselee, tekee muistiinpanoja.

»Tuon naisen olisi siis pitänyt saapua viikko sitten Triestiin. Mihin aikaan?»

Huomio. Kisgyörgy ei ole maininnut tietävänsä laivan tuloaikaa, parasta siis, ettei Susekaan tiedä sitä. Hän oli tullut kello I päivällä.

»Sitä en tiedä, mutta voinhan saada siitä tiedon laivayhtiöltä.»

»Älkää huoliko vaivautua. Minulla olisi eräs toinen pyyntö. Voitaisiinko saada mistään rouvan valokuvaa?»

Valokuva... Kirottua, niitä on kokonainen kasa. Sekä Judith että Paul ovat ottaneet yhteisillä retkillä oikein intohimokseen silmänräpäyskuvia, etupäässä ryhmäkuvia. Marie, joka ensin oli aikonut valokuvaajaksi, on myös näpännyt monta hyvää kuvaa. Vaikea probleemi. Tällä kiusataan vielä Kätheäkin, kuinka hän selvinnee siitä?

»Valokuva? Luulenpa voivani hankkia yhden. Niin, sen voitte jättää minun huolekseni, hankin kyllä valokuvan.»

Salapoliisi sanoo hyvästi. Sitten uusi pitkä miettiminen. Tuloksena pikainen käynti pääpostikonttorissa ja sähkösanoma Egyptiin:

Klärchen Bodnár Heliopolis lähetä heti lentopostissa valokuvasi kysymyksessä elämä ja kuolema hirveä väärinkäyttö valmisteilla lähemmin kirjeessä suukkoja S.

Niin. Klärchenillä ei varmasti ole mitään sitä vastaan. Hän tulee nauramaan sille. Salapoliisi kiertelee katuja, vetää silloin tällöin hänen kuvansa esille ja toteaa vastaantulevista naisista, ettei tuokaan ollut sama.

XVII.

KIERTELEVÄ SIHTEERI.

Suse sulloo joka ilta illallisen jälkeen kokoon vähät tavaransa ja siirtyy yhden tytön luota toisen tytön luo. »Yön turvin», kutsuu Käthe tätä kauniisti. Tähän asti hän on Laskan kanssa avustanut näissä jokailtaisissa asunnonmuutoissa, mutta nyt ei Suse salli sitä enää.

»On mahdollista, että joku salapoliisi on jo seurannut jälkiäsi», selittää hän Käthelle. »On mahdollista, että lähitulevaisuudessa emme saa tavata toisiamme enää joka päivä. Judith ei nähtävästi ole yhtä epäluulonalainen, hänen kauttaan lähetän aina uutisia. Ja ole nyt näppärä, älä lörpöttele erehdyksessäkään asiaankuulumattomia, jos sinua kuulustellaan.»

»Voit luottaa minuun», sanoo Käthe nenäkkäästi. »Olisitpa nähnyt minut tänään iltapäivällä.»

»Tänään iltapäivällä? Minkä tähden? Mitä silloin tapahtui?»

»Minä ulvoin niin!» selittää Käthe voitonriemuisena. »Vääntelin käsiäni ja puristin nenäliinaani. Sitten tartuin sydämeeni ja päähäni, vaikeroin, ravasin liikkeessä edestakaisin. Ja lopuksi nyyhkytin katkerasti!»

Suse kuuntelee ällistyneenä.

»Aiotko valmistua näyttelijättäreksi?»

Käthe mittailee häntä syvällä säälillä kiireestä kantapäähän.

»Eikö järkesi juokse ollenkaan! Tuomari Greguss oli liikkeessä. Hän tuli juuri ennen liikkeen sulkemisaikaa, kello kuudelta.»

»Vai niin! Nyt ymmärrän.»

»Hän sanoi olevansa huolissaan sinun tähtesi. Silloin näytin, että minä olen vielä paljon enemmän huolissani. Olin niin elävän luonnollinen, että hän tuskin kykeni lohduttamaan minua. Hän sanoi, että sinä olet hirveän tunteeton, kun et lähetä mitään tietoja itsestäsi minulle.»

»Pitäisikö minun kirjoittaa kirje?» tuumii Suse. »Pitäisikö minun kirjoittaa kirje ja lähettää se Klärchenille, jotta hän panisi sen siellä postiin? Kestää vähintään kahdeksan tai kymmenen päivää, ennen kuin se saapuisi sieltä. En uskalla tehdä sitä. Ja nytpä tulikin mieleeni, että minun on kirjoitettava Klärchenille vielä tänä iltana. Ja piirustukset, poikamiesasunto! Ja muutto Marien luo! Menetän järkeni! Mene, Käthe kultaseni, ja jos salapoliisi väijyy sinua, niin houkuttele hänet pois täältä. En muuten mene vuoteeseen ennen kolmea. Rasittavaa tämä on, tämä kaksoiselämä, sanon sen sinulle, Käthe, älä koskaan toivo pääseväsi naimisiin!»

Käthe hymyilee epäluuloisesti ja lähtee. Suse muuttaa Marien luo, joka odottaa häntä jo kiihtyneenä. Taaskin hänen on kerrottava päivän tapahtumat juurta jaksain. Marie on muuten hillitty luonne, kuudesta tytöstä hänen on kaikkein vaikein tulla ystäväksi jonkun kanssa, hento, hermostunut olento, toisinaan hiukan synkkämielinenkin. Mutta tytöt rakastavat häntä kuitenkin, sillä hänellä on oikea eukelin sydän, ja sitä paitsi hän on hyvin lahjakas. Välin häntä kiusoitellaan, että hänellä on suuria haaveita, synkkämielinen taiteilijasielu, että hän

on hillitön nero, mutta että hänkin on savesta, kuten hänen veistoksensa.

Mutta nyt Mariekin on pelkkää tulta ja intoa, hänen laihat kasvonsa hehkuvat, hän on hyvin utelias.

»Lene neuvoi minua olemaan lumoava», valittaa Suse. »Olen yrittänyt vakavasti ... ja sitten yllätänkin itseni peittoamasta häntä kuin maantierosvoa ... Kuinka minun on meneteltävä ollakseni hempeä ja tyttömäinen, Marie?»

Marie kohauttaa olkapäitään neuvottomana. Hän itse on synkkämielinen, sulkeutunut luonne, hän väistää rakkautta, hän on sitä paitsi ujo, niin sievä kuin hän onkin.

»En tiedä», hän sanoo neuvottomana.

»Ja kuitenkin sinä olet sekä hempeä että tyttömäinen», toteaa Suse surullisena. »Mitä teet ollessasi tuollainen? Odotahan, huomenna astun minäkin noin arasti ovesta uskaltamatta katsoa ylös, kun hän puhuttelee minua. En saa vain kimmastua, sillä silloin on kaikki lopussa . . .»

Onneksi seuraavana päivänä ei tapahdu mitään, ehkä sen takia, että Suse todellakin oli työskennellyt yöllä puoli neljään asti piirustusten kimpussa ja horjuu koko päivän uneliaisuudesta, kuten kärpäset syksyllä. Se ei estä häntä kuitenkaan järjestämästä niin sanoaksemme omaa toimistoa Kisgyörgyn asuntoon. »Johdan etsiskelyjä», sanoo hän kerskailevasti ja ottaa ilman muuta miehen hiljaiseksi hämmästykseksi haltuunsa erään nurkan hänen huoneessaan, raahaa sisään pienen pöydän, jolle hän laskee aikataulun.

»Sillä tavalla!» Hän katselee voitonvarmana ympärilleen. »Tulette näkemään, kuinka nopeasti saavutan menestystä.»

»Mutta minulla on täällä toisinaan tärkeitä neuvotteluja!»

»Silloin menen ulos!» rauhoitttaa Suse häntä jalomielisesti ja asettaa — saavuttaakseen suurempaa kunnioitusta — vielä ilmapuntarinkin pöydälle aikataulun viereen. Ensimmäisessä toimistohuoneessa hän tutustuu piankin herra Cseredáriin, piirtäjään, ja Giselaan, konekirjoittajattareen, ja kuulustelee heiltä Kisgyörgyn liikeasioita, suunnitelmia, suhteita, tapoja ja yksityiselämää.

Kummallakin on kovasti työtä; toimiston huolena on parhaillaan jättiläismäisen rakennussuunnitelman vastaanottaminen. Suse tekee itsensä hyödylliseksi vapaaehtoisena apulaisena: hän sanelee Giselalle jäljennettäviä papereita, vetää tuššilla puhtaaksi herra Cseredárin piirustuksia, vertailee ja tarkastelee arviolaskelmia, etsii kadonnutta harppia — ja sen ohessa hän saa tietää kaiken, mikä herättää hänen uteliaisuuttaan.

Ylihallintoneuvos Horváth on nimeltään se herra, joka on pannut tämän liikeasian vireille. Ja Kisgyörgy kosiskelee herra ylihallintoneuvoksen tytärtä. Hänellä on tapana usein illastaa heidän luonaan — onpa hän Giselan tietämän mukaan kerran lähettänyt kukkiakin.

Suse kuuntelee häntä masentuneena ja on hetkisen taipuvainen jättämään koko homman. Mutta Gisela sanoo, että tuo Horváthin tyttö on kerrassaan sietämätön ja ylpeä. »Jään!» päättää Suse kiristäen hampaitaan ajatuksissaan.

Marie koettaa taivuttaa hänet jäämään luokseen asumaan edelleenkin. Mutta jonkin vahingon mahdollisuus peloittaa Susea. Ensiksikin hänen täytyisi siinä tapauksessa ilmoittautua taloon, ja väärä ilmoitus on aivan liian vakava asia, toiseksi hän arvelee, että jos hän muuttaa vähän väliä, on paljon vaikeampaa päästä hänen jäljilleen. Ja sitten tämä on vielä paljon romanttisempaa tällä tavalla. Ja niinpä hän lähtee jälleen illalla liikkeelle kuormitettuna

laukuilla ja paketeilla kuin pieni muuli ja aloittaa jälleen »vaeltavan asumisensa».

Kolmantena päivänä puolenpäivän aikaan salapoliisi astuu sisään paksuna, punaisena ja hyvin tyytyväisenä. Hän vetää muistikirjan esille:

»Kas niin, neiti, voin palvella teitä jo sangen kiintoisilla tiedoilla. Etsitty rouva on saapunut Triestiin tuolla laivalla, jonka nimi on niin vaikea lausua, lokakuun 9 päivänä kello 1 päivällä. Näyttää siltä, että hän on matkustanut edelleen kotiin ensimmäisellä junalla, sillä hän on kulkenut 10 päivänä kello 6 aamulla Unkarin rajan yli Nagy-Kanizsassa.»

Suse kalpenee. Tuohan selvisi nopeasti. Hän ei olisi voinut kuvitellakaan, että se kävisi sellaisella vauhdilla. Tuo paksuliini on näppärämpi kuin hän näyttääkään.

Ja nyt mies katsoo muistikirjaansa ja lukee:

»Rouva Ladislaus Kisgyörgy, o. s. Susanne Hanzély. Passin numero 57,812. Hän on siis kaiken todennäköisyyden mukaan täällä Budapestissä. Ehkä tällä naisella on jokin syy piileskellä? Ehkä hän on joutunut ristiriitaan lain määräysten kanssa?»

»Ei sinne päinkään, pyydän! Kuinka sellaista voi pälkähtää päähänne? Sitä ei voisi kuvitellakaan hänestä!»

»Siinä tapauksessa meidän on syytä pelätä, että hän on joutunut matkalla jonkin rikoksen uhriksi. Hänet on houkuteltu junasta, ryöstetty putipuhtaaksi, ehkäpä murhattukin ja kuopattu johonkin. Eikö olisi syytä panna maaseutusantarmisto liikekannalle?»

Onpa tällä kunnon miehellä verinen mielikuvitus!

»Kuunnelkaahan nyt, olkaa niin hyvä.» Suse ravistaa päätään. »Ensiksikin, santarmiston liikekannallepanosta ei voi olla puhettakaan. Olisimmehan heti voineet kään-

tyä poliisin puoleen, ellemme olisi tahtoneet karttaa julkisuutta.» — Haa! Eläköön! Suse saa loistavan päähänpiston. — »Heitämme siis santarmit mielestämme. Eräs tuttavani luulee nähneensä rouvan Siófokissa. Asianomainen ei tunne häntä oikein hyvin, sen tähden hän ei voi sanoa sitä varmasti. Näyttää siltä, että rouva on matkalla noussut junasta halutessaan levätä vielä muutaman päivän. Näkisin hyvin mielelläni, että matkustaisitte sinne ottamaan selvää, oliko se todellakin hän.»

»Hm . . . Siófokissa ei nyt tosin kukaan oleskele enää tähän aikaan virkistäytymässä.»

»Onhan mahdollista, että hän on siirtynyt sieltä Füreen, missä vieläkin on paljon kylpyvieraita. Ettekö tahtoisi lähteä?»

»Miksikä en? Matkustan jo tänään iltapäivällä. Mutta tarvitsisin valokuvan . . .»

»Valokuvan, aivan oikein . . . Valitettavasti en ole saanut sitä vielä käsiini. Saan sen varmasti päivän tai parin kuluttua . . .»

»No, koetan tulla toimeen ilman. Mutta voinette antaa minulle jonkunlaisen kuvauksen henkilöstä?»

Kuvauksen henkilöstä! Ajateltava nopeasti, viisaasti . . . Klärchen!

»Mustasilmäinen, mustatukkainen, mutta vaaleaihoinen. Hiukan pienempi ja hoikempi kuin minä.»

»Nenä?»

Nenä? Mitä Klärchenin nenästä voisi sanoa? Mitenkäs passeissa seisookaan?

»Tavallinen.»

»Hampaat?»

»Terveet.»

No, vihdoinkin mies nousee ketaroilleen! Jos hän olisi vielä kysynyt, eikö rouvalla ollut mitään erikoisia tunto-

merkkejä, ei mikään olisi enää voinut pelastaa Susea naurukohtaukselta.

Iltapäivällä hän selostaa Kisgyörgylle, kuinka pitkällä asiassa ollaan. Ei tosin mitään Siófokista, siitä hän vaikenee viisaasti ja ajattelee hiljaisella väristyksellä, mitä tapahtuisi, jos salapoliisi sattuisi lähitulevaisuudessa saapumaan sellaisena hetkenä, jolloin insinööri on kotona. Hän ei ilmaise myöskään sitä, että hän on peittänyt Siófokin matkan kulut omasta egyptiläisestä omaisuudestaan. Hänen omatuntonsa soimaa häntä joka helleristä, jonka Kisgyörgy on pakotettu antamaan etsiskelyihin. Hän ilmoittaa, että rouva on epäilemättä Unkarissa ja että etsivä jatkaa työtään suurella innolla.

»Onko hän Unkarissa?» Insinööri ravistaa päätään. »Silloin ymmärrän asiasta vieläkin vähemmän. Miksei hän ilmoita mitään itsestään?»

»Salapoliisi olettaa, että hänet olisi houkuteltu junasta, ryöstetty ja surmattu.»

»Huh . . . Eihän sellaista pitäisi heti kuvitella! Luulen, että tuomari Greguss on sittenkin oikeassa: asia olisi jätettävä poliisin huostaan.»

»Ei sinne päinkään! Tuo salapoliisi on nerokas mies. Parempaa ette olisi voinut löytää!»

Kisgyörgy tuumii tuumimistaan, mutisee, rypistää otsaansa. Suse huokaa syvään. Asia alkaa käydä hirveän sekavaksi, alituiseen saa olla kuin varpaillaan, alituiseen täytyy keksiä uusia valheita. Kotona — se tahtoo sanoa tyttöjen luona — alkaa myös ilmestyä ikävyyksiä; vanhemmat alkavat käydä uteliaiksi. Lene muodostaa ainoan poikkeuksen, hän kun on täysikasvuinen, itsenäinen ja lisäksi rouva, ja hänen miehensä kuuluu salaisuuteen vihittyjen pieneen joukkoon. Mutta toisten vanhemmat ... Susen ensimmäistä käyntiä he pitivät täysin luonnolli-

sena — tytöt olivat keksineet jonkin hätävalheen, esimerkiksi, että Käthen oli nukuttava vanhan sairaan tätinsä luona ja että Suse ei tahtonut jäädä yksin yöksi asuntoon — mutta kun nämä käynnit alkavat toistua, kuuntelevat he jo epäluuloisempina tyttäriensä selityksiä. Heitä kaikkia ympäröi jo sellainen valheiden viidakko, etteivät he tahdo osata siitä pois. Judith keksii uuden seuraleikin: »Mitä olen valehdellut kenelle?»: yksi vastaa, muut kysyvät, lausuvat jokainen vuorollaan jonkun vastaajan omaisen tai tuttavan nimen, ja vastaajan on osattava heti kertoa tarkalleen, mitä hän on valehdellut asianomaiselle. Se, joka vähänkin sotkeutuu sanoissaan, saa antaa pantin.

Susen muiden huolien lisäksi tulee vielä sekin, ettei hän voi todeta tehneensä minkäänlaista valloitusta miehensä sydämessä. Tämä on ystävällinen häntä kohtaan — varmasti enemmänkin kuin ystävällinen — rakastettava, herttainen. Ja jo sekin on ihanaa, että saa nähdä hänet joka päivä, olla hänen seurassaan, kuulla hänen äänensä — ihanaa, mutta ei vielä sitä oikeata. Sitä oikeata olisi, jos . . . Suse ei edes itsekään tiedä, millaista se oikea olisi. »Eva» — huutaa mies usein, ja hänen pitäisi lausua nimi jollakin toisella sävyllä — ainakin tuo nimi — niinkuin hänkin tahtoisi lausua: »Laci» . . .

Laci — sillä nimellä vanha rouva kutsuu poikaansa, vanha rouva viisaine kasvoineen ja hymyilevine silmineen, jolle on mieleen se, että tämä nuori tyttö kyselee niin innostuneena hänen pojastaan ja antaa kertoa niin paljon hänestä. Hän on äiti, ihmekö siis, että hän kertoo mielellään — pojan ylioppilaskepposista, voitoista voimistelukilpailuissa, iloisista nulikkavuosista. Ehkäpä hän ihmettelee tytön harrasta tarkkaavaisuutta, ehkäpä ei. Jokaiselle äidille hänen poikansa on loppumattoman kiintoisa

aihe — hän voi niinollen pitää täysin luonnollisena, että tämä aihe kiinnostaa yhtä paljon muitakin.

Ja juuri sen tähden, että hän on äiti ja puhuu omasta pojastaan, pälkähtää hänen päähänsä äkkiä kysymys:

»Asutteko vanhempienne luona, Eva-neiti?»

»En», vastaa Suse epäröimättä. Jo ensi hetkestä hän on päättänyt, että vaikka hän valehteleekin vain äärimmäisessä hädässä, ei hän sepitä elämälleen muuta taustaa, muuta ympäristöä, kuin se, missä hän on elänyt. »Vanhempani eivät ole enää elossa», hän selittää »Olin aivan pieni menettäessäni heidät.»

»Voi pikku raukka!» huokaa rouva Kisgyörgy. »Ja missä saitte kasvatuksenne?»

»Erään tätini luona. — Luullakseni minun on turha selittää, että hän, jos olemme tarkkoja, ei oikeastaan ollut tätini, vaan isoäitini sisar, siis isotätini.»

»Ja oliko hän hyvä teille?»

»Hyvä . . . omalla tavallaan. Tuo raukka oli jo iäkäs, hiukan riidanhaluinen, hiukan äreä. Luulen kuitenkin, ettei hänen ollut erikoisen vaikea sietää minua. Toisinaan, kun hän oli ollut hyvin vihainen minulle, kun hän oli kovasti soimannut minua, hän pani äkkiä mustan, merkillisen hattunsa palmikoittensa päälle ja sanoi lyhyesti: 'Tule, menemme konditoriaan!' Hän ei syönyt itse mitään, vaan katseli, kuinka minä nieleskelin kermaleivosta. Kerran huomasin kyyneleitä hänen silmissään. Kerran hän taas suuteli minua, kun minulla oli tuhkarokko.»

Rouva Kisgyörgy katselee Susea melkein samalla tavalla kuin Karola-täti silloin sokerileipurilla.

»Kasvoitte ilman äidin hoivaa . . . Olitteko hyvin onneton?»

Suse vastaa rehellisesti:

»En, en oikeastaan . . . Toisinaan tuntui kyllä hyvinkin kolkolta, erikoisesti tuossa kahdentoista, kolmentoista vuoden iässä. Silloin tunsin itseni hylätyksi ja hirveän onnettomaksi, melkeinpä väsyneeksi elämään. Elelin noin vain välinpitämättömänä, koulussa menestyin huonosti, vaikka aikaisemmin olin aina ollut luokkani ensimmäinen, samoin kuin myöhemminkin. Mutta tuohon aikaan minulla oli se tunne, ettei kannata. Sittemmin pääsin siihen tulokseen, että sitä ei saa tehdä.»

»Mitä ei saa tehdä?»

»Kuinka sanoisinkaan? . . . Olla onneton! Tai paremminkin: sitä ei voi millään puolustaa. Vain sen tähden, että olen yksin, että minulle käy henkilökohtaisesti huonosti, en saa astua pois joukosta, en saa herpaantua. Elämässä täytyy työskennellä ja kamppailla, täytyy tehdä kaikkea sitä, mitä muutkin elossaolevat tekevät. Se, joka tulee synkäksi, katkeraksi, äreäksi siitä, että hän on saanut kokea kohtalon kolauksia, että häneltä on otettu pois se, mikä on ollut hänen sydämelleen kalleinta, se suree huonosti vainajiaan. Luulenpa, että hän myöskin loukkaa heitä. Vainajat tahtovat hyvää, eivätkä pahaa.»

»Vainajat tahtovat hyvää, eivätkä pahaa!» toistaa vanha rouva ajatuksiinsa vaipuneena. Hänen tummat silmänsä viipyvät miettiväisinä nuoressa tytössä, hän painaa pään käsiinsä.

»Onhan se toki totta?» Suse iloitsee siitä, että hänet ymmärretään oikein. »Jos mieleni on paha, jos olen kyllästynyt ja onneton, en voi puolustautua sanomalla: minullahan ei ole äitiä. Jollen täytä velvollisuuksiani, ei edes tuskallisinkaan onnettomuuksista, äidin suudelman puuttuminen, voi vapauttaa minua niistä.»

»Ymmärrän ajatuksenne», sanoo rouva Kisgyörgy hitaasti. »Ymmärrän, vaikka olisikin luonnollisempaa,

jos enolisi kanssanne samaa mieltä. Äiti luulee aina, että on hänen omaa ansiotaan, kun hänen pojastaan on tullut hyvä ja viisas, kunnon ihminen.»

»Oi, niin todella... Enhän minä tarkoita, että olisi toisin... Herra insinöörissä... enhän tunne tosin häntä niinkään hyvin... tiedän, että hän on hyvin hyvä ihminen... tiedättekö, olen näkevinäni äidin hänessä... Ei vain siinä, että hän muistuttaa teitä, että hänen katseensa, hänen hymynsä on toisinaan aivan sama... vaan koska minusta joskus tuntuu, kuin lepäisi äidin käsi alinomaa hänen olkapäällään, kuin olisi takki hänen yllään rakkaudesta kudottu... nyt puhun aivan hulluja, eikö totta?»

»Puhutte sangen herttaisesti. Ja mieltäni ilahduttaa, että näette Lacin sellaisessa valossa. Sillä minä olen varmasti puolueellinen... mutta uskon varmasti, että hän on hyvin hyvä, hyvin lämminsydäminen poika.»

»Niin hän on... niin hän on!» Suse nyökkää intohimoisesti. Vanha rouva ottaa tämän tunnustuksen vastaan yhtä suloisella kumarruksella kuin nuori neito kukkasen.

Joka tapauksessa Suse hengittää hiukan kevyemmin tänä päivänä: onhan hän lähettänyt salapoliisin virkistysmatkalle Balatonin rannalle. Ja kun hän sittenkin on melkein kuolemaisillaan kaipauksesta — Hyvä Jumala, jo kymmenen päivää hän on ollut täällä käymättä kertaakaan liikkeessä! — päättää hän pistäytyä siellä seuraavana päivänä. Tänä iltana hän saa poikamiesasunnon piirustukset valmiiksi, ja huomenna hän vie ne liikkeeseen omassa persoonassaan. Tekee varmasti hyvää nähdä liike jälleen, tuntea nenässään työpajan tuoreelle puulle, liimalle, kirsikanimelälle syövytysaineelle tuoksuva ilma, tarttua höylään ja vetää sillä pari lastua, jotta työpaja ei vain unohtaisi, kuka sen oikea isäntä on. Sitä paitsi liikkeessä on nyt juuri parhaillaan näytteillä hänen unkari-

lainen huoneensa — siniseksi maalattu, kukallinen unkarilainen ruokasali — jota hän ei ole vielä nähnyt; kun se saatiin valmiiksi, oli hän jo Egyptissä.

Kesken monia huoliaan hän nukahtaa onnellisena, tosin sangen myöhään, sillä piirustuksissa oli ollut vielä sangen paljon parantelemista — huomenna hän kurkistaa liikkeeseen. Ehkäpä valloituskin alkaa sitten käydä helpommin — toivottavasti!

XVIII.

HUNNUTETTU NAINEN.

Aamulla ostetun tiheän harson hän kietoo nelinkertaiseksi käännettynä kasvojensa eteen. Marien äidin talvitakin — tuo hyvä nainen pitää vielä syystakkia — hän nostaa kauluksesta ylös nenäänsä asti, Marien vanhamuotisen, leveälierisen hatun hän painaa maantierosvon tavoin kasvojensa eteen — näin Suse varustautuu retkelleen. Nämä varusteet ovat omiaan leimaamaan muuten niin hauskannäköisen, vaatimattoman tytön kerrassaan omalaatuisen silmiinpistäväksi ilmestykseksi . . . Kieltämättä se tavallinen, sievä tyttölapsi, joka hän muuten oli, ei saanut koskaan puoleksikaan niin monia ihmisiä katsomaan taakseen, kuin nyt tämä vaeltava kerä onnettomuutta — Marien rotevan, pyylevän äidin takin hän olisi voinut kiertää vaikka kahdesti ympärilleen, musta, myllynkivenmuotoinen hattu luisuu alinomaa hänen päälaelleen, sillä Mariella on koko joukon pienempi pää kuin hänellä, joka puolen minuutin päästä huntu on irtautumaisillaan — ja kaiken kukkuraksi tämä muinaisen muodin mukaan puettu, synkkä pikku Sybilla hyppää kulkevaan raitiovaunuun, heittäytyy siitä pois ennen pysäkkiä, hiiviskelee kapeiden sivukatujen ja kauppakujien kautta, pysähtyy paikalleen, katsoo taakseen alinomaa, pujahtaa portti-

käytäviin tähystelläkseen niiden suojasta avaraa maailmaa. Mitä lähemmäksi liikettä hän tulee, sitä useammin hän pysähtyy, sitä hermostuneempana hän urkkii ympäristöään, ja lopuksi, kun mitään epäilyttävää ei näy, ja kun hän on rauhoittanut itseään jo kymmenen kertaa — ah, mitä vaaraa tässä nyt voisi olla! salapoliisihan hoitaa terveyttään Balatonin rannalla, ja varmaa on, etteivät Kisgyörgy tai tuomari Greguss voi vaaniskella näillä tienoilla nyt aamiaistunnilla — sipsuttelee hän varpaisillaan liikkeen ovelle ja painaa rivan äänettömästi alas.

Niin äänettömästi, että Käthe ja eräs toinen kuulevat sen liian myöhään ja että Suse ennättää vielä nähdä silmäkulmallaan viimeisen liikkeen . . . ai, ai sinuas! . . . Laska oli juuri suudellut tyttöä kaulalle tai tehnyt jotakin muuta sen tapaista.

»Hei siellä! Mitäs te vehkeilette minun selkäni takana?!»

Äkkiä välähtää salama Susen aivojen läpi: aivan oikein, aivan oikein . . . jo ennen Egyptiä . . . silloin kun Laskaa ei löytynyt työpajasta, tarvitsi vain etsiä häntä täältä liikkeestä, Käthen seurasta . . . mutta silloin se ei pälkähtänyt hänen päähänsäkään, saattoihan heillä riittää puhumista liikkeen asioissakin, ja sitä paitsi siihen aikaan oli ollut kovasti työtä, kukapa sellaista olisi huomannut . . . vai niin ovat asiat?!

»Suse!» Käthe huudahtaa nauraen helpotuksesta. »Sinäkö se oletkin? Olit pelästyttää minut kuoliaaksi! Kuinka uskallat tulla tänne? Ja missä naamiaispuvussa, oi, kuinka hullunkurista!»

Suse katsoo häntä jäätävän arvokkaasti.

»Sinä kevytmielinen naikkonen! Älä koeta kääntää puhetta muihin aiheisiin. Nyt ei ole kysymys minun ulkomuodostani, joka, myönnän sen, on musta, vaan sinun sielustasi, joka on vielä paljon mustempi. Laska!»

Laska on tähän asti irvistellyt hämmentyneenä, nyt hän astuu esiin sotilaallisen jäykkänä.

»Suse-neiti?»

»Franzl, tähän asti olette aina ollut kunnon ihminen, ettekä sellainen käärme kuin tämä langennut tyttö, jota tästä lähtien en enää tunne. Vastatkaa, Franzl, mitä vehkeitä täällä valmistellaan?»

»Täällä, Suse-neiti, suutelen kättänne . . . valmistellaan häitä.»

Käthe nauraa julkeasti ja nyökkää iloisesti.

»Ni-i-in-kö! Heti, kun lähden hetkeksikään pois . . . Myyjättäreni ja työpajani johtaja . . . No, jos asiat kerran ovat sillä kannalla, on se joka tapauksessa parempi, kuin jos sinä, Käthe, olisit mennyt naimisiin prinssin kanssa, ja Laska ryöstänyt dollarimiljonäärin tyttären, sillä silloin olisitte jättäneet minut pulaan! Saatte siunaukseni molemmat, mutta sinä, Käthe, sinä hirviö, sinä paatunut, uskoton peto . . . miksi et ole hiiskunut sanaakaan?»

Ylimielinen hymy katoaa Käthen kasvoilta, hän astuu hiljaa Susen luo ja tarttuu hänen käteensä:

»En tahtonut sanoa sinulle niin kauan . . . ennen kuin omakin asiasi on kunnossa . . . Eihän minulle kuulu ennen sinua . . . avioliitto, onni . . . Vasta yht'aikaa, Suse, sitten kun sinäkin . . . Tahdoin odottaa siksi, kunnes sinunkin asiasi kääntyy parhain päin . . . Oletko minulle siitä vihainen?»

Käthen uskolliset mustalaissilmät ovat pelkkää sielua; hänen kapeista, ruskeista pikku kasvoistaan loistaa rakkaus.

»Jumalani, Käthe kulta . . . suloinen, vanha, hullunkurinen Käthe . . . Kuinka hyvä oletkaan! Mutta minä olen itsekäs koira, välitän vain omasta tuskastani, sinä taas . . . Franzl!»

»Suse-neiti!» Laska lyö taaskin kantapäät yhteen.

»Franzl, annan teille tämän tytön. Ottakaa hänet, ottakaa hänet Jumalan nimeen, mutta sen sanon teille, Franzl, jos kertaakaan katsotte tätä tyttöä kieroon, nyljen nahan elävästä ruumiistanne, Franzl! No, terveiks', lankomies!»

»Terveiks', suutelen kättänne!» Laska tarttuu hänen käteensä ja puristaa sitä niin kovasti, että Suse luulee näkevänsä kaikki tähdet.

Sitten Suse ryhtyy kiihkeänä nuuskimaan kaikkea liikkeessä ja työpajassa, kurkistaa joka paikkaan, puuttuu vain, että hän maistaisi väriä ja syövytysainetta. Oppipoika, Hans, tekee kuperkeikan liima-astian yli hänet nähdessään. Hän ei uskalla katsoa enää Suseen päinkään, nauraa vain... onko nyt naamiaiset! Mutta Suse ei huomaa mitään. Hänellä on niukasti aikaa, kello on jo yli kaksi, nyt on hiivittävä kiertoteitse takaisin Marien luo, muutettava vaatteita, oltava kolmelta toimistossa... mutta sittenkin hän ottaa höylän kisällin kädestä ja vetää sillä kerran puun pintaa. Se teki hyvää. Jokaiselta vuoroonsa aina oppipoikaa myöten hän vaatii valan, etteivät he koskaan, eivät edes kidutuspenkilläkään, kerro kenellekään, että hän on käynyt tänään liikkeessä.

Äkkiä hän purskahtaa nauruun. Käthe ja Laska eivät käsitä, mikä häneen on mennyt... Käthe ei tänä päivänäkään aavista, että Laska silloin aikoinaan löi Susea tahallaan laudalla päähän. Jos Suse kertoisi sen nyt... huh, minkä kuuman käsikähmän hempeä morsian silloin sovittaisikaan näyttämölle! Hän ei kerro sitä, vaikka olisikin kerrassaan jännittävää lepyttää heidät sittemmin.

Surupukuinen nainen ei poistu liikkeen oven kautta, mistä hän oli tullut. Hän astuu työpajasta pihalle, onneksi talonmies ei ole näkyvissä; hän pujahtaa pihan poikki, vakoilee porttikäytävästä varovasti ulkomaailmaa, sitten

— eteenpäin! . . . Sivukadut ja kauppakujat, raitiovaunuun, pois raitiovaunusta, hengästynyt tulo Marien luo, salamannopea pukeutuminen, kolmelta hän soittaa Kisgyörgyn ovikelloa.

Tuo käynti liikkeessä keskipäivällä on saattanut hänet sangen iloiseen mielentilaan. Käthen asia, samoin myös liikkeen ja työpajan ilmapiiri. Tänään hän luottaa itseensä, uskoo suunnitelmansa onnistumiseen. »Menen naimisiin!» sanoo hän itselleen päättävästi. »Jokainen ympärilläni menee naimisiin, Judith, Käthe, ja juuri minunko pitäisi jäädä tyhjin käsin, minun, joka kuitenkin ensimmäisenä aloitin leikin? Menen naimisiin vähissä erin. Vielä minä näytän että menen naimisiin, puolustautukoon tuo paha insinööri miten pontevasti tahansa!»

»Paha» insinööri, jota Suse kyllä muuten pitää jumaloimisen arvoisena, ei puolustaudu tänään ollenkaan. Hän istuu pöytänsä ääressä pahantuulisena, katkerana, synkkänä, vielä eilistäkin synkempänä. Eilen hän sentään vielä työskenteli, nyt hän istuu vain, tuijottaa eteensä, on vaiti ja polttaa savukkeita. Sitten hän nousee ja alkaa kulkea pitkin askelin huoneessa edestakaisin.

Suse, joka tarkastelee häntä, ja jonka itseluottamus on kasvanut vielä entisestään, huomaa, että velvollisuudenmukaisen häiritsemisen hetki on koittanut. Niin, nyt hän karkottaa pilvet miehen otsalta hellällä naisenkädellään, nyt hän voitelee tyttömäisen lempeyden palsamia hänen tuskaansa. Ajatuksissaan hän ryhtyy toimeen, hengittää syvään, nousee, oikaisee pukunsa poimut ja alkaa juosta edestakaisin harppovan miehen rinnalla.

»Herra insinööri! Mikä teitä nyt vaivaa?»

»Ei mikään, Eva-neiti.»

»Voi voi! Kun sanotte 'neiti', täytyy onnettomuuden olla hyvin suuri!»

»Ei mikään, Eva.»

Suse ravaa kaikin voimin pitkäkoipisen miehen rinnalla, jää käännöksissä jälkeen, mutta saa hänet jälleen kiinni.

»Herra insinööri, sanoitte äskettäin, että otatte minut yksityissihteeriksenne, koska johdan niin hyvin etsiskelyjä. Mutta sihteerin edessä ei saa olla mitään salaisuuksia, eikö totta? Jo eilen istuitte tuossa kovin järkytettynä, näin sen kyllä!»

»Eilenkö? En suinkaan eilen.»

»Mutta tänäänkö kyllä? Sanokaa se toki minulle, herra insinööri, olkaa niin hyvä. Ehkäpä keksimme yhdessä, millä asiaa voi auttaa.»

Kisgyörgy ravistaa päätään.

»Ei, Eva. Olen ryhtynyt työhön, jonka kunniallisuudesta ja sopivaisuudesta en ole varma.»

»Siinä tapauksessa jätätte sen! Sehän on aivan yksinkertaista.»

»Se ei käy päinsä. Olen antanut lupaukseni. Joku sai päähänsä hakea juuri minut käsiinsä, se näytti olevan vallan suurenmoista, silloin en käsittänyt vielä ollenkaan, mistä itse asiassa oli kysymys . . .»

»Horváth!» ajattelee Suse raivoissaan. »Hän se juuri on houkutellut hänet johonkin epämääräiseen liikeasiaan.»

»Jos minusta nyt tulee sanani syöjä», suree Kisgyörgy ääneen, »saan tuskin koskaan enää tilaisuutta näyttää, mihin kykenen. Mitä merkitsevät hyvät aikomukset, lahjakkuus, työ, innostus . . . kaikki riippuu sattumasta, onnesta.»

»Onnesta? Euhutteko vakavasti?»

»Vakavastiko? Ihmiselämässä on kerran onnellinen sattuma . . . sellainen onnellinen sattuma oli se, että Turkissa oleva ystäväni ajatteli juuri minua, ja nyt taas . . . kun se

meni ohi, on kaikki ennallaan, turhaan tässä kiusaantuu ja ponnistelee, turhaan tässä kamppailee, mikään ei ota onnistuakseen.»

»Tuo on typeryyttä!» huutaa Suse. Tuskin hän on ennättänyt lausua tuon sanan, kun kauhu valtaa hänet. Tätäkö hän kutsuu huojentavaksi lohdutukseksi? — »Tuota . . . älkää olko minulle vihainen . . . en tarkoittanut sitä kirjaimellisesti. Mutta katsokaahan, ei tuollaisen sattumankaan laita ole aivan niin yksinkertainen kuin luulette. Myönnän kyllä pelkäksi sattumaksi, että tuo Turkissa oleva ystävänne ajatteli juuri teitä. Mutta miten paljon muuta tarvittiin avuksi, jotta voitte käyttää tuota tilaisuutta! Sillä, jos oletamme, että olisitte ollut lihakaupan juoksupoika, ei ystävänne ajatus olisi hyödyttänyt teitä vähääkään. Teidän on täytynyt käydä kahdeksan vuotta oppikoulua ja neljä tai kukaties miten monta vuotta teknillistä korkeakoulua hankkiaksenne edellytykset tälle onnenpotkulle. Mutta sekään ei vielä ole riittänyt, teidän on lisäksi täytynyt olla sopuisa, kunnon ihminen, muuten ystävänne olisi sanonut: 'No niin, hyvä insinööri hän kyllä on, mutta muuten tuollainen sietämätön heppu. Varon kutsumasta häntä työtoverikseni.' Sitten teidän on vielä täytynyt olla vahva ja terve, muuten hän olisi sanonut: 'Tuo poikaparka on heikko ja sairaalloinen, hän ei kestäisi ilmastoa.' Joko käsitätte? Niin on näiden onnenpotkujen laita. Niihin täytyy valmistautua . . . ei, ei aivan niinkään: ne täytyy hankkia opinnoilla, kunnolla, ruumiillisilla ja henkisillä välineillä. Jos joskus huomaa varustautuneensa turhaan, ei sekään haittaa mitään. Valmius, välineet pysyvät. Niitä tarvitaan toki toistekin. Mutta jos onni tuleekin heti ja näkee teidät nenä nurpallaan, juoksee se kiireesti tiehensä: — 'Voi, mitä tekemistä minulla on tuollaisen surullisen pojan kanssa, joka on allapäin ja tekee työn-

säkin pahalla tuulella!' — Niin on asia, nuori mies. Pyydän, hiukan ystävällisemmin! sanoo onni ja minä myös.»

Kisgyörgy nauraa sydämellisesti.

»Olette suloinen veitikka, Eva. Tiedättekö, pidän teistä kovasti!»

Huiskis! Nyt tapahtuu jotakin merkillistä. Kuullessaan sanat »pidän teistä kovasti» Eva-neiti, tuo suuri salapoliisi, »yksityissihteeri», alkaa horjua aivan pehmeäksi sulaneena ja pyörryttävästä onnentunteesta voimattomana, velttona kuin säkki, hoipertelee ja kupsahtaa suljetuin silmin ja avoimin huulin Kisgyörgyn syliin.

Suudelma oli suloinen ja kasteenraikas, ja kuitenkin mies räpyttelee silmiään kauhistuneena. — Kuinka se tapahtui? . . . Jumala näkee hänen sieluunsa, hänellä ei ole ollut mitään sensuuntaisia aikomuksia. Lapsi vieläkin tässä hänen sylissään huumautuneena, punastuneena, puoliksi tajuttomana . . . hän tuskin voi seistä jaloillaan, kun mies työntää hänet luotaan. Kisgyörgy ei tiedä, ettei kukaan ole vielä suudellut tätä kahdenkymmenenkolmen vuoden ikäistä tyttöä, hän ei tiedä mitään kolmesta vuodesta, kolmen vuoden kimaltelevasta, kätketystä, salaisesta unelmasta. Hän ei ymmärrä tyttöä, mutta eihän hän ymmärrä itseäänkään. Mitä tyttö ajaa takaa? . . . Seikkailuako, leikkiäkö? Hän ei ole sitä lajia, mies ei voi uskoa, että hän olisi sitä lajia. Entä hän itse? . . . Eikö hän ollut juuri se, joka suuteli? Minkä tähden, mistä syystä? Siihen hän ei voisi vastata, vaikka hänen päänsä lyötäisiin poikki.

»Pyydän anteeksi», änkyttää hän hämillään. »En aikonut tehdä sitä . . .»

Suse säpsähtää ja pääsee entiselleen.

»Tiedän sen», hän sanoo hiljaa. Hän kääntyy pois, menee hiukan hoiperrellen pöytänsä ääreen ja istuutuu

selin mieheen. Se ei olisi saanut tapahtua . . . Hänkään ei voinut selittää, miten se tapahtui. Tullessaan tajuihinsa hän lepäsi jo miehen rintaa vasten. Se ei olisi saanut tapahtua . . . mutta . . . se teki hyvää! Suse heittää päänsä uhmaavasti pystyyn. Se on tapahtunut. Vaikka kaikki epäonnistuisi, vaikka kaikki sortuisi ja luhistuisi: tämä jää. Että mies, vaikkakin sattumalta, vaikkakin tarkoittamatta sitä, vaikkakin erehdyksestä, joka tapauksessa suuteli häntä. Se oli hyvä, piste. Julkeasti hän kääntyy tuolillaan ympäri.

»No niin, tahdoin sanoa: älkää loukkaantuko. Jos työ ei miellytä teitä, niin jättäkää se toki. Valmistautukaa seuraavan onnenpotkun varalta. Olenko oikeassa?»

Ladislaus purskahtaa nauruun.

»Olette oikeassa.» Hän iskee silmää Suselle. »Kiitos siitä, että lohdutitte minua.»

»Oi, ei kestä», torjuu Suse kohteliaasti. »Tein sen mielelläni.»

Hän tietää, mitä mies sillä tarkoittaa, ja hän tietää, että mies tietää, että hän tietää, mitä hän tarkoittaa. Tämä on hiukan monimutkaista, mutta heille molemmille se on nyt hyvinkin selvää. Ja Kisgyörgy joutuu suureen kiusaukseen hypätä tuoliltaan, juosta tytön luo ja tällä kertaa tietoisesti, vieläpä tarkoituksella . . . Ei! Kiusaus kestää vain sekunnin. Kisgyörgy on kunnon ihminen, hänen tapoihinsa ei kuulu menetellä edesvastuuttomasti. Mutta Suse vaistoaa tämän sekunnin ajaksi välähtävän kiusauksen ja riemuitsee siitä lopun päivää.

Suudelmasta hän tietysti vaikenee illalla, kun Judith ja Käthe kyselevät päivän tapahtumia. Sen sijaan hän kertoo teeskennellystä suuttumuksesta värisevällä äänellä ja dramaattisen vauhdikkaasti, kuinka hän oli yllättänyt Käthen in flagranti.

»Sellaista epäsiveellisyyttä minun kunnianarvoisassa liikkeessäni!» . . . Hän pyörittelee silmiään. Judith nauraa sydämellisesti.

»Lapsi parka, vain sinulle se oli uutinen. Kaikki muut tiesivät jo sen, sillä niin huonon onnen vainoamaa rakastavaista paria kuin Käthe ja Franzl en ole eläessäni nähnyt. Paul ja minä törmäsimme heihin kahdesti tiellä, kun he käsi kädessä vaeltelivat valleilla unohtaen koko muun maailman. Röschen on yllättänyt heidät elokuvissa, ja Marien äiti näki heidän suutelevan porttikäytävässä. Hän aikoi tuoda liikkeeseen erään Marien pikku veistoksen, kun liike juuri oli ennätetty sulkea, ja hän arveli, että joku saattoi olla vielä työpajassa. Hän astui portista sisään — kas, eivätkös nämä kaksi kelpo miekkosta kyykistelekin siellä!»

Kätheä ei hävetä vähääkään.

»Luulen, että te kaikki juoksentelette pitkin Budapestiä ties millä asioilla. Kahta askelta ei voi astua törmäämättä teihin. Lene on ainoa, jota emme ole vielä tavanneet.»

»Lenelle kielitteli oppipoika asiasta!» riemuitsee Judith.

»Tuli ja leimaus, tuo kurja nulikka! Huomenna otan häntä korvista kiinni!»

Suse kuuntelee heitä hymyillen. Tänään hän on onnellinen. Yön pimeydessä hän toistaa suudelman, ääneti, hellästi, mykällä hartaudella hän suutelee yöhön, ilmaan, kuiskaamatta edes nimeä. Vain hänen huulensa kohoavat kevyesti ja hänen sydämensä takoo, sitten hän nukahtaa tyytyväisenä, onnellisena ja kaipaavin sydämin.

XIX.

ERÄÄN VEHKEILIJÄN TUNNUSTUS.

Mutta seuraavana päivänä salama lyö. Ei vain kerran — tarkemmin sanottuna — vaan kahdestikin: ensimmäisen kerran aamupäivällä, toisen iltapäivällä.

Muuten päivä alkaa verraten hyvin. Varhain aamulla Käthe lähettää pikku oppipojan Judithin luo: Suselle on tullut kiireellinen kirje. Klärcheniltä. Siinä on valokuva ja sen lisäksi vain suuri tyhjä arkki, jolle on piirretty jättiläismäinen kysymysmerkki. Klärchen on lähettänyt heti valokuvan vastaukseksi sähkösanomaan; kirje taas lienee joutunut hänen käsiinsä vasta muutamia päiviä myöhemmin, ja siitä johtuu kysymysmerkki.

»Olen hankkinut rouvanne valokuvan, jonka olin luvannut salapoliisille», ilmoittaa Suse Kisgyörgylle.

»Näyttäkäähän!» vastaa mies kiinnostuneena. Otsa rypyssä, hämmästyneenä hän tarkastelee kuvaa. »Merkillistä! Herttaiset pikku kasvot, mutta minusta tuntuu, että hän on sievempi ja muistuttaa enemmän teitä. Ja onko hänen tukkansa tumma? Luulin sitä paljon vaaleammaksi, luulin, että siinä oli jokseenkin sama vivahdus kuin teidän hiuksissanne. Mutta onhan mahdollista, että se näyttää noin tummalta vain valokuvassa.»

»Niin, todellakin!» vahvistaa Suse.

Aamiaisen ajoissa tulee ensimmäinen salamanisku, salapoliisi. Onni onnettomuudessa, Kisgyörgy pelastautuu hänen saapuessaan naapurihuoneeseen. Keskustelu alkaa aivan rauhallisesti. Matthias Basa ottaa valokuvan. Hän kiittää siitä kauniisti. Hän kertoo, että jälki Balatonjärvellä oli ollut erehdys; hän ei ollut löytänyt rouvasta jälkeäkään enempää Siófokista kuin Füredistäkään.

»Siellä on niin vähän ihmisiä, ettei hän olisi voinut välttää huomiotani. Hän ei ole koskaan ollutkaan siellä.»

»Sepä merkillistä.» Suse puistelee päätään. »En voinut kuvitellakaan, että tuttavani olisi erehtynyt. Hän oli nähnyt rouvan Siófokin asemalla. Ehkäpä hän on matkustanut sieltä johonkin muuhun kylpylään. Lelleen, Almádiin, ties minne . . . Pitäisiköhän teidän lähteä sinne vielä kerran?»

»Ei!» pamauttaa salapoliisi ylpeästi. Kiristäen hampaitaan kuuluvasti hän siirtää tuolinsa lähemmäksi, kumartuu salaperäisen näköisenä Susen puoleen ja sanoo ääntään vaimentaen: »Tuo rouva on täällä Budapestissä, se on varma.»

Suse tuijottaa häntä silmät pyöreinä.

»Aivan niin, pikku neiti. Kuunnelkaahan nyt, olkaa hyvä. Eilen iltapäivällä, tuossa neljännestä vailla kaksi ...» Suse tarttuu lujasti pöytään, ettei lähtisi livistämään käpälämäkeen — ». . . lienee ollut neljännestä vailla kahden paikkeilla, mahdollisesti muutamaa minuuttia aikaisemmin, kun eräs tiheään huntuun verhoutunut nainen meni 'Koti'-yhtiön liikkeeseen. Tämä nainen käyttäytyi hyvin epäilyttävästi, hänellä oli talvitakki yllään tässä helteessä, ei edes hänen nenäänsä näkynyt takinkauluksen sisältä. Hänellä oli päässään suuri musta hattu, hän oli vetänyt sen syvälle otsalleen. Ja koko ajan hän katseli ympäril-

leen, kääntyi alinomaa vilkuilemaan taakseen, seurattiinko häntä ehkä...»

»Mi-mi-mistä tiedätte kaiken tuon? Te-tehän ette ollut eilen täällä?»

»Olin pyytänyt erästä virkatoveriani pitämään liikettä silmällä. En uskonut koko Balatonin juttua, senhän tiedätte. Tähän aikaanko, lokakuussa?»

»Ym-ymmärrän.»

»Nainen lienee viipynyt runsaan puolituntisen sisällä. Sitten hän poistui, ei liikkeen oven kautta, vaan portista. Siitäkin ilmenee, että hän tunsi paikat, muuten häntä ei olisi päästetty työpajan kautta ulos.»

»Onhan mahdollista, että joku vanha asiakas...»

»Miksi hän siinä tapauksessa olisi hiipinyt niin varovasti sisään? Pyydän, kuunnelkaa vain minua, tästä tulee vieläkin hullumpaa. Tullessaan portista kadulle hän piti jälleen varansa vilkuillen joka taholle. Hän näytti vanhanpuoleiselta hunnussaan ja talvitakissaan. Mutta sitäkin nuorekkaammin hän osasi käyttää kinttujaan. Hän hyppäsi kulkevaan raitiovaunuun, ja virkatoverini kykeni juuri ja juuri seuraamaan häntä hyppäämällä takavaunuun. Hän hiiviskeli kauppakujatalojen läpi, tiedättehän, että niitä on muutamia siellä Museokadun paikkeilla. Mutta toverini piti häntä silmällä, kunnes hän lopulta meni erääseen taloon, Ottokar Prohászkankatu 8.»

Voi voi!... Marien osoite.

»Virkatoverini odotti vielä jonkin aikaa, mutta tuo henkilö ei ilmestynyt enää. Kaksi nuorta tyttöä poistui kyllä pian sen jälkeen talosta, mutta kumpaankaan ei teidän henkilökuvauksenne sopinut. Kummallakin oli vaalea tukka, toisella tuhkankarvainen, toisella kullanruskea.»

Viime hetkessä Suse ennättää laskea alas kätensä, joka vaistomaisesti on kohoamassa hiuksiin.

»Niin — niin . . . tuota . . . siis . . . hunnutetun naisen tukkaa ei nähty?»

»Ei, suuri kaulus ja suuri hattu peittivät sen. Mutta älkää nyt halkaisko päätänne kaikenlaisilla ajatuksilla, neiti, ei ole epäilystäkään, etteikö tuo nainen ollut juuri rouva Kisgyörgy. Pistäydyin jo matkan varrella vilkaisemassa Prohászkankadun taloa ja totesin, että talossa asuu neiti Marie Wagner, yksi 'Koti'-yhtiön omistajattarista. On mahdollista, että rouva Kisgyörgy asuu hänen luonaan. Herra insinööri ei tahdo saattaa kaikkien tietoon, että hänen rouvansa on kadonnut . . . tiedän sen kyllä. Mutta sittenkin minun pitäisi saada kuulustella liikkeen ja työpajan henkilökuntaa ja myöskin Marie Wagneria. Jos saisin mennä hänen luokseen, löytäisin kyllä rouvan. Saanko tehdä sen?»

»Ette», sanoo Suse päättävästi. »Tiedän kyllä, mitä asiassa on tehtävä. Pyydän teitä pitämään silmällä myymälää ja myöskin Prohászkankadun taloa. Liikkeessä voisitte ehkä toimittaa kuulusteluja, mutta tehkää se varovaisesti. Mutta vieraisiin asuntoihin . . . Wagnerin perheeseen ette saa mennä missään tapauksessa . . . Sitten vasta, kun ei ole vähääkään epäilystä siitä, että rouva oleskelee siellä . . . joko liikkeessä tai Marie Wagnerin luona, soitatte tänne, olkaa niin hyvä. Herra insinööri tulee heti sinne, tai mahdollisesti riennän itse paikalle. Pyydän, älkää tehkö toistaiseksi mitään muuta.»

»No, kuten haluatte», myöntyy salapoliisi. Hidas työ, enemmän palkkiota. Sitä vastaan hänellä puolestaan ei ole mitään muistutettavaa.

»Silloin tällöin käyn ilmoittamassa asian edistymisestä», hän lupaa.

»Niin, olkaa niin hyvä.»

Ovi on tuskin ennättänyt sulkeutua salapoliisin jäljessä, kun Kisgyörgy on jo huoneessa.

»Kuuntelin puolella korvalla ja kuulin miehen tuovan kiintoisia tietoja. Hän puhui jostakin hunnutetusta naisesta, eikö niin?»

Suse vetää syvään henkeä. Kieltämisestä ei tässä olisi suurtakaan apua. Balatonin matkasta ei hän nytkään puhu sanaakaan, muuten hän kertoo uskollisesti kaiken, minkä oli kuullut salapoliisilta.

»Hunnutettu nainen . . .», Kisgyörgy puistelee päätään »Pistäydyn sinne iltapäivällä ja teen muutaman kysymyksen tuolle nuorelle tytölle, joka on liikkeessä.»

»Tehkää se, jos katsotte sen hyväksi», myöntyy Suse vapisevin sydämin ja toivoo, että Käthe suoriutuisi jotenkuten puheissaan. »Ettekö menisi sinne jo nyt heti?»

Susella on painava syy tähän kysymykseen. Hän on kätkenyt pöytänsä laatikkoon tiheän mustan huntunsa. Tämän hunnun hän tahtoisi hävittää mitä pikimmin olemattomiin. Pöytälaatikossa ei ole avainta.

»Ei, en voi mennä nyt. Eva, olette järkevä tyttö. Lyökäämme viisaat päät yhteen. Jos Suse siis todella on Budapestissä, niin miksi ei hän anna tietoa itsestään? Mikä vaikutin, mikä syy hänellä voi olla siihen? En keksi tälle mitään selitystä. Kunnon tyttö — tahdoin sanoa nainen hyvästä perheestä . . . jokainenhan sanoo hänestä sitä, hänhän ei ole koskaan joutunut tekemisiin viranomaisten kanssa. Minkä takia hän piileskellee? Ratkaiskaapa tämä arvoitus, Eva!»

»Tietäisin erään ratkaisun . . .», sanoo Suse hitaasti. »Rouvanne tietää, että olette jo palannut, hän tietää, että haluatte erota. Siitä on tuomari Szekér kirjoittanut hänelle. Ja hän ei halua erota.»

»No, mutta! Minkä tähden hän ei haluaisi? Siksikö, että olen päässyt hiukan varoihini? Jos hän haluaisi hyötyä erosta, jos hän haluaisi liittää siihen aineellisia ehtoja, silloin hän juuri tulisikin: 'Tässä olen, haluan niin ja niin paljon rahaa, muuten en suostu eroon.' Mutta serkkunnehan ei liene sitä lajia ihmisiä, Eva.»

»Ei. Ehkäpä hän rakastaa teitä.»

»Minuako? Mutta lapsi kulta, eihän hän edes tunne minua ollenkaan. Hänhän on nähnyt minut vain muutaman minuutin ajan henkikirjoittajan toimistossa.»

»No, entä sitten? Ettekö ole koskaan kuullut puhuttavan rakkaudesta ensi näkemältä? Nähdä teidät ja rakastua teihin, se tapahtuu yhdessä silmänräpäyksessä! Ja nyt hän tarrautuu mieheen, jota hän rakastaa.»

»Eva, Eva!» Kisgyörgy nauraa. »Mielikuvituksenne ei pysy aisoissaan. Voitteko kuvitella, että joku rakastuisi minuun ensi näkemältä?»

»Kyllä.»

Syntyy hetken hiljaisuus, sillä kummankin mieleen tulee suudelma, ja kumpikin joutuu hämilleen. Kisgyörgy kääntyy ympäri, astuu pöytänsä ääreen, istuutuu.

»En pidä teoriaanne todennäköisenä. Sanon teille suoraan, että tuo katoaminen saa mieleni kuohuksiin. Ei niinkään itse eron takia, vaikkakin se olisi pantava kiireesti vireille . . .»

»Miksi niin kiireesti? Aiotteko sittenkin mennä naimisiin?»

»Aion kyllä. Eikö minulla liene jo tarpeeksi ikää siihen, vai kuinka?»

Suse tuijottaa häntä kasvot lyijynkarvaisina.

»Oletteko jo kihloissa?»

»Taasko kuulustelu?»

»Sanokaa se! Pyydän teitä oikein kauniisti, sanokaa se!»

»Voi voi . . . no, olkoon, sanon sen. En ole kihloissa. Niin kauan, kun en vielä ole eronnut, en toki voine astua kunnianarvoisan perheenisän eteen mustiin puettuna pyytämään hänen naimattoman tyttärensä kättä.»

Tonnin painoinen kivi putoaa Susen sydämeltä.

»Hyvä. Palatkaamme siis aiheeseemme. Sanoitte, että rouvan katoaminen ei saata teitä kuohuksiin avioeron takia. No, miksi sitten?»

Miehen kasvot synkistyvät. Ajatuksiinsa vaipuneena hän tuijottaa eteensä.

»Kuinka voisin selittää sen teille? . . . Odottakaahan ...» Hän vetää erään pöytälaatikon auki ja vetää esille paksun albumin.

»Katsokaahan tätä.»

Suse ottaa albumin käsiinsä ja syventyy hehkuvin poskin ja henkeään pidättäen tarkastelemaan näitä tuntemattomia ja kuitenkin jollakin selittämättömällä tavalla tuttuja kuvia. Niin, hän on tuntenut sen tietämättään ja kuitenkin pettämättömän varmasti, tuon omintakeisen sielun leiman hän on nähnyt miehen jokaisessa liikkeessä. Seutu, jossa hän ei ole koskaan ollut ja josta hän sittenkin tietää, ettei se voi olla toisellainen; unelma, joka ei koskaan ole väikkynyt hänen silmäluomissaan ja on hänelle sittenkin tuttu kuin jälleennäkeminen. Tähän mies siis pystyy, tämän hän on suorittanut! Pieni kappale maailmaa — vaikkakin kaukana, jossakin vieraassa maankolkassa — kantaa hänen kättensä leimaa. Tehtaita — pelkästään rauhallisia ja ylpeitä rakennuksia jaloine piirteineen ja puhtaine ääriviivoineen, valo virtaa sisään lasiseinien läpi; ilmavia, mukavia, jättiläismäisiä työläisasuntoja valtavine julkisivuineen, tilavine pihoineen, kylpyaltaineen — kokonainen pieni virkamiessiirtokunta, hymyileviä koteja, viihtyisiä ja tuttavallisia, — kaikki

nykyaikaista ja rohkeata ja kuitenkin joukossa itämaisia samansuuntaisia, velttoja pintoja, maurilaisten ikkunoitten lennokkaita kaaria. Ja kaikki sulautuu kodikkaasti pehmeän aaltoilevaan satumaan maisemaan.

»Vähää Aasiaa», selittää Ladislaus. »Sinne rakensimme uuden kaupungin. Bagdadin radan varrelle. Pieni tehdaskaupunki tai suuri teollisuuskeskus, en tiedä edes, mikä nimi sille sopii paremmin. Alkuperäistä seutua, tiedättekö, vielä puoliksi paimentolaisasteella, ja nyt on telttojen, hökkeleiden ja savimajojen tilalle syntynyt tämä. Teollisuutta, työtä, terveempiä asuntoja, kauniimpaa elämää.»

»Ihanaa!» kuiskaa Suse kiihkeästi ja painaa albumin sydämelleen. Äkkiä, salaman tavoin hänen silmiensä eteen sukeltaa egyptiläinen kylä ja se kuva, jonka hänen sielunsa silloin näki.

»Se, minkä tuolla sain aikaan, ei ehkä ole niinkään suurta. Mutta se oli hyvää, se oli kamppailua, tahtoa ja voimien käyttöä, aate, joka toteutui. Käsitättekö nyt? Olen velkaa tuolle tytölle. Kun sain matkustaa sinne, työskennellä siellä, muuttaa ajatukseni todellisuudeksi, tapahtui tämä kaikki hänen avullaan. Äitini terveydestä, omasta kohoamisestani, kaikesta, mitä olen saavuttanut, olen hänelle kiitollisuudenvelassa. Ymmärrättekö minua, Eva?»

»Ymmärrän teitä», myöntää Suse soinnuttomasti.

»Mitä olen hänelle velkaa, sitä en tiedä itsekään. Ajattelin ensin antaa hänelle takaisin nuo tuhat pengöä. Huono temppu, halpa, ei erikoisen ylevä. Ja . . . liian vähän. Hän ei ole vain antanut minulle tuhat pengöä, hän on lisäksi avannut tien raivattavakseni. Vaikean tien, kuoppaisen tien, tien, joka täytyy kotona kulkea uudestaan. Yhdentekevää. On maksettava. Toistan vielä, etten tiedä, mitä olen hänelle velkaa, mutta tiedän olevani vastuussa hänestä,

hänen ruumiillisesta ja sielullisesta hyvinvoinnistaan, hänen turvallisuudestaan, hänen kohtalostaan. Olisin siitä vastuussa siinäkin tapauksessa, että hän ei kantaisi nimeäni. No niin, ja sen tähden hänen katoamisensa saattaa minut kuohuksiin.»

Suse tuntee vapisevansa kovasti; valtavalla itsehillinnällä hän voittaa kiusauksen heittäytyä miehen sydäntä vasten: »Minä se olen, rakasta minua. Tahdon ansaita sen ruumiillani ja sielullani, ikuisella antaumuksella, hehkuvalla rakkaudella!» Vähitellen hän voittaa itsensä, liikutus katoaa, hän päästää albumin liukumaan pöydälle.

»Olette tehnyt aivan yhtä paljon tuon naisen hyväksi, kuin tuo nainen on tehnyt teidän hyväksenne», sanoo hän hiljaa. »Olette antanut hänelle, ei vain nimen, vaan myöskin kodin ja isänmaan. Ja lisäksi mahdollisuuden elättää itsensä, työtä ja puuhaa, aivan samoin kuin hänkin teille.»

»Mahdollisesti.» Kisgyörgy kohauttaa olkapäitään. »Se on hänen asiansa. Minuun nähden on olemassa se totuus, että olen velkaa hänelle.»

Suse purskahtaa äkkiä nauruun. Odottamatta hänet valtaa helpotus liikutuksen jälkeen, laukeaminen suuren jännityksen jälkeen, nyt hän on hiukan vallaton, hurja ja uskalias.

»Tiedättekö, mitä teidän olisi tehtävä? Teidän pitäisi mennä vaimonne kanssa naimisiin!»

Nyt Kisgyörgykin purskahtaa nauruun.

»Ratkaisultanne ei totisesti puutu suurpiirteisyyttä, Eva.»

»Miksi ette tekisi sitä? Ovathan teidän toimennekin samanlaisia. Te voisitte mainiosti harjoittaa yhteistyötä. Te rakennatte taloja, hän sisustaa ne.»

»Hyvä. Menen joko naimisiin hänen kanssaan tai perustamme yhteisen tuottavan liikkeen.»

Suse vaikenee hämillään. Kas, nyt hän on taas hätiköinyt liiaksi mielettömässä riemussaan. Siihen voi olla syynä myöskin pöytälaatikkoon kätketty huntu. Kuinka voisi johtaa keskustelun luonnollisemmille raiteille?

Se ei käy enää päinsä, sillä Ladislaus ryhtyy työhön. Hän ei liikahda paikaltaan ennen kello yhtä, ja silloin Susen täytyy lähteä. Hän ei keksi enää mitään tekosyytä, jonka nojalla hän voisi vielä viipyä. Ja huntu on yhä pöytälaatikossa!

»Judith», sanoo Suse epätoivoissaan ruokatunnilla. »Juokse Marien ja Käthen luo. Kumpaakin pidetään silmällä. Kumpikaan ei saa edes lähestyä sitä paikkaa, missä minä oleskelen. Se merkitsee sitä, etten minäkään enää voi mennä Marien luo. Minulle jää siis vain kolme mahdollisuutta, sinä, Lene ja Röschen. Ja juuri sinun ja Röschenin vanhemmat ovat epäluuloisimmat! Voisinhan mennä johonkin täysihoitolaan... mutta en uskalla! Väärä nimi ja muu sellainen... Käthe ja Marie voivat olla keskenään yhteydessä, mutta minusta heidän ei pidä enää huolehtia. Ja sinä taas, älä käy usein liikkeessä, Judith! Ja sano Paulille, että tahtoisin puhua hänen kanssaan, tälläkin kerralla jossakin pienessä konditoriassa tai kahvilassa. Todennäköisesti siitäkään ei enää tule mitään. Jos huntu löydetään... odottaa minua salapoliisi, kun menen sinne iltapäivällä. Vanha rouva tietää kaiken, sanon sen sinulle, Judith! Jos minut pidätetään, niin lähetä minulle pähkinäsarvia, ei unikkosarvia, niistä en pidä.»

Judith kiitää koko iltapäivän lähettinä kaupungin eri pisteiden välillä. Suse taas palaa Kisgyörgyn asuntoon.

Onneksi mies ei ole kotona, ja huntu on yhä pöytälaatikossa. Hänhän on tosin voinut nähdä sen, jos hän

on etsinyt jotakin laatikosta, — mutta toivottavasti hän ei ole etsinyt mitään.

Suse tempaa hatun päästään, sieppaa tulitikkurasian Kisgyörgyn pöydältä ja juoksee huntu kädessä uunin luo. Se on vanha, totinen rautauuni, siinä ei ole tulta, sillä tänään ei ole vielä lämmitetty. Ulkona viheltää tuuli, se puhaltaa uuniinkin, sammuttaa jo kolmannen tulitikun. Lopultakin! Huntu alkaa palaa, mutta vain eräästä kulmastaan, sekunnin kuluttua sammuu sekin. Suse on noessa jo kyynärpäitään myöten, hän on käyttänyt jo ainakin puolet tulitikuista, polttanut sormensa kahdesti, ja yhä vielä on hunnusta ehyt tilkku jäljellä.

Hän kuulee äänen, pudottaa pelästyneenä jäljelle jääneen hunnunkappaleen uuniin, lyö uunin rautaiset suupellit kiinni, mikä aiheuttaa niin kovan räminän, kuin lentäisi talo ilmaan, kääntyy nopeasti ja — kynnyksellä seisoo rouva Kisgyörgy.

Toinen salamanisku.

»Mitä nyt teette, Eva? Onko teidän kylmä? Sytytättekö tulen uuniin?»

Suse kätkee nokiset kätensä selän taa, tuskittelee, änkyttää sekavasti.

»En . . . en suinkaan . . . katsoin vain . . .»

»Kertokaa minulle Suse Hanzélysta.»

Pyyntö tulee odottamatta. Mitä on tapahtunut? Onko tuo herttainen, hieno, hyvänsuopa vanha rouva todellakin epäillyt jotakin? Ei. »Eva-neiti» on Suse Hanzélyn serkku. Ja hän tahtoisi niin mielellään saada tietoja tuosta tuntemattomasta naisesta, joka on hänen poikansa puoliso eikä kuitenkaan hänen vaimonsa, ja jota hän ei ole vielä edes nähnyt. Siinä kaikki.

Mutta Suse ei ajattele sen enempää, Suse tulee aivan hurjaksi. Huone alkaa pyöriä hänen silmissään, hän näkee

vain nuo hengenvaaralliset, viisaat, tummat silmät, jotka tuntuvat hänestä nyt kaikkitietäviltä, syyttäviltä... vain uunin suupeltien paukahdus kaikuu vielä hänen korvissaan, — hän luulee olevansa lopullisesti kiikissä... Tämä ei enää käy päinsä, valehteleminen ei voi jatkua enää...

Kaksi nokista kättä syöksähtää esiin ja tarttuu vanhan rouvan lempeään valkoiseen käteen.

»Voi voi... tiedän, että armollinen rouva tietää sen... pyydän, älkää olko minulle vihainen... en olisi saanut tehdä sitä... mutta rakastan häntä niin suuresti...»

Vanha rouva hämmästyy. Ensin hän katsoo ihmetellen kättään, jolle nuo nokiset kämmenet ovat jättäneet mustia jälkiä. Sitten tyttöä, joka juuri töhrii kyyneleisiä kasvojaan nokisilla nyrkeillään... Miksi hän itkee... mitä hän on polttanut uunissa... ketä hän rakastaa? Viimeinen kysymys on helpoin ratkaista: rouva Kisgyörgyn silmään on jo kauan pistänyt se suuri innostus, jolla tämä tyttö on kuunnellut Lacin elämänvaiheita. Mutta tässä on vielä jotakin muuta; mistä tämä mielenkuohu, tämä liikutus?

»Kuljetaanpa nyt järjestyksessä, lapsukaiseni. Mitä minä siis tiedän, ja mistä olisin vihainen, ja mitä te ette olisi saanut tehdä?»

Suse ei tiedä, että hänen kasvonsa ovat nyt yhtä likaiset kuin Heliopoliin parhaina päivinä. Sankarillisesti hän pidättää kyynelensä, hieroo vielä hiukan nokea nenälleen, sitten hän istuutuu murtuneena rouva Kisgyörgyn viereen.

»Jo kauan olen aavistanut, että armollinen rouva epäilee...»

»Minäkö? Eva?... Ja mitä?»

»Ettekö siis epäilekään?»

»En sinne päinkään, rakas lapsi, mutta nyt alan käydä

epäluuloiseksi, ja perusteellisesti. Ja nyt kehoitan teitä sanomaan, mikä sydäntänne painaa, kun teiltä jo on livahtanut tuonkin verran.»

»Oi, mikä aasi olenkaan!» huokaa Suse. »Mitä sellaisen kannattaa valehdella, joka on siihen liian tyhmä! Ja kuitenkin asia on jo edistynyt niin kauniisti . . . ja nyt minun on mentävä tieheni, loppu . . . Pyydän, uskokaa minua, en tarkoittanut pahaa, vaan . . .»

»Vaan rakastatte poikaani, sen ilmaisitte jo suuressa pelästyksessänne. Muun tahdon kuulla.»

Suse kerää rohkeutta. Jos kaikki kerran on lopussa, niin se on lopussa. Hän oli jo tuntenut, että tämä ihastuttava vanha nainen kävisi hänelle kohtalokkaaksi.

»Mistä minä nyt alkaisinkaan? Ensiksikin, sallikaa minun sanoa eräs seikka: olen Suse Hanzély . . . Pyydän, älkää ihmetelkö sitä enää, sillä silloin häpeän vielä enemmän. En sen takia, mitä aioin tehdä, vaan epärehellisyyteni takia. Mutta Lene sanoo, että rakkaudessa on kaikki luvallista. Rakastan poikaanne. Se, mikä nyt seuraa, kuulostaa hirveän hullunkuriselta, mutta, Jumalan nimessä, se on totta. Olen rakastanut häntä siitä lähtien, kun näin hänet ensi kerran. En uskonut sitä ennen, että sellaista olisi olemassakaan . . . Noin vain, ensi näkemältä. Mutta sellaista on. Ja sitten hän meni pois, matkusti Turkkiin. Kertaakaan hän ei kirjoittanut, vaikka toivoin sitä niin . . . sitten sain Egyptissä tietää, että hän oli palannut ja tahtoi erota . . . Minä en tahtonut . . . Jumalani, voitteko kuvitella, kuinka hirveätä on, kun rakastaa toista ja kun ainoa, mitä voi saada hänen kanssaan yhteistä maassa ja taivaassa, on avioero?»

»Ei aivan niin nopeasti. Tahtoisin ensin hiukan tottua tähän ajatukseen. Tekö olette Suse Hanzély, poikani vaimo?»

»Niin on asianlaita.»

»Sekö, josta tuomari Greguss on tavannut kertoa?»

»Niin.»

»Teette huonekaluja?»

»Olen itsenäinen teollisuudenharjoittaja, jos sallitte minun sanoa sen. Huono näyttelijätär, mutta hyvä teollisuudenharjoittaja. Voi voi, miksi minun pitikään ryhtyä tähän hirveään juttuun!»

»Älkää voivotelko, lapseni, vaan selittäkää minulle mieluummin, miksi tulitte tänne Eva Hanzélyna, serkkuna.»

»Mitä muutakaan olisin voinut tehdä? Enhän toki olisi voinut astua hänen eteensä: 'Kuulkaahan, rakastukaapa minuun nyt nopeasti, sillä jumaloin teitä'... Hän olisi toimittanut minut hullujenhuoneeseen... Niinpä annoin hänen vaimonsa kadota ja tunkeuduin tänne väärän nimen turvin... Ajattelin, että ehkäpä se sitten onnistuu, ehkäpä hän rakastuu minuun... Pyydän, älkää olko minulle vihainen...»

Vanha rouva katselee häntä tarkkaavasti.

»No niin, onpa se ainutlaatuinen tarina, Eva... ei, vaan Suse. — En tiedä, mitä minun olisi sanottava. Olen kovasti kiintynyt teihin, te olette ollut niin viisas, niin sydämellinen... voimakas, urhoollinen pikku ihminen... Mutta että jotakin tuollaista on pälkähtänyt päähänne.»

»Nyt rouva äiti halveksii minua kovasti, eikö totta? Keinottelua tai ainakin hyvin läheistä sille... Tiedän. Ja sittenkään en häpeä, sille en voi mitään. Lene sanoo... mutta senhän jo sanoin. Minulla olisi eräs pyyntö, viimeinen. Olkaa hyvä, älkää kertoko Lacille... herra insinöörille mitään tästä. Selittäkää hänelle, pyydän, että minun piti kiireesti matkustaa maaseudulle. Menen nyt suoraan tuomari Gregussin luo allekirjoittamaan valtakirjan. Hän voi panna avioerojutun vireille. Pyydän häntä toimitta-

maan asian niin, ettei minun tarvitse ilmestyä tänne henkilökohtaisesti . . .»

»Odottakaahan, Suse. Ensiksikin: tiedättekö minun tunteeni paremmin kuin minä itse? Hermostun aina, kun joku selittää: 'Ajattelette nyt, että' . . . Se ei ole kohteliasta. Silloin, kun alan halveksia teitä, sanon sen kyllä. Mutta siihen asti saatte odottaa kiltisti.»

»Suutelen kättänne, paljon kiitoksia.»

»Ja siitä hän vielä kiittää! Olette merkillinen lapsi, Suse. Mutta en ymmärrä asiaa vielä oikein täydellisesti. Alkakaamme alusta. Kuinka tulitte tänne?»

Suse tekee aivan täydellisen tunnustuksen.

»Entä valokuva? Eikö se ole teidän kuvanne?»

Suse selittää senkin katuvaisena. Äiti nauraa sydämellisesti.

»Ja mitä poltitte uunissa?»

Uusi pitkä selitys. Vanhalla rouvalla on kerrassaan hauskaa.

»Vehkeilyä, se on totta, mutta sangen somaa, sangen hauskaa vehkeilyä, joka ei ole vahingoittanut ketään. Antakaapa minun tuumia hetkisen . . . M erkillinen tyttö, mutta kunnon tyttö. Ehkäpä teistä tulisi kerran hyvä aviovaimo.»

Suse vaikenee ja odottaa tuskallisena.

»On todella tullut väliin mieleeni, että olette rakastunut poikaani. . . mutta että jo kolme vuotta . . . Rakastatteko poikaani vakavasti, Suse?»

»Hirveän vakavasti . . . tähän asti en ole edes tiennyt, että sillä tavoin voi rakastaa. Minun täytyy nyt hiiviskellä varkain kaikkialla, missä liikun, en voi mennä työpajaani, joka kuitenkin merkitsee minulle koko elämää, saan ikuisesti vavista pelosta, että minut keksitään ja paljastetaan, nukun tuskin ollenkaan, työskentelen puolen yötä, ettei

liikkeeni lamaantuisi, viikkokausiin en ole voinut astua jalkaani kotini kynnyksen yli . . . ja kuitenkin olen onnellinen, koska näen hänet joka päivä. Jo se tekee minut onnelliseksi. Se on kauheata, eikö totta?»

Vanha rouva miettii.

»Kuulkaahan, Suse. Minäkään en ole avioeron kannalla. Jos Laci olisi silloin kysynyt minun mieltäni, en olisi sallinut tätä avioliittoa. Mutta kun avioliitto jo on solmittu, en iloitsisi sen purkamisestakaan. Ja teistä pidän kovasti, Suse. Kokeilkaamme siis, etten puhu Lacille mitään tästä. Jääkää tänne edelleenkin. Jatkakaa vehkeilyänne. Toivokaamme, että se onnistuu. Koetan parastani ollakseni teille vielä avuksikin. Kelpaanko liittolaiseksi?»

»Ah!» Suse huutaa niin kovaa, että yläpuolella olevan huoneen asukkaat saavat hermokohtauksen, ja heittäytyy rouva Kisgyörgyn syliin. »Minä . . . minä . . . minä . . .»

»Peseydytte nyt, lapsi kulta. Laci voi tulla kotiin millä hetkellä hyvänsä, ja te olette kuin nokikolari. Luulenpa, että minäkin tämän suudelman jälkeen . . . No, nyt se on jo samantekevää, suutelen teitä vielä kerran, kas noin.»

Ladislaus Kisgyörgy-parka ei käsitä alkuunkaan, miksi Suse ottaa hänet vastaan sellaisella riehakkaalla juhlatuulella. Tänään Suse on valmis vaikka mihin kujeeseen; hän puuhaa kaikenlaista joutavaa, nauraa kaikelle, unohtaapa vielä kylmässä-uunissa olevat hunnunjäännöksetkin.

»Ettekö mene tänään tarkastamaan huvilaa?» tiedustelee hän. »Tahtoisin seurata teitä sinne. Olen niin utelias. Ja sanokaahan, kuinka huvila aiotaan sisustaa. Antakaahan tänne huvilan piirustukset, tahtoisin nähdä ne. Ovatko ne nämä? Taivas, kuinka ihanaa!»

»Mutta, Eva, mitä luulette niistä ymmärtävänne?»

Suse nostaa katseensa suuttuneena, hänellä on jo kielellä itsetietoinen vastaus, että hän on kyllä noin vain yhden piirustuksen perusteella sisustanut ihanan huvilan Heliopoliissa. Ajoissa hän malttaa kuitenkin mielensä, nielaisee liian itsetietoisuuden takaisin ja vastaa vaatimattomasti:

»Luulen ymmärtäväni niitä noin suurin piirtein. Tämä tässä on sisäänkäytävä, tästä päästään halliin. Ja tästä tulee oleskeluhuone tai ruokasali, eikö niin? Kuusi kertaa kuusi, kaunis, tilava huone. Itään päin, se on oivaa.»

Kisgyörgy kuuntelee hämmästyneenä.

»Oikein hyvä», hän antaa tunnustuksensa. »Huomaan, että ymmärrätte näitä asioita. Osaatte tulkita piirustuksia.»

»Sanokaahan, enkö saisi sisustaa huvilan?» pääsee Suselta livahtamaan. — »Ymmärrän näet niitäkin asioita, Jumalan nimessä. Jättäkää se minun huolekseni!»

Kisgyörgy pudistaa päätään hymyillen.

»No, ei mennä niin pitkälle, tyttöseni; uskon kyllä, että olette oikein näppärä, mutta tuollaiseen vaaditaan ammattimiestä. Katsokaahan, jos vaimoni olisi täällä nyt, voisi hän saada työtä minulta.»

»Uskoisitteko sisustamisen hänelle?»

»Miksi en? Kävin tänään hänen liikkeessään ja näin hänen töitään. Voin sanoa, että niitä kannattaa katsella.»

»Niinkö, todellako! Niin, kävitte siellä tänään! Saitteko tietää mitään uutta?»

»En suuriakaan. Ei tuo nuori tyttökään tiedä mitään ystävättärestään. Hän on hirveästi epätoivoissaan, hän sanoo, ettei hän pitkiin aikoihin ole nukkunut ollenkaan. Juuri tänään hän aikoi kääntyä poliisin puoleen, vaivoin sain hänet luopumaan siitä aikeesta. Hän lupasi odottaa vielä muutaman päivän.»

Oi, Käthe! Susen täytyy pyyhkiä silmiään, niin kovasti häntä naurattaa. Osaapa tuo mustalaistyttö olla ovela, hän tietää mitä hänen on tehtävä. Ja Kisgyörgyn on vielä hillittävä häntä!

»Millainen tuo nuori tyttö on?»

»Sangen rakastettava, sangen miellyttävä. Ja hän puhui niin herttaisesti vaimostani, että se oli suorastaan liikuttavaa!»

Oi, Käthe! Käthea ei voi yliarvioida!

»Muuten tuossa liikkeessä on parhaillaan eräs unkarilainen huone», jatkaa Kisgyörgy, »kerrassaan ihana! Se on niin ihastuttava, että ostaisin sen kernaimmin aivan sellaisenaan huvilaani. Kävelkääpä joskus sinne, kun teillä on aikaa, pistäytykääpä liikkeessä.»

Nytkään hän ei käsitä, mille tyttö nauraa, nauraa niin sydämellisesti, että tuskin voi lopettaakaan. — Huh! ajattelee Suse, se nyt vielä puuttuisi, että tallustelisin liikkeen ovesta sisään. Salapoliisien kunniakujan läpi! Ja sitten saisin saapastella tänne takaisin raudoissa!

»Mikä teitä naurattaa?» kysyy Kisgyörgy hermostuneena. »En näe mitään naurettavaa siinä, että joku antaa entisen vaimonsa sisustaa huvilansa. Nimenomaan siinä tapauksessa, että tämä vaimo on siihen omiaan ensiluokkaisena ammatti-ihmisenä. Pidän sitä hyvinkin järkevänä aatteena.»

»Minä taas pidän sitä loistavana päähänpistona!» sanoo Suse käyden äkkiä vakavaksi, ja illalla, ennen kotiinlähtöä, hän näpistää varovasti huvilan piirustukset.

XX.

MATTHIAS BASA ALKAA KÄYDÄ EPÄMUKAVAKSI.

Mutta seuraavanakin päivänä salama lyö muutamia kertoja. »Elämä on ihanaa, kun se on vilkasta!» Niin kuuluu Judithin lempisananlasku, ja tätä maailmankatsomusta on Susekin suosinut tähän asti. Mutta viime aikoina hän on tuntenut suurta taipumusta tarkistaa tätä vanhaa vakaumustaan. Tätä nykyä hänen elämänsä on hiukan liiankin vilkasta.

Jo aamupäivällä heikko jyrinä ennustaa ensimmäistä salamaniskua. Heikkoa jyrinää esittää puhelimen kilinä. Huomaavaisesti Suse rientää vastaamaan. Naisen ääni kysyy herra insinööri Kisgyörgyä.

»Vera Horváth haluaisi puhutella häntä», sanoo naisen ääni.

Suse ojentaa kuulotorven ja jää tarkkailemaan. Tarkkailemaan hiljaista, kasvavaa paheksumista tuntien. Tämä ei ilmeisesti ole liikekeskustelu. Ja lempoko Lacin tekee niin inhoittavan iloiseksi? Hän sanoo innostuneena, että Veran ajatus on oikein herttainen . . . mikä herttainen ajatus? . . . ja että hänen äitinsä tulee hyvin iloiseksi . . . mistä? . . . ja että Veran isäkin, niin, se on todella suuri kunnia.

Aamiaistunnilla Suse pitää sotaneuvottelun Lenen kanssa.

»Katsos», hän valittaa, »jos hän on rakastunut, en puhu enää sanaakaan, vaan astun syrjään, tulkoot sitten yhdessä onnellisiksi. Mutta jos tyttö vain miellyttää häntä, ja jos voin pidättää hänet vielä itselleni, mihin voin silloin ryhtyä, Lene? Tulemme jo mainiosti toimeen keskenämme, hän kohtelee minua, kuin olisi hän tuntenut minut jo kuusituhatta vuotta . . .»

Lene puistelee päätään synkkänä.

»Älä iloitse siitä. Se on juuri pahinta. Juuri vanhasta hyvästä toveruudesta on rakkauden vaikeinta kehkeytyä. Uutuus, kiihoitus, tavattomuus — kas siinä rakkauden perusta.»

»Niinkö arvelet?»

»Tiedän sen. Mutta kun olet laiminlyönyt mahdollisuuden olla uusi ja kiihoittava ja tavaton, voit koettaa vielä toisia taatusti hyviksi tunnettuja menetelmiä. Suosittelin niitä ensiksi sinulle sen takia, että et ole tarpeeksi demoninen kiihoitusmenetelmää varten. Mutta myöskin sielukkuus vaikuttaa, ainakin tavalliseen mieheen. Sen tähden sanoin sinulle: Ole suloisen surullinen, viehättävä, lempeä ja lumoava.»

»Niin haluaisinkin olla! Ja lopuksi joudumme sittenkin aina tukkanuottasille.»

»Koeta siis parastasi, ettet joutuisi riitaan hänen kanssaan. Ja kuulehan, minulla on vielä eräs hyvä neuvo sinulle. Älä moiti kilpailijaasi. Se on aivan väärää taktiikkaa.»

Näin Lene, rakkauden koulun tarkastaja; hänen aviomiehensä Gabriel, joka on kuunnellut tätä ammattiesitelmää, myhähtelee hiljaa itsekseen. Hän muistaa vielä elävästi päivän, jolloin hänen oma surullisen suloinen, viehättävä, lempeä ja lumoava morsiamensa oli antanut hänelle kaikuvan korvapuustin nähdessään hänen

saattavan erästä naispotilastaan sairaalan portaissa ikäs tämän kainalossa.

Suse kiiruhtaa siis Kisgyörgyn asuntoon kasvoillaan tyttömäisin ilmeensä. Mutta hän muuttaa sen heti toiseksi, sillä sisällä häntä odottaa salapoliisi.

»On tapahtunut merkillisiä asioita, neiti. Kävin siinä talossa, jossa rouva Kisgyörgy asuu. Hän asuu yhdessä erään tytön kanssa, nimeltä Katharine Bene, tuon tytön kanssa, joka hoitaa liikettä. Mutta merkillistä on se, että Katharine Bene tuntee rouva Kisgyörgyn valokuvasta, kun taas muut talon asukkaat eivät tunne, ei talonmies, eivät naapurit, ei kukaan. Se on käsittämätöntä.»

Suse pyyhkii otsaansa.

»Käsittämätöntä. Joka tapauksessa lienee oleellisinta se, mitä tyttö sanoo, hänhän tuntenee ystävättärensä. Ehkäpä kuva ei ole hyvin onnistunut, ja se häiritsee vieraita.»

»Ehkäpä. Joka tapauksessa pidän tapausta ainutlaatuisena. Iltapäivällä menen työpajaan ja näytän sielläkin valokuvaa. Huomiseen mennessä olen jo ehkä saanut tietää jotakin uutta.»

»Toivottavasti», sanoo Suse tekopyhästi nojautuen uupuneena tuolinsa selkänojaan.

Kuinka voisi varoittaa työväkeä? Judith on tosin jonkun verran valmistanut heitä tällaiseen, mutta sittenkin . . .

»Toiko salapoliisi hyviä uutisia?» kysyy Kisgyörgy astuessaan huoneeseen miehen poistuttua.

»Valokuvasta on paljon apua hänelle», valehtelee Suse nopeasti.

Ja silloin eteisen ovikello kilahtaa äkkiä. Nyt lyö se salama, jota aamupäiväinen jyrinä ennusti.

Ovesta astuu sisälle kookas vaaleaverinen nainen ja roteva vanha herra, jolla on pitkät viikset.

Laci ottaa heidät vastaan sellaisella riemulla, että se on suorastaan häpeällistä.

»Tervetuloa, Vera, suutelen kättänne. Herra ylihallintoneuvos, tämäpä oli iloinen yllätys! Olkaa hyvä, tännepäin, äitini on jo odottanut teitä.»

»Tämäkö siis on toimistonne, Laci?»

»Niin, väliaikaisesti. Etsin juuri suurempaa.»

»Tämä ei todella olekaan tarkoitustaan vastaava!» sanoo solakka, vaalea tyttö, ja hänen kylmät silmänsä tarkastelevat huonetta joka puolelta.

»Tämä on liian pieni. Entä tuo nainen?» — Kylmä katse pysähtyy Suseen, joka kohtaa sen vaistomaisella vihamielisyydellä.

»Neiti Eva Hanzély.» Laci on hämillään. Vaalea tyttö ei ojenna Suselle kättään. He katselevat toisiaan tavalla, joka on suoranainen kunnianloukkaus. Vanha herra esittää itsensä mutisevalla äänellä.

Kisgyörgy työntää heidät sen huoneen ovelle, joka vie hänen äitinsä luo; Suse jää yksin huoneeseen. Hän heittäytyy tuoliin, nojaa pään nyrkkeihinsä. — »No mehän olimme herttaisia! Tuollainen inhoittava otus. Ja hänetkö Laci tahtoo omakseen? Kaunis hän kyllä on, se on totta. Mutta hänen kasvojensa ilme on kova ja paha. Ja jäykkä hän on, kuin olisi hän niellyt viivoittimen.»

Suse vavahtaa oven avautuessa. Kisgyörgy on palannut huoneeseen.

»Eva, saisinko pyytää teiltä jotakin? Minulla on liikeneuvottelu herra ylihallintoneuvos Horváthin kanssa, ja Vera on äitini luona. Ettekö voisi siirtyä hetkeksi minun huoneeseeni?»

Tätä kehoitusta Suse seuraisi mielellään missä muussa tilanteessa tahansa. Mennä miehen huoneeseen, selailla hänen kirjojaan, katsella huonekaluja, joiden parissa hän

on viettänyt nulikkavuotensa, silittää sohvan pielusta, jolla hän on haaveillut ylioppilasunelmiaan, istuutua nojatuoliin, seistä hänen ikkunansa ääressä . . . Nyt hän astuu ovelle vastahakoisena, uhmaavana. Hän on mustasukkainen tuolle vaalealle tytölle, ja isää taas, tuota vanhaa herraa, jolla on mutiseva ääni, hän suorastaan vihaa. Minkä tähden, sitä hän ei tiedä. Mutta niin on joka tapauksessa asianlaita. Hän vihaa miestä.

Kisgyörgyn huoneessa hän kulkee äreänä edestakaisin. Hän ei tahdo vilkaistakaan ympärilleen, häntä haluttaisi kääntää loukkaantuneena selkänsä koko huoneelle, sitten — on turhaa yrittää kieltää ammattiaan! — tapaa hän äkkiä itsensä itse teossa, tunnustelemassa huonekaluja.

»Kaappia voisin käyttää», toteaa hän ajatuksissaan — »ja myöskin vuodetta. Hyvää vanhaa pähkinäpuuta, ne kannattaisi kyllä uudistaa.»

Hän sovittaa ne jo mielessään Taltos-kadun huvilan isännänhuoneeseen. Siitä tulee kaunis. Tuo jalojen puulajien lämmin, ruskea sävy . . . Kirjoituspöytä on käyttökelvoton. Tuo kunnoton opiskelija on tahrinut sen musteella ja koettanut sitten raaputtaa tahroja pois kynäveitsellään. Ja sittenkin, miten rakkaita tuollaiset turmellut esineet ovatkaan . . . Monet tahrat, veitsenjäljet, kuin vuosirenkaat puussa . . . niin ihminen varttuu . . . Suse kumartuu suudellakseen pöytää äkillisessä tunteellisuudenpuuskassa, mutta suudelman sijasta hän lyökin nyrkkinsä kiukkuisesti sille. No, katsos nyt tätä! Hän keksii pöydällä valokuvan, ryhmäkuvan, iloisen joukon uimapuvuissa joen tai pikemminkin meren rannalla tuntemattomassa seudussa, joukossa myös vaalea tyttö ja Laci. Samoin vanha herra, joka uimapuvussa näyttää vieläkin rotevammalta.

Suse katsoo valokuvaa syvästi paheksuen. Sitten hän alkaa penkoa kirjoituspöydän avonaista laatikkoa uhkarohkeasti, häpeämättä ja tuntematta pienintäkään omantunnonpistosta.

Kirjoja, joitakin oman alan teoksia, yksi tai kaksi romaania. Aivan kuin kotonakin. Harppi, tuššikyniä, työkaluja, niitähän hänelläkin on. Vanhoja muistikirjoja, piirustuksia . . . aivan kuin istuisi oman kirjoituspöytänsä ääressä! Tässä sivulokerossa kirjeitä, kortteja. Eteenpäin!

Äidin kirjeitä, jotka hän on kirjoittanut pojalleen Turkkiin. Niitä ei Suse hyvin kasvatettuna lue. Postikortteja, joita budapestiläiset tuttavat ovat lähettäneet hänelle. Ei kiinnosta. Mutta . . . tässähän on jotakin! Nyt olemme oikealla tolalla. Maisemakortti, allekirjoittanut Vera. Budapestistä kortti on mennyt Turkkiin. Tyttö kirjoittaa, että he ovat saapuneet onnellisesti kotiin ja muistelevat ilolla kaunista matkaansa. Ja he kiittävät sekä Lacia että hänen toveriaan siitä, että nämä olivat tehneet heidän oleskelunsa Turkissa niin miellyttäväksi.

Hm. Vai niin se on tapahtunut. Tyttö oli Turkissa, siellä he tutustuivat. Sieltä on valokuvakin ilmeisesti peräisin. Ja kas, tässä toinen. Pienessä venheessä istumassa, sangen herttainen tête-à-tête. Joutaisi kissan häntään! Taaskin postikortti: Hän on sangen iloinen, kun Laci tulee pian kotiin eikä matkusta enää takaisin. Hän toivoo tapaavansa hänet usein. Lacin pitää tulla käymään heti, kun hän on saapunut.

Laci! Aina vain: Laci. Suse raivoaa. Hänen itsensä on sanottava: »Herra insinööri!» . . . hänelle annetulle lailliselle puolisolle: »Herra insinööri!» Vain siksi, ettei hän ole voinut vetelehtiä Turkissa. Niin käy, kun on kunnioitettava teollisuudenharjoittaja!

Mutta mitä se oli? Eteisen ovikello kilahtaa sirisevällä äänellä kahdesti. Kun on sellaisen ahdistetun riistaeläimen asemassa kuin Suse, tuntee vaaran heti, vainuaa sen jo edeltäkäsin. Hän työntää pöytälaatikon kiinni ja juoksee eteiseen.

Ovella ei ketään.

Hän avaa oven, astuu epäröiden porraskäytävään. Se on tyhjä. Hän aikoo jo palata sisään. Hiljainen vihellys porraskäytävän syvennyksestä. Nopeasti hän vetää oven perässään kiinni, mutta ei sulje sitä kokonaan, ja rientää porraskäytävän syvennykseen.

Pikku oppipoika!

»Hans! Miksi olet tullut tänne? Mistä tiesit, että olen täällä? Mikä on hätänä?»

»Käthe-neiti lähetti minut. Minun piti jättää tämä teille.»

Poika ojentaa hänelle kirjeen. Suse vilkaisee kuorta. Klärchen on kirjoittanut sen Heliopoliista, oikein paksun kirjeen, vähintään kuusitoista sivua, kuten hänen oma kirjeensäkin oli ollut. Mutta eihän se olisi ollut niin tärkeätä! Jos salapoliisi olisi seurannut Hansin jälkiä . . .

»Niin, minulla on vielä eräs sanoma!» Ja ikäänkuin vastatakseen Susen ajatukseen hän sanoo kerskaavasti: »Oh, olen tullut hyvin taitavasti! Kukaan ei ole nähnyt minua! Otinpa vielä tämän maton mukaani, ikäänkuin olisin toimittamassa sitä johonkin.»

Portailla on kokoonkääritty matto. Suse kuulostelee tuskaisena rappuja ylöspäin, sattuisiko joku tulemaan Kisgyörgyn asunnosta.

»Anna kuulua, Hans kulta. Mitä sinun piti sanoa minulle?»

»Ensiksikin, että tilaaja on mieltynyt poikamiesasunnon piirustuksiin. Hän on tilannut sen. Mutta se ei ole

tärkeätä, pääsanoma tulee vasta nyt. Olkaa hyvä, avatkaa korvanne, se ei ollut leikkiä. Nuuskija kävi meillä. Hän näytti erästä valokuvaa. Sanoimme kaikki, että se oli Suse-neiti. Mutta se nuuskija meni sitten talonmiehen luo ja naapuriliikkeiden omistajien luo. Ja ne sanoivat, että se ei ole totta, että se ei ole Suse-neiti.»

Suse viheltää hiljaa. Tuohan piti arvata jo edeltä käsin.

»Sitten se nuuskija tahtoi tietää, missä Suse-neiti on aikaisemmin työskennellyt. Huomenna se painelee valokuvan kanssa Halászin tehtaaseen. Mutta Käthe-neitiä se kiusasi niin kauan, kunnes hän antoi sille kirjoituksen.»

»Kirjoituksen, Hans? Minkä kirjoituksen?»

»Se juuri on se sanoma. Käthe-neiti pyytää sanoa, että hänen piti etsiä käsiinsä kirje, jonka Suse-neiti on kirjoittanut. Mitä nuuskija tekee kirjeellä, sitä ei Käthe-neiti tiennyt.»

»Onko hän utelias näkemään käsialani? En voi käsittää, mihin hän sitä tarvitsee.»

»Sitten se kyseli perusteellisesti siitä hunnutetusta ihmisestä. Sanoimme, ettemme tiedä, kuka se oli, että se tuli vain sisään, antoi näyttää itselleen erästä yölamppua, mutta ei ostanut sitä. Mutta nuuskija ei tyytynyt siihen. Miksi hän meni sitten työpajan kautta ulos? Sanoin, että se tahtoi nähdä kaiken. Sanoin hänelle myöskin, että se käyttäytyi epäluuloisesti, aivan kuin sitä olisi ajettu takaa tänne asti, ja että sitä peloitti painella takaisin kadulle.»

»Olet viisas poika, Hans kulta!»

»Niinpä luulisin itsekin! Ja katsokaapa tätä, olkaa hyvä . . .» Hans avaa tiukkaan puristetun, likaisen nyrkkinsä, kämmenessä näkyy pengön raha. »Se nuuskija huusi minut ulos käytyään talonmiehen puheilla. Tämän se antoi minulle ja sanoi: 'Odota minua sitten, kun liike

on suljettu, menemme johonkin syömään hyvää.' Mitä minun täytyy uskotella nuuskijalle, jos se kiusaa minua kovasti?»

»Pysytkö minun puolellani, Hans kulta?»

»No mutta, kuinka voitte kysyäkään sellaista? Kenen puolella minun sitten pitäisi olla? Nuuskijanko ehkä? Hänet minä mielelläni eksytän, jos se vain käy päinsä. Suse-neiti on minun kelpo mestarini, ja sittenkin Suse-neidillä on sellainen ymmärrys, kuin olisi hän vielä oppipoika!»

»Kiitos, Hans kulta. Minä olen oppipoika, sinä olet oppipoika ... mutta eikö tuolta tule joku?! Kuulehan nyt; sanoit, että nuuskija tahtoi saada jonkun kirjeen. Suotakoon hänelle siis ainakin se ilo. Jää nyt tänne hetkeksi, Hans, mutta vetäydy vähän korkeammalle, kolmanteen kerrokseen. Tulen aivan kohta takaisin, tuon sinulle jonkun kirjeen, ja sen annat sitten nuuskijalle. Joku on muka pudottanut sen liikkeeseen, sinä olet löytänyt sen ja pannut syrjään. Onko selvä?»

»Selvä on. Mutta pitäkää kiirettä, sillä joku voi tulla. Kukaan ei saa nähdä minua täällä.»

Suse palaa sisään, rientää Kisgyörgyn huoneeseen. Vanhalta kirjoituspöydältä hän löytää paperilapun ja lyijykynän. — »Rakas Judith — hän kirjoittaa — minun täytyy lähteä Budapestistä. En tahdo tavata miestäni. Katoan muutamaksi viikoksi Tšekkoslovakiaan, syntymäkaupunkiini Eperjesiin. Kirjoitan sitten sieltä. Sinua suutelee Suse.»

Tyytyväisenä hän maiskauttaa kieltään luettuaan kirjeen vielä kerran. Vai kaipaa nuuskija kirjettä? No niin, olkaa siis hyvä! Kun hän vertaa näitä kahta kirjettä, näkee hän kyllä, että käsiala on sama. Toivottavasti hän laukkaa heti junaan ja matkustaa Eperjesiin. Ja sitten

tulee muutaman päivän rauha, ja sillä välin voi kaikki jo järjestyä.

Äänettömästi hän pujahtaa takaisin eteiseen ja sieltä porraskäytävän syvennykseen. Hans tulee kolmannesta kerroksesta.

»Onko teillä se?»

»Kas tässä. Mutta rutista paperia kovasti, ikäänkuin olisit kantanut sitä jo kauan taskussasi. Ja sano, että löysit kirjeen kolme päivää sitten liikkeestä, että se näytti sinusta omituiselta, ja että nostit sen ylös.»

Hans lukee kirjeen arvostelevana.

»Hyvä», hän nyökkää tunnustavasti. »Tuo äijä voi painella sinne. Sanokaahan, Suse-neiti, mitä minun on vastattava, jos se kuulustelee minua valokuvasta.»

»Valokuvasta; pysy siinä, että se olen minä. Huonosti onnistunut kuva. Ettei se tosin ole erikoisesti näköinen, mutta että se olen sittenkin minä, aivan epäilemättä. Ja mitä teet myöhemmin illalla, Hans? Minä olen tavattavissa eräässä pienessä kahvilassa Vanhassa Budassa tuomari Szekérin seurassa . . .»

»Florianin aukeamalla, tiedän kyllä. Pitäisikö minun tulla sinne kertomaan, miten nuuskijan laita on?»

»Tule vain, jos se käy päinsä. Mutta mistä tiedät paikan?»

»Ah, minä tiedän kaiken. Vai luuletteko ehkä, Suse-neiti, etten muka tietäisi sitäkin, minkä takia piileskelette? Pidän silmäni ja korvani auki. Sanonko sen?»

»No, sanohan.»

»Koska olette mennyt naimisiin erään hepun kanssa, sillä muuten ette alaikäisenä olisi saanut oikeutta ammattinne harjoittamiseen. Mutta ette halua elää yhdessä miehenne kanssa, sillä inhoatte häntä ja olette mennyt naimisiin ainoastaan alaikäisyytenne takia. Mutta miehenne

vainoaa teitä, sillä hän on rakastunut teihin aivan silmittömästi. No, enkö tiennyt?»

»Melkein!» nauraa Suse. »Voi voi, nyt juostaan!»

He laukkaavat kolmanteen kerrokseen, sillä Kisgyörgyn ovi avautuu juuri; tyttö ja hänen isänsä tulevat ulos, Ladislaus saattaa heitä. Heidän kadottuaan näkyvistä Suse sanoo Hansille hyvästi lujalla kädenlyönnillä ja palaa huoneeseen huolten painamana. Kisgyörgy on mennyt pois, kohta hänkin lähtee kotiin.

XXI.

SOTANEUVOTTELU VANHASSA BUDASSA.

»Judith», Suse syöksyy sisään, »olen tehnyt hirveän rikoksen sinua kohtaan, mutta luulen, ettei minun tarvitse katua sitä, sillä se tulee huvittamaan sinua varmasti. Olen usuttanut salapoliisin kotiisi. Itse en tosin enää voi tulla tänne; voi siis paksusti, kukapa tietää, milloin enää saamme tavata. Mutta pidä varasi, sillä henkeni riippuu siitä, osaatko puhua oikein.»

Kaikessa kiireessä hän kertoo kirjejutun sekä Hansille annetut ohjeet. Hän tuskin ennättää vetää henkeä välillä.

»Oletko vihainen minulle?»

»Oi, oletko mieletön, Suse? Mistä olisin vihainen? Sehän on hauska juttu, salapoliisin kanssa en vielä eläessäni ole keskustellut.»

»Pelkään, että vanhempasi ovat eri mieltä asiasta. Mutta en voinut kirjoittaa kenellekään muulle ... en Käthelle, koska salapoliisi on keskustellut tänään hänen kanssaan eikä muuten luota oikein häneen. Hänen luotettavuuttaan järkyttäisi lopullisesti se, jos nyt kävisi ilmi, että hän on saanut kirjeen ja vaiennut siitä. Toisiin en taas minä luota. Marie ja Röschen eivät ole tarpeeksi kekseliäitä, Lene on liian ylhäinen eikä yleensä pysty

valehtelemaan. Oletko käsittänyt kaiken oikein, lapsi kulta, koetatko parastasi?»

»Oi, kyllä! Luulenpa saavani sen näytelmän jälkeen paikan vaikka Kansallisteatterissa. Sanon itsetietoisesti: 'Niin, olen saanut tuon kirjeen. Miksi se kiinnostaa teitä, herraseni? Selittäkääpä, olkaa niin hyvä, kuinka on ymmärrettävissä, että yksityinen kirjeeni on joutunut teidän käsiinne? . . . Niinkö . . . vai on eräs pojannulkki löytänyt sen, ettekä te ole vähääkään epäröinyt lukemasta sitä? . . . Mutta, herra!'»

»Judith», sanoo Suse levottomana, »kehoittaisin sinua olemaan vivahduksen verran vähemmän itsetietoinen. Ainakaan tuolla et saa paikkaa Kansallisteatterissa.»

»No, yhdentekevää», myöntyy Judith, »olen siis vain hillitty, hiljainen ja surumielinen: 'Oi, niin, kirje on lähetetty minulle, ystävätärparkani . . . Ei, en ole maininnut kirjeestä kenellekään. En käsitä, kuinka saatoin kadottaa sen. Tahdoin säilyttää onnettoman, kohtalon vainoaman ystävättäreni surullisen salaisuuden . . . Ei, en ole puhunut siitä edes Käthelle. Ensin aioin kyllä puhua hänelle siitä, ja juuri sen tähden otin kirjeen mukaani, mutta sitten harkitsin asiaa. En tahtonut tehdä häntä levottomaksi ja niinpä suljin salaisuuden sydämeeni' . . . Onko näin hyvä?»

»Parempi», arvelee Suse. »Missä on käsilaukkuni? Poimin nopeasti kimpsuni ja kampsuni. Nyt en voi enää tulla luoksesi, en salapoliisinkaan vuoksi, ja sitä paitsi, jollei aavistukseni ole väärä, eivät vanhempasikaan olisi oikein tyytyväisiä, jos tulisin. Nyt juoksen tavaroineni Röschenin luo ja sieltä edelleen Vanhaan Budaan. Siellä syön illallista ja odotan Paulia.»

»Seis!» Judith kohottaa kätensä, »hiljaa mäessä, kuten esi-isämme sanoivat. Röschenin luo et voi mennä. Hän

kävi juuri täällä, ja hänen kyynelensä virtasivat kuin kaatosade.»

»Minkä tähden?»

»Hänen kelpo vanhempansa ovat sitä mieltä, että sinun säännölliset vierailusi viittaavat siihen, että jokin asia on hullusti. Turhaan vannoi Röschen, että Käthe on antanut sairaan isotätinsä muuttaa sinun huoneeseesi voidakseen viettää yöt hänen vierellään, ja että sinä pelkästä ihmisystävyydestä vaellat yhden ystävättäresi luota toisen luo . . . nuo proosallisuuteen taipuvaiset vanhemmat eivät usko sitä. He arvelevat, että sairaan isotädin olisi jo aika mennä sairaalaan. Ovatpa he menneet niinkin pitkälle, että ovat alkaneet epäillä Käthen neitseellistä hyveellisyyttä. Tiedäthän, että he ovat nähneet Käthen Laskan kanssa elokuvissa.»

»Niin, nyt sekin ovi on teljetty. Jäljelle jää siis vain Lene, muihin en voi enää turvautua. Myöskin hänen vanhempansa tulevat epäilemään, he eivät vain puhu mitään tyttärelleen, koska tämä on jo naimisissa. No, menen siis Lenen luo, eihän minulla ole muitakaan mahdollisuuksia, ja sieltä Florianin aukeamalle. Kun olet saanut ravistetuksi salapoliisin kimpustasi ja olet varma siitä, ettei hän seuraa sinua, voisit sinäkin tulla sinne. Tulee suuri perheneuvottelu pikku Hansin suosiollisella avustuksella.»

»Tulen kyllä», lupaa Judith. »Olen muuten puhunut siitä jo Paulin kanssa.»

Suse painaa hatun päähänsä, hiipii varovasti ulos porraskäytävästä, katsoo varmuuden vuoksi oikealle ja vasemmalle ja lähtee sitten kiitämään kuin jänis. Aivan odottamatta hän tulla tupsahtaa Lenen luo, tänäänhän olisi ollut Röschenin vuoro, ja esittää surullisen tarinansa.

»No, se nyt ei ole suuri onnettomuus», lohduttelee häntä Gabriel, Lenen mies, joka on saanut tänään vapaapäivän

sairaalastaan ja on sen takia palannut tavallista aikaisemmin kotiin. »Jäätte tänne meille asumaan. Emme ilmoita teitä taloon. Väärällä nimellä se ei kävisi päinsä... Jos tämä taas tulee ilmi, saamme korkeintaan vain pienen sakon. Sen voimme kyllä uhrata ystävyyden alttarille. Ei tämä ole suuri onnettomuus. Jäätte yksinkertaisesti tänne.»

»On se sittenkin suuri onnettomuus», sanoo Lene hitaasti. »Joko saat luvan palata pian julkisesti liikkeeseen tai menetämme suuren, ihanan, tuottavan työn, varmasti suurimman, mitä meille koskaan on tarjottu.»

Suse nostaa käden sydämelleen.

»Sehän on ikävää. Mitä on tapahtunut, Lene?»

»Enkö ole vielä koskaan kertonut sinulle Striglin perheestä?»

»Et.»

»No, sitten kuulette todella herttaisen kertomuksen, Suse», nauraa Gabriel.

»Kuuntelen hartaasti, anna tulla, Lene, muuten sairastun pelkästä uteliaisuudesta.»

»Striglit ovat tehneet liikkeemme kanssa vuotuisen kunnossapitosopimuksen. He tulivat ilmoituksen perusteella, kukaan ei tuntenut heitä. He soittivat kerran — se tapahtui muutamia viikkoja sitten, sinun ollessasi vielä Egyptissä — että lähettäisimme jonkun, sillä eräs heidän mattonsa oli kärventynyt. No, minä menen sinne, kahdeksan huoneen huoneistoon, hirveästi sisustettuun. Kaikki räikeä, mauton ja epämukava, mitä ikinä voit kuvitella, on siellä sekaisin suloisessa sopusoinnussa. Joukossa tosin muutamia todella kauniitakin kappaleita, mutta ne katoavat aivan kaiken muun rihkaman joukkoon.»

»Mitä väkeä he ovat?»

»Mies on viinikauppias, hyvin rikas. Vaimo häijy, kuivettunut; ja lisäksi muutamia täysikasvuisia lapsia, en tiedä kuinka monta, mutta toinen toistaan sietämättömämpiä. Toivoin ensin tutustuvani heihin lähemmin voidakseni antaa heille neuvoja, taivuttaakseni heidät sisustamaan huoneensa uudelleen. Mutta alussa siitä ei voinut olla puhettakaan.»

»Minkä tähden?»

»Koska he eivät pitäneet minua puhuttelemisen arvoisena ja tuskin huomasivat tervehdystänikään. — 'Tekö olette matonkorjaaja?' — kysyivät he lausuen sanan sillä tavoin, kuin olisi se jonkun erikoisen alhaisen eläinlajin nimi. Minut vietiin tuohon kamalaan saliin. Lattialla ihana boharamatto, keskellä valtava reikä. Heillä oli ollut vieraita, tiesi sisäkkö kertoa, ja joku näistä oli pudottanut sikarinsa matolle huomaamatta sitä. Tahtomattamme katsahdimme toisiimme: hepä lienevät olleet miellyttäviä vieraita! Ja kaiken kukkuraksi tuo ihana bohara oli kuvaamattoman likainen.»

»Pystyitkö saamaan sen kuntoon?»

»Tietysti. Mutta en heti samana päivänä, minun piti mennä sinne vielä seuraavanakin, sillä tarvitsin siihen erikoista lankaa ja puhdistusvälineitä. Minut otettiin jälleen vastaan sillä tavalla, että olisin mieluummin jakanut muutamia korvapuusteja. No, yhdentekevää. Ryhdyin työhön. Ja kuuntelepas nyt! Työskentelin koko iltapäivän kuin kiinalainen kuli. Puhdistin maton, sen värit loistivat jälleen, se tuli todella hyvin kauniiksi. Tiedätkö, mitä he sanoivat, kun näytin, että työni oli valmis?»

»Mitä?»

»'Tuo puhdistaminen ei näytä olevan suinkaan puhdasta työtä, lattia on tullut kovin likaiseksi. Ettekö puhdistaisi pois kaiken roskan, minkä olette työssänne saanut

aikaan? ... Eihän selkänne katkenne, vaikka pesette lattian.'»

»Tuhat tulimmaista! Et kai tehnyt sitä?»

»Teinpäs. Sanattomana hankasin lattian puhtaaksi. Selkäni ei todellakaan katkennut. Raivosin vain sisäisesti, sillä se kesti kello seitsemään, ja meillä oli liput Toscaninin konserttiin puoli yhdeksältä. Aivan viime hetkessä, ennätimme sinne joten kuten, minä juhlallisessa iltapuvussa, Gabriel smokingissä. Tiedätkö, miten komea Gabriel on smokingissa?! Kun näet hänet tuossa, et uskoisi sitä ollenkaan.»

»Ja keitä luulette meidän tavanneen konsertissa?» huudahtaa vaatimaton Gabriel joukkoon.

»Striglit ... Arvasinko?»

»Arvasit», nauraa Lene. »Heidän leukansa venähtivät alas, he änkyttivät ... 'Neiti, tekö täällä?' ... 'Sallitteko', sanoin ylhäisesti ja hienosti, 'mieheni, tohtori Gabriel Deák, sairaalan apulaislääkäri'. He eivät tienneet miten päin olla, heitä hävetti tavattomasti, ja suuressa hämmennyksessään he kutsuivat minut teelle.»

»Menitkö?»

»En, pyysin anteeksi, mutta se ei sopinut minulle. Ei suuttumuksen, vaan politiikan takia. Sitten he soittivat minulle eilen. He tahtoisivat nähdä minut mielellään. Tiedätkö, mitä tein? Kutsuin itse heidät tänään ja lisäksi liikkeeseen, ja siellä kestitsin heitä teellä ja savukkeilla. Äiti ja yksi tyttäristä tulivat.»

»Kaksi — kolme jäi vielä kotiin ...», mutisee Gabriel.

»Kun luulee tuntevansa heidät kaikki, käykin ilmi, että heitä on vielä ainakin puolen tusinaa jäljellä.»

»Entä sitten? ... Kerro pian!» kiirehtii Suse.

»He joutuivat ällistyksestä toiseen. He katselivat kaikkea ja ihailivat kaikkea, kuinka hirveän kaunista se oli.

Sitten he päättivät uudistaa asuntonsa. Ei nyt vielä aivan varmasti, mutta melkein. Nyt pitäisi sinun pian käydä toimintaan valmistamaan maaperää. Sinun olisi tarkastettava asunto, laadittava piirustukset, se vaikuttaa aina parhaiten.»

Suse aprikoi.

»Tuo on mainio juttu. Emmekö voisi odottaa vielä muutamia päiviä? Eihän tätä muutenkaan voi kestää enää kauan. Voisin kuitenkin laatia piirustukset... Vaikkakin työskentelen parhaillaan eräiden toisten piirustusten kimpussa... erästä huvilaa varten... Mutta jos se on tarpeen, voin lopettaa nukkumisen... olen tehnyt niin ennenkin.»

»Ei, lapseni, sinun täytyy käydä katsomassa asuntoa ja keskustelemassa heidän kanssaan. Siellä on varmasti paljon sellaista, johon he tarrautuvat itsepäisesti kiinni, ja toiselta puolen taas sellaistakin, jota voit kyllä käyttää. Muutamia päiviä voimme kyllä lykätä asiaa, ehkäpä on parempikin, ettemme kiirehdi heitä liikaa.»

»Mainiota, Lene. Tulen siis yöksi tänne, eikö niin? Ja nyt juoksen tieheni, ei, ei, en jää illalliselle, enhän ole tuonut ruokaakaan.» (Suse rajoittaa näet tyttöjen vieraanvaraisuuden ankarasti vain yösijaan ja tuo itse aamiaisensa ja päivällisensä mukanaan paperikäärössä; hän ei enää muista, milloin hän viimeksi söi lämmintä ruokaa.)

Nyt hän kiiruhtaa Vanhaan Budaan käsilaukussaan Klärchenin paksu kirje, jonka avaamiseen hänellä ei vielä ole ollut aikaa. Pienessä, matalassa, holvikattoisessa kahvilassa hän ottaa pöydän ylhäisen tyynesti ja keventyneenä, tilaa munakkaan, jossa on kolme munaa, minkä hän hetken epäröityään korjaa neljäksi (hänen tekisi mieli sanoa viisi, mutta ei ilkeä) ja valmistautuu kaikin tavoin ensin lukemaan kirjettä.

Sangen pitkä kirje, joskaan ei kuuttatoista sivua, niin kuitenkin kymmenen, kymmenen nauravaa, lystikästä, ylistävää ja moittivaa sivua. Miksi Suse ei ollut maininnut halaistua sanaakaan avioliitostaan. Vilpillinen käärme, Szebenylle hän kyllä oli siitä puhunut, eihän Szebeny ollut vähääkään hämmästynyt siitä, kun Klärchen oli lukenut Susen kirjeen hänelle. Suse ei enää kaiken tämän jälkeen ansaitsisi, että Klärchen kunnioittaa häntä sanallakaan, mutta kun tämä uusi pila — toiminta yksityisetsivänä — on niin loistava aate, ja kun hän, Klärchen, on tunnetusti niin jalomielinen, antaa hän tällä kertaa anteeksi. Ja hän oli lähettänyt joka tapauksessa kauneimman valokuvansa, tietämättä, mihin tarkoitukseen; jos salapoliisi sattuisi rakastumaan häneen valokuvan perusteella, saisi hän kyllä kirjoittaa. Ja millainen on Susen mies, miksi Suse ei kirjoita mitään hänestä? Hänen pitäisi nyt panna paperille seikkaperäinen tilinteko ja ilmoittaa, onko hän jo vääntänyt tuon kelpo nuorukaisen niskat nurin...

Siihen tapaan jatkuu Klärchenin kevyt ja veitikkamainen rupattelu yhdeksän pitkää sivua. Mutta kirjeen lopussa, kymmenennellä sivulla, on joitakin lauseita, jotka karkottavat hymyn Susen huulilta:

> »Tämä minuun ruiskutettu annos hilpeyttä teki oikein hyvää. Sinä veitikka. Olin käymässä jälleen raskasmieliseksi sen takia, että olen äitiparan ainaisena kuormana, että vaivaan ja kiusaan häntä. Käyttäydyn huonosti häntä kohtaan, tunnethan minut, ja sivistyneissä maissahan on tapana hukuttaa tuollaiset huolet kuin kissanpoikaset. Jos Sinä nyt saat sen verran aikaa seikkailurikkaalta avioliittoryöstöretkeltäsi, niin koeta silloin tällöin vuodattaa minuun rohkeutta, ei sen takia,

että sen menestys olisi taattu, vaan ainoastaan, ettet unohtaisi tuota tapaa. Asuntoni on jumalallinen, rakastan sitä yhä enemmän ja enemmän.»

Suse nielee munakkaan, tilaa mustaa kahvia ja pyytää mustetta ja kynän. Kello on vasta kahdeksan, Paul ei tule ennen yhdeksää, siihen mennessä hän kirjoittaa Klärchenille pontevan kirjeen. Uskollisesti hän kertoo kaiken sen, mikä on liikuttanut hänen mieltään viime aikoina, sitten hän yrittää antaa Klärchenille uutta elämäniloa. Surumielisyyttäkö? Ettäkö hän on kuormana? Klärchenin pitäisi jo vihdoinkin käsittää, ettei hänellä ole aikaa sellaiseen. »Koti»-yhtiössä kaivataan kipeästi uutta osakasta, uutta työvoimaa: tarvitaan naispuolinen seinäpaperien kiinnittäjä ja myöskin maalari. Kumpaan luulee Klärchen omaavansa paremmat lahjat? Jos toipuminen vie liian pitkän ajan, ei häntä voida odottaa. Siinä tapauksessa on etsittävä joku toinen, olkoon hän sitten vieläkin ammattitaidottomampi, vieläkin sietämättömämpi. Mutta siellä etelässä ei käsiteollisuutta voi oppia — Susella on ollut huono käsitys egyptiläisistä käsityöläisistä siitä lähtien, kuin hän työskenteli heidän kanssaan — siihen varataan kyllä aikaa toipumisen jälkeen, mutta siihen voisi jo alkaa valmistautua. Muutaman päivän kuluessa sinne lähtee suuri kirjalähetys, ammattikirjallisuutta nykyaikaisten asuntojen sisustamisesta, ne olisi luettava perusteellisesti. Vai olisiko hänellä enemmän taipumusta lasinpuhaltamiseen? Nykyään ei enää puhalleta keuhkoilla, vaan käytetään pumppua, se ei ole ollenkaan rasittavaa, siinä tulee vain kätevyys kysymykseen. Klärchenin olisi erikoistuttava valaistuslaitteiden alalle, Neon-putkiin, sitä kaivattaisiin kyllä »Koti»-yhtiössä. Kirjat lähtevät joka tapauksessa, Suse ostaa ne päivän tai

parin kuluessa. Terveeksi on tultava ja opiskeltava, työ odottaa!

Käthe ja Franzl Laska astuvat sisään Susen ollessa vielä täydessä kirjoittamisen touhussa.

»Voi taivas! Miksi te tulette tänne? Eikö voisi sattua jotakin?»

»Ei», rauhoittaa Käthe häntä. »Tahdoimme taas kerrankin nähdä sinut. Paul sanoi, että voisimme tulla tänne huoletta. Meidän piti vain ensin mennä puoleksi tunniksi kävelemään Tonavan rantakadulle, jotta nuuskija, jos hän sattuisi seuraamaan meitä, näkisi, että olemme rakastavainen pari. No niin, kävelimme siellä uutterasti edestakaisin, vieläpä suutelimmekin, että kaikki näyttäisi uskottavammalta.»

»Hyvä on, sinä häpeämätön tyttö. Kirjoitan vain kirjeen loppuun, sillä välin voitte syödä jotakin.»

Myöskin Pauli saapuu hetken kuluttua.

»Mitä uutta, tyttöseni? Etkö olekaan vielä lukkojen takana? Olen jo ryhtynyt laatimaan puolustus puhetta.»

»Älä laske leikkiä, Paul kulta, tilanne on hirveän vakava. Eilen, lähettäessäni sinulle pyynnön tulla puheilleni, ei se ollut puoleksikaan niin paha. Olen saanut aikaan jotakin hyvin kauheata, olenpa vielä vetänyt Judithinkin siihen mukaan.»

Paul hätkähtää.

»Kerro!»

Suse tekee selkoa asian viimeisistä vaiheista, pikku Hansin avusta, Judithille osoitetusta kirjeestä. Ja kas, silloin tepastelee myöskin Hans kahvilaan, pysähtyy pöydän ääreen ja ilmoittaa sotilaallisesti:

»Suutelen kättänne, nuuskija nieli puuron. Se tuli kirjeestä niin iloiseksi, että pelkäsin, että se vielä pussaa minua.»

»Nyt hän ryhtyy arvattavasti ahdistamaan Judithia», sanoo Paul pahantuulisena.

Pikku oppipojalle tarjotaan paikka pöydässä ja hänelle tilataan vadelmalimonaadia.

Paul voivottelee.

»Suse, teet meistä kaikista rikollisia! Olenhan sanonut koko ajan, että minulta otetaan lopuksi virka! Sitten olen kypsä tallustelemaan tyrmään sinun seurassasi.»

»Se ei tee mitään, opettelet valmistamaan keramiikkia ja saat paikan liikkeessä. Otan sinut kyllä sinne, vaikka sinua olisikin rangaistu.»

Kymmenen tienoissa saapuu Judih.

»Odotin puoli kymmeneen, mutta salapoliisi ei tullut.»

»Eikö? Tuo kunnon ihminen», ylistää Suse. »Hän no seurannut ohjeitani eikä mene yksityisasuntoihin, ennen kuin hän on saanut minulta nimenomaan luvan siihen. Tai sitten hän ei yksinkertaisesti työskentele iltaisin ollenkaan. Seitsemältä hän puhaltaa oman iltahuutonsa, ja sallikoon Jumala hänen säilyttää tällaiset hyvät tavat. Ja ehkäpä hän ei aio käydäkään Judithin kotona. Olisi hyvä, jollei hän menisi sinne; oletan, että tulevat appivanhempasi eivät ottaisi häntä riemulla vastaan. Tahdoin antaa hänen ymmärtää, että olen matkustanut jo muutamia päiviä sitten. Vanhukset ilmoittaisivat varmasti, että kävin vielä tänään luonasi.»

»Ehkäpä se on matkustanut jo tänään Tšekkoslovakiaan», tuumii Hans luottavaisena. Suse ei tosin luota tähän mahdollisuuteen, mutta jo hyvän päähänpiston palkkioksi hän tilaa uuden vadelmalimonaadin pikku oppipojalle.

XXII.

TÄYTYY OLLA HYVÄ...

Äiti Kisgyörgy on lupautunut salaliittolaiseksi ja äiti Kisgyörgy pitää sanansa. Illalla hän ottaa pojan kuulusteltavakseen.

»Sanohan, Laci kulta, rakastatko Vera Horváthia?»

Ladislaus katsahtaa ylös.

»Kysyit sillä tavalla, pikku äiti, kuin et olisi iloinen, jos sanoisin 'kyllä'.»

»En olisikaan siitä erikoisen iloinen, mutta en tulisi pahoillenikaan. Pyrin olemaan sinulle hyvä äiti siinäkin, etten yritä tyrkyttää sinulle omaa makuani. Tuotpa minkä naisen tahansa kotiisi, joka tapauksessa otan hänet rakkaudella vastaan. Vera on kaunis ja lisäksi järkevä; jos hän rakastaa sinua, tekee se hänet myös lempeäksi... Se, jota rakastaa, on ihmiselle tärkeämpi kuin oma minä... Ja lisäksi suku on rikas ja ylhäinen; helpottaisi suuresti tulevaisuuttasi, jos Horváthista tulisi appesi.»

Vanha rouva huokaa. Se, mitä hän ei lausu ääneen, mitä hän ei kykenisi kunnollisesti tulkitsemaankaan sanoilla, on outo ristiriita, joka ahdistaa hänen sydäntään. Hän haluaisi nähdä poikansa rikkaana ja huolettomana, soisi mielellään, että hänen elämänsä tie kulkisi tasaisena. Mutta toiselta puolen... hän on viidenkym-

menenviiden vuoden ikäinen nainen ja tuntee, että hänen ainoa oleellinen elämältä saatu opetuksensa kuuluu: täytyy olla hyvä. Hän tuntee, että tämän seikan perusteella ihminen joko seisoo tai kaatuu, ja että kaikki hänen muut ominaisuutensa, oikkunsa, erehdyksensä ovat melkeinpä epäoleellisia. Viidenkymmenenviiden vuoden iässään tämä nainen jakaa ihmiset kahteen ryhmään: on hyviä ja huonoja ihmisiä, ja sielunrauha riippuu siitä, kykeneekö selvällä vaistolla tekemään oikein valintansa heidän joukossaan.

Horváthia ja hänen tytärtään vanha rouva ei pidä hyvinä ihmisinä. He ovat sulkeutuneita, itserakkaita, kovia. Laci on lämminsydäminen, tunteellinen ja pehmeä, ehkä pehmeämpi kuin olisi hyvä, aseeton huonoja ihmisiä vastaan. Rouva Kisgyörgy ajattelee Lacin isää, niinkuin jokainen nainen ajattelee sellaisissa tilanteissa menetettyä elämänkumppaniaan, Lacin isää, jolla oli ollut niin laaja sydän ja joka oli ollut itse hyvyys. Laci on ainutlaatuinen sekoitus heidän molempien ominaisuuksia: ulkonaisesti hän muistuttaa lähinnä äitiään, hän on hiljaisempi ja tyynempi kuin isävainajansa, mutta siitä huolimatta hän ei ole perinyt äidin viileätä, harkitsevaa, lahjomatonta arvostelukykyä. Hän on rakastettava, helposti syttyvä, herkkäuskoinen poika, aivan kuten vanha Kisgyörgykin oli ollut... vanhako?... hänhän oli ollut tuskin neljänkymmenenviiden ikäinen kuollessaan.

»Tiedätkö, mikä olisi minulle mieleen, poikani?» sanoo äiti äkkiä. »Jos katselisit hiukan tarkemmin tuota pikku Evaa, jolla on tapana käydä luonamme. Niin kunnollista tyttöä en ole usein nähnyt.» — Kunnollista tyttöä? ajattelee rouva Kisgyörgy taaskin. Hänhän vehkeilee, valehtelee, petkuttaa poikaani, tahtoo saada hänet rakastumaan itseensä avoimesti ja salaamatta sitä ollenkaan,

itsepäisesti ja väkivaltaisesti . . . ja sittenkin minulla on se tunne, että hän on hyvä ihminen, puhdas ja kunniallinen.

»Evaako?» kysyy Kisgyörgy hämmästyneenä. »Ilmaisisinko sinulle jotakin, pikku äiti? Luulen, että tyttö on hiukan rakastunut minuun.»

»No, mitä sitten odotat, Laci? Sellaista tyttöä et löydä enää milloinkaan. Sanohan, oletko huomannut, mikä määrä elämää tuossa lapsessa piilee. Vai täytyykö minun, vanhan naisen, kiinnittää huomiosi siihen? Tiedätkö, kuinka sellainen vaimo kykenee rohkaisemaan, innostamaan, kannustamaan? Hänessä löytäisit taisteluvalmiin, urhoollisen toverin, joka olisi täynnä uskoa silloinkin, kun itse menettäisit rohkeutesi. Vai rakastatko Vera Horváthia niin suuresti?»

»En tiedä . . .», sanoo Kisgyörgy epäröiden. »En usko ..»

Seuraavana päivänä Ladislaus menee jo seitsemältä huvilalle: ensimmäistä kerrosta aletaan panna pystyyn. Suse tapaa rouva Kisgyörgyn yksin ja saa kuulla eilisestä keskustelusta.

»Ei saa olla niin, että hän rakastaa häntä!» hän sanoo kädet nyrkissä ja niin intohimoisesti, että vanha rouva purskahtaa nauruun. »En kärsi sitä! Murhaan hänet, jos hän rakastuu tuohon tyttöön. Revin hänet kappaleiksi, lyön hänet kuoliaaksi, nyljen hänet!»

»Ei aivan niin sotaisesti, Suse. Jos Minchen kuulee tuon, luulee hän, että uhkaatte henkeäni.» — »Minchen» on rouva Kisgyörgyn keittäjätär, iältään yli kuusikymmentä vuotta; hän on ollut perheessä jo useita vuosikymmeniä, hänellä on täydet ääni- ja veto-oikeudet, hän on äreä ja alituisesti loukkaantunut, mutta tähän päivään asti häntä on aina kutsuttu »Mincheniksi». Pikku lapset pelkäävät häntä, sillä hänellä on tapana nostaa heidät usein syliinsä yhdellä kädellä painaakseen heidän kasteenraikkaat pikku

kasvonsa omia leveitä, luisevia kasvojaan vasten ja suudellakseen heitä niin hellävaroen, kuin vetäisi hän orvokin tuoksua sieraimiinsa. Suse tuskin tuntee Mincheniä, sillä vanhus ei tule mielellään esiin keittiöstään, mutta hän kunnioittaa häntä kuitenkin suuresti.

»Voi, Minchen! Mahtoiko hän kuulla? . . .»

»Todennäköisesti ei, muuten hän olisi kyllä jo hyökännyt huoneeseen pelastamaan henkeäni. Mutta kuulkaahan, Suse, mitä salapoliisille kuuluu?»

»Ah, niin, salapoliisi!»

Ensi kerran tapahtuu, että Suse odottaa salapoliisia kärsimättömästi. Olisi hyvä, jos hän voisi estää miehen menemästä Judithin omaisten luo. Mutta aamupäivä kuluu punaposkisen Matthias Basan antamatta elonmerkkiä itsestään. Lieneekö hän sittenkin matkustanut? Mutta jottei päivä jäisi täysin tapauksettomaksi, soittaa vanha Horváth toimistoon. Ei tee mitään, vaikka herra insinööri ei olekaan kotona, hän tahtoisi vain jättää hänelle erään sanoman. Hän aikoo tulla toimistoon kello kolmelta, joten herra insinöörin olisi varattava iltapäivä vapaaksi.

»Mikä riemu, mikä riemu!» mutisee Suse raivoissaan, kun Gisela ilmoittaa hänelle puhelinkeskustelun sisällön. »Eiväthän he anna poikaparalle hetkenkään rauhaa!»

Puolipäivän aikaan saapuu salapoliisi vihdoinkin. Tärkeän näköisenä hän istuutuu tuolille. Hän levittää kirjeen auki.

»Pyydän, lukekaa tämä, neiti.»

Suse lukee. Hans on noudattanut hänen neuvoaan: kirje on niin likainen ja rutistunut, kuin olisi vasikka märehtinyt sitä.

»Mainiota!» riemuitsee Suse. »Mistä olette saanut tämän?»

Salapoliisi kertoo seikkaperäisesti, kuinka hän lahjoi pikku oppipojan.

»Kuinka taitava olettekaan!» ihmettelee Suse.

Pyylevä mies ottaa kohteliaisuuden vastaan vaatimattomalla omanarvontunnolla.

»Ja siitä huolimatta en ole tyytyväinen, neiti. Tämä tapaus on omituinen, hyvin omituinen. Liikkeessä kävi minulle aivan samoin kuin rouvan asunnossa. Siellä työssä olevat ihmiset, työnjohtaja, kisällit, oppipoika, kaikki tuntevat kuvan. Ulkopuolisista ihmisistä ei ainoakaan. Ei talonmies, eivät naapurit, eivät muut talon asukkaat.»

»Siihen löytyy vain yksi selitys», sanoo Suse päättävästi. »Valokuva on huono. Niin ollen voi jokainen, joka on tottunut näkemään rouvan läheltä, kuitenkin todeta, että kuva esittää häntä, kun taas ne, jotka tuntevat hänet huonommin, eivät voi sanoa sitä.»

»Ei», salapoliisi puistelee päätään, »asia ei ole aivan niin yksinkertainen. Kävin eilen Halászin huonekalutehtaassa. Rouva on työskennellyt siellä kuusi vuotta. Eikä sielläkään kukaan tuntenut kuvaa.»

»Käsittämätöntä . . . Ehkäpä valokuva on aivan uusi, ja rouva on saattanut kovasti muuttua tuosta . . .»

»Ehkä . . . Sanokaahan, neiti, tunsiko insinööri rouvansa varmasti kuvasta.»

»Aivan epäilemättä!» vastaa Suse, mutta tuntee samalla lievää vilunväristystä. Jos ovi nyt avautuisi ja Kisgyörgy tallustelisi sisään! . . . Vain tällä hetkellä hän ei saa tulla, ei vielä muutamaan minuuttiin! — »Matkustatte tietysti nyt Tšekkoslovakiaan, eikö niin?» Suse siirtyy tärkeimpään kysymykseen.

»Ensin haluaisin käydä sen henkilön puheilla , jolle kirje on osoitettu, tuon Judith-neidin luona, joka myöskin kuuluu liikkeen omistajattariin. Minun täytyy saada

tietää, milloin hän on saanut kirjeen. Ja sieltä tahtoisin mennä poliisin puheille.»

»Poliisin puheille? . . . Minkätähden?»

»Kahdestakin syystä. Ensiksikin todetakseni, onko hän kulkenut Tšekkoslovakian rajan yli. Ja toiseksi nähdäkseni sen valokuvan, jonka hän on hankkinut passiinsa ennen lähtöänsä Egyptiin. Tämä valokuvajuttu ei ollenkaan miellytä minua. Kun niin monet eivät tunne häntä sen perusteella. Pyysin liikkeestä myöskin näytteen hänen käsialastaan verratakseni sitä passivalokuvan kaksoiskappaleen allekirjoitukseen. Tiedättekö, että silloin, kun saa passin, jää toinen valokuva allekirjoituksella varustettuna poliisille?»

Suse ei ole pitkään aikaan tiennyt mitään muuta, kuin että huone pyörii yhtä mittaa ja kiihtyvällä nopeudella hänen ympärillään. — Ettei hän tullut tuota ajatelleeksi! ... Olisihan hänen pitänyt tietää tämä ja muistaa se ainakin silloin, kun salapoliisi oli saanut kahdessa päivässä selville, että hän paluumatkallaan Egyptistä oli kulkenut Unkarin rajan yli!

Toinen asia on vieläkin vaarallisempi. Salapoliisi heittää yhden ainoan silmäyksen poliisin hallussa olevaan valokuvaan, ja kaikki on paljastettu! Mitä nyt voisi tehdä? Auta minua, rakas Jumala!

»Odottakaahan hetkinen», sanoo Suse. Hän nousee tuoliltaan, menee eteiseen, ikäänkuin käydäkseen asuinhuoneissa, kävelee kolme kertaa edestakaisin ja palaa sitten huoneeseen. — »Herra insinöörin nimenomainen toivomus on, että matkustatte heti Eperjesiin. Juuri eilen keskustelimme siitä, että ottaisimme vielä toisenkin salapoliisin suorittamaan tutkimuksia. Hän ryhtyy käsittelemään asioita poliisin kanssa. Kuinka paljon tarvitsette matkaa varten?»

Suse tarttuu kukkaroonsa. Hänen pieni egyptiläinen omaisuutensa alkaa kutistua huomattavan nopeasti tyhjiin. Hän ei olisi ikinä voinut kuvitella, että käy näin kalliiksi, kun ihminen etsii itseään. Vaikeasti ansaittua leipää, huokaa hän jo ties kuinka monennen kerran, kun Matthias Basa vihdoinkin nousee lähteäkseen. Miksi pitää ihmisen haluta naimisiin oman miehensä kanssa!

XXIII.

SOIHTUJEN VALOPIIRISSÄ.

»Tässä olisi nähtävänä mr. Kisgyörgy, kuuluisa pitkänmatkankävelijä. Ikkunasta ovelle seitsemän metriä, takaisin yhdeksän metriä, tekee yhteensä kaksikymmentäkaksi.»

»Kuinka?» Kisgyörgy vavahtaa. »Mitä sanoitte?»

»Esittelin teidät vain. Jo puoli tuntia sitten ylihallintoneuvos, tuo vanha Horváth, poistui. Herra insinööri ei ole huomannutkaan, että olen tullut huoneeseen: törmäilette edestakaisin niin raivoisana, kuin haluaisitte pistää jonkun vartaaseen. Minkä tähden?»

»Mutta minähän . . . Ajattelen vain.»

»Mitä? Mitä hän nyt halusi, tuo ylihallintoneuvos, tuo valaskala?»

»Joko loukkaatte häntäkin? On kysymyksessä hyvin suurisuuntainen rakennusyritys, olen kai jo maininnut siitä.»

Kyllä, hän on maininnut siitä. Hän on sanonut, että on kysymyksessä sellaiseen työhön ryhtyminen, jonka kunniallisuudesta hän ei ole varma. Ja Susekin tietää jo, minkälainen työ se on; hän on kuunnellut niin kauan, vakoillut, penkonut pöytälaatikoita niin paljon, että hän on päässyt siitä perille . . . Ja erikoisesti hän muistaa tuon

puhelinkeskustelun, jonka hän kuuli kerran napurihuoneesta, tai ainakin puolet siitä:

»Herra ylihallintoneuvos Horváth? Hyvää päivää, täällä Kisgyörgy . . . Niin, olen laatinut luonnoksen, saan pian valmiiksi . . . Todellako, todellako, olen teille suuressa kiitollisuudenvelassa . . . Mutta . . . Ei, ei mitenkään, minua vain kiusaa hiukan se, ettei asia ole aivan rehellinen . . . Tiedän kyllä, tiedän kyllä, jos olisin ollut kotona hakuaikana, olisin ehkä jättänyt oman tarjoukseni . . . Mutta nyt, kun hakuaika on kulunut umpeen, perästäpäin . . . Kuinka? . . . Kuinka sanoitte? . . . Voisin pyytää enemmän kuin muut, pitäisikö minun tehdä se myöskin? En ymmärrä . . . Niinkö, täytyy voidella kämmentä . . . Entä jos joku toinen on parempi ja halvempi? . . . Minäkö siinäkin tapauksessa? . . . Niinkö, tämän käsitin silloin väärin, en olisi uskonut, että minä kaikissa tapauksissa . . . No niin, hyvä Jumala, en nyt ole tästä erikoisen iloinen, mutta koska olen jo suostunut ottamaan sen tehtäväkseni . . . Kiitän, suuret kiitokset.»

Tänään vanha Horváth istui täällä puolitoista tuntia. Kisgyörgy laukkaa huoneessa edestakaisin pää painuksissa ja kasvot hurjina.

Nyt hän lopettaa laukkaamisensa. Hän istuutuu pöydän ääreen, ottaa paperin eteensä, kirjoittaa, laskee, mutta sekään ei tee hänen kasvojaan iloisemmiksi. Suse istuskelee täällä ikävystyneenä, mutta kotona hän työskentelee kaiken yötä, väliin aina aamunkoittoon asti. Piirustukset . . . oi, piirustukset, joita kukaan ei ehkä koskaan tarvitse . . . mutta, joita hän kuitenkin laatii niin kuumalla antaumuksella, ikäänkuin . . . Niin, ikäänkuin joutuisi hän itse kerran asumaan noiden huonekalujen keskellä, hän ja eräs toinen, jolle kauneinkaan ei ole kyllin kaunista ja jolle paras voi juuri ja juuri olla hyvää . . .

Seuraavana aamuna Kisgyörgy istuu samalla tavoin pöytänsä ääressä, ikäänkuin hän ei olisi liikahtanutkaan paikaltaan eilisestä lähtien. Hän kirjoittaa, laskee, piirustaa, hänen kasvonsa ovat synkät, hän ei puhu sanaakaan.

Iltapäivällä Susekin saa ottaa työhön osaa. Kisgyörgy ottaa vihdoinkin vastaan monta kertaa tarjotun avun. Hän laskee tytön eteen pinkan tiheästi kirjoitettuja paperiarkkeja. »Raaka-aineluettelot». Ne on naputettava kirjoituskoneella puhtaaksi kuutena kappaleena. Koko iltapäivän kuluessa he vaihtavat tuskin kahta välinpitämätöntä sanaa.

Asiat eivät parane seuraavana eivätkä sitäkään seuraavana päivänä. Kisgyörgy saa piirustukset valmiiksi, Suse juoksuttaa ne kivipainoon. Sitten Kisgyörgy sanelee Giselalle teknillisiä selostuksia, kustannusarvioita. Hän mittaa, tekee laskelmia, työskentelee laskuviivottimen ja harpin avulla. Hänen mielialansa laskee laskemistaan, hänen kasvonsa ovat kalpeat. Hän valittaa, että hän pääsee vuoteeseen vasta myöhään yöllä ja että hänen on pakko nousta jo aamunkoitteessa.

Suse katselee häntä tuskaisena. Mies pelkää tehtävää, jonka hän on ottanut suorittaakseen. Varmastikin suurisuuntainen rakennustyö. Suse ei voi malttaa mieltään ollessaan matkalla kivipainoon, vaan pujahtaa siihen virastoon, johon kustannusarviot on osoitettu, saadakseen asiasta paremman selon. Hakupaperien jättämisaika on kulunut jo kauan sitten umpeen. Viikon kuluttua julistetaan vaalin tulokset. Ja Kisgyörgy jättää tarjouksensa vasta nyt. Ja vanha Horváth huomauttaa hänelle, että hinnan on oltava korkea, koska on pakko voidella kämmentä . . . Susen iho menee kananlihalle hänen ajatellessaan kaikkea tätä . . .

Kun äiti Kisgyörgy puhuu jälleen poikansa yöllisistä töistä ja hänen yhä laskevasta mielialastaan, avaa Suse hänelle sydämensä.

»Rakas armollinen rouva, pyydän teitä, rukoilen teitä polvillani estämään Lacin ryhtymästä tähän liikeasiaan. Hänet on saanut siihen vanha Horváth, tuo tunnoton, alhainen ihminen. Se, mitä tässä valmistellaan, on oikea Panama-juttu. Lahjomista, kämmenen voitelemista. Siitä voi tulla vielä hirveä onnettomuus. Mutta vaikka mitään ei tapahtuisikaan, vaikka asia ei tulisikaan ilmi: saako Laci tehdä sellaista?»

»Ei», sanoo vanha rouva kalpeana. — »Juuri Laci ei saa tehdä sitä. Laci saisi siitä omantunnontuskia elämänsä loppuun asti. Mitä tahansa hän saavuttaisikin tulevaisuudessa ahkeruudellaan ja työllään, aina olisi hänellä se tunne, että hän on saanut sen aikaan alkuaan petoksen ja vilpin avulla. Joku toinen ihminen unohtaa sellaisen tai sanoo, että hän on tahtonut päästä sen avulla vain alkuvaikeuksista. Mutta hän ... hän kärsisi siitä kovasti ...»

»Tiedän, että se merkitsisi hänelle paljon!» huokaa Suse. »Varma ura, menestys, hän tulisi tunnetuksi ... Mutta silläkö hinnalla? ... Jo Turkissa hän oppi tekemään suuria, merkittäviä töitä ... Täällä hänen täytyy alkaa vähästä, aivan alusta ... se on varmasti hyvin vaikeata; mutta siellä saavutettujen kokemusten avulla alkaisi sekin luistaa. Se teidän täytyy selittää hänelle. Pyydän sitä teiltä hyvin hartaasti!»

»Hän on tuskissaan, poikaparka, hänen omatuntonsa kolkuttaa.»

»Niin, hän on tuskissaan», vahvistaa Suse. Hän ei puhu sanaakaan siitä, kuinka kovasti hän itsekin on tuskissaan.

Äiti Kisgyörgy on neuvoton. Hän pyytää Susen sunnuntaina aamiaiselle.

Perheateria Lacin ja äiti Kisgyörgyn kanssa. Minkä riemun tämä olisikaan hänelle valmistanut toisen mielialan vallitessa, toisissa olosuhteissa. He istuvat pöydän ääressä masentuneina, hermostuneen ahdistuksen vallassa. Laci on harvasanainen, vanha rouva ja Suse yrittävät keskustella yhdentekevistä asioista. Minchen kantaa muristen melkein täydet astiat takaisin keittiöön ja lyö loukatussa ylpeydessään oven niin kovaa kiinni, että koko talo tuntuu järkkyvän perustuksillaan.

Heti aterian jälkeen Ladislaus sulkeutuu jälleen toimistoonsa.

»Kahteen yöhön hän ei ole käynytkään vuoteessa . . .» sanoo äiti Kisgyörgy kyynelet silmissä. »Aamun koittaessa hän on paneutunut sohvalle pitkäkseen, nukkunut ehkä tunnin tai kaksi, sitten hän on ottanut kylvyn ja istuutunut sen jälkeen taas pöytänsä ääreen . . .»

»Ei tuo nyt vielä olisi onnettomuus», sanoo Suse silittäen pakottavaa otsaansa. »Muissa olosuhteissa ei siinä olisi mitään pahaa. Jos ihminen iloitsee työstään ja suorittaa sen rakkaudella, silloin ei yön valvominen haittaa mitään. Minä teen niin useinkin . . .»

»Te olette myöskin kurjassa kunnossa, lapseni. Kuinka toisennäköinen olittekaan tänne tullessanne! Pelkkää säkenöivää vilkkautta, täynnä elämää. Mutta nyt olette uupunut, jännittynyt, kuten Lacikin . . .»

»Tuo suunnitelma, pikku äiti . . . En tiedä, mitä minun olisi tehtävä . . . Sitä ei pitäisi sallia . . .»

Koko iltapäivän Kisgyörgy työskentelee kuumeisesti; illalla hän saa työn valmiiksi. Hän suorastaan horjuu noustessaan pöydän äärestä. Hänen poskensa ovat kuopalla, hänen silmänsä loistavat kuumeesta, suupielet

vavahtelevat verettöminä. Hän järjestää piirustukset, suunnitelmat, asiapaperit, ja pistää ne salkkuun.

»Älkää tehkö sitä!» kuulee hän äkkiä ja tuntee samalla vapisevan käden puristavan kauhistuneena käsivarttaan.

»Mitä minun ei pitäisi tehdä, Eva?» kysyy hän väsyneenä ja kiinnittää kuumeisen, harhailevan katseensa tyttöön. Hän ei ole huomannut ollenkaan, että tämä on istunut jo tuntikausia hänen vierellään.

»Sen tiedätte kyllä. Sitä, minkä aiotte tehdä.»

»Päästäkäähän minut nyt, Eva. Minun täytyy kiirehtiä.»

»Herra insinööri, rakas, kiltti herra insinööri, älkää tehkö sitä! Te tulette katumaan sitä, te tulette kärsimään sen takia.»

Kisgyörgy antaa kätensä vaipua hitaasti.

»Niin . . . Ehkäpä se olisi saanut jäädä tekemättä . . . mutta nyt en voi enää perääntyä . . .»

»Te voitte perääntyä! Elämänne on helpompaa kuin monen muun ihmisen. Teillä on pikku omaisuus, voitte odottaa kärsivällisesti; työ ei aina tule yhdessä tai kahdessa kuukaudessa. Äitinne seisoo rinnallanne. Hän hoivaa teitä ja huolehtii teistä, miksi hankitte siis itse huolia itsellenne? Eikö niin, peräännyttehän vielä, jätätte tuon jutun ettekä ryhdy siihen?»

»Se ei käy päinsä . . . en voi . . . Eva!»

»Pyydän teitä, herra insinööri!»

»Äskettäin suutelin teitä, Eva. Ehkäpä piditte minusta silloin hiukan, näitte minussa kunnollisen, hyvän ihmisen. Huomenna ette ehkä pidä minua enää puhuttelemisen arvoisena . . . Huomenna en minäkään ehkä voi enää katsoa teitä silmiin . . . Saanko suudella teitä vielä kerran, viimeisen kerran? Ennen kuin minut työnnetään pois kunniallisten ihmisten parista.»

Suse ei vastaa; hänen käsivartensa tarrautuvat miehen olkapäihin: hurjalla, intohimoisella voimalla hän painaa miehen rintaansa vasten. Kummankin silmissä kimaltelevat kyynelet, kumpikin hengittää huohottaen. He erkanevat, eivät sano enää sanaakaan, Kisgyörgy kokoaa vaiteliaana tavaransa ja lähtee. Hän ei edes vilkaise taakseen kynnykseltä, hän vetää oven äänettömästi perässään kiinni.

Seuraavana päivänä Suse ei näe miestä — eikä sitä seuraavanakaan. Hänen äidiltään Suse saa tietää, että hän lähtee jo varhain aamuisin huvilalle ja viipyy siellä myöhään illalla, että hän saapuu vain aamiaiselle kotiin hiukan ennen ateriaa. Moneen päivään hän ei ole voinut huolehtia rakennustöistä. Nyt pystytetään kattoa parhaillaan; hänen täytyy olla paikalla johtamassa työtä henkilökohtaisesti. Ensimmäisenä iltana kello kuuden jälkeen Suse hiipii Taltos-kadulle, seisoo pimeässä urkkimassa; katselee, kuinka Ladislaus työskentelee kilpaa muurarien kanssa. Jälleen vanha, tuttu kuva, soihtujen valaisema piha, terävät, selvät varjot, esiin sukeltavat ja jälleen yöhön katoavat kasvot . . . vanha kuva. Mutta nyt se on kylmä, eloton ja outo, ikäänkuin maisema joltakin toiselta kiertotähdeltä, toisesta aurinkokunnasta . . .

Sataa hienoa vihmaa.

»Ei!» sanoo tyttö hiljaa itsekseen, »ei, ei ja vielä kerran ei!»

XXIV.

NYKERÖNENÄINEN TYRANNI.

Huone on kylmä tuulisena, usvaisena syyspäivänä, ulkona sataa kuin saavista kaataen. Tarvitsisi vain soittaa, ja Minchen tulisi kyllä heti sytyttämään tulen uuniin. Suse istuu paikallaan riisumatta märkää päällystakkiaan ja märkää hattuaan. Yhdeksästä asti hän on odottanut näin, kasvot tyyninä, vahankalpeina, päättäväisinä. Ladislaus ei ollut kotona hänen tullessaan. On keskiviikko, tänään käsitellään tarjoukset. Äiti Kisgyörgy on sairaana — hän on vilustunut ja vuoteen omana. Suse ei käy edes häntäkään katsomassa. Hän istuu kylmässä huoneessa, kietoo ohuen päällystakin tiukemmin ympärilleen, odottaa, ei hievahdakaan.

Eihän hän hievahtanut paikaltaan äskenkään, kun Matthias Basa kävi.

»Hyvää päivää, neiti!» Näin oli mies tervehtinyt astuessaan sisään, ja hän oli korostanut omituisesti »neiti»-sanaa.

»Hyvää päivää!» Suse oli nyökännyt.

»Olen palannut. Ja minun on heti sanottava, että tuon merkillisiä tietoja.»

»Niinkö? . . . — No, yhdentekevää.»

»Valokuva tunnettiin Eperjesissä. Ja lisäksi sen tunsi pätevä henkilö, valokuvatun isoisä. Herra Géza Bodnár...»

— Salapoliisi keskeytti puheensa onnettomuutta ennustavasti. — »Valokuva esittää näet neiti Kläre Bodnária!»

»Todellako?» kysyy Suse tylsästi.

»Niin, todella! Minua ihmetyttää, että ... että neiti ei ole tiennyt sitä ——.» Jälleen hän lausuu tuon sanan ivallisella sävyllä. — »Eikä ole ollenkaan ihmeellistä, etten löytänyt valokuvattua henkilöä Budapestistä. Neiti Kläre Bodnár asuu Egyptissä. Hänen sikäläinen asuntonsa on herra insinöörin vaimon, Susanne Hanzélyn, sisustama.» — Salapoliisi korostaa nimeä hyvin halveksuvasti. — »Todennäköisesti hän on varastanut sieltä neiti Bodnárin valokuvan.»

»Varastanut? Hyvä niinkin.» Suse nyökkää myöntävästi.

»Herra Bodnár otti todella huolestuneesti — eikä kumma — vastaan tiedon tästä ... hm ... vähintäin keinotteluksi nimitettävästä menettelystä. Erikoisen käsittämättömältä tuntui hänestä se, kuinka hänen pojantyttärensä on joutunut sotkeutumaan asiaan. Neiti Bodnár on sairas. Jo vuosikausia hän on vaeltanut parantolasta toiseen. Hänellä ei ole voinut olla mitään yhteyttä asian kanssa. Joku ... ilmeisesti Susanne Hanzély — on käyttänyt väärin hänen nimeään tai hänen valokuvaansa johtaakseen tiedustelut väärälle tolalle.»

»Sehän on mahdollista», huomauttaa Suse, sillä salapoliisi katsoo häntä vaativasti ja odottaa vastausta.

»Minun on onnistunut saada herra Bodnárilta kuvaus Susanne Hanzélysta», jatkaa salapoliisi ja katsoo jokaista sanaa ääntäessään terävästi Suseen. »Keskikokoinen, solakka, lujat lihakset. Tukka kullanruskea, silmät ruskeat. Nenä suora, aivan hiukkasen nykerö. Suu tavallinen, hampaat hyvin vahvat ja valkoiset.»

Jokaisen lauseen jälkeen hän keskeyttää puheensa hetkiseksi. Hän katselee Susen tukkaa, silmiä, nenää —

hän suorastaan lävistää hänet katseillaan. Suse nyökkää. Tämä ei ole tärkeätä.

»Minun onnistui taivuttaa herra Bodnár matkustamaan mukanani Budapestiin. Muutamien päivien kuluttua hän aikoi muutenkin tulla tänne. Luonnollisesti asia liikuttaa häntä. Hän haluaa päästä sen perille nimenomaan siitä syystä, että hänen pojantyttärensä on vedetty siihen mukaan. Hän on huolissaan myöskin Susanne Hanzélyn takia; hänen käsityksensä mukaan tämä nainen ei suinkaan ole seikkailijatar. Luulenpa vanhan herran erehtyvän siinä.»

Vanha kunnon Géza-setä. Salapoliisi alkaa jo käydä karkeaksi. Mutta Susella ei ole voimaa panna vastalausetta. Ei sekään ole nyt tärkeätä, mikään ei ole tärkeätä.

Matthias Basa jatkaa ankarana:

»Kaiken tämän jälkeen en käsittänyt herra insinöörin osaa tässä näytelmässä. Kuinka on mahdollista, ettei hän tuntenut vaimoaan? Tai toisin sanoen, kuinka hänet voitiin johtaa harhaan vieraalla valokuvalla? Tänä aamuna löysin vastauksen myöskin tähän kysymykseen.»

»Niinkö? Ja kuinka?»

»Heti, kun olimme saapuneet Budapestiin, herra Bodnár soitti eräälle maanmiehelleen, herra tuomari Paul Szekérille. Tämä ei ollut toimistossaan; hän oli mennyt johonkin neuvotteluun. Sen sijaan puhuimme hänen esimiehensä, herra tuomari Koloman Gregussin kanssa. Häneltä saimme kuulla, että Susanne Hanzélyn avioliitto oli ollut vain näennäinen; hän on mennyt insinööri Kisgyörgyn kanssa naimisiin vain saadakseen Unkarin kansalaisoikeudet. Aviopuolisot tapasivat toisensa vasta henkikirjoittajan luona eivätkä sitten vuosikausiin joutuneet näkemään toisiaan kasvoista kasvoihin. Niinpä on täysin ymmärrettävää, että herra insinööri voitiin johtaa harhaan.»

Salapoliisi nousee ja tarttuu keppiinsä. Kömpelö, roteva mies; hän asettuu hajasäärin Susen eteen.

»Nyt on lopultakin löytynyt mies, joka epäilemättä voi todeta naisen henkilöllisyyden: herra Géza Bodnár!»

Pitkän matkan jälkeen tämän on täytynyt mennä nukkumaan. Mutta iltapäivällä hän tulee tänne! Salapoliisi katsoo Susea niin uhkaavana, että se järkyttäisi heikkohermoisempaa ihmistä pahanpäiväisesti. — »Olkaa hyvä ja sanokaa herra insinöörille, että olemme täällä kello neljä iltapäivällä!»

»Kyllä», lupaa Suse hiljaa, ja salapoliisi poistuu.

Sitten Suse oli noussut ylös ja astunut hetkeksi ikkunan ääreen. Sadevihman läpi hän oli ennättänyt nähdä salapoliisin hiipivän vastapäisen talon porttikäytävään. Tämä jää sinne vartioimaan, ettei Suse pääse karkuun. Hyvä, antaa hänen vartioida. Viime yön Suse oli nukkunut jälleen kotona, pikku asunnossaan. Varovaisuus on nyt turhaa. Jos kaikki tulee ilmi, niin sittenhän se ainakin on ohitse. Saihan hän ainakin kuulla Käthen hiljaisen hengityksen kirjoituspöydän suunnalta, herätä pikku herätyskellon kimeään ääneen ja hymyillä raukeana, kun laulu alkoi narista: »Ylös, taistohon käy, torero!»

Hän alistuu ja luovuttaa aseensa. Ulkona odottaa salapoliisi. Ehkäpä tästä tulee häväistysjuttu, ehkäpä häntä rangaistaan. No, mitäpä siitä . . .

Hän istuu tylsänä ja tuijottaa eteensä. Huone on kylmä, tuuli ravistelee ikkunaruutuja, hän ei tunne mitään, ei kuule mitään. Minchen on unohtanut tämän huoneen, jättänyt sen lämmittämättä. Hänen emäntänsä on sairaana eikä ole huomannut laiminlyöntiä. Suse nostaa päällystakkinsa kauluksen pystyyn; hän ei soita Minchenille, hänen päähänsäkään ei pälkähdä, että hän voisi tehdä sen.

Avain kilisee eteisessä. Suse ei edes vavahda, hänen kasvonsa vain kalpenevat vielä entisestäänkin.

Kisgyörgy astuu hiljaa huoneeseen. Hänenkin kasvonsa ovat hyvin kalpeat; hän istuutuu pöydän ääreen ja alkaa kertoa katsahtamattakaan Suseen.

»Olin läsnä tarjousten käsittelyssä. Kun tarjousten nimimerkit luettiin, ei minun omani ollut niiden joukossa.»

»Ei» — tahtoo Suse sanoa, mutta hän ei saa sanaa suustaan. Mykkänä hän puistelee päätään.

»Sitten luettiin julki kaksi peruutettua tarjousta. Toisessa oli minun nimimerkkini.»

»Niin» — tahtoisi Suse nyt sanoa, mutta hän kykenee vain nyökkäämään päätään.

»En ymmärtänyt asiaa ja menin kysymään selvitystä virastosta, jossa hakemukset oli otettu vastaan. Minulle näytettiin eräs kirje, jossa ilmoitettiin minun luopuvan kilpailusta. Eilen oli joku tuonut sen ja ottanut tarjoukseni pois. Kirje oli kirjoitettu minun kirjepaperilleni ja siinä oli minun leimani. Te olitte allekirjoittanut sen.»

»Niin», sanoo Suse heikosti, käheästi, väkinäisesti.

Syntyy raskas hiljaisuus; myöskin Ladislaun ääni on pingoittunut hänen kysyessään:

»Missä tarjoukseni on?»

»Tuolla... pöytälaatikossa... eilisestä lähtien...»

Jälleen hiljaisuus, vain tuoli narahtaa, kun Kisgyörgy työntää sen taaksepäin. Vieläkään hän ei katso Suseen, vaan astuu ikkunan luo ja tuijottaa ulos sateeseen.

»Miksi teitte tämän, Eva?»

»Koska...» — Susen täytyy vetää henkeä ja puristaa kätensä suonenvedontapaisesti nyrkkiin voidakseen puhua... »— koska tahdoin, että pysyisitte kunnon ihmisenä.»

Kisgyörgy on kauan vaiti.

»En tiedä, kuinka voin astua Horváthien silmien eteen», sanoo hän lopuksi. »Tarkoititte hyvää . . .»

»Tiedän», Suse nyökkää hiljaa. »Tiedän kaikki. Katsokaa, en ole ottanut hattua enkä päällystakkia pois. Tulin vain sen tähden, etten halua paeta vihaanne. Lähden aivan kohta tieheni.»

Kisgyörgy ei vastaa, tuijottaa vain sateeseen.

»Olen tehnyt hyvin pahan teon», jatkaa Suse hiljaa. Hänen äänensä on rauhallinen, yksitoikkoinen, hänen sydämensä uupunut. — »Olen riistänyt teiltä suuren työn, joka olisi merkinnyt, ei vain rahaa, vaan myöskin mainetta. Kuinka teittekään työtä sen hyväksi, kuinka kovasti! . . . Ja sittenkin vein sen käsistänne, vaikkakin . .» Suse taivuttaa päänsä taaksepäin ja sulkee silmänsä, etteivät kyynelet pulppuaisi esille — »vaikkakin rakastan teitä. Nyt voin sanoa senkin, se on samantekevää. Älkää olko minulle siitä vihainen.»

Ei vastausta. Suse painaa kätensä polttaville silmäluomilleen.

Kuuluu askeleen ääni. Ladislaus tempaa Susen tuolilta syliinsä. — Hän painaa hänet kuumasti rintaansa vasten. Tytön kauhistuneina avautuviin silmiin hymyilee rakastuneen miehen liikutettu, tumma katse. Ennenkuin hän voi puhuakaan, painaa mies intohimoisen suudelman hänen huulilleen. Mies kuiskaa hiljaa:

»Kiitos!»

»Kiitos . . . Mistä te kiitätte?» sopertaa Suse pyörtymäisillään.

»Sinusta. Siitä, että olet olemassa. Siitä, että olet juuri tuollainen, tyrannimainen, väkivaltainen, itsepäinen, halpamainen. Siitä, että olet juuri tuollainen, viisas, urhoollinen, voimakas, erehtymätön, hurmaava. Rakastatko minua?»

Suse väistyy taaksepäin.

»Onko tuo 'sinä' vakavasti sanottu? Rakkauden sinä?»

»Oi, lapseni, lapseni!» Ladislaus nauraa sydämellisesti ja vetää Susen luokseen. — »Mitä muuta se voisi olla?»

Suse seisoo hänen edessään, katsoo häntä onnellisin silmin, hänen katseensa palaa hänen sanoessaan:

»Laci! . . . Laci . . . Laci . . .» — Suse maistelee, juo, suutelee tuota nimeä: »— Laci . . . Rakastan sinua!»

Ja hän kysyy arasti:

»Entä sinä? Rakastatko sinäkin minua? Niin totta kuin Jumala sinua auttakoon?»

»Jumaloin sinua, suloinen pikku narri, hyvä haltijattareni. Sinun täytyy edelleenkin pitää minua silmällä, ymmärrätkö? Sinun täytyy antaa minulle koivurieskaa, sinun täytyy komentaa minut nurkkaan seisomaan, jos vielä yritän ryhtyä johonkin pahaan.»

»Oi, jätä se vain minun huolekseni!» lupaa Suse kuristaen hänet jo vakuudeksi miltei hengiltä painaessaan hänet lujasti rintaansa vasten.

Kisgyörgy työntää äkkiä molemmat kätensä kullankeltaiseen hiuskuontaloon ja vetää Susen pään taaksepäin:

»Mutta yhden asian sanon sinulle! Hanki jo vihdoinkin vaimoni tänne! Sillä nythän minun on erottava hänestä jo senkin takia, että voisin mennä sinun kanssasi naimisiin!»

»Niin, todella, sinun vaimosi . . .» — sanoo Suse kevyesti ja rajattoman julkeasti. — »Hyvä, että muistutit hänestä. Kuinka hajamielinen olenkaan. Ennenkuulumatonta . . . Juuri äskettäin oli salapoliisi täällä; hän toi tärkeän ilmoituksen. Vaimosi on saapunut Budapestiin. Jos menet tänään kello kolme iltapäivällä liikkeeseen, tapaat hänet siellä. On parasta, että keskustelet asiasta heti hänen kanssaan henkilökohtaisesti.»

»Mainiota! Ja sinäkin tulet sinne. Menemme sinne yhdessä.»

»Valitettavasti se ei käy päinsä. Minun on toimitettava eräs asia juuri ennen kolmea. Mutta emmekö voisi tavata liikkeessä kello kolme. Sovittu?»

»Hyvä, kyllä se minulle sopii. Ole täsmällinen, sitten menemme juhlimaan.»

Ah, kunpa salapoliisi ei vain saisi häntä sitä ennen kiinni!

XXV.

KÄTHE VARTIOPAIKALLA.

Kisgyörgy avaa liikkeen oven, Käthe nousee kohteliaasti ja rientää häntä vastaan.

»Millä voin palvella?»

»Ehkäpä muistatte minut vielä, olen käynyt täällä ennenkin. Nimeni on Ladislaus Kisgyörgy. Olen saanut kuulla, että rouva Suse Hanzély on jo saapunut.»

»On kyllä, haluatteko tavata hänet?»

»Haluaisin kyllä.»

Käthe menee työpajan ovelle, kohottaa verhoa ja huutaa:

»Suse!»

Hän palaa tuolilleen ja tarttuu jälleen käsityöhönsä. Hän tarjoaa tuolin myöskin vieraalle:

»Olkaa hyvä ja istuutukaa.»

Kisgyörgy puistelee hymyillen päätään. Hän kävelee edestakaisin ja katselee liikettä. Äkkiä verho heilahtaa; hän kääntyy salamannopeasti kuullessaan äänen:

»Mitä haluatte? Aivan oikein, tulitte keskustelemaan Taltos-kadun huvilan sisustamisesta . . . Piirustukset ovat tässä jo aivan valmiina.»

Ladislaus luulee kuulleensa väärin. Tyttö astuu lähemmäksi salkku kainalossa.

»Eva!? Mitä teette täällä? Mitä tämä on?»

»Tämä on halli, olkaa hyvä», sanoo Suse avaten salkun. »Kuvittelen sen aurinkoiseksi, keltaiseksi sävyltään, huonekalut unkarilaiseen tapaan veistettyjä, punaisia kudoksia . . .»

»Mutta, Eva . . . Suse . . . En käsitä . . . mitä tämä on?»

»Tämä on makuuhuone, olkaa hyvä» — Suse kääntää lehtiä innokkaasti. — »Tiedän kyllä, että nykyään suositaan enemmän eristettyjä makuuhuoneita, mutta luulen, että meille sopii paremmin yhteinen . . .»

»Pyhä Isä! . . . Suse!»

Käthe nousee ääneti ja hiipii varpaillaan liikkeen ovelle. Ensi kerran hän pitää silmällä sitä, ettei liikkeeseen tulisi asiakkaita. Epäilemättä tyttöparka ei voinut aavistaakaan, että hän tulisi joutumaan käsikähmään salapoliisin kanssa keskellä julkista katua . . .

